

A vérkeringési szervek betegségei.¹⁾

Les maladies de l'appareil circulatoire.¹⁾

Résumé. La mortalité générale diminuait dans les dernières décades en Hongrie, mais certaines maladies s'y répandaient de plus en plus et le nombre des décès causés par elles allait en augmentant.

Parmi celles-ci les statistiques dressées par les hôpitaux, les caisses d'assurances et, pour le pays entier, par l'Office central de statistique, mentionnent particulièrement, outre le cancer, les maladies de l'appareil circulatoire, et surtout les maladies organiques du cœur, ainsi que la paralysie cardiaque entraînée par la dilatation du cœur, lesquelles sont en majeure partie les conséquences de l'artériosclérose.

L'augmentation des cas des maladies de l'appareil circulatoire a trois causes: causes apparentes, causes de méthode, causes réelles. Les causes apparentes sont l'accroissement de la population et la régression d'autres maladies, par exemple, celle des maladies infectieuses. Le fait que les décès causés par les maladies de l'appareil circulatoire sont en augmentation même par rapport à la population, prouve qu'il y a là d'autres causes encore.²⁾ Les causes techniques ou de méthode viennent de la constatation plus exacte, dans les derniers temps, de ces causes de décès, due à l'augmentation du nombre et de la proportion des médecins des morts. Mais le fait que les indices montrant, par rapport aux années antérieures, l'augmentation de l'effectif de ces médecins, s'accroissent dans une proportion bien inférieure aux cas de décès en question, indique qu'il y a d'autres causes encore, et ce sont les causes réelles amenées d'une part par la propagation de ces maladies et d'autre part par le changement de la composition de la population. On sait que les maladies de l'appareil circulatoire, ainsi que les décès entraînés par

elles, augmentent avec l'âge; et puisque avec le progrès de la civilisation s'accroît le nombre des vieilles gens, la proportion de l'artériosclérose et des maladies en question augmente également, d'autant plus que sur le territoire actuel le pourcentage de la population urbaine, particulièrement atteinte de ces maux, dépasse les chiffres correspondants de la Hongrie d'avant-guerre. Dans les villes autonomes, ceux-là sont deux fois plus fréquents que dans les comitats. A Budapest, l'indice des décès causés par eux était à 216 en 1925 (moyenne de comitats = 100).

En mesurant au moyen d'indices les changements de la composition de la population, on voit que les indices des cas de décès dus aux maladies de l'appareil circulatoire augmentent bien plus que ceux des autres maladies. Et puisque les pourcentages de la léthalité des hôpitaux et des caisses de malades décroissent de plus en plus à cause du perfectionnement du traitement, il faut supposer que ces maladies (arteriosclerosis, hypertrophia et dilatatio cordis, aneurysma aortae, aortitis luetica, etc.) se répandent plus qu'auparavant. La cause principale en doit être la propagation de l'artériosclérose surtout parmi les hommes et dans la population urbaine (l'artériosclérose est amenée en premier lieu par la syphilis et l'excès de fumer et de boire).

Les maladies en question sont moins dangereuses chez les femmes et y causent moins de décès. Elles attaquent surtout les vieilles gens; dans la population de plus de 60 ans, elles causent 58% des décès. Au point de vue des professions, le nombre des décès causés par elles est le plus élevé parmi les journaliers et le plus bas dans l'armée. Entre les individus morts de ces maladies, la proportion des personnes actives dépasse leur rapport à la population totale. La proportion des hommes s'y accroît particulièrement, parce qu'il y a parmi eux plus de gens âgés que parmi les femmes actives et qu'en Hongrie, au point de vue de ces maladies, la situation des hommes est en général plus défavorable que celle des femmes. Aux caisses de secours aux malades de Hongrie, ces maladies représentent environ 3% des

¹⁾ A Budapesti Kir. Orvosegyesületben f. é. január hó 11-én tartott előadás kivonata. — Extrait d'une conférence faite par l'auteur le 11 janvier dernier à l'Association royale des médecins de Budapest.

²⁾ En 1897, ceux-ci n'ont fait que 2% des décès totaux contre 10.3 en 1928, soit 55 pour 100.000 habitants en 1897 et 176 pour 100.000 habitants en 1928. Donc, il ne s'agit pas seulement d'un accroissement relatif.

maladies entraînant une incapacité de travail.

En Europe, la mortalité due aux maladies organiques du coeur est la plus élevée en Espagne, en Italie et en Bulgarie; elle est la plus basse dans le Nord: en Lettonie, en Lithuanie et en Norvège. Il est vraisemblable que les grandes chaleurs de l'Europe méridionale sont nuisibles au coeur. Dans les grandes villes européennes, c'est Munich qui a, probablement à cause de sa grande consommation de bière, la proportion la plus défavorable.

★

Az összhalandóság évtizedek óta tartó, állandó csökkenésével szemben némely betegség egyre terjed s mint halálok egyre nagyobb számmal szerepel. Egyre jelentősebb halálokok a rák, az öngyilkosság és ilyenek a vérkeringési szervek betegségei. Halállok országos statisztikánkban az e néven összefoglalt betegségcsoport egyes idetartozó kórisméi közül is különösen a szervi szívbaj, a szívtágulás és az ennek nyomán fellépő szívhűdés esetei gyarapodnak. Ezek tudvalevőleg túlnyomóan érelmeszesedés (arteriosclerosis vagy atheromatosis) következményei. Kérdés már most, mekkora ennek az országos halállok statisztikában mutatkozó rosszabbodásnak mérve? Kérdés, hogy a rendelkezésünkre álló biztosító pénztári és kórházi megbetegedési és elhalálozási statisztikák, valamint külföldi államok erre vonatkozó megfelelő adatai mennyiben mutatnak hasonló jelenséget? Továbbá, hogy mik lehetnek e rosszabbodás okai és minő néprétegekben, minő bajok idézik elő?

Mindenekelőtt adatgyűjtésünk forrásaira vonatkozólag meg kell jegyeznünk, hogy országos statisztika csak a vérkeringési szervek betegségeiben való elhalálozásokra van, de nem a megbetegedésekre, sem a betegek számára. Az ily bajokban való megbetegedések semmiféle bejelentési kötelezettség alá nem esnek. Népszámlálásaink az ily betegeket soha még számba nem vették. Általános, az egész országra kiterjedő betegségi statisztikánk nem lévén, csak a betegségyéző biztosító pénztárakhoz tartozó néprétegekről s némely kórházi ápoltról van erre vonatkozó adatgyűjtésünk. A pénztári statisztika sem teljes. Csak a munkaképtelenné vált biztosításra kötelezett tagokra s a betegségük miatt kórházi ápolásban részesült családtagokra terjed ki. A táppénzt nem kapó, önkéntes tagok ily betegségeire vonatkozólag tehát nincsenek adataink.

A rendszeres országos halállok feldolgozás, az elhaltaknak az elhalálozást okozó betegség szerint való részletezése a múlt század kilencvenes éveiben kezdődött. Először Ráth Zoltán tett közzé ily adatokat az 1897. évi hivatalos népmozgalmi kiadványban. Így e tekintetben több, mint három évtized anyaga áll rendelkezésünkre. A betegpénztári betegségi statisztika ezzel szemben csak 1923 óta van a Központi Statisztikai Hivatal kezében. Azelőtt az autonómiával bíró pénztárak maguk készítettek statisztikájukat, ezt betegségek szerint nem részletezték. A rendszeres kórházi statisztika sem terjed ki az ápoltaknak kórisme szerint való részletezésére. Ezt csak az elhaltakról közlik az anyakönyvvezetőhöz menő halálozási jelentésben. Betegségenként részletezett rendszeres kórházi statisztikánk csak a kórházi ápolásra került betegségyéző pénztári családtagokról van. Egyéb kórházakról, prosecturákról csak igen szórványos közlések vannak. Ezekből a vérkeringési szervek betegségeiben való megbetegedés vagy elhalálozás időbeli fejlődésére következtetni nem lehet, a kisebb időszakokra vonatkozó ily közlésekből a több évtizedes fejlődés nem rekonstruálható.

A múlt század végétől napjainkig, több mint három évtizeden át rendszeresen vezetett országos halállok statisztikában jelentkezik a vérkeringési szervek betegségei miatt történt elhalálozások legjellegzetesebb gyarapodása. E statisztikában az e rendszerbeli betegségek miatt történt elhalálozások aránya a többi halálokokhoz viszonyítva 30 év alatt az egykori aránynak több, mint ötszörösére növekedett. A népességhez viszonyítva az ilyenmű halálozások arányának gyarapodása ugyan kisebb mérvű, de így is több mint háromszoros. Csupán az orvosok által megállapított halálokok között a gyarapodás közel háromszoros. Az ily rendszerbeli halálokoknak az összes elhaltakhoz s a népességhez viszonyított országos arányszámai ugyanis 1897-től 1928-ig a következőképen alakultak. (L. az 1. táblázatot.)

A mai területen napjainkban évente kb. 15 ezer halottunk van e rendszerbeli bajok miatt. Ez az összes haláleseteknek ma 10 %-a, ez az arány ötször akkora, mint a 30 év előtt mutatkozott 2 %-os arány. Száz-ezer lélekből e rendszerbeli bajok miatt 1928-ban 176-an, 30 év előtt csak 55-en haltak el. Oly magas arányszámok ezek, amelyeket azelőtt sohasem észleltünk. Érde-

1. A vérkeringési szervek betegségeiben elhaltak országos arányának gyarapodása Magyarországon 1897—1928-ig.

Accroissement de la proportion générale des décès dus aux maladies de l'appareil circulatoire en Hongrie de 1897 à 1928.

Év, átlag Année, moyenne	Terület Terri- toire	A vérkeringési szervek betegségei miatt elhaltak <i>Décès dus aux maladies de l'appareil circulatoire</i>			
		abszolút számban — <i>nombre absolu</i>	en %		százezer lelekre eső arányban — <i>pour 100.000 habitants</i>
			az összes <i>de tous les décès</i>	az orvosok által megállapított <i>des décès constatés par médecin</i>	
1897	Régi Magyarország <i>Hongrie ancienne</i>	8.967	2.0	3.9	55
1900—02		12.098	2.7	4.6	71
1903—05		14.523	3.2	6.3	82
1906—08		16.218	3.6	6.0	90
1909—12		18.409	4.2	6.7	101
1913—15		22.465	5.0	8.4	120
1916—18		22.750	5.5	9.6	122
1919—22	Mai Magyarország <i>Hongrie actuelle</i>	13.218	7.8	10.6	166
1923—25		14.056	9.0	11.2	170
1926—27		14.241	9.8	11.3	168
1927		14.819	9.9	11.3	175
1928		15.046	10.3	11.5	176

kes az is, hogy három évtizeden át a viszonyszámok progresszív fejlődése folytonos. Mi tehát e rendkívüli és folytonos gyarapodásnak az oka?

Véleményünk szerint a vérkeringési szervek betegségei miatt történt elhalálozások országos statisztikájában mutatkozó gyarapodás többféle okok eredője. A vonatkozó statisztikai arányszámok gyarapodásának látszólagos, módszerbeli és valóságos okait tudjuk megkülönböztetni.

Látszólagos okkal van dolgunk, ha valamely számsor evolúciója nem a vizsgált jelenségnek, hanem valamely más körülménynek fejlődése által jött létre. Így látszólagos okok lehetnek pl. más betegségek, az összes fertőző bajok, különösen a bejelentésre kötelezett ragadós betegségek és a gümőkór által okozott elhalálozások, valamint a csecsemőhalandóság csökkenése. A halálokok egy részének csökkenése miatt ugyanis az állandó abszolút számú halálesetet jelentő szervi bajok aránya az összes halálesetek között gyarapodik. Látszólagos ok lehet a népesség fejlődése is, mert hiszen állandó arányú elhalálozás mellett is gyarapodik az ily rendszerbeli bajokban elhaltak országos abszolút száma. Az a kö-

rülmény azonban, hogy a vérkeringési szervek betegségei miatt történt elhalálozások országos aránya a népességhez viszonyítva is gyarapodik, bizonyítja, hogy ezen ú. n. látszólagos okokon kívül más okok is szerepelnek. A két számsor (az összes halálesetekhez és a népességhez viszonyító) gyarapodásának mérvében lévő különbség éppen ezen látszólagos okok hatásának mértéke.

A módszerbeli okok szerepe is lényeges. Kétségtelen, hogy a vérkeringési szervek bajaiból eredő mortalitás számsoraiban lévő gyarapodás egy része éppen ilyen módszerbeli, technikai okokra vezethető vissza. A statisztikai számbavétel tökéletesedik. Az orvoshalottkének száma és aránya évről-évre gyarapodik. Újabban az ily halálesetek pontosabban vétetnek számba, mint harminc évvel azelőtt. A nem orvoshalottkének aránya az 1897. évi halállok megállapításoknál még 49% volt. Ugyanez 1927-ben már csak 17, 1928-ban pedig csak 14%. Szerepe van ebben annak is, hogy Budapest a mai népességben sokkal nagyobb súllyal szerepel majdnem száz százalékos orvoshalottkémeivel, mint egykor, a történeti területen. Ma az arány olyan, mint 1 : 8-hoz, míg egykoron 1 : 18-hoz volt. A régebbi évekhez képest jelentős technikai különbséget von maga után az a körülmény, hogy a nem orvoshalottkének jelentéseiből összeállított nomenklátúra nem is tartalmazza a vérkeringési szervek bajait. Ezek felismerése ugyanis már meghaladja a nem orvoshalottkének szakismeretét. A régi országterület halállok statisztikájának adataiban a vérkeringési szervek csoportjába csakis orvosi diagnózisból származó esetek kerültek. Csak 1919-től kezdve készülnek az összevont halállok nomenklátúrák (orvos- és nem orvoshalottkének jelentései együtt) szerint közzétett országos statisztikák. Régebben a történeti területen nagyobb is volt a nem orvoshalottkének száma és aránya, de meg nem is kíséreltük meg az ő jelentéseikből is kiválasztani azokat a haláleseteket, amelyek a vérkeringési szervek betegségeinek csoportjába sorozhatók. Ezért a régebbi időkkel szemben két irányú technikai különbség is mutatkozik. Azt azonban, hogy a technikai különbségek is csak egy részét okozzák a vérkeringési szervek bajaiban történt elhalálozások gyarapodásának, kétségtelenül igazolja az, hogy az ily rendszerbeli betegségből származó halálesetek aránya a csupán orvosok által történt halállok megállapítások körében is gyarapo-

dik. (L. erre vonatkozólag is az 1. táblázatot.) Ebben a számsorban 30 év alatt a gyarapodás közel háromszoros (4%-ról 11,5%-ra).

A standard számítással azt is meg lehet állapítani, hogy a vérkeringési szervek betegségeiben való elhalálozások arányának növekedése sokkal nagyobb mérvű, mint amekkora a felsorolt gyarapodást előidéző látszólagos és technikai körülmények megváltozásának mértéke. Ezt a standard számítást kétféle módon végezhetjük. Vagy az orvoshalottképek haláleseteihez viszonyító százalékokból indulunk ki és ezeket a technikai hibától független százalékokat mentesítjük a látszólagos okok befolyásától; vagy pedig a látszólagos okoktól máris mentes, a népességhez viszonyító arányokból indulunk ki és ezeket tisztítjuk meg a nem orvoshalottképek arányának megváltozása folytán előálló technikai hibától. Tehát pl. ez utóbbi utat választva, azt kell kiszámítani, hogy hány ily rendszerbeli bajban elhaltak volna 1897-ben számba, ha az orvoshalottképek aránya akkor is olyan nagy lett volna, mint ma. Ezután az így kiszámított standard halottszámot kell az akkori népességhez viszonyítani s az e számításból származó arányszámot a százezer lélekre eső ily bajban elhaltak mai arányával egybevetni. 1897-ben, az orvoshalottképek arányának megfelelő nagyobbításával, 8.967 vérkeringési szervbeli bajban elhalt helyett, 14.600 az ily rendszerbeli baj miatt elhalt halottat kapunk. Ez az ország ekkori lélekszáma-hoz (16,233.080 évközepi népesség) viszonyítva százezer lélekre 90 ily bajban elhaltat jelent. Ennek az aránynak majdnem kétszerese a vérkeringési szervek betegségei miatt országszerte 1928-ban elhaltak százezer lélekre eső aránya, ami — mint említettük — 176. Ha az 1897. évi arányt százalal vesszük egyenlőnek, úgy az 1928. évi index 196. E szerint a *vérkeringési szervek bajaiban elhaltak gyarapodása tényleg nagyobb mérvű, mint amekkora valamennyi látszólagos és módszerbeli okoké együttvéve*. Az összes elképzelhető ily álokokat — a maguk egészében — számszerűleg figyelembe véve és standard számítás útján képzett eredőjüket levonásba helyezve, a gyarapodás a vérkeringési betegségek által okozott elhalálozások gyakoriságának — a népességhez viszonyító aránynak — még mindig megkétszereződését jelenti.

Így tehát nagyon valószínű, hogy a látszólagos és módszerbeli okokon kívül *valóságos okok* is szerepelnek abban, hogy a

vérkeringési szervek bajaiban elhaltak száma és arányai statisztikánkban hosszú évtizedek óta állandóan gyarapodásban vannak. Valóságos ok alatt azt értjük, hogy a számok növekedése, vagy a gyarapodás egy része tényleg annak a következménye, hogy az ily bajok miatt történt elhalálozások a népességben mind gyakrabban fordulnak elő. Az ily bajok tényleges terjedésén kívül valóságos ok lehet a népesség összetételének megváltozása és pedig elsősorban az, hogy a kultúra terjedésével a népességben az öregek száma és aránya növekszik. Már pedig a vérkeringési szervek bajai, főleg az érlemeszedés s az emiatt létrejött szívtágulás nyomán fellépő szívhűdés legnagyobb-részt öregkori bajok. Ha nő az öregek aránya a népességben, úgy az ily bajok miatt elhaltak száma is természetesen, már e miatt is, gyarapodik a halottak között. Az öregek aránya azonban távolról sem gyarapodik oly arányban, hogy a vérkeringési szervek bajaiban elhaltak arányában mutatkozó növekedést a maga egészében indokolná. Még akkora gyarapodást sem jelent ez, amekkora mérvű gyarapodás azon indexekben látható, amelyekben a látszólagos és módszerbeli okok hatását a számszerűleg lehetséges legnagyobb mértékben fentebb már kiküszöböltük. Hiszen az öregek aránya (értve a hatvan éven felül levőket) az 1900. évi népszámlálásnál a népességben talált 7,6%-ról az 1920. évi népszámlálásig mindössze csak 9,0%-ra gyarapodott. Könnyen kiszámíthatjuk, hogy a vérkeringési bajok miatt elhaltaknak a népességhez viszonyított aránya mennyivel volna ma kisebb, ha az öregek aránya a népességben ma is akkora volna, mint a századfordulón. 1927-ben a vérkeringési szervek bajaival 8.594 oly elhalt szerepelt, aki halálakor 60 éven felül volt. Ez az összes ily rendszerbeli halottak 58%-a. Ha az öregek aránya ma is 7,6% volna 9,0% helyett, e szervi bajok haláloki csoportjában 60 éven felül elhaltak száma 1927-ben csak 7.200 volna. Ilyképen, ha harminc év alatt a népesség kor szerint való megoszlása az öregek arányát illetően nem változott volna, a vérkeringési szervek betegségeiben 1927-ben elhaltak összes száma csak kb. 13.400 volna. Ez az 1927. évi évközepi népességhez viszonyítva, százezer lélekre, 158 halottat jelent. Ami az 1897. évi már megelőzőleg standardizált arányszámhoz (90) viszonyítva, 167-es indexszel jellemzett alakulást jelent.

Látható tehát, hogy az öregek arányában sincs oly mérvű gyarapodás, mely a vérkeringési szervek betegségei miatt elhaltak arányában, a legutóbbi három évtizedben mutatkozott, rendkívüli gyarapodásnak megfelelően. Amíg a rákhalálozás gyarapodására vonatkozólag *Puder* és *Melly* dolgozatai által felkeltett vita arra az eredményre vezetett, hogy a rákmortalitás gyarapodásának mérve az öregek arányának gyarapodásával s a statisztikai módszer pontosabbá válásával teljesen megmagyarázható és nem kell feltételezni e betegség tényleges terjedését, addig a vérkeringési szervek betegségeiben való elhalálozás gyarapodásánál valószínűleg erre is következtetni kell. A rákmortalitás emelkedése nem is volt akkora mérvű, mint a vérkeringési szerveké, hiszen 1897-ben is az összes elhaltaknak 2·2%-a halt el rosszindulatú daganatban s 1921—25 átlaga szerint is csak 4·0%. (1928-ban 5·7%.) A vérkeringési szervek bajai miatt elhaltak ugyanezen aránya — mint fentebb láttuk — ötszörösére nőtt.

Hogy a vérkeringési szervek betegségei a népességben terjedőben vannak, igen valószínűvé teszi az is, hogy az ily bajokra vezető ártalmak: a dohányzás, az alkohollal való visszaélés is terjednek. A háborús demoralizáció hatása alatt a kicsapongások, excesszusok, gyakrabban fordultak elő, ami az ilyen életet élt egyéneknél öreg korban érlemeszesedésre, vérkeringési szervek bajaiban való megbetegedésre vezetett. *Nékám* klinikájának adatai szerint a syphilis miatt kezelésbe vett betegek száma és aránya a hadsereg hazatérésével és az azt követő egy-két évben rendkívüli arányokat öltött. Ez is arra mutat, hogy a nyomán fellépő endoarteritis és aortitis luetica révén ismét megerősödött egy oly baj, amely vérkeringési szervi bajban való elhalálozásra vezethet. A fejenként való átlagos borfogyasztás a múlt század végétől napjainkig a következőképen gyarapodott:

termelési évek	
az 1895/96—1899/900	átlaga szerint volt 10·94 l.
az 1900/01—1904/05	„ „ „ 15·13 „
az 1905/06—1909/10	„ „ „ 20·77 „
az 1920/21—1924/25	„ „ „ 32·48 „

E szerint napjainkban egy-egy lélek évente átlag háromszor annyi bort fogyaszt, mint harminc évvel ezelőtt. Ennek a gyarapodásnak a népességben való megoszlása pedig nem egyenletes; bizonyos, hogy a borral visszaélők, az iszákosok száma gyarapodott.

Ehhez járul a dohány, a nikotin ártalma. A dohány termelése, gyártása és fogyasztása emelkedő. A fejenkénti fogyasztás is magasabb, mint bármikor azelőtt. 1926/27-ben az egy-egy főre eső, eladott dohánytermék átlag 1·34 kg, pedig a világháborút megelőző legutolsó békés években, 1905/06—1909/10 átlaga szerint, csak 1·1 kg volt. A nikotin a mellékveséket izgatja. Ez érszűkítő hormont fokozottan termel, e miatt is emelkedik a vérnyomás. A vérerek táplálkozása is szenved: hamarabb kopnak, meszesednek. Előáll az érlemeszesedés s nyomán a szívtágulás.

Így tehát némely statisztikai adattal azt is igazolni tudjuk, hogy a népességben a vérkeringési szervek betegségei előmozdító legfontosabb ártalmak tényleg terjednek.

Magyarország mai területén a betegségyűző biztosító pénztárak körébe tartozó néprétegekről rendelkezésre álló kórisme szerint részletezett megbetegedési statisztikának 1923—1927. évi adatai is azt mutatják, hogy a munkaképtelenséget okozó e rendszerbeli bajok száma gyarapodóban van. 1923-ban az összes magyarországi betegségyűző biztosító pénztárak tagjai között csak 5.797 vérkeringési szervi baj miatt bekövetkezett munkaképtelenséget okozó megbetegedés fordult elő, 1927-ben már 7.310. Az elhalt pénztári tagok közül, 1923-ban, e szervi bajokra az elhaltak 13·1%-a jutott, 1927-ben már azok 17·1%-a. Érdekes megállapítani, hogy a vérkeringési szervek bántalmaiban való megbetegedés sokkal kevésbé, sokkal ritkábban gyógyítható, mint az összes betegségek átlaga. Ez abból következik, hogy a munkaképtelenséget okozó betegségeknek hazánk betegpénztárainál kb. 3%-a esik e szervnek bajaira. Ez sokkal kisebb arány, mint amekkorát e szervi bajokra az elhalt tagok körében állapítottunk meg. A nehéz munkától létrejött szívtágulások és az alkoholisták és vérbajos munkások öregkori nehéz érlemeszesedései bizonyára nehezen gyógyíthatók. Valószínű azonban az is, hogy a biztosított néprétegek, — túlnyomóan iparosok, munkások és napszámosok — gyakrabban is halnak el e rendszerbeli bajokban, mint az ország népessége általában.

Ez azzal is összefüggésbe hozható, hogy a biztosított néprétegek túlnyomóan a városi lakosságból kerülnek ki. A városi lakosságnál ugyanis a vérkeringési szervek bajaiban elhaltak aránya mindig magasabb, mint a vidéken. Hazánkban a tj. városokban az ily bajok miatti elhalálozások két-

szer olyan gyakoriak, mint a vármegyékben. 1925-ben százezer lélekre a vármegyékben 136·2 vérkeringési szervi baj miatt elhalt esett. A tj. városokban ugyanez az arányszám 262·0, Budapesten meg éppen 292·5. A budapesti arány indexe, ha a vármegyei arányt 100-zal vesszük egyenlőnek, 215.

A vérkeringési szervek betegsége miatti elhalálozás országos statisztikája szerint az e rendszerbeli bajok a nők közül mindig kevesebb áldozatot szednek, mint a férfiak közül. A különbség az országos statisztikában mégis csekély s csak a többéves átlagban nyilvánul rendszeresen meg. Az országos statisztikában az 1923—27. évek átlaga szerint százezer nőre évente csak 168 ily rendszerbeli bajban elhalt eset, míg mindkét nemre általában 170. 1919—22 átlagában 164 és 166 jelzik az ugyanilyen arányban meglévő országos különbséget. Sokkal inkább észlelhető azonban ez a különbség a betegségyező pénztárak biztosított tagjainál. 1923—27 átlaga szerint az elhalt nőknél a halálozásoknak csak 11·8%-a esik az e rendszerbeli halálokokra, míg mindkét nemnél átlag a halottak 15·4%-a tartozik ide. A munkáspénztárak szerint az ily bajok a nőknél kevésbé is veszélyesek. A nőtagoknál ugyanezen öt év átlaga szerint a lethális csak 9·4%-os, míg együtt a két nemnél átlag 12·5%-os. Valószínű, hogy a nőknél az érlelmeszesedés ritkább, megfelelően annak, hogy az ártalmak közül

az alkohollal és a dohányzással való visszaélésnek is kevesebb áldozata van körükben, mint a férfiaknál. A munkáspénztári nagy különbségben szerepe van annak is, hogy a pénztári női tagok általában fiatalabbak, mint a férfitagok. Így a nők már koruknál fogva is kedvezőbb helyzetben vannak. Javítja a nők arányát az is, hogy a nők legveszedelmesebb szívbjai, a szülés s a gyermekágyi láz következtében beállott piaemiák, septicaemiák nagy billentyűhibái nem itt, hanem a szülés és következményei című rovatban könyveltetnek el.

Említettük már fentebb, hogy a vérkeringési szervek betegségei különösen az öregkort terhelik. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a csecsemők és a legfiatalabb gyermekek ily bajok miatt való elhalálozása is nagyobb mérvű, mint a 7—14 évesek körében mutatkozó minimum. Így az e rendszerbeli bajokban való mortalitás kor szerint való alakulása tulajdonképpen parabolikus. E parabolának a fiatalabbak felé néző szára azonban sokkal rövidebb és sokkal kevésbé emelkedő, mint az öregebbek felé tekintő. Ezt a parabolikus haladást *Prinzing* már jó három évtizeddel ezelőtt, az 1893—902. évi bajor statisztikából is kimutatta. Az erre vonatkozó egyik legújabb esztendő magyarországi országos mortalitási adatai rövid összefoglalásban a következők: (L. a 2. táblázatot.)

E táblázat legutolsó oszlopa mutatja az említett parabolikus haladást, vagyis azt,

2. A vérkeringési szervek betegségei miatt elhaltak kor szerint való megoszlása Magyarországon 1927-ben.

Répartition par âge des décès dus en Hongrie, en 1927, aux maladies de l'appareil circulatoire.

Korcsoport <i>Groupes d'âge</i>	Esett az oldalt megnevezett korcsoportra <i>Dans les groupes d'âge ci-dessous, sont morts</i>				Esett millió lélekre a vérkeringési szervek betegségei miatt elhalt 1927-ben. 1) <i>En 1927, pour 1 million d'habitants, combien de décès par maladies de l'appareil circulatoire ? 1)</i>
	a vérkeringési szervek összes betegségei <i>de maladies de l'appareil circulat.</i>	szervi szívbjaj <i>de maladies organiques du coeur</i>	szívhűdés <i>paralysie card.</i>	az ország ezévi összes halottai közül <i>au total en 1927</i>	
	miatt elhalt halottak közül				
	absz. számban <i>nombr. absolus</i>	százalékokban — %			
1 éven aluli — <i>Moins de 1 an</i> ..	440	1·2	5·8	26·8	1.945·6
15 éven aluli — <i>Moins de 15 ans</i>	834	3·6	9·0	38·5	320·7
15—59 éves — <i>ans...</i>	5.379	36·1	37·6	27·6	1.049·4
60 éven felüli — <i>Plus de 60 ans</i>	8.594	60·2	53·2	33·8	11.279·8
Ismeretlen korú — <i>Age inconnu</i> ..	12	0·1	0·2	0·1	2.933·3
Összesen } Total } szám — nombres	—	100·0	100·0	100·0	—
	14.819	11.766	2.352	150.675	1.745·1

1) Az 1927. évi kiszámított népesség az oldalt megnevezett korcsoportok között 1920. évi népszámláláskor talált arányok alapján osztatott szét. — *La population calculée pour 1927 a été répartie entre les groupes d'âge indiqués plus haut d'après les proportions établies sur la base du recensement de 1920.*

hogy a népességhez viszonyító arány úgy a legfiatalabb, mint a legöregebb korcsoportok felé emelkedik.

A táblázatban nincs külön feltüntetve a 7—14 évesek említett minimuma. Ez ugyanazon évben országszerte millió megfelelő korú élöre, 120 ily rendszerbeli baj miatt elhalttal fejezhető ki.

Az ily rendszerbeli bajok miatt való elhalálozás kor szerint való megoszlásának, nem szerint való további részletezése is érdekes jelenségeket mutat. Elsősorban azt, hogy a legmagasabb korosztályban lévő rendkívüli gyarapodás a nőknél sokkal kisebbmértvű, mint a férfiaknál. Ezt az érelmeszesedésnek a nőknél ritkább volta teljesen megmagyarázza. Csak a 80. életéven felül magasabb kissé ismét a nők aránya, de a népszámlálás tanulsága szerint ily korban az élő népességben is többen vannak a nők, mint a férfiak. Egyébként itt is csak a halottszám százalékában vannak a nők hátrányban, a népességhez viszonyító arány tekintetében nem. A nők aránya a szülés veszedelmeinek leginkább kitett korosztályokban, a 25 évesektől a 40 évesekig, gyakran szintén magasabb vérkeringési szervbeli mortalitást mutat, mint a férfiaké. Ennek az az oka, hogy, ha a szülés gyermekágyi láza által okozott szívbaj nem a szülést közvetlenül követőleg, hanem csak néhány év múlva vezet halálhoz, akkor szintén e csoportba számít és nem a szülés következményeihez. Ez súlyosbítja aztán e korcsoportban a nők helyzetét.

A vérkeringési szervek betegségei miatt elhaltak foglalkozási főcsoportok szerint való részletezése arra vezet, hogy az ily halálokok a nagyvárosi proletáriátus, a külön megnevezés nélkül lévő napszámosok körében a leggyakoribbak. A legkedvezőbb a túlnyomóan fiatal elemekből álló véderő helyzete. Az 1927. évi adatok szerint a napszámosok körében millió élöre 5.293 vérkeringési rendszerbeli baj miatt elhalt eset, a véderőnél csak 709. Az előbbi az országos átlagnál (1745) háromszor nagyobb, az utóbbi annak csak kétötöde. A városias foglalkozásoknál, az értelmiségnél, a kereskedelemnél is magas az e rendszerbeli bajok miatt való halandóság. *Kőrösy* szerint (rég, 1883—1890. évi budapesti adatok) a szervi szívbaj a jómódúaknál gyakoribb (5.1%), mint a vagyontalanoknál (2.8%). E százalékok az összes halottszámában lévő arányra vonatkoznak.

A keresők aránya e rendszerbeli bajoknál magasabb, mint az eltartottaké. Az elhalt keresők az 1919—27. évek átlaga szerint, a szóbanforgó halálesetek között 57.5%-ot tesznek, pedig az ország lakosságának a legutolsó, 1920. évi népszámlálás szerint csak 47.2%-át teszik. A keresők között itt is magas az ily bajban elhalt fineműek aránya. Ez annak a következménye, hogy a fikeresők közt több az idősebb, mint a nőkeresők között, de annak is, hogy a fineműek helyzete e bajokban általában kedvezőtlenebb, mint a nőké. A kereső fineműek aránya, a vérkeringési szervi betegségek csoportjába tartozó egyes halálóki diagnózisok közül, a szívtágulás nyomán fellépő szívhűdésnél a legmagasabb.

A vérkeringési szervi betegségek miatt való elhalálozás egyes halálokok szerint való részletezése általában két halálókot mutat felette fontosnak: a szervi szívbajt és a szívhűdést. E kettő az országos elhalálozásban a vérkeringési szervek rendszerére eső halálokok között 95%-ot tesz ki. E két baj az ország összes betegsegélyző pénztárainál elhalt tagok e rendszerbeli haláleseteinek 68%-át teszi ki. A betegpénztári morbiditásban azonban már csak 40%-os e kettő együttes jelentősége, minthogy számos kis lethálisú, jól gyógyuló vérkeringési rendszerbeli más betegség is van: így az aranyér, a visszértágulás és a visszérlob. A nem szerint való részletezésben igen feltűnő, hogy míg az aranyér s a következményes végbélvérzés a férfiaknál, addig a visszértágulás és a visszérlob a nőknél gyakoribb. A thrombosis, az értömörülés is gyakoribb a nőknél, mint a férfiaknál.

Érdekes tanulságai vannak a nemzetközi összehasonlításnak is. Minthogy azonban, a mind máig használatos, közismert, rövidített nemzetközi halálóki nomenklátúra (nomenclature abrégée) csak a szervi szívbaj miatt való elhalálozásra közöl némi adatot, így ezúttal csak erre terjeszkedünk ki. A rendelkezésünkre álló, erre vonatkozó eredmények között az 1913. és 1925. évi eredmények a következők: (L. a 3. táblázatot.)

A szervi szívbajok miatt való halandóság az északeurópai államokban általában gyéresebb, mint az Európa déli részeiben fekvőkben. A millió lakosra vonatkozó arányszámok közül a legmagasabbakat Olasz- és Spanyolország, valamint Bulgária, tehát déleurópai országok közlik. A legalacso-

MEZŐGAZDASÁG

Állatállományunk az 1930. évben.

L'effectif du bétail de Hongrie en 1930.

Résumé. Cette année, l'effectif du bétail de la Hongrie présente une diminution générale, laquelle est attribuée surtout aux difficultés d'exporter. Par rapport à l'année précédente, le nombre des bêtes à cornes a diminué de 1·9%; celui des chevaux, de 3·6%; celui des porcs, de 8·5%; celui des moutons, de 7%.

★

Haszonállatállományunk tavaszi összeírására vonatkozó adatokat vizsgálva megint csak az egész vonalon végighúzódo létszámapadást állapíthatunk meg. A szarvasmarhák száma (1. 1. sz. kimutatás) 1·9%-kal kevesebb, mint 1929-ben és most már 17%-kal marad alatta az 1911. évi szarvasmarhaállomány mai területre átszámított adatainak.

A lóállománynál kétségtelenül a legkisebb a visszaesés, ugyan az idej adat a tavalyi számnál 3·6%-kal kevesebb, de az átszámított adatnál mindössze csak 4%-kal kisebb. A sertések számánál az előző évi eredményhez képest 8·5%-os fogyást tapasztalunk, itt az átszámított adattal szemben már elég nagy a különbség, 28·9%-os a visszaesés. A juhok létszámánál az 1929. évi létszámmal összehasonlítva a csökkenés 7%-os, az átszámított adattal szemben itt látjuk a legnagyobb különbséget, az 1930. évi állomány

ugyanis 39·2%-kal kisebb, mint a mai területre átszámított 1911-es állomány.

Ennek a fogyó irányzatnak nem lehet más oka, mint a külföldi elhelyezés lehetőségeinek napról-napra felbukkanó akadályai, mert egyébként az olcsó takarmányárakat véve figyelembe, haszonállatállományunknak fejlődő irányzatot kellene mutatni.

Áttérve az állomány fajták és ivar szerinti megoszlására vonatkozó adatok tárgyalására, megállapíthatjuk, hogy az idej szarvasmarhalétszámunk sem az egyes fajták megoszlása arányát tekintve, sem az ivar szerinti megkülönböztetést nézve (2. sz. kimutatás) az előző évi adatoktól nem igen tér el, lényegesebb változást alig lehet kiemelni.

A lóállomány megoszlásánál (3. sz. kimutatás) legérdekesebb adat az, hogy a két évben a melegvérű és a hidegvérű lovak megoszlási aránya semmit sem változott, teljesen azonos maradt. Egyébként csak azt emeljük ki, hogy 1930-ban a felnőtt herélt lovak számaránya éppen úgy, mint a megelőző esztendőben, 1·7%-kal nagyobb volt az előző évi aránynál, különben az összes többi adatnál csak csökkenést állapíthatunk meg.

A sertésállomány megoszlási adatait vizsgálva (1. 4. sz. kimutatást) a húsertések számarányának

1. Igás- és haszonállatállományunk.

Effectif des animaux de trait et à profit en Hongrie.

Év — Année	Szarvasmarha Bêtes à cornes	Ló Chevaux	Sertés Porcs	Juh Moutons	Kecske Chèvres	Szamar Anes	Öszvér Mulets
1911 ¹⁾	6,184.264	2,001.431	6,416.424	7,697.719	331.383	20.103	1.850
1911 ²⁾	2,149.756	896.498	3,322.407	2,406.041	20.647	7.994	424
1922	1,827.832	717.485	2,473.251	1,352.449	48.241	5.386	2.232
1923	1,819.221	814.851	2,133.133	1,587.357	45.016	5.013	1.991
1924	1,896.041	849.771	2,458.006	1,814.155	55.400	4.907	1.963
1925	1,920.026	875.768	2,632.966	1,890.511	59.831	5.039	1.787
1926	1,847.449	884.746	2,519.969	1,804.066	48.633	4.954	1.747
1927	1,805.438	903.326	2,386.664	1,610.716	36.418	4.784	1.657
1928	1,811.647	917.974	2,661.539	1,566.451	29.836	4.689	1.539
1929	1,819.354	892.131	2,582.255	1,573.180	23.793	4.485	1.586
1930	1,784.633	860.379	2,361.566	1,463.834	22.184	4.294	1.242
Ebből: — Dont:							
Dunántúli dombos vidék							
Transdanubie	902.424	313.647	1,117.153	534.211	8.932	1.939	487
Alföld — Grande plaine ..	630.431	437.876	1,031.070	623.962	9.435	1.304	584
Északi dombos vidék — Nord	251.778	108.856	213.343	305.661	3.817	1.051	171

¹⁾ Magyarország régi területén. — *Hongrie ancienne.*

²⁾ Mai területre átszámítva. — *Calculé pour le territoire actuel.*

2. A szarvasmarhaállomány fajta és ivar szerint.

Effectif de l'espèce bovine en Hongrie, suivant la race et le sexe.

Megjelölés — Désignation	1929		1930		Szaporodás (+) fogyás (-) % Augmentation (+) ou diminution (-)
	darab têtes	%	darab têtes	%	
a) Fajták szerint — Suivant la race					
Magyar fajta — Race hongroise	289.609	15.9	270.512	15.1	— 6.6
Siementháli fajta — Race de Siementhal	1.352.611	74.4	1.342.305	75.2	— 0.8
Borzderes fajta — Race d'Innthal	26.476	1.4	26.482	1.5	+ 0.0
Egyéb fajta — Autres races	143.680	7.9	138.587	7.8	— 3.5
Együtt — Ensemble	1,812.376	99.6	1,777.886	99.6	— 1.9
Bivaly — Buffles	6.978	0.4	6.747	0.4	— 3.3
Összesen — Total	1,819.354	100.0	1,784.633	100.0	— 1.9
b) Ivar szerint — Suivant le sexe					
Bika — Taureaux	24.203	1.3	24.250	1.4	+ 0.2
Ebből — Dont tenyészbika — taureaux } reproduct. } szarvasmarha — taureaux ordinaires	17.691	1.0	17.635	1.0	— 0.3
bivaly — buffles	207	0.0	170	0.0	— 17.9
Összesen — Total	17.898	1.0	17.805	1.0	— 0.5
Bikaborjú (2 éven alul) — Taurillons moins de deux ans	66.532	3.7	65.115	3.7	— 2.1
Tehén — Vaches	915.179	50.3	906.400	50.8	— 1.0
Ebből — Dont } szarvasmarha — vaches ordinaires	913.542	50.2	904.745	50.7	— 1.0
bivaly — buffles	1.637	0.1	1.655	0.1	+ 1.1
Üsző (2 éven felül) — génisses (plus de 2 ans)	141.188	7.8	143.698	8.0	+ 1.8
Üsző (2 éven alul) — génisses (moins de 2 ans)	267.872	14.7	265.752	14.9	— 0.8
Ökör — Boeufs	229.439	12.6	211.124	11.8	— 8.0
Tinó (2 éven alul) — Bouvillons (moins de 2 ans)	174.941	9.6	168.294	9.4	— 3.8
Összesen — Total	1,819.354	100.0	1,784.633	100.0	— 1.9

3. A lóállomány ivar és meleg- vagy hidegvérűség szerint részletezve.

Effectif de l'espèce chevaline en Hongrie, suivant le sexe et les espèces de sang chaud ou froid.

I v a r S e x e	1 9 2 9						1 9 3 0						Szaporodás (+) fogyás (-) Augment. (+) ou dimín. (-) %
	Melegvérű De sang chaud		Hidegvérű De sang froid		Összesen Total		Melegvérű De sang chaud		Hidegvérű De sang froid		Összesen Total		
	darab têtes	%	darab têtes	%	darab têtes	%	darab têtes	%	darab têtes	%	darab têtes	%	
Mén — Etalons	14.377	2.0	2.295	1.2	16.672	1.9	10.412	1.5	2.079	1.2	12.491	1.4	— 25.1
Ebből tenyészmén — Dont reproduct.	3.761	26.2	1.040	45.3	4.801	28.8	2.851	27.4	905	43.5	3.756	30.1	— 21.8
Méncsikó (3 éven alul) — Pou- lains (moins de 3 ans)	30.531	4.3	10.876	5.9	41.407	4.6	24.807	3.6	9.483	5.3	34.290	4.0	— 17.2
Kanca — Juments	346.079	48.9	95.002	51.6	441.081	49.5	337.097	49.4	95.492	53.8	432.589	50.3	— 1.9
Kancacsikó (3 éven alul) — Pouliches (moins de 3 ans)	62.248	8.8	23.424	12.7	85.672	9.6	53.347	7.8	19.721	11.1	73.068	8.5	— 14.7
Herélt felnőtt — Chevaux châtrés	225.964	31.9	41.922	22.8	267.886	30.0	230.866	33.8	41.473	23.4	272.339	31.7	+ 1.7
Herélt csikó — Poulains châtrés	28.878	4.1	10.535	5.8	39.413	4.4	26.345	3.9	9.257	5.2	35.602	4.1	— 9.7
Összesen — Total	708.077	100.0	184.054	100.0	892.131	100.0	682.874	100.0	177.505	100.0	860.379	100.0	— 3.6

újabb emelkedéséről számolhatunk be. 1928-ban a sertésállománynak 9.7%-a volt hússertés, 1929-ben ez az arány nem igen változott (9.6%), a mostani összeírás szerint azonban a hússertések aránya már 12.6%-ra emelkedett. Ez az aránynövekedés kétségtelen bizonyítéka az utóbbi évek propagandája sikerének. A külföldi export újab-

ban ugyanis a hússertések termékeiből kedvezőbb eredménnyel kecsegtet, mint a zsírsertés sok rizikóval járó kivitele. A sertésállomány fajta és ivar szerinti megoszlása egyébként a két évben lényegesebb eltérést nem mutat.

Hasonló eredményre jutunk, ha a juhállomány ivar szerinti megoszlására vonatkozó ada-

4. A sertésállomány ivar és zsír- vagy húsfajták szerint részletezve.

Effectif de l'espèce porcine en Hongrie, suivant le sexe et les espèces à graisse ou à viande.

Ivar — Sexe	1 9 2 9						1 9 3 0						Szaporodás (+) Fogyás (-) Augment. (+) ou diminut. (-)
	Porcs				Összesen		Porcs				Összesen		
	Zsírsertés à graisse		Húsertés à viande		Total		Zsírsertés à graisse		Húsertés à viande		Total		
	darab têtes	%	darab têtes	%	darab têtes	%	darab têtes	%	darab têtes	%	darab têtes	%	
Kan — Porcs verrats ..	31.857	1.3	3.744	1.5	35.601	1.4	28.629	1.4	3.375	1.1	32.004	1.4	+ 10.1
Ebből tenyészkán — Dont reproducteurs	22.199	69.7	2.218	59.2	24.417	68.6	19.771	69.1	2.493	73.9	22.264	69.6	— 8.8
Növendékkán (1 éven alul) Porcelets mâles (moins de 1 an)	195.823	8.4	16.804	6.8	212.627	8.2	170.985	8.3	21.208	7.1	192.193	8.2	— 9.6
Koca — Truies	505.770	21.7	48.661	19.6	554.431	21.5	438.073	21.2	58.695	19.7	496.768	21.0	— 10.4
Nöstény malac (1 éven alul) Porcelets femelles (moins d'un an)	701.586	30.1	77.439	31.1	779.025	30.1	598.790	29.0	88.757	29.7	687.547	29.1	— 11.7
Ártány felnőtt — Porcs châtrés	248.250	10.6	20.207	8.1	268.457	10.4	234.688	11.4	20.976	7.0	255.664	10.8	— 4.8
Herélt malac (1 éven alul) Porcelets châtrés (moins de 1 an)	650.301	27.9	81.813	32.9	732.114	28.4	591.845	28.7	105.545	35.4	697.390	29.5	— 4.7
Összesen — Total	2,333.587	100.0	248.668	100.0	2,582.255	100.0	2,063.010	100.0	298.556	100.0	2,361.566	100.0	— 8.5

tokat (5. sz. kimutatás) vesszük szemügyre. Leg- tenyészkosok számarányánál elég nagy (12.4%)
feltűnőbb az idevonatkozó adatok között a csökkenése.

5. A juhállomány ivar szerint részletezve.

Effectif de l'espèce ovine en Hongrie suivant le sexe.

Ivar — Sexe	1 9 2 9		1 9 3 0		Szaporodás (+) fogyás (-) Augment. (+) ou diminut. (-)
	darab têtes	%	darab têtes	%	
Kos — Béliers	42.349	2.7	38.698	2.7	— 8.6
Ebből tenyészkos — Dont reproducteurs	37.313	88.1	32.702	84.5	— 12.4
Növendékkos (1 éven alul) — Jeunes béliers (moins de 1 an)	48.354	3.1	45.927	3.1	— 5.0
Anyajuh (1 éven felül) — Brebis portières (plus de 1 an)	919.085	58.4	880.018	60.1	— 4.3
Nösténybárány (1 éven alul) — Agneaux femelles (moins de 1 an)	221.957	14.1	184.472	12.6	— 16.9
Ürü (herélt) felnőtt (1 éven felül) — Moutons châtrés (plus de 1 an)	223.795	14.2	211.282	14.4	— 5.6
Herélt bárány (1 éven alul) — Agneaux châtrés (moins de 1 an)	117.640	7.5	103.437	7.1	— 12.1
Összesen — Total	1,573.180	100.0	1,463.834	100.0	— 7.0

Az 1930. évi termés.

La récolte de 1930.

Magyarország. — Hongrie.

A m. kir. földművelésügyi minisztérium f. é. július 25-én közzétett vetésjelentése szerint a legutóbbi két hét időjárását változékony hőmérséklet és általában kevés csapadék jellemzi. Az időjárás a gyenge terméskilátások javulására nem volt kedvező.

A búza aratását befejezték, hordása és cséplése folyamatban van. Az abnormálisan nagy hőség következtében természetesen sok az apadt, illetőleg megszorult szem. Országos átlagban kat. holdankint 6·62, vagyis mintegy 18,965.000 q búzatermés várható. A múlt évben a végleges termésadatok szerint kat. holdankint 7·83, összesen 20,407.899 q búza termett. Legjobbák a terméskilátások Baranya vármegyében, ahol 7·8 q termésátlagot remélnek. Ezzel szemben Abaúj-Torna vármegyében legfeljebb 5·7 q-ás átlagos búzatermés várható.

A rozs hordása és cséplése jól előre haladt. A nagy szárazság következtében a kalász több helyütt ablakos, a szem a hőség miatt megszorult, így tehát gyengébben fizet, mint amilyenre ezelőtt két héttel kilátás volt. Most már a multkori 6·43 q átlag helyett csak 6·29 q-ás átlagot lehet remélni. Az idei rozstermés tehát mintegy 6,954.000 q-ra becsülhető. Az elmúlt évben ezzel szemben hazánkban 6·99 q-os átlaggal 7,981.986 q rozs termelt. A rozs termés-eredménye is Baranya vármegyében látszik a legkedvezőbbnek, a becslés szerint ott 8·4 q az átlag. Viszont Nógrád és Hont vármegyékben mindössze 5 q-ás átlagra van kilátás.

Az őszi árpát már majdnem mindenütt kicsépezték. Szeme eléggé teltnék mondható. A tavaszi árpát is learatták, hordása és cséplése szintén megindult. A szemfejlődés itt azonban gyenge volt, sok a megszorult, vékony szem, egyes helyeken kipergési károkat észleltek. A valószínű árpatermés, miután a tavaszi árpának hozama elég gyengének bizonyult, a legutóbbi becslés eredményénél kevesebbnek mutatkozik. A mostani megállapítás szerint az árpa átlagtermése kat. holdankint mintegy 6·61, termés mennyisége ez alapon körülbelül 5,245.000 q. A mult esztendőben az átlagtermés 8·23 q volt, az árpatermés ennek megfelelően 6,826.192 q-t tett. Az árpatermés nagysága szempontjából is Baranya vármegyében a legkedvezőbbek a kilátások, irányadó körök véleménye szerint itt az árpából kat. holdankint 8·5 q-ás termésre lehet számítani. Az ellenkező végletet itt is Nógrád és Hont vármegye képviseli, ebben a törvényhatóságban az árpa kat. holdankinti átlagos termése legfeljebb 5 q lesz.

A zab sínylette meg legjobban a hosszantartó szárazságot. A hőség következtében hirtelen beért,

most aratják, szeme vékony és könnyű, a szalmája alacsony. A zab learatott területén a gazdasági tudósítók és a m. kir. gazdasági felügyelők legújabb becslése szerint a várható termésátlag mindössze 5·09 q, a termés mennyiség tehát mintegy 2,281.000 q lesz. Az elmúlt évben a zab-átlagtermés 7·83 q volt, a zabtermés pedig 4,106.574 q-t tett. A zabtermésben a legjobb eredményt Csanád, Arad és Torontál vármegyében várják, itt 7 q-ra becsülik a kataszteri holdankinti termésátlagot. Veszprém vármegyében viszont mindössze 3·90 q a várható ter-átlag.

A tengerit a nagy szárazság igen erősen megviselte, a fejlődése visszamaradt, csöképződése hiányos és gyenge, elég sok a meddő szár.

A burgonya szintén nagyon sínyli az esőhiányt, kevés gumója apró maradt, nem fejlődik. A késői érésű burgonya fejlődését kiadós, jó eső még mindig nagyon előmozdítaná.

A cukorrépa a szárazságot már alig állja, levele sárgul, gyökere vékony. Ha rövidesen bőséges esőt kapna, termés kilátásai még valamit javulnának.

A takarmányrépa gyökere természetesen szintén vékony, a nagy szárazság miatt nem is fejlődhetik.

A kerti vetemények nagyon visszamaradtak, sőt több helyen teljesen kiszültek. A Dunántúl egyes vidékein az utóbbi napokban volt egy kis esőzés, ott már javulás észlelhető.

A paprika virágzik, de a szárazság és a nagy meleg következtében nehezen köt, csövei aprók. A vöröshagyma szedése és betakarítása folyamatban van. Általában csak közepes termést lehet várni.

A hüvelyesek közül a bab termése a leggyengébb, gyakori az üres hüvely, sok helyen sajnos, legfeljebb a vetőmagot adja vissza. A borsó és lencse betakarítása és cséplése már folyamatban van, a termés eredményük valamivel kedvezőbb, mint a babé. A káposzta fejei aprók, nem fejlődik, jó eső sokat segítene rajta. Egyes helyeken a káposzta-leveleken bolhakárok észlelhetők.

A komló, mely nagyon szépen nekiindult a fejlődésnek, szintén erősen sínyli a szárazságot.

A köles és a tatárka csapadék hiányában nem fejlődik, mindkettő igen gyenge hozamot ígér. A cirok szintén gyenge termést ad.

A kender és a len a szárazság következtében alacsony maradt, mindkettőt betakarították, áztatásuk folyamatban van.

A dohány levélzete apró, sokat szenved a nagy hőségtől. Több helyen féregkárt állapítottak meg.

A mesterséges takarmányok közül a lóhere és a lucerna második kaszálása alig hozott valamit, több helyen teljesen kiszült. A zabosbükkönyt még

elégé kedvező időben közepes eredménnyel betakarították, a *csalamádé* azonban rövid szárú maradt, sőt igen sok helyen szintén kiszült.

A *rétek* az anyaszéna betakarítása után leszáradtak, úgyhogy sarjútermésre csakis a folyók völgyeiben és a mélyfekvésű helyeken van némi kilátás.

A *legelők* majdnem mindenütt kiszáradtak, egyedül az erdős legelőkön mutatkozik valami kevés fű. A jószágnak már most sem nyujtanak elegendő táplálékot, úgyhogy sok helyen kész takarmányra szorulnak.

A legtöbb *gyümölcsből* legjobb esetben közepes, inkább azonban gyenge a termés. A férgek és a szárazság következtében sok gyümölcs érés előtt lehullt.

A *szőlők* fejlődése általában kielégítőnek mondható, különösen azokon a helyeken, ahol valami eső is volt. A szőlőbogyók fejlődésükben csak ott maradtak vissza, ahol homokon vagy köves talajon egyáltalában nem kaptak esőt. Munkáshiány nincs. A borforgalom majdnem teljesen szünetel.

Külföld — *Etranger*.

A *bolgár* kormány a folyamatban levő aratások eredményéről kiválóan jó becslést tett közre. Búzából 14·6 millió q-t remélnek, tehát 5·6 q-val többet, mint a tavalyi eredmény. A rozstermés eredményét 2·7 millió q-ra teszik, ez a mennyiség 700.000 q-val múlja felül az elmúlt év rozstermését. Az árpa becslési eredménye 3·8 millió q a tavalyi 2·3 millió q-ás terméseredménnyel szemben.

A tengeritermés nem éri el az előző év nagyon jó eredményét, de a 8·5 millió q-ra becsült termés a tavalyinál csak 700.000 q-val kevesebb. A dohány termésmennyiségét a kormány 265.000 q-ra becsüli, ez a mennyiség mintegy 15.000 q-val kedvezőbb, mint a tavalyi eredmény.

A többi, Bulgáriában kevésbé fontos terményre (zab, burgonya, cukorrépa, kender stb.), valamint a mesterséges takarmányfélékre vonatkozólag is igen kedvező a becslés, a tavalyi eredményeket előreláthatólag valamennyi felül fogja mulni.

Lengyelország terméskilátásairól július 15-én adott ki jelentést a varsói kormány. Az előző két hét nagy hősege és csapadékhiánya a növényzetre igen káros befolyást gyakorolt. A búza és a rozs terméskilátásai nem változtak, a tavalyinál kedvezőbb eredményt várnak. Az árpa és főleg a zab terméskilátásai a mostani két hét rendkívüli szárazsága következtében nem fogják a tavalyi mértéket megütni. Természetesen hasonló a helyzet a burgonyánál és a cukorrépánál is, a szárazság ezeknél is erősen leszállította a terméskilátásokat, valószínűleg erősen a tavalyi terméseredmények alatt fognak mozogni.

Olaszország terméskilátásai, dacára a június első felének rendkívüli módon kedvezőtlen időjárásának (az északolaszországi nagy vihar, délolasz-

országi tartós szárazság, majd erős jégverés), lehet remélni, hogy úgy a búza, mint a többi kalászosok terméseredménye nagyobb lesz, mint az előző jelentésben közzétett becslés. A kapások és a mesterséges takarmányfélék elég bőséges terméskilátásokkal bíztatnak.

A bor és az olaj a kedvezőtlen időjárási viszonyok dacára igen jó termést ígér.

Japánban a selyemgubó termelése a kormány jelentése szerint nagyon kedvező eredményeket hozott. Az eredményt a tavaszi becslés alapján 197·7 millió kg-ra becsülik, ez a mennyiség 8 millió kg-mal több, mint az előző év eredménye, az 1924—1928. évek átlagát pedig 31 millió kg-mal mulja felül.

Algirban a búzatermés mennyiségét 7,090.000 q-ra becsülik. Valamivel tehát kevesebb, mint a tavalyi (9,100.000 q), de az 1924—1928. évek 7,200.000 q-ás átlagát meghaladja.

Az *Egyesült Államok* kormánya a mezőgazdaság helyzetéről VII. 11-én a következőket jelenti.

Az őszi búza aratását befejezték. Az eredmény körülbelül 152 millió q, 7 millió q-val több, mint a június 1-i becslés. Az emelkedés dacára az ideai eredmény 5 millió q-val kisebb, mint a tavalyi termés.

A tavaszi búzából a mostani első becslés szerint 68 millió q termést várnak, tavaly 62 millió q volt a termés, az 1924—1928. évek átlaga azonban 77 millió q-át tett ki.

A rozs aratását is befejezték, a 12 millió q-ás termés körülbelül egyezik az előző becslés eredményével. Az ideai rozstermés 2 millió q-val több, mint az 1929. év eredménye, de az 1924—1928. évek átlaga mögött 700.000 q-val elmarad.

Az árpa első becslése 72 millió q termést vár, tehát jelentékenyen meghaladja az 1929. évi termés. 67 millió q-ás eredményét és az 1924—1928. évek 52 millió q-ás átlagos termését.

A zabtermés becslése a kormány jelentése szerint 193 millió q. A tavalyi termés 180 millió q, az 1924—1928. évek átlagos termése 199 millió q volt.

A *kanadai* kormány f. évi július 11-én az ideai bevetett területről közli az adatokat. A búza bevetett területe 9,950.000 hektár, 2·7%-kal kevesebb, mint az előző évben. A rozssal bevetett terület 440.000 hektár volt, 40.000 hektárral több, mint 1929-ben. Az árpa vetésterülete tekintélyesen megnőtt, a múlt évi 5,050.000 hektárral szemben idén 5,185.000 hektáron termelik az árpát.

Az *argentini* kormány f. évi július 9-én kelt jelentésében a tengeritermés eredményéről tájékoztat. A jelentés szerint a termés nagysága 63,289.000 q, 1929-ben a tengeritermés 58,856.000 q volt, az 1924—1928. évek átlagában a termés 71,694.000 q-t tett. Az ideai termés tehát 7·5%-kal felülmúlja az előző évi eredményt, 11·7%-kal azonban az ötéves átlag alatt maradt.

● KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ●

Magyarország külkereskedelmi forgalma 1930 június havában.

Le commerce extérieur de la Hongrie en juin 1930.

En juin 1930, les importations ont représenté 63·5 millions de pengős, diminuant de 27·5 millions par rapport à juin 1929, et la valeur des exportations est montée à 76·3 millions de pengős, s'accroissant de 5·8 millions de p. comparativement au même mois de l'année précédente.

Tandis que la balance du commerce extérieur s'est soldée en juin 1929 par un déficit de 20·6 millions de pengős, elle accuse pour juin dernier un excédent d'exportations de 12·7 millions, les importations ayant considérablement diminué et les exportations continué à augmenter.

Comparativement au mois correspondant de l'année précédente, les importations de juin 1930 ont fléchi pour la plupart des importantes catégories d'articles. Les achats de bois bruts et ouvrés ont diminué de presque 6 millions de pengős; ceux de charbon, de près de 50%; ceux d'huile minérale furent réduits considérablement; l'importation de papier a continué à diminuer du fait du développement de la fabrication intérieure. Les importations de peaux brutes ont légèrement progressé. Celles de tabac brut accusent un accroissement notable (1·1 million de pengős): on doit ajouter cependant que l'augmentation de la valeur n'y est point en proportion avec l'accroissement de la quantité.

D'ailleurs, les plus importants articles d'importation présentent tous une diminution.

A l'exportation, les animaux de boucherie et de trait ont occupé la première place. On y voit un accroissement de valeur de 7·7 millions de pengős, dont 7·4 millions pour les bêtes à cornes; aux autres animaux l'augmentation a été insignifiante, et l'exportation des chevaux a légèrement fléchi. Les ventes de farine n'ont augmenté que de 1·2 million de pengős par rapport à juin 1929. L'exportation de fruits frais a eu un bon résultat; on a réussi à en placer à l'étranger pour 1 million et demi de pengős, soit 1·1 million de pengős de plus qu'au mois correspondant de 1929. Mais l'exportation de machines et d'appareils est fort tombée: elle a diminué de 4 millions de pengős comparativement au même mois de 1929. Les ventes de laine, de demi-produits en fer et de machines et appareils électriques ont également diminué.

Az 1930. év június havában a behozott áruk értéke 63·5, a kivitt áruk értéke pedig 76·3 millió pengőt tett. Mult év ugyanezen havának forgalmához viszonyítva a behozatal értéke 27·5 millió pengővel csökkent, míg a kivitel értéke 5·8 millió pengővel gyarapodott.

Külkereskedelmi mérlegünk a mult év június havában 20·6 millió pengővel volt passzív; a folyó év júniusában ezzel szemben a behozatal nagymérvű visszaesése és a kivitel fokozott megerősödése folytán 12·7 millió pengőt kitevő kiviteli többletet eredményezett.

Folyó évi június havi behozatalunk — a mult év ugyanezen havával összehasonlítva — a legfontosabb áruk csoportjainál kevés kivétellel, általában a visszaesés képét mutatja. A nyers és megmunkált fából csaknem 6 millió pengő értékkel kevesebbet szereztünk be a külföldről, mint a mult év június havában. A szénbehozatal közel 50%-os visszaesést mutat. Jelentős csökkenést mutat még az ásványolajbehozatal is, továbbá folytatódott a papirosbehozatal fokozatos csökkenése, ami a hazai gyártás fellendülésének tudható be. Kisebb emelkedést mutat a nyersbőrbehozatal és jelentős — 1·1 millió pengőnyi — emelkedést látunk a nyersdohány behozatalánál. Ez utóbbi tételnél meg kell jegyeznünk, hogy itt az érték emelkedése a mennyiség emelkedésével koránt sincs arányban. Egyébként a legfontosabb behozatali cikkek mind csökkenést mutatnak.

A kivitelben a vágó- és igásállatok állanak az első helyen 7·7 millió pengő értékemelkedéssel. Eből 7·4 millió esett a szarvasmarhákra. A többi állatkiviteli tételeknél jelentéktelen az emelkedés, sőt a lovaknál egy árnyalatnyi csökkenés is észlelhető. A liszt külföldi eladása ezúttal alig eredményezett a mult év június havához képest 1·2 milliónál nagyobb értéktöbbletet. Jó eredményt értünk el a frissgyümölcs-exportálással, amelyből másfélmillió pengő értékben sikerült elhelyezni a külföldi piacokon, tehát 1·1 millióval többet, mint a mult év megfelelő hónapjában. Az eddig említettekkel szemben erős visszaesést mutat a gépek és készülékek exportja, miknek eladásából 4 millió pengővel kevesebbet vettünk be, mint a mult év júniusában. Csökkenést látunk még a gyapjú, a vasfélgyártmányok, végül a villamos gépek és készülékek kivitelénél is.

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1930. év június havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en juin 1930.

Az áruk megnevezése <i>Marchandises</i>	1929	1930	1929	1930	Az érték 1930. jún.-ban több (+) v. kevesebb (-) ezer pengőben <i>Augment. (+) ou diminution (-) de la valeur en juin 1930, en milliers de pengős</i>	Az 1930. június havi összérték %ában <i>En % de la valeur totale de juin 1930</i>
	június — juin		1000 P — pengős			
	q					
A) Behozatal. — A) Importations.						
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	2,446.250	1,370.553	13.512	7.630	— 5.882	12·01
Pamutzövet — <i>Tissus de coton</i>	5.045	4.946	4.142	3.497	— 645	5·50
Nyersdohány — <i>Tabac brut</i>	4.286	4.528	2.044	3.161	+ 1.117	4·98
Szén — <i>Charbon</i>	1,490.566	774.265	5.920	3.057	— 2.863	4·81
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	12.171	9.873	3.442	2.836	— 606	4·46
Papiros és papirosárak — <i>Papier et art. en papier</i>	63.884	60.860	3.785	2.824	— 961	4·44
Nyerspamut — <i>Coton brut</i>	10.467	10.580	2.636	2.149	— 487	3·38
Ásványolaj — <i>Huile minérale</i>	259.103	179.315	3.827	2.062	— 1.765	3·25
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	4.655	9.945	1.670	1.902	+ 232	2·99
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	16.735	15.988	2.324	1.877	— 447	2·95
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	1.172	1.235	1.822	1.763	— 59	2·77
Gyapjúszövet — <i>Tissus de laine</i>	931	813	1.582	1.516	— 66	2·39
Kikészített bőr — <i>Peaux préparées</i>	856	952	1.471	1.453	— 18	2·29
Pamutfonál és -cérna — <i>Fils de coton et fils à coudre de coton</i>	4.150	2.355	2.153	1.210	— 943	1·91
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	18.088	7.163	1.720	1.176	— 544	1·85
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	1.757	1.912	1.470	1.124	— 346	1·77
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	34.804 48.042 1,765.171	39.479 26.806 1,022.511	37.511	24.300	— 13.211	38·25
	db — pièce					
	pár — paire					
	q — q					
Behozatal össz. — Import. totales	34.804 48.042 6,105.287	39.479 26.806 3,477.794	91.031	63.537	— 27.494	100·00
B) Kivitel. — B) Exportations.						
Vágó- és igásáll. — <i>Anim. de boucherie et de trait</i> ¹⁾	24.809	44.237	10.511	18.167	+ 7.656	23·82
Ebből — <i>Dont</i> : Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i> ¹⁾	7.540	18.511	5.413	12.837	+ 7.424	16·83
Sertés — <i>Porcs</i> ¹⁾	12.516	18.173	3.868	4.032	+ 164	5·29
Ló — <i>Chevaux</i> ¹⁾	2.517	2.429	1.123	1.106	— 17	1·45
Juh — <i>Moutons</i> ¹⁾	2.232	5.092	107	183	+ 76	0·24
Liszt — <i>Farine</i>	204.421	232.130	8.119	9.310	+ 1.191	12·20
Búza — <i>Froment</i>	243.970	255.777	5.977	6.139	+ 162	8·05
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	32.435	11.777	6.268	2.276	— 3.992	2·98
Baromfi — <i>Volaille</i>	3.927 ²⁾	8.750	1.271	2.038	+ 767	2·67
Ebből — <i>Dont</i> : Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	1.850 ³⁾	4.895	514	1.187	+ 673	1·55
Leölt baromfi — <i>Volaille tuée</i>	2.077 ³⁾	3.855	757	851	+ 94	1·12
Rozs — <i>Seigle</i>	83.272	146.362	1.832	1.903	+ 71	2·49
Cukor — <i>Sucre</i>	22.991	51.789	828	1.657	+ 829	2·17
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	4.509	21.813	461	1.569	+ 1.108	2·06
Friss és elkészített hús — <i>Viandes fraîches et préparées</i>	1.911	6.805	610	1.562	+ 952	2·05
Gyapjú — <i>Laine</i>	12.447	9.046	3.499	1.528	— 1.971	2·00
Villamosgépek és készül. — <i>Machin. et appar. électr.</i>	3.232 ⁴⁾	1.866	2.023	1.416	— 607	1·86
Prémbőr kikészített — <i>Pelletteries apprêtées</i>	166	407	568	1.263	+ 695	1·66
Vasfélgártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	107.373	58.537	2.223	1.246	— 977	1·64
Tengeri — <i>Maïs</i>	17.072	77.399	444	1.161	+ 717	1·52
Vasúti gőzmozdony — <i>Locomotives à vapeur pour chemins de fer</i>	2.932	5.039	899	1.159	+ 260	1·52
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	21.600 3.263 1,051.318	5.187 2.058 954.716	24.907	23.886	— 1.021	31·31
	db — pièce					
	pár — paire					
	q — q					
Kivitel össz. — Exportations totales	46.409 3.263 1,791.976	60.629 2.058 1,842.213	70.440	76.280	+ 5.840	100·00

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. — *En têtes.* — ²⁾ Az 1929. év június havában az élő baromfi 171.666 db, a leölt baromfi 112.911 db, összesen 284.577 db. — *En juin 1929, on a exporté 171.666 volailles vivantes et 112.911 volailles tuées, au total 284.577 volailles.* — ³⁾ Az 1930. év június havában az élő baromfi 472.267 db, a leölt baromfi 208.051 db, összesen 680.318 db. — *En juin 1930, on a exporté 472.267 volailles vivantes et 208.051 volailles tuées, au total 680.318 volailles.* — ⁴⁾ Ezenkívül 11.205 db. — *En outre, 11.205 unités.*

Közúti forgalmi balesetek Magyarországon 1929-ben.

Accidents de la circulation en Hongrie en 1929.

Résumé. Au cours de l'année 1929, on a enregistré en Hongrie 5.955 accidents de la circulation, soit 1.295 de plus que l'année précédente. Le nombre des personnes blessées ou mortes a été de 3.711 contre 3.186 en 1928. 57,9% des accidents ont eu lieu à Budapest (en 1928, 53,0%). Le nombre des victimes des accidents (3.711) dépassait de plus de 500 le chiffre correspondant de 1928.

Les tableaux ci-dessous offrent des renseignements détaillés.

★

A forgalmi balesetek gyakorisága köztudomásúlag szoros kapcsolatban áll a forgalom nagyságával. Következésképpen a balesetek számának növekedése nem mutat mindig a forgalombiztonság rosszabbodására. Ettől eltekintve nálunk a forgalmi baleseti statisztika eredményeinek elbírálásánál azt is figyelembe kell vennünk, hogy az 1928. évben megindított adatgyűjtés első évében több eset bejelentetlenül maradt. Ezt a hiányt a tárgyalt évben már jobban sikerült kiküszöbölni. Ezért a balesetek számának az előző évvel szemben tapasztalható növekedéséhez részben az adatszolgáltatás tökéletesedése is hozzájárult.

Hazánk baleseti viszonyainak alakulása a két tényező hatásának figyelembe vétele mellett sem mondható kedvezőnek. Magyarország területén ugyanis az 1929. év folyamán összesen 5.955 baleset fordult elő, vagyis 1.295-tel több, mint az előző évben. A balesetek folytán megsérült vagy meghalt személyek száma pedig az 1928. évi 3.186-tal szemben 3.711-re rúgott. A nyers adatok magukban véve is a balesetek és áldozatok számának olyan erős emelkedését mutatják, ami, úgy véljük, a forgalom növekedésével s a pontosabb adatszolgáltatással teljes egészében nem indokolható. Valószínűnek látszik tehát, hogy a balesetek szaporodásához egyéb, a forgalombiztonságát veszélyeztető okok is hozzájárulhattak. Egy kedvező momentumot azonban mindjárt előljáróba is megállapíthatunk. A balesetek ugyanis aránylag kevesebb áldozatot követeltek, mint az előző évben, mert az áldozatoknak a balesetek számához viszonyított aránya 68,4%-ról 62,3%-ra csökkent.

Mielőtt a forgalom növekedése s a balesetek gyakorisága közötti kapcsolat megállapítását megkísérelnénk, érdemesnek tartjuk a közúti forgalmi balesetek színhelyén, az utcán lebonyolódó forgalom nagyságára vonatkozólag rendelkezésünkre álló adatokat is bemutatni.

A forgalom sűrűségéről a budapesti Államrendőrség kerékpáros osztaga a főváros főbb forgalmi pontjain végzett számlálása nyújt tájékozást. A számlálást 1928., 1929. és 1930. év egyes hónapjainak bizonyos napján hajtották végre, amely az illető forgalmi gócponton a reggeli 7 órától esti 9 óráig átment összes járműveket vette számba. Az év tizenkét hónapja közül január, február, május és szeptember hónapokban végeztek számlálást. Az így összeállított adatokból megállapíthatjuk, hogy az említett hónapok közül szeptember hó forgalma annyira kiemelkedő, hogy némely gócpont szeptember havi forgalma a többi hónap forgalmának kétszeresét tette. A gócpontok közül a Károly-körút, Múzeum-körút, Kossuth Lajos-utca, Rákóczi-út találkozási pontja mutatja fel a legélénkebb forgalmat, ahol 1929 szeptember hó egyik napjának 14 órája alatt 33.740 jármű ment keresztül. Ugyanitt a járműforgalom januárban és februárban ennek körülbelül felét tette. Körülbelül egyformán fontos csomópontja a városnak a Rákóczi-út és Nagykörút keresztezése, valamint a Kálvin-tér. A jelzett idő alatt ugyanis szeptemberben az előbbi ponton 27.762, az utóbbin 27.545 jármű ment át. A 20.000-et meghaladó járműforgalma volt még 14 óra alatt az Apponyi-térnek, Berliini térnek és a Baross-tér Bethlen-utca találkozási pontjának. Az 1930. évi február havi számlálás eredményeként a Berliini-teret találjuk első helyen 23.660-at kitevő járműforgalmával s a legélénkebb forgalmú szeptember hóban élen levő Károly-körút—Múzeum-körút—Kossuth Lajos-utca—Rákóczi-úti keresztezés ebben a hónapban negyedik helyen áll.

E néhány adathból is megállapítható, hogy az utcán közlekedő gyalogosoknak és járművezetőknek ma már fővárosunkban a legnagyobb óvatossággal kell haladniuk. Különös figyelemre van szűség egyes útkeresztezéseknél, ahol a forgalom összetorlódik. Sajnos ez az elővigyázatosság nincs

1. A balesetek száma Magyarországon havonként.

Nombre des accidents en Hongrie, par mois.

Megnevezés — Désignation	H ó n a p — M o i s												Összesen Total	
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.		
Vasút — Train	} száma nombre áldozatai victimes	8	5	1	1	3	9	10	10	4	5	8	5	69
		8	5	1	1	5	6	9	20	4	6	7	5	77
Közúti villamosvasút — Tramway électr.	} száma nombre áldozatai victimes	40	34	55	36	45	36	52	53	50	59	51	44	555
		41	25	34	23	30	26	39	37	32	49	26	25	387
Személyszállító gépkocsi — Automobile p. personnes	} száma nombre áldozatai victimes	117	76	148	152	261	218	221	239	270	210	183	187	2.282
		65	34	89	101	161	140	157	168	156	135	82	76	1.364
Teherszállító gépkocsi — Camion automobile	} száma nombre áldozatai victimes	38	17	52	58	59	71	77	84	94	74	55	51	730
		11	4	21	38	43	53	65	44	73	49	31	10	442
Motorkerékpár — Motocyclette	} száma nombre áldozatai victimes	9	3	35	36	67	76	76	57	67	33	27	18	504
		7	4	29	31	69	68	85	46	57	34	19	16	465
Béerkocsi, magánfogat, teherkocsi és szekér — Voiture à louage, voiture privée, camion et char	} száma nombre áldozatai victimes	42	60	62	58	84	85	97	88	131	93	80	76	956
		10	10	22	28	34	43	45	46	50	38	17	20	363
Kerékpár — Bicyclette	} száma nombre áldozatai victimes	5	4	37	55	119	114	107	86	104	88	39	32	790
		3	3	22	39	85	97	91	61	77	63	27	22	590
Egyéb és ismeretlen — Autres et inconnus	} száma nombre áldozatai victimes	8	6	6	2	4	6	6	6	10	7	5	3	69
		1	1	1	—	1	2	2	4	8	2	—	1	23
Az összes járművek Total des véhicules	} száma nombre áldozatai victimes	267	205	396	398	642	615	646	623	730	569	448	416	5.955
		146	86	219	261	428	435	493	426	457	376	209	175	3.711

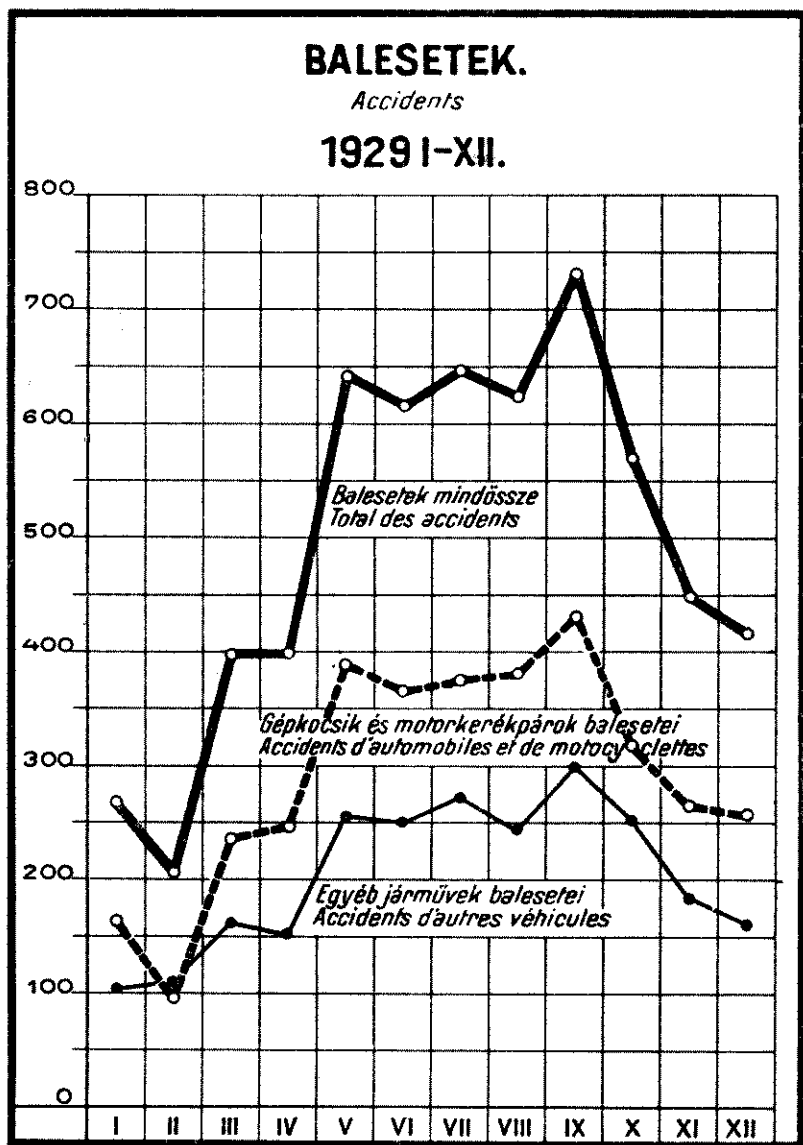
meg a kívánt mértékben, mert mint elől is említettük s az alábbi adataink is ezt látszanak igazolni, a forgalombiztonság tekintetében az előző évihez képest bizonyos visszaesést tapasztalhatunk.

A forgalombiztonsági viszonyaink alakulását ez alkalommal is csak az előfordult gépjárműbalesetek alapján áll módunkban megítélni. Az utca közlekedési eszközei közül ugyanis egyedül a forgalomban levő motoros járművekre nézve állnak pontos adatok rendelkezésünkre, melyek módot nyújtanak egy bizonyos összehasonlításra. Ez az egybevetés is igazolja a már általánosságban elmondottakat; azt t. i., hogy utcai közlekedésünkben a balesetek száma az előző évihez képest aránytalanul megszorodott. Az összehasonlítás szerint 1928-ban minden 100 gépjárműre átlag 10,5 baleset jutott; ezzel szemben 1929-ben a 100 motoros járműre eső baleseti arányszám 12,0-ra szökkent fel. Ugyanerre az eredményre jutunk akkor is, ha a gépjárműállomány és gépjárműbalesetek számá-

nak havonkénti alakulását, illetőleg egymáshoz való viszonyát nézzük. Az idevonatkozó adataink a következők:

Hónap	Gépjárműállomány		Gépjárműbalesetek	
	szám szerint	index-számokban	szám szerint	index-számokban
I.	24.457	100	164	100
II.	24.643	101	96	59
III.	25.055	102	235	143
IV.	25.658	105	246	150
V.	26.532	108	387	235
VI.	27.352	112	365	223
VII.	28.104	115	374	228
VIII.	28.678	117	380	232
IX.	29.010	119	431	263
X.	29.360	120	317	193
XI.	29.514	121	265	162
XII.	29.417	120	256	156

Az ország területén előfordult összes balesetek száma, mint említettük, 4.660-ról 5.955-re emelkedett. Az ország területre tekintve a balesetek aránylag a fővárosban jobban megsokasodtak, mint a vidéken, úgyhogy Budapestre az előző évi 53,0%-kal szemben az eseteknek 57,9%-a

jutott. Az áldozatok szempontjából nézve azonban a fővárosban az előző évinél kedvezőbb a helyzet. Míg ugyanis Budapesten 1928-ban átlag minden 1·8 balesetnek volt áldozata, addig a tárgyalt évben átlag már csak minden 2·1 baleset követelt áldozatot. A fővároson kívül eső részeken nagyjában változatlanok a viszonyok s ebből a szempontból a vidék kedvezőtlenebb képet mutat, amennyiben ott átlag minden 1·2 balesetnek volt könnyebb vagy súlyosabb áldozata (1928-ban 1·2). Az áldozatok számát a lélekszámmal egybevetve, az utcai forgalomban Budapest lakosai szenvedték a legtöbb sérülést, ahol egy millió lakos közül 1.733·2 áldozata volt a különféle járműveknek (1928-ban 1.446). Az országos átlagot, mely 428·4 (1928-ban 370·4) volt, ez a szám több mint négyszeresével múlja felül. E szomorú elsőséghez legközelebb áll Szeged, melynek aránya az előző évi 800·3-ról 940·0-ra emelkedett s ezzel megelőzte Pécsét, ahol viszont a baleseti arányszám kedvezőbb lett az elmúlt évinél, amennyiben 1.081·0-ról 910·4-re szállott alá. A tj. városok közül az országos átlagot meghaladó számmal voltak még a baleseteknek áldozatai Pécsen és Baján is, melyeknek egy millió lakosa közül 910·4

(1.081), illetőleg 838·2 (1.673) szenvedett a forgalmi baleseteknél kisebb-nagyobb sérülést. A városok között egyébként legkedvezőbbek voltak a viszonyok Debrecenben, mely 118·9-es (73·6) arányával jóval alatta marad az országos átlagnak. A vármegyék között természetesen Pest vm. áll első helyen 535·1-et (418·9) kitevő arányával, míg az utolsót Bács-Bodrog vm. foglalja el 67·3 (96·9).

A balesetek számának havonkénti alakulásánál az előző évihez képest jóval nagyobb eltéréseket tapasztalhatunk. A balesetek havonkénti átlagos száma az előző évi 400-zal szemben 500 körül jár a legtöbb baleset, szám szerint 730, szeptemberben, a legkevesebb, összesen 205, február hóban fordult elő; vagyis a maximum között a minimumnak több mint háromszorosát tette. Ezzel szemben a két végletet 1928-ban augusztus és december képviselte, 532-öt, illetőleg 256-ot kitevő esetével. A tárgyalt évben egyébként Budapest és a vidék között ebből a szempontból a viszonyok teljesen megegyezők, amennyiben a magas- és mélypont mindkét helyen egybeesik egymással. A szeptember havi maximum az igen kedvező időjárással magyarázható, ami sokakat a városok falain kívüli túrákra csábított. Másrészt a nyaralásból hazatérők s az iskolák megnyitása szeptemberben a városok utcai forgalmát is igen élénkké szokta tenni, ami szintén hozzájárult a magas baleseti szám kialakulásához. A legkevesebb baleset a vidéken az előző évhez hasonlóan egy téli hónapra, a februárra esett, amikor köztudomású, hogy az országutak forgalma a minimálisra szokott korlátozódni. A fővárosban az előző évi decemberrel szemben 1928-ban ugyancsak február szerepel a legkevesebb esettel. Az elmúlt évben Budapesten a legnagyobb baleseti számot felmutató január hó viszont az idén jóval az évi átlag alatt maradt. Az 1928. évben a fővárosban január hó folyamán előfordult nagyszámú balesetnél a szigorú téli időjárásnak volt nagy befolyása, amennyiben a sikos úttest volt igen sok balesetnek az előidézője.

A balesetek színhelyét nézve nagyjában véve a tavalyi állapottal megegyező a helyzet. A szerencsétlenségek zöme (68·3%) egyenes úton, 30·2% -a útkereszteződéseknél és különféle tereken, végül egy egészen kis hányaduk (1·5%) vasúti átjáróknál történt. Érdekes, hogy Budapesten a forgalmi góc-

2. Balesetek és áldozataik törvényhatóságokint.

Les accidents et leurs victimes, par comitat et ville autonome.

Törvényhatóság <i>Comitats et villes autonomes</i>	Gépkocsik és motorkerékpárok — <i>Automobiles et motocyclettes</i>			Egyéb — <i>Autres</i>			Az összes — <i>Total des</i>		
	j á r m ű v e k — v é h i c u l e s								
	által előidéztet balesetek — <i>Accidents causés par eux</i>								
	száma <i>nombre des accidents</i>	áldozatai — <i>victimes</i>		szám szerint <i>nombre</i>	áldozatai — <i>victimes</i>		szám szerint <i>nombre</i>	áldozatai — <i>victimes</i>	
szám szerint <i>nombre</i>		egy millió lakoshoz viszonyítva <i>rapportées à 1 million d'habitants</i>	szám szerint <i>nombre</i>		egy millió lakoshoz viszonyítva <i>rapportées à 1 million d'habitants</i>	szám szerint <i>nombre</i>		egy millió lakoshoz viszonyítva <i>rapportées à 1 million d'habitants</i>	
V á r m e g y é k — <i>Comitats</i>									
Abaúj-Torna	5	7	72.2	6	5	51.5	11	12	123.7
Bács-Bodrog	3	4	38.5	4	3	28.8	7	7	67.3
Baranya	23	29	114.2	10	11	43.3	33	40	157.5
Békés	65	55	163.7	54	32	95.3	119	87	259.0
Bihar	24	25	139.2	7	7	38.9	31	32	178.1
Borsod, Gömör és Kishont..	36	31	103.7	24	19	63.5	60	50	167.2
Csanád, Arad és Torontál..	16	16	87.2	16	17	92.7	32	33	179.7
Csongrád	22	20	127.9	36	16	102.3	58	36	230.2
Fejér	49	61	245.6	9	6	24.1	58	67	269.7
Győr, Moson és Pozsony ..	17	18	109.9	7	6	36.7	24	24	146.6
Hajdú	21	14	74.4	7	8	42.5	28	22	116.9
Heves	62	71	217.9	54	47	144.2	116	118	362.1
Jász Nagykun-Szolnok .. .	69	64	150.8	23	19	44.7	92	83	195.5
Komárom és Esztergom .. .	24	26	139.6	12	8	43.0	36	34	182.6
Nógrád és Hont	26	36	158.9	21	18	79.4	47	54	238.3
Pest-Pilis-Solt-Kiskun .. .	448	388	306.2	398	290	228.9	846	678	535.1
Somogy	44	48	122.9	21	24	61.4	65	72	184.3
Sopron	19	21	135.5	5	5	32.3	24	26	167.8
Szabolcs és Ung	24	32	80.7	18	15	37.8	42	47	118.5
Szatmár Ugoicsa és Bereg ..	7	8	51.0	4	6	38.2	11	14	89.2
Tolna	27	21	75.2	10	8	28.6	37	29	103.8
Vas	41	30	101.3	43	37	124.9	84	67	226.2
Veszprém	35	37	145.2	35	28	109.9	70	65	255.1
Zala	40	48	126.7	11	15	39.6	51	63	166.3
Zemplén	11	10	64.7	15	17	110.0	26	27	174.7
Vármegyék összesen <i>Ensemble des comitats</i>	1.158	1.120	157.7	850	667	93.9	2.008	1.787	251.6
V á r o s o k — <i>Villes autonomes</i>									
Baja	23	8	419.1	16	8	419.1	39	16	838.2
Budapest	2.105	996	1.073.5	1.340	612	659.7	3.445	1.608	1.733.2
Debrecen	5	7	64.0	5	6	54.9	10	13	118.9
Győr	41	16	309.6	52	24	464.5	93	40	774.1
Hódmezővá-árhely	11	11	175.9	4	3	48.0	15	14	223.9
Kecskemét	5	4	49.9	8	8	99.9	13	12	149.8
Miskolc	17	16	270.6	8	8	135.3	25	24	405.9
Pécs	27	27	571.6	16	16	338.8	43	43	910.4
Sopron	9	9	244.4	3	3	81.5	12	12	325.9
Szeged	88	43	342.5	121	75	597.5	209	118	940.0
Székesfehérvár	27	14	350.5	16	10	250.3	43	24	600.8
Tjv. összesen <i>Ensemble des villes autonomes</i>	2.358	1.151	737.8	1.589	773	495.8	3.947	1.924	1.233.6
Mindössze — <i>Total général</i>	3.516	2.271	262.2	2.439	1.440	166.2	5.955	3.711	428.4

pontokon, az útkereszteződéseknél és tereken aránylag kevesebb baleset fordult elő, mint a vidéken. Az ebben a tekintetben a fővárosban fellelhető kedvezőbb körülmények valószínűleg a Budapest területén

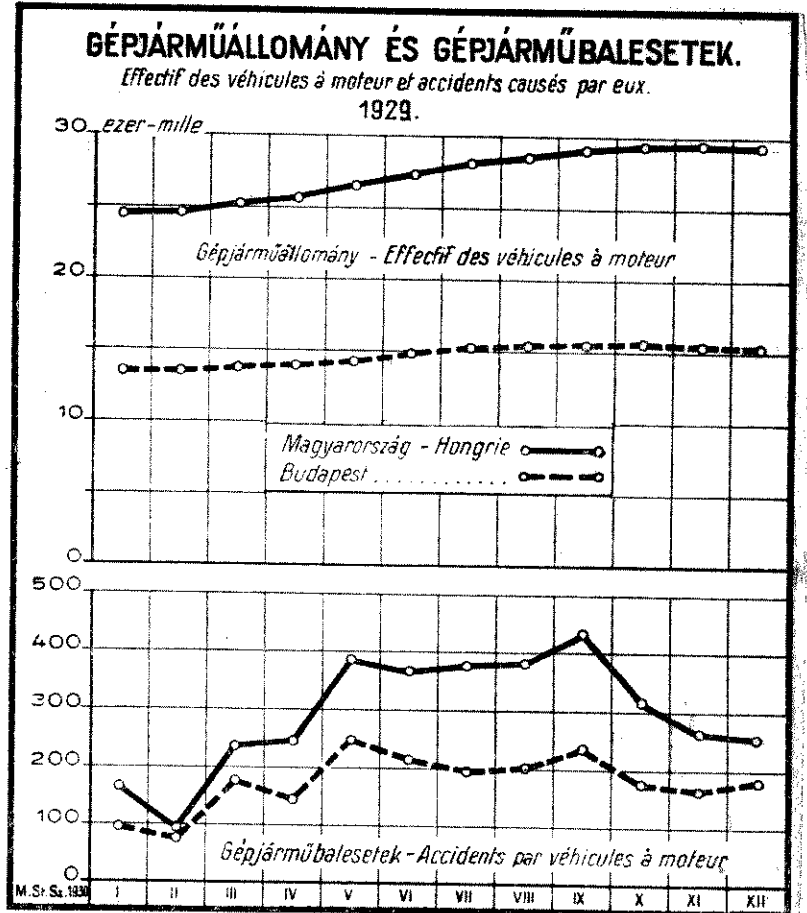
forgalmi szempontból veszélyesebb helyeken alkalmazott hatályosabb biztonsági intézkedéseknek (forgalmi rendőr, jelző készülék stb.) köszönhetőek. Az erre vonatkozó részletes adatok a következők:

A balesetek száma

	össze- sen	egyenes uton	útkeresz- tezó- désnél	tereken	vasúti átjá- róknál	ismeret- etlen
Magyarország ..	5.955	4.070	1.416	381	64	24
Ebből Budapest	3.445	2.245	899	265	14	22

A hét egyes napjai közül Budapesten — az előző évhez hasonlóan — legtöbb, szám szerint 576 (1928-ban 390) baleset szombati, viszont a legkevesebb, összesen 327 (247), vasárnapi napokon következett be. A hét többi napjain az év folyamán előfordult balesetek száma az 500 körül járt. Az országnak a fővároson kívül eső területein a maximumot a szerdai napok adták 381 (278) esettel, míg a minimum a keddi napokra esett, 337 (1928-ban 274). A többi napokon a balesetek száma átlag 350 körül mozgott.

A balesetek időpontját nézve legveszélyesebb az utcán való közlekedés Budapesten déli 1 óra tájban, vidéken pedig délután 6 órakor. A jelzett időpontban ugyanis az 1929. év folyamán Budapesten 247, vidéken pedig 225 baleset történt. Itt az elmúlt évhez képest annyiban van változás, hogy a fővárosi balesetek maximális időpontja a délutáni 6 órától a déli 1 órára tolódott át, bár a délután 6 órai időben ebből a szempontból bekövetkezett balesetek száma is

alig néhányval maradt el a maximum mögött. A legkevesebb baleset a gyérforgalmú hajnali órák idején történt. Ezek közül is, az előző évhez hasonlóan, hajnali 4 óra szerepel a legkevesebb esettel, amikor Budapesten mindössze 9 (8), vidéken 6 (11) baleset fordult elő.

3. A balesetek időpontja.

Jour et heure des accidents.

Megnevezés Désignation	A balesetek összes száma Nombre tot. des accid.	óra — heure																								Ismeret- len - Heure inconn.
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Hétfő — Lundi :																										
Magyarország — Hongrie	895	3	2	6	1	1	13	37	37	51	58	59	54	73	57	64	74	67	63	60	44	23	16	10	4	
Ebből Bpest — Dont Budapest	523	2	1	4	—	—	8	22	20	29	33	32	29	47	31	32	40	40	38	38	29	15	12	3	2	
Kedd — Mardi :																										
Magyarország — Hongrie ..	823	2	2	3	3	5	13	35	60	45	46	50	59	48	46	54	60	60	56	51	42	26	15	10	5	
Ebből Bpest — Dont Budapest	486	1	1	2	2	3	8	17	34	27	26	22	37	28	28	32	37	33	34	29	25	14	9	9	5	
Szerda — Mercredi :																										
Magyarország — Hongrie	847	3	4	—	2	1	8	53	34	46	57	62	54	53	47	44	49	65	92	64	35	28	9	8	4	
Ebből Bpest — Dont Budapest	466	1	2	—	1	1	6	19	19	20	27	28	27	36	24	34	19	35	49	35	25	17	6	7	4	
Csütörtök — Jeudi :																										
Magyarország — Hongrie ..	873	6	2	2	1	6	9	41	50	46	39	63	61	56	64	58	49	73	65	59	36	30	16	14	4	
Ebből Bpest — Dont Budapest	532	5	1	—	—	4	7	22	30	24	25	43	35	40	39	36	27	41	32	38	24	18	10	9	4	
Péntek — Vendredi :																										
Magyarország — Hongrie ..	830	1	1	2	2	2	5	40	37	52	60	77	57	40	61	53	65	60	71	47	31	16	7	8	8	
Ebből Bpest — Dont Budapest	480	1	1	2	2	2	2	22	22	32	33	48	34	24	39	28	30	30	30	28	22	13	4	5	6	
Szombat — Samedi :																										
Magyarország — Hongrie	949	4	3	5	5	6	13	35	44	49	61	58	67	78	68	61	62	71	65	50	45	34	16	11	11	
Ebből Bpest — Dont Budapest	576	2	2	5	3	5	11	19	19	27	29	38	46	45	43	36	35	45	35	31	29	24	11	7	7	
Vasárnap — Dimanche :																										
Magyarország — Hongrie ..	680	5	8	3	1	5	7	13	27	47	49	57	31	49	47	51	50	54	48	33	31	20	16	5	6	
Ebből Bpest — Dont Budapest	327	5	7	2	1	4	7	5	12	19	22	22	13	27	21	20	23	19	17	15	16	13	13	4	6	
Ismeretlen — Jour inconnu :																										
Magyarország — Hongrie ..	58	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
Ebből Bpest — Dont Budapest	55	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
Összesen — Total :																										
Magyarország — Hongrie	5.955	24	22	21	15	26	68	254	289	336	370	426	383	397	390	385	409	450	460	364	264	177	95	66	42	
Ebből Bpest — Dont Budapest	3.445	17	15	15	9	19	49	126	156	178	195	233	221	247	225	218	211	243	235	214	170	114	65	44	34	

A balesetek nemét vizsgálva, a közúti forgalomban évről-évre szaporodó járművek mind Budapesten, mind pedig a vidéken alaposan felszöktették az összeütközések számát. Az 1929. évben előfordult balesetek között ugyanis az összeütközések aránya Budapesten 53·2%-ról 64·5%-ra, vidéken 33·8%-ról 45·4%-ra emelkedett. Ez meglehetősen rossz fényt vet a járművek vezetőire, mert köztudomású, hogy az összeütközések előidézése — egy-két kivételtől eltekintve — a járművek vezetőinek rovasára írható. A balesetek között az elgázolások aránya viszont Budapesten 28·6%-ról 22·9%-ra, az ország egyéb részein pedig 38·2%-ról 34·2%-ra csökkent, ami azonban nem jelenti egyúttal a viszonyok kedvezőbb alakulását is, hanem csak azt, hogy — mint említettük — az összeütközési esetek száma jóval erősebben megszorodott. Az elgázolások számának 6·8%-os növekedése mellett ugyanis az 1929. év folyamán 63·5%-kal több összeütközés történt, mint az előző évben.

4. A balesetek neme.

Genre des accidents.

Megnevezés <i>Désignation</i>	A balesetek összes száma — <i>Nombre total des accidents</i>	Összeütközés <i>Collision</i>	Elgázolás <i>Ecrasement</i>	Egyéb <i>Aut. causes</i>	
				o	k
Motoros járművek — <i>Véhicules à moteur..</i>	3.516	2.141	895	428	52
Ebből Budapest <i>Dont à "</i>	2.105	1.421	518	122	44
Egyéb járművek — <i>Autres véhicules... ..</i>	2.439	1.219	753	421	46
Ebből Budapest <i>Dont à "</i>	1.340	800	272	226	42
Összes járművek <i>Ensemble des véhicules</i>	5.955	3.360	1.648	849	98
Ebből Budapest <i>Dont à "</i>	3.445	2.221	790	348	86

Az összeütközések részletesebb adataiba tekintve, megállapíthatjuk, hogy a helyzet nagyjában a múlt évvel megegyező. Budapesten az összeütközések csaknem fele részét (46·1%) a személyszállító gépkocsik idézték elő azzal, hogy a legtöbb esetben (41·2%) hasonló járművel szaladtak össze. Érdekes, hogy második helyen a főváros utcai forgalmában évről-évre kisebb szere-

pet játszó, különféle állati erővel vont járművek állanak, melyek 19·6%-kal szerepelnek. Ezek a járművek a legtöbb alkalommal (49·4%) a közúti villamosvasutakkal ütköztek össze. A személyautóknál jóval lassúbb tempóban haladó teherszállító gépkocsik foglalják el a harmadik helyet (12·2%), majd a villamosok (9·1%) és a lábbal hajtott kerékpárok (6·3%) következnek s csak ezek után a hatodik helyen jönnek az utcai járókelő közönség által veszélyesnek tartott és épp ezért meglehetősen rossz hírnek örvendő motorbiciklik, melyek az összes fővárosi összeütközéseknek mindössze 5·7%-át idézték elő. A vidéki viszonyok ettől csak annyiban térnek el, hogy ott, miután a vidéki városok közlekedésében a közúti villamosvasúti forgalomnak a fővároséhoz képest jóval kisebb jelentősége van, a villamosvasúti összeütközéseknek jóformán semmi szerepe nincsen. Az országnak Budapesten kívül eső részein az összeütközéseknél tehát szintén a személyautók állanak első helyen (41·9%) s utána az állati erővel vont járművek következnek (19·9%). Majd a teherautók (14·7%) s a villamosokat kihagyva, a lábhajtású biciklik (8·2%) és a motorkerékpárok (7·1%) sorakoznak.

A balesetek okainak felderítése lenne a baleseti statisztika legfontosabb feladata. Az okok megállapítása azonban a balesetek körülményeinek leggondosabb figyelembevételével mellett is nehézségekkel jár, ezért az esetek egy részének csoportosításánál csak feltevésre voltunk utalva.

A helyzet nagy általánosságban itt is változatlan. Budapest utcai baleseteinek zömét — 76·5%-át (1928-ban 74·3%) — a legnagyobb valószínűség szerint a különféle járművek vezetői, 17·2%-át (17·8%) a járókelők s az esetek 6·3%-át (8·5%) egyéb és ismeretlen okok idézték elő. A vezetők hibájából bekövetkezett baleseteknek kerekén kétharmada (68·9%, 1928-ban 69·1%) a vigyázatlan hajtás, illetőleg vezetés folytán állott elő. A többi ok e mellett egészen eltörpül. Ezek között mégis kiemelkedőbb vigyázatlan előzés eseteinek 10·6%-ot (5·0%), a gyorsajtási esetek 5·1%-ot (7·7%) és a vigyázatlan ki- vagy behajtási esetek 4·2%-ot kitevő arányokkal; szabálytalan hajtás a fővárosban összesen 60 alkalommal volt megállapítható, ami a vezetők hibájából beállott baleseteknek mindössze 2·3%-át tette. A gyalogosok terhére írható baleseteknek 38·3%-a (40·7%) azért követ-

5. Az összeütközések részletezése.

Spécification des collisions.

Megnevezés — Désignation	Vasút — Train	Közúti villamosvasút — Tramway électr.	Személyszállító gépkocsi — Automobile p. personnes	Teherszállító gépkocsi — Camion automobile	Motorkerékpár — Motocyclette	Bérfogati, magánfogati stb. — Voiture à louage, v. privée	Kerékpár — Bicyclette	Egyéb és ismeretlen — Autre et inc.	Összesen — Total
Vasút — Train :									
Magyarország — Hongrie	—	—	5	—	2	11	—	1	19
Ebből Budapest — Dont Budapest	—	—	1	—	2	—	—	—	3
Közúti villamosvasút — Tramway électr. :									
Magyarország — Hongrie	1	23	75	8	5	91	11	17	231
Ebből Budapest — Dont Budapest	1	21	68	7	4	79	10	13	203
Személyszállító gépkocsi — Automobile p. personnes :									
Magyarország — Hongrie	6	177	500	12	84	206	294	128	1.407
Ebből Budapest — Dont Budapest	—	166	422	10	64	98	202	62	1.024
Teherszállító gépkocsi — Camion automobile :									
Magyarország — Hongrie	2	110	106	27	17	140	49	43	494
Ebből Budapest — Dont Budapest	—	89	56	22	12	46	29	17	271
Motorkerékpár — Motocyclette :									
Magyarország — Hongrie	—	12	84	—	16	51	52	25	240
Ebből Budapest — Dont Budapest	—	10	61	—	8	11	25	11	126
Bérfogati, magánfogati stb. — Voiture à louage, voit. privée, etc. :									
Magyarország — Hongrie	6	243	193	9	33	61	72	50	667
Ebből Budapest — Dont Budapest	1	215	132	9	10	23	22	23	435
Kerékpár — Bicyclette :									
Magyarország — Hongrie	—	20	106	2	17	27	88	16	276
Ebből Budapest — Dont Budapest	—	16	67	2	7	10	30	9	141
Egyéb és ismeretlen — Autre et inconnu :									
Magyarország — Hongrie	2	5	6	1	4	3	2	3	26
Ebből Budapest — Dont Budapest	1	4	5	1	2	2	1	2	18
Összesen — Total :									
Magyarország — Hongrie . .	17	590	1.075	59	178	590	568	283	3.360
Ebből Budapest — Dont Budapest	3	521	812	51	109	269	319	137	2.221

kezett be, mert a gyalogjáró az úttestre való lelépésnél a kellő elővigyázatot elmulasztotta. Ezenkívül a legtöbb alkalommal 18·0% (1928-ban 17·5%) a mozgó járművekre való fel- és leugrás folytán állott elő a leggyakrabban baleset s a gyalogosok egyéb vigyázatlansága az esetek 17·7%-ban (27·3%) szerepelt. A vezetők és gyalogjárók hibáján kívül bekövetkezett baleseteknek zöme 56·2% (1928-ban 51·8%) a síkos úttest rovására esik. Érdekes, hogy a főváros utcáiról eltűnően levő lófogatú járművek lövőinek megbokrosodása az eseteknek még mindig 18·9%-ban szerepelt.

A vidék viszonyai a fővárosiakétól az előző évekhez teljesen hasonló eltéréseket mutatják. Az összes baleseteknek 64·7%-ban (66·9%) a vezetők, 19·5%-ában

(16·1%) a gyalogjárók voltak a hibásak, az esetek 15·8% (17·0%) pedig egyéb és ismeretlen okok folytán állott elő. A vezetők által okozott baleseteknek legnagyobb része 36·2% (1928-ban 35·4%) itt is vigyázatlan vezetés, illetőleg hajtás volt az okozója, azonban a második helyen az esetek 15·1%-ban (18·0%) továbbra is a szabálytalan hajtás szerepel. Ez utóbbinál ugyan már némi javulás észlelhető, a magas arányszám azonban arra mutat, hogy a vidéki városok és különösen az országutak forgalombiztonsági szempontból fokozottabb ellenőrzésre szorulnak. Az országnak a fővároson kívül eső területeirészein a gyors-hajtás esetei is gyakrabban fordultak elő, mint a fővárosban s itt 10·2%-os (9·8%) arányokkal ezek állanak a harmadik he-

lalt balesetek között az országnak a fővároson kívül eső területeirészein a vidék eltérő forgalmi viszonyai révén, a lovak megbokrosodása folytán állott elő a legtöbb baleset 39·2% (1928-ban 44·5%). Ezután a gépekben bekövetkezett műszaki hiba s ezek között is kiváltképpen a gépjárművek gumiabroncsának a kiszakadása idézte elő a leggyakrabban 28·2% (22·1%) a baleseteket, ami jórészt az országnak egyéb területeirészein a budapestieknél jóval kedvezőtlenebb útviszonyaiban leli magyarázatát. A csúszós

úttest ezért 20·3%-os (11·8%) arányával csak a harmadik helyen következik.

A főváros baleseti krónikájában a különféle gépjárműveknek volt még az előző évinél is kiemelkedőbb szerepe, amennyiben a tárgyalt évben az autók és motorke-
rékpárok által előidézett balesetek aránya 59·4%-ról 61·1%-ra emelkedett. Mellettük jóval kisebb arányban ugyan, de azért továbbra is a legjelentősebb hányaddal, a lőfogató járművek 14·7% (1928-ban 14·1%) és a villamosvasutak 13·5% (1928-ban 12·6%) voltak képviselve. A láb-
hajtású kerékpároknak az összes esetek 9·0%-ának (9·7%) volt része. Az ország egyéb terület-
részein is az előző évihez hasonló a helyzet s a fővárosi viszonyokkal szemben is nagy-
jában a már szokásos eltéréseket tapasztal-
hatjuk. A vidéken is a gépjárművekre esett a balesetek legnagyobb, pontosan 56·2%-a (49·2%); utánuk ezúttal is a láb-
bal hajtott kerékpárok (18·7%, 1928-ban 27·7%) és a különféle állati erővel vont jár-
művek következnek (17·7, 1928-ban 17·0%).

A balesetek előidézésében részes jármű-
vek vezetőire nézve rendelkezésünkre álló
adatok ez alkalommal is elég hiányosak.
Adataink szerint a járművek vezetői között
mindössze 47 (1928-ban 49) nőt találunk.
A kor szerinti megoszlást illetően, az ese-
teknek körülbelül egyötödénél a vezetők
korát nem sikerült megállapítani. Az előt-
tünk ismeretes adatok szerint a vezetők
zöme, pontosan 38·3%-a (35·1%) a 21—30

7. A baleseteknél szereplő járművek és azok vezetői.

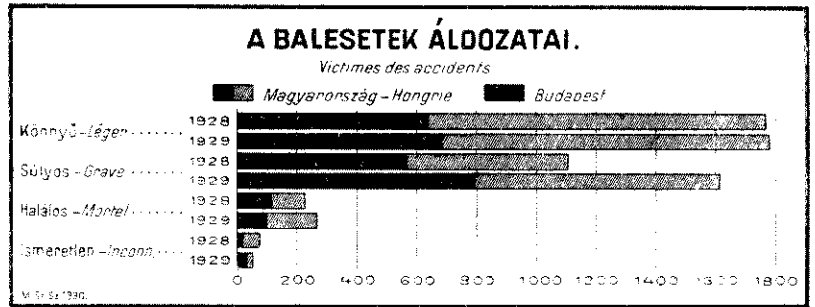
Véhicules et conducteurs ayant figuré aux accidents.

Megnevezés <i>Désignation</i>	A baleseteknél szereplő — <i>Accidents</i>																					
	járművek — <i>véhicules</i>								járművezetők — <i>conducteurs</i>										állam- polgársága <i>nationalité</i>			
	összes száma <i>nombre total</i>	neme — <i>genre</i>							összes száma <i>nombre total</i>	neme <i>sexe</i>		kora — <i>âge</i>					50 éven felüli <i>plus de 50 ans</i>	ismeretlen <i>inconn.</i>	magyar <i>hongroise</i>	idegen — <i>étrangère</i>	ismeretlen <i>inconn.</i>	
		vasút — <i>train</i>	közúti vill. vasút <i>tramway électr.</i>	személyszállító gépkocsi — <i>automobile</i> <i>p. personnes</i>	teher- szállító gépkocsi — <i>camion</i> <i>automobile</i>	motorkerékpár <i>motocyclette</i>	bé- rkocsi, magán- fogató stb. <i>voiture à louage, voit. privée, etc.</i>	kerékpár <i>bicyclette</i>		egyéb és ismeretlen <i>autres et inconn.</i>	férfi — <i>masculin</i>	nő — <i>féminin</i>	15 éves és azon aluli <i>15 ans et moins</i>	éves — <i>ans</i>								
Gépkocsik és motorke- rékpárok — <i>Automo- biles et motocycl.</i>	3516	—	—	2282	730	504	—	—	3516	3497	19	5	173	1594	841	274	63	566	2427	26	1063	
Ebből — <i>Dont à</i> Budapest	2105	—	—	1516	351	238	—	—	2105	2094	11	2	102	933	550	187	46	285	1261	15	829	
Egyéb járművek <i>Autres véhicules</i>	2439	69	555	—	—	—	950	792	73	2439	2411	28	57	380	689	394	216	159	544	1501	14	924
Ebből — <i>Dont à</i> Budapest	1340	16	465	—	—	—	506	310	43	1340	1336	4	18	146	392	257	129	87	311	648	6	686
Összes járművek Total des véhicules	5955	69	555	2282	730	504	950	792	73	5955	5908	47	62	553	2283	1235	490	222	1110	3928	40	1987
Ebből — <i>Dont à</i> Budapest	3445	16	465	1516	351	238	506	310	43	3445	3430	15	20	248	1325	807	316	133	596	1909	21	1515

évesek korcsoportjából került ki, a 31—40 év közöttiek pedig 20·7%-kal (17·1%) voltak képviselve. Körülbelül egyforma arányban szerepelnek még a 16—20 és a 41—50 évesek korcsoportjába tartozók (9·3%, ill. 8·2%); míg az idősebb, 50 éven felüliek 222-en, a fiatal 16 éven aluliak pedig mindössze 62-en voltak. A vezetők állampolgársága az eseteknek körülbelül csak a felénél ismeretes. Ez adatok szerint 40 alkalom kivételével, a többi esetben a baleseteket előidéző járművek vezetése magyar honos kezeire voltak bízva.

Az év folyamán előfordult forgalmi balesetek 3.711 főt kitevő áldozatot követeltek, vagyis kereken félezerrel többet, mint az előző évben. A fővárosban nemcsak a balesetek gyakorisága szempontjából, mint erre már előbb volt alkalmunk rámutatni, hanem a szerencsétlenül járt személyeket tekintve is kedvezőtlenebbé vált a helyzet. Az áldozatoknak ugyanis eddig is igen magas hányada, szám szerint 42·2%-a, esett Budapest lakosaira, a tárgyalt évben, ez az arányszám magasabbra 43·3%-ra emelkedett. A balesetek természetét vizsgálva az

egész ország területén még inkább rosszabbodtak a viszonyok. A könnyű sebesülések aránya ugyanis 55·6%-ról 47·9%-ra szállott alá s ezzel szemben a súlyosabb kimenetelű sebesüléseké 34·8%-ról 43·5%-ra szökött fel; a halálosan megsebesült áldozatok aránya változatlanul 7·2% maradt. Az ország területrészei szempontjából mind Budapesten, mind pedig a vidéken az állapotok általában kedvezőtlenebbekké váltak, amennyiben mindkét helyen a súlyosan sebesültek száma aránylag elég jelentősen megnövekedett. A balesetek folytán súlyosabb sérülést szenvedett áldozatok aránya Budapesten 42·4%-ról 49·4%-ra, az ország egyéb helyein 29·3%-ról 38·9%-ra emelkedett. Különösen a vidéki állapotok romlottak tehát erősen, amit még súlyosbít az a körülmény

8. A balesetek áldozatai.
Les victimes des accidents.

Megnevezés Désignation	A balesetek Accidents		A balesetet szenvedett egyének Personnes ayant eu un accident											A baleset folytán Par suite des accidents														
	összes száma — nombre total	külön személyek sérülése nélkül végződött — ou personne n'a été blessé	összes száma — nombre total	neme sexe		kora — âge						sebesülések természetete nature de la contusion	megsebesült, vagy elpusztult állatok — animaux blessés ou périss			megrongálódott járművek véhicules endommagés												
				férfi — masculin	nő — féminin	10 éven aluli — moins de 10 ans					50 éven felüli — plus de 50 ans		ismeretlen — inconn.	könnyű — légère	súlyos — grave	halálos — mortelle	összes száma — nombre total	faja — espèce		összes száma — nombre total	vasúti, v. közúti jármű voiture de chemin de fer ou tramway	gépköcsi — automobile	motorkerékpár — motocyclette	hintó — calèche	szekér — char	kerékpár — bicyclette	egyéb — autre	
						10 éven aluli — moins de 10 ans	11—15 éves — ans	16—20 éves — ans	21—30 éves — ans	31—40 éves — ans								41—50 éves — ans	ló — cheval									egyéb — autre
Gépkocsik és motorkerékpárok — Automobiles et motocycl.	3516	1607	2271	1754	517	203	103	217	525	358	213	270	382	1045	1035	158	33	212	167	45	2277	200	1301	212	9	79	305	171
Ebből — Dont à Budapest ..	2105	1188	996	774	222	79	50	106	218	155	99	120	169	425	491	60	20	23	22	1	1398	189	846	99	3	21	179	61
Egyéb járművek — Autres véhicules ..	2439	1098	1440	970	470	210	86	167	284	185	127	233	148	734	578	110	18	107	100	7	1125	317	283	45	4	72	266	138
Ebből — Dont à Budapest ..	1340	722	612	407	205	52	37	77	133	67	59	97	90	256	304	40	12	34	34	—	733	276	201	19	2	37	127	71
Összes járművek - Total des véhicules	5955	2705	3711	2724	987	413	189	384	809	543	340	503	530	1779	1613	268	51	319	267	52	3402	517	1584	257	13	151	571	309
Ebből — Dont à Budapest ..	3445	1910	1608	1181	427	131	87	183	351	222	158	217	259	681	795	100	32	57	56	1	2131	465	1047	118	5	58	306	132

is, hogy vidéken a halálozási arányszám is 6·1%-ról 8·0%-ra emelkedett. Budapesten az utóbbi szempontból örvendetes javulás tapasztalható, amennyiben az összes áldozatok közt az elhaltak aránya 8·7%-ról 6·2%-ra szállott alá.

A baleseteknél szerencsétlenül jártak zöme ebben az évben is a férfinemhez tartozott; Budapesten 427 (1928-ban 312), vidéken 560 (498)* nőt kivéve, az áldozatok férfiak voltak. A kor szerinti megoszlás szempontjából az áldozatok legnagyobb hányada 21—30 évesek csoportjába tartozott; arányuk Budapesten 21·8% (18·8%), vidéken 21·8% (20·2%) volt. Sajnálatos, hogy a felügyelet nélkül hagyott kiskorú gyermekek a vidéki áldozatok között még mindig igen magas — 13·4%-os (14·5%) — hányaddal szerepelnek; Budapesten arányuk 8·1%-ot (7·4%) tett.

A megszorított balesetekkel karöltve a szerencsétlenségek folytán a különféle forgalmi eszközökben is jóval több károsodás érte a tulajdonosokat, mint az előző évben. A balesetek folytán megsebesült vagy elpusztult állatok száma az elmúlt évi 242-vel szemben 319-re rúgott, melyek között a lovak száma 267 (219) volt. A leginkább vontatáshoz használt állatok zöme 211 a főváros területén kívüli részekre esik. A megromogódott járművek összesen 3.402-öt tettek (1928-ban 2.353), melyeknek több mint fele Budapest forgalmában pusztult el. Nemüket tekintve legnagyobb részük (54·1%) a különféle gépkocsik sorából került ki. Mellettük még a lábbal hajtott kerékpárok, valamint a vasúti és közúti vasúti járművek szerepeltek nagyobb számmal (16·8%, ill. 15·2%).

Várszeghy János dr.

© ÁRSTATISZTIKA ÉS PÉNZÜGY ©

Magyarország fizetési mérlegének alakulása az 1929. évben.

La formation de la balance des paiements de la Hongrie en 1929.

Résumé. D'après un relevé officiel, la balance des paiements de la Hongrie s'est soldée en 1929 par un déficit de 213·5 millions de pengős.

Le déficit est inférieur de 288·9 millions de pengős à celui de l'année précédente, ce qui peut être attribué en premier lieu au fait que le plus important poste passif de la balance, celui des importations de marchandises, a diminué de 329·2 millions de pengős.

L'excédent des importations sur les exportations ayant, d'après les chiffres provisoires disponibles, représenté 40·9 millions de pengős, la balance du commerce extérieur a été près d'être en équilibre. Mais il ressort nettement des données que même dans le cas où les importations contrebalanceraient les exportations, la balance des paiements aurait un déficit considérable résultant de la dette de la Hongrie envers l'étranger.

Dans les articles publiés annuellement ici sur la formation de la balance des paiements dans les dernières années, on soulignait que, comme le solde débiteur de celle-ci dépassait considérablement le passif de la balance du commerce extérieur, l'équilibre

de cette dernière ne suffirait pas encore à assurer l'équilibre de la balance des paiements. Puisque ces dernières années la Hongrie a réglé une partie assez considérable du passif de la balance des paiements par une augmentation correspondante de son compte débiteur envers l'étranger, le solde passif de la balance des paiements a dépassé de plus en plus le passif du commerce extérieur: en 1927 il a été supérieur à celui-ci de 129·6 millions de pengős; en 1928, de 132·3 millions et en 1929, de 172·6 millions.

En dehors des échanges commerciaux, la balance des paiements n'a guère de postes où l'on pourrait espérer, pour les années qui vont suivre, une diminution essentielle de son déficit de 213·5 millions de pengős. Il n'est pas impossible qu'on obtienne, dans un très proche avenir, une diminution de 15 à 20 millions de pengős par l'augmentation du mouvement des touristes étrangers et de l'émigration temporaire d'ouvriers, ainsi que par certaines mesures d'économie. Mais même dans ce cas, et même si les dettes de la Hongrie ne s'accroissaient pas notablement, le déficit de la balance des paiements ne disparaîtrait que si les exportations dé-

passaient de 180 ou de 190 millions de pengős les importations. Ajoutons que tant que la Hongrie ne contractera pas de nouveaux emprunts étrangers considérables, l'excédent des exportations, observé dès la première moitié de 1930, continuera à s'accroître, et dans l'intérêt de l'équilibre naturel de la balance des paiements, il ne pourra rester au-dessous des 180—210 millions dont nous venons de parler que jusqu'à concurrence de la somme dont seront accrues, dans l'année, les dettes envers l'étranger.

Pour 1929 comme pour les dernières années, la balance des paiements a été établie, aussi exactement que possible, d'après la méthode et les principes du secrétariat général de la Société des Nations.

Les différents postes de la balance des paiements de 1929 présentent des écarts assez notables par rapport aux années antérieures, et cela tient non seulement aux changements effectifs du mouvement, mais aussi au fait que les relevés ont été établis d'après des données plus amples et plus précises. A cet égard, il faut ressortir, en premier lieu, l'écart appréciable constaté au poste passif du mouvement des touristes. Il peut être attribué principalement au fait que les pays où vont en masse les touristes hongrois ont publié sur le mouvement des touristes des chiffres plus exacts.

★

Magyarország 1929. évi nemzetközi fizetési mérlege — az ennek megállapítása céljából végrehajtott munkálat eredménye szerint — 213·5 millió P passzív egyenleggel zárult. Ez azt jelenti, hogy Magyarország annak az értéknek teljes összegéből, amelyet a gazdasági forgalomban az 1929. év folyamán a külföldről átvett 213·5 millió pengőt külföldi tartozási számlájának megterhelésével, illetve kis hányadban nemzeti tőkék elidegenítésével egyenlített ki.

A fizetési mérleg 1929. évi passzívuma 288·9 millió pengővel kevesebb a mérleg 1928. évi passzívumánál. Ez a csökkenés elsősorban azzal a körülménnyel hozható összefüggésbe, hogy a fizetési mérleg legnagyobb passzív tételénél, a külkereskedelem behozatali többleténél 329·2 millió P összegű csökkenés mutatkozik.

A külkereskedelmi mérleg 1929-ben, miután a behozatali többlet az ezidőszerint rendelkezésre álló ideiglenes adatok szerint 40·9 millió pengőt tesz ki, közel jutott a teljes kiegyensúlyozódáshoz. A fizetési

mérleg 1929. évi adatai alapján egészen világosan szembetűnik az a körülmény, hogy a külkereskedelem behozatali és kiviteli oldalának egyensúlyba állítása esetén is a fizetési mérlegnek még mindig jelentékeny, az ország jelenlegi nemzetközi követelési és tartozási szaldója mellett mintegy 160—170 millió pengő összegű passzívumával kell számolni.

A magyar fizetési mérlegnek a közelmúlt évek alatti alakulásáról évenként a Magyar Statisztikai Szemlében megjelent közlemények rendszeresen rámutattak arra, hogy a fizetési mérleg passzív egyenlege a külkereskedelmi mérleg passzív egyenlegét jelentékenyen meghaladja, tehát a fizetési mérleg egyensúlybahozatalának kérdése nem nyerhet megoldást azzal, hogy a külkereskedelmi forgalomban a behozatali és kiviteli értékösszegek egyensúlyba kerüljenek. Tekintettel arra, hogy Magyarország az elmúlt években a fizetési mérlegnek elég jelentékeny passzívumait egyenlítette ki oly módon, hogy az ország és a külföld közötti követelési és tartozási számlán mutatkozó tartozási egyenleget megfelelően növelte, természetesen évről évre nagyobb az az összeg, amellyel a fizetési mérleg passzív egyenlege a külkereskedelmi mérleg passzív egyenlegét meghaladja. Az 1927. évben 129·6, az 1928. évben 132·3, az 1929. évben már 172·6 millió pengő az az összeg, amellyel a fizetési mérleg passzív egyenlege a külkereskedelmi mérleg passzív egyenlegénél magasabb.

A nemzetközi értékgorgalomnak az árucserén kívüli alakjainál a Magyarországot érintő viszonylatban alig található olyan, amelynél a fizetési mérleg ezidőszerinti 213·5 millió pengő összegű passzívumát lényegesen csökkentő változás a legközelebbi évekre feltételezhető volna. Nincs ugyan kizárva, hogy az idegenforgalomnak emelésére irányuló céltudatos tevékenység, esetleg a vándormozgalom terén bizonyos intézkedések, pl. a munkások időszakos kivándorlását előmozdító intézkedések, a tranzitforgalom emelésére irányuló intézkedések, esetleg bizonyos takarékosági rendszabályok, a fizetési mérleg ezidőszerinti passzív teteleinél a legközelebbi években 15—20 millió pengő összegű csökkenést eredményezhetnek. Ahhoz azonban, hogy a fizetési mérleg passzívuma teljesen megszüntethető legyen, abban az esetben is, ha Magyarország nemzetközi követelési és tartozási szaldója a jelenlegivel szemben

Magyarország 1929. évi nemzetközi fizetési mérlege.
Balance des paiements de la Hongrie pour 1929.

T é t e l e k P o s t e s	Mouvement des valeurs		Egyenleg pengőben Solde en pengős
	Külföldről- Magyarországba de l'étranger en Hongrie	Magyarországból külföldre de Hongrie à l'étranger	
	lebonyolódott értékt forgalom pengőben — en pengős		
A) Folyó tételek. — Postes courants.			
I. Áruforgalom — <i>Mouvement de marchandises</i>	1.066,079.548	1.106,961.287	— 40,881.739
II. Nyersarany és aranyércpénzforgalom — <i>Mouvement d'or brut et de monnaies d'or</i>	49.530	4,511.670	— 4,462.140
III. Kamatok és osztalékok — <i>Intérêts et dividendes</i>	14,593.280	171,444.194	— 156,850.914
IV. Más folyó tételek: — <i>Autres postes courants:</i>			
1. A belföldi kikötők használatáért külföldi hajók által fizetett díjak — <i>Taxes payées par les navires étran- gers pour l'usage des ports nationaux</i>	209.405	—	+ 209.405
2. Vasúti és hajózási szállításból és kocsibérekéből szár- mazó forgalom — <i>Mouvement provenant de transports ferroviaires et de navigation et de louage de wagons</i>	25,192.175	11,999.194	+ 13,192.981
3. Biztosítási és ügynöki díjakból származó forgalom <i>Mouvement provenant de taxes d'assurances et de commissions de courtiers</i>	49,939.530	57,176.284	— 7,236.754
4. A posta, távirtda és telefon nemzetközi illetékelszá- molásából származó forg. — <i>Mouvement provenant de redevances postales, télégraphiques et téléphoniques</i>	5,871.093	5,478.916	+ 392.177
5. A kivándorlók és visszavándorlók pénzkészletei <i>Sommes d'argent emportées par les émigrants et p. les émigrés rentrés dans le pays</i>	1,807.407	2,054.280	— 246.873
6. A kivándoroltak pénzküldeményei és egyéb kész- pénzadományok — <i>Envois d'argent d'émigrés et autres dons en espèces</i>	42,168.090	5,445.000	+ 36,723.090
7. Idegenforgalom — <i>Mouvement des touristes</i>	21,875.844	52,338.624	— 30,462.780
8. Követségek és konzulátusok személyi és dologi kia- dásai — <i>Dépenses de personnel et de matériel des légations et consulats</i>	3,504.000	7,680.954	— 4,176.954
9. Külföldieknek teljesített szolgálatokért magyarországi lakosoknak és magyarországi lakosoknak tett szol- gálatokért külföldieknek fizetett díjak — <i>Sommes payées à des habitants de Hongrie pour services rendus aux étrangers et à des étrangers pour servi- ces rendus à des habitants de Hongrie</i>	200.000	382.898	— 182.898
10. A magyar állami igazgatás külföldi bevételei és kia- dásai — <i>Recettes et dépenses à l'étranger de l'ad- ministration publique hongroise</i>	3,229.526	5,021.441	— 1,791.915
11. Jóvátételi fizetések — <i>Payements au compte des Réparations</i>	—	—	—
12. Az árukivitelnél kimutatott jóvátételi áruszállítási értékösszeg ellentétele — <i>Contre-partie de la valeur des Réparations en marchandises, indiquée à l'ex- portation de marchandises</i>	—	5,876.000	— 5,876.000
13. Az országba és az országból külföldre irányuló ér- tékmozgalomnak az eddigi tételek alatt nem em- litett egyéb alakjai — <i>Autres formes du mouve- ment des valeurs à destination du pays et à l'é- tranger, non mentionnées aux postes précédents</i> . .	2,988.122	14,793.528	— 11,805.406
A) Folyó tételek összesen — Total des postes courants . .	1.237,707.550	1.451,164.270	— 213,456.720

A magyar állam külföldi tartozásai után 1929-ben eszközölt tőketörlesztések és kamatfizetések, valamint a tartozások álladéka 1929 december 31-én országok szerint.¹⁾

Amortissements de capital et intérêts payés, en 1929, par l'Etat hongrois à ses créanciers étrangers, et effectif des dettes, par pays, au 31 décembre 1929.¹⁾

Országok — Pays	Tőketörlesztés Amortissements de capital	Kamat-szolgá- latás Intérêts payés	Tőkeálladék Reliquat de capital
	pengőben — en pengős		
1. Háború előtti adósságok. <i>Dettes d'avant-guerre.</i>			
Caisse Commune — Caisse Commune	—	13,244.691	801,939.856
Franciaország — France	439.830	1,162.920	75,337.077
Egyéb — Autre	—	—	128.335
Együtt — Ensemble	439.830	14,407.611	²⁾ 877,405.268
2. A kliringbe tartozó adósságok. <i>Dettes appartenant au clearing.</i>			
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne	13,941.466	—	32,369.636
Belgium — Belgique	—	—	5,601.750
Olaszország — Italie	—	—	4,937.625
Görögország — Grèce	—	—	—
Együtt — Ensemble	13,941,466	—	42,909.011
3. Háborús adósságok. <i>Dettes de guerre.</i>			
Amerikai Egyesült Államok — États-Unis	61.427	332.396	10,974.600
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne	605.000	30.301	605.950
Hollandia — Pays-Bas	58.812	2.947	58.805
Dánia — Danemark	56.415	2.825	56.415
Svájc — Suisse	56.397	2.831	56.633
Norvégia — Norvège	50.017	2.507	50.078
Svédország — Suède	45.298	2.277	45.409
Franciaország — France	35.803	1.798	35.930
Egyéb — Autre	—	—	194.116
Együtt — Ensemble	972.169	377.882	12,077.936
4. Népszövetségi kölcsön. <i>Emprunt de la Société des Nations.</i>			
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne	7,513.483	14,600.032	187,334.573
Amerikai Egyesült Államok — États-Unis	1,762.506	3,423.333	43,698.605
Olaszország — Italie	1,855.560	3,087.788	42,056.296
Svájc — Suisse	1,131.192	2,200.850	29,457.138
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slovaquie	482.383	944.950	12,069.147
Hollandia — Pays-Bas	392.623	764.655	10,160.133
Svédország — Suède	239.111	468.437	6,256.528
Együtt — Ensemble	13,376.858	25,490.045	331,032.420

¹⁾ A külföldi államadósság itt kimutatott tőkeösszegénél nincs számításba véve a jóvátételi fizetéseknek és a Duna—Száva—Adria vasút részére az 1923. évben Rómában kötött egyezmény értelmében fizetendő járulékoknak tőkésített összege. — *Non compris les payements de Réparations, ni le montant capitalisé des sommes à payer pour le chemin de fer Danube—Save—Adriatique, en vertu de la convention de Rome (1923).*

²⁾ Az innsbrucki és prágai egyezmények hatálya alá eső kölcsönök névértékét a tényleg fizetett kamatozásnak megfelelően 32, illetve 27%-os alapon véve számításba, a háború előtti adósságok tőkeálladéka a következőképp alakul: — *En comptant la valeur nominale des emprunts visés par les conventions d'Innsbruck et de Prague conformément aux intérêts effectivement payés sur une base de 32, respectivement de 27%, le reliquat du capital des Dettes d'avant-guerre se répartit ainsi:*

Caisse Commune	250,010.728 P — pengős
Franciaország — France	20,341.011 P
Egyéb — Autre	128.335 P
	<hr/>
	270,480.074 P — pengős

Országok — Pays	Tőketörlesztés <i>Amortissements de capital</i>	Kamatsszolgá- tás <i>Intérêts payés</i>	Tőkeálladék <i>Reliquat de capital</i>
	pengőben — en pengős		
5. Egyéb háború utáni adósságok. <i>Autres dettes d'après-guerre.</i>			
Franciaország — <i>France</i>	3,265.027	2,018.125	44,950.505
Olaszország — <i>Italie</i>	—	288.859	2,353.003
Együtt — <i>Ensemble</i>	3,265.027	2,346.984	47,303.508
6. Előlegezések a vasúti kamatbiztosítás alapján. <i>Avances sur la base de la garantie d'intérêts de chemin de fer.</i>			
Franciaország — <i>France</i>	—	4,478.888	—
Összesen — Total	31,995.350	47,101.410	1) 1,310,728.143

1) Az innsbrucki és prágai egyezmények hatálya alá eső kölcsönök névértékét a tényleg fizetett kamatozásnak megfelelően 32, illetve 27%-os alapon véve számításba, Magyarország külföldi államadósságának tőkeálladéka 1929. december 31-én 703,802.949 pengő. — *En comptant la valeur nominale des emprunts visés par les conventions d'Innsbruck et de Prague conformément aux intérêts effectivement payés sur une base de 32, respectivement de 27%, le reliquat du capital des Dettes de la Hongrie envers l'étranger s'élevait, au 31 décembre 1929, à 703,802.949 pengős.*

A külföldi hosszúlejáratú önkormányzati és magánkölcsönök tőkehátralékai 1929. december 31-én.
Arrérages de capital au 31 décembre 1929 des emprunts à long terme contractés par des collectivités autonomes et par des particuliers.

Hitelező ország <i>Pays créanciers</i>	Önkormányzati kötvénykölcsönök <i>Emprunts de collectivités autonomes</i>	Záloglevelek <i>Obligations hypothécaires</i>	Ipari és egyéb kötvénykölcsönök <i>Emprunts industriels et autres</i>	Az összes köl- csönök <i>Tous les emprunts</i>
tőkehátralékai 1929 december hó 31-én pengőben <i>arrérages de capital au 31 décembre 1929, en pengős</i>				
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis d'Amérique</i>	211,810.483	198,420.008	73,226.811	483,457.302
Franciaország — <i>France</i>	31,753.392	5,140.870	1,150.000	38,044.262
Hollandia — <i>Pays-Bas</i>	—	6,382.500	14,736.600	21,119.100
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	293,910.933	105,502.017	104,916.436	504,329.386
Svédország — <i>Suède</i>	—	—	148,149.923	148,149.923
Egyéb ország — <i>Autres pays</i>	11,481.000	4,531.041	10,365.318	26,377.359
Összesen — Total	548,955.808	319,976.436	352,545.088	1,221,477.332

A hosszúlejáratú önkormányzati és magánkölcsönök után 1929-ben Magyarországból külföldre történt tőketörlesztések országok szerint.

Amortissements de capital, en 1929, de Hongrie à l'étranger pour des emprunts à long terme contractés par des collectivités autonomes et par des particuliers.

Hitelező ország <i>Pays créanciers</i>	Önkormányzati kölcsönök után <i>Emprunts de collectivités autonomes</i>	Záloglevelek után <i>Obligations hypothécaires</i>	Ipari és egyéb kötvénykölcsönök után <i>Emprunts industriels et autres</i>	Az összes hosz- szúlejáratú köl- csönök után <i>Tous les em- prunts à long terme</i>
külföldre fizetett tőketörlesztések pengőben <i>amortissements de capital payés à l'étranger, en pengős</i>				
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats- Unis d'Amérique</i>	3,732.258	4,411.214	579.539	8,723.011
Franciaország — <i>France</i>	—	—	82.500	82.500
Hollandia — <i>Pays-Bas</i>	—	—	160.000	160.000
Nagy-Britannia — <i>Grande-Bretagne</i>	2,503.051	571.206	510.916	3,585.173
Svédország — <i>Suède</i>	—	—	133.787	133.787
Egyéb ország — <i>Autres pays</i>	—	55.500	284.584	340.084
Összesen — Total:	6,235.309	5,037.920	1,751.326	13,024.555

1930. első félévi árstatisztikai és pénzügyi jelzőszámok.

Indices de statistique de prix et de finances en Hongrie dans la Ire moitié de 1930.

1. Áralakulás.

Formation des prix.

Résumé. En raison surtout de la crise agricole, le nombre-indice des prix de gros a baissé dans la première moitié de 1930.

L'indice des produits de l'agriculture et de l'élevage, qui, en prenant le niveau de prix de 1913 égal à 100, s'établissait à la fin de 1929 à 97, tomba à 82 au cours des six mois en question; cette diminution était due principalement à la baisse des céréales et des produits des cultures sarclées. Le nombre-indice des matières nécessaires à l'industrie et des produits industriels a moins baissé. Comme l'indice des produits de l'industrie agricole a, dans la période envisagée, diminué de 103 à 97 et l'indice industriel proprement dit, de 132 à 124, le nombre-indice moyen des prix de gros a, en fin de compte, baissé de 107 à 94, accusant en juin dernier une diminution de 6% par rapport au niveau moyen des prix de 1913.

L'indice du coût de la vie a aussi fléchi, quoique moins que celui des prix de gros. Au 30 juin 1930, en y comprenant le loyer, il était à 102.4, et sans le loyer, à 110.6. Ce dernier chiffre dépasse le premier, car les loyers sont toujours limités.

★

I. A nagykereskedelmi áruk indexszámai.

A magyar nagykereskedelmi áruk csökkenése tulajdonképpen a múlt év tavaszán indult meg s innen kezdve egyre rohamosabbá vált. 1929 áprilisában még 35%-kal haladta meg a nagykereskedelmi index a békeparitást, egy évvel később azonban már csak 96-on állott, azaz 4%-kal a békeparitás alatt. Egy esztendő alatt tehát a csökkenés 39 pontnak felel meg. A magyar nagykereskedelmi áruk indexszámának alakulása 1929 január óta a fenti tábla mutatja.

Az indexszámot alkotó árucsoportok közül a gyarmatárúk indexe csak alárendelt jelentőséggel bír és nem nagy a fontossága legalább az indexszámításnál a mezőgazdasági ipar (malomipar és cukoripar) indexének sem, mert hiszen ezekben is az agrártermékek áralakulása tükröződik vissza, ha tompított mértékben is. Legnagyobb mértékben a mezőgazdaság és az állattenyésztés

Időszak	Mezőgazdaság és állattenyésztés	Gyarmatárúk			Malomipar és cukoripar			Egyéb ipar	Az összes áruk átlaga
		1	9	1 3	=	1	0		
1929. I.	130	147	110	139	132				
" II.	137	147	111	138	136				
" III.	136	150	111	139	136				
" IV.	134	150	109	135	135				
" V.	120	147	104	134	123				
" VI.	119	144	102	133	122				
" VII.	114	144	111	133	119				
" VIII.	106	144	106	133	114				
" IX.	100	144	103	133	109				
" X.	103	138	101	132	111				
" XI.	97	138	104	132	107				
" XII.	97	138	103	132	107				
1930. I.	95	138	105	131	106				
" II.	93	138	101	130	104				
" III.	88	138	101	129	100				
" IV.	83	138	98	126	96				
" V.	84	138	98	126	96				
" VI.	82	138	97	124	94				

indexszámai befolyásolják az indexet és első pillantásra látni, hogy nagykereskedelmi indexünket elsősorban az agrárcikkek árzuhanása szorította le mai példátlanul alacsony színvonalára.

Az agrárindex már a múlt év novemberében 3%-kal a paritás alá, vagyis 97-re süllyedt és ezen a színvonalon maradt meg a következő hónapban is. A folyó év első felében azután tovább gyengülve, június végén már csak 82-ön állott, ami 15.5%-os csökkenésnek felel meg. Megállapítható, hogy az agrárindex számításához bevont árucsoportok közül egyetlen olyan sem akadt, melyet az 1930. év első felének árzuhanó irányzata nem érintett volna. Az összes csoportoknál kivétel nélkül az indexszámok csökkenését látjuk. Vezetőszeret pedig az árcsökkenő irányzatban mezőgazdasági termékeink két legfontosabb csoportja: a gabonafélék és a kapásnövények játszották.

A gabona indexe, melyben a négy főkalászos áralakulása van összefoglalva, 1929 decemberében 87-en állott s ez a szám 1930 júniusáig 73-ra, vagyis 16.1%-kal csökkent. Ez utóbbi időpontban — az 1913. évi átlagárakat mindig 100-zal véve egyenlőnek — a búza indexe 80, a rozsé 49, az árpáé 76, a zabé pedig 65 volt. A legkirívóbb tehát a rozsnak az árzuhanása, 1930 júniusában a rozs a békebeli ár felénél is kevesebbe került. A rozs ára valóban szédületes karriert futott meg lefelé és pedig aránylag rövid idő alatt. Még alig két esztendővel ezelőtt a

Áralakulás Budapesten az 1930. év január—június havában.

Formation des prix à Budapest, en janvier—juin 1930.

Megnevezés Désignation	Mennyiségi egység — Unité de quantité	1913. évi átlagár Prix moyen de 1913		Á r a k p e n g ö k b e n Prix en pengős					
		kor-ban couronn.	pengőben pengős	1 9 3 0					
				I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
1. A nagykereskedelem árai.									
1. Prix de gros.									
a) Élelmezési cikkek és mezőgazdasági termékek. — a) Denrées alimentaires et produits agricoles.									
Búza, tiszavidéki 78 kg-os — Froment de la région de la Tisza, 78 kg	q	22·30	25·84	24·60	24·55	23·80	22·60	23·43	20·63
Rozs — Seigle	"	17·83	20·66	13·05	11·68	11·45	10·65	11·85	10·15
Takarmányárpa — Orge fourrager	"	16·11	18·66	16·15	15·50	14·13	14·63	14·63	14·13
Zab — Avoine	"	19·04	22·06	14·65	13·75	13·35	13·35	13·20	14·35
Tengeri — Maïs	"	15·11	17·51	13·25	12·85	11·93	11·75	11·80	13·55
Bab, fehér — Haricot blanc	kg	0·24	0·28	0·61	0·48	0·48	0·38	0·32	0·29
Burgonya, fehér — Pomme de terre blanche	q	5·61	6·50	5·50	4·50	3·75	2·50	2·50	2·50
Búzaliszt 0-ás — Farine de froment, No 0	kg	0·34	0·39	0·44	0·41	0·42	0·41	0·41	0·41
Búzaliszt 2-es — Farine de froment, No 2	"	0·33	0·38	0·42	0·39	0·39	0·38	0·38	0·37
Búzaliszt 6-os — Farine de froment, No 6	"	0·30	0·35	0·28	0·25	0·26	0·24	0·24	0·23
Maláta — Malt	q	31—	35·91	36·50	36·50	35·50	35·50	34—	33—
Kristálycukor, zsákban — Sucre crist. en sacs	kg	0·81	0·94	1·08	1·08	1·07	1·05	1·05	1·05
Ökör, jobb minőségű — Boeuf de qual. supérieure	"	1·02	1·18	1·09	1·08	1·05	1·02	1·03	0·98
Borjú — Veau	"	1·14	1·32	1·61	1·54	1·45	1·36	1·43	1·44
Sertés, fiatal, nehéz — Porcs, jeunes et lourds	"	1·36	1·58	1·59	1·69	1·62	1·44	1·29	1·12
Juh — Mouton	"	0·64	0·74	0·71	0·70	0·70	0·70	0·70	0·67
Zsír — Graisse	"	1·51	1·75	1·77	1·88	1·87	1·81	1·86	1·50
Marhahús, Ia helybeli hátulja — Viande de boeuf, partie postérieure, Ire qualité, de Budapest	"	1·73	2—	2·28	2·18	2·10	2·10	2·22	2·24
Vaj — Beurre	"	2·68	3·10	3·30	3·90	4·30	4·20	3·30	3·80
Tojás — Oeufs	1440 drb	97·53	112·99	154·80	124·80	118·56	129—	136—	131·68
Rizs (Burmah II.) — Riz (Burmah II.)	kg	0·34	0·39	0·56	0·56	0·56	0·56	0·56	0·56
Kávé (Santos) — Café (Santos)	kg	2·65	3·07	4·20	4·20	4·20	4·20	4·20	4·20
Tea (Souchong) — Thé (Souchong)	"	6—	6·95	6·90	6·90	6·90	6·90	6·90	6·90
Korpa — Son	q	11·15	12·92	9·90	8·90	8—	8·25	7·90	7·35
Széna — I. r. — Foin, Ire qualité	"	9·25	10·72	8·75	9—	7·50	6·75	6·75	7·75
Szalma — Paille	"	3·48	4·03	4—	4·25	3·80	3—	3·20	3·60
b) Ipari anyagok és termékek.									
b) Matières industr. et produits de l'ind.									
Rúdvas — Fer en barres	q	18·90	21·90	29—	29—	29—	29—	29—	29—
Vaslemez, 1 mm-es — Tôles de fer, de 1 mm	"	29·00	33·60	39·20	39·20	39·20	39·20	39·20	39·20
Vörösréz (elektrolyt) — Cuivre (Electrolyte)	kg	1·72	1·99	2·25	2·20	2·25	1·70	1·65	1·55
Ólom (huta) — Plomb (de fonderie)	"	0·52	0·60	0·68	0·67	0·60	0·60	0·58	0·58
Ón (Banka vagy Billiton) — Etain (Banka ou Billiton)	"	4·95	5·73	6·50	6·20	6·20	6·20	5·50	5—
Horgany (huta) — Zinc (de fonderie)	"	0·64	0·74	0·75	0·75	0·60	0·60	0·60	0·60
Szén, hazai barnaszén ¹⁾ — Charbon, lignite indigène ¹⁾	q	2·20	2·55	3·31	3·31	3·30	3·11	3·11	3·11
Szén, porosz, felsősziléziai — Charbon, prusse, de Haute-Silésie	"	3·50	4·05	6·30	6·10	6·10	5·90	5·90	5·90
Petróleum (világító) — Pétrole (à éclairage)	kg	0·34	0·39	0·29	0·29	0·28	0·28	0·28	0·30
Benzin, nehéz motorbenzin 0·765/0·775 ^o Benzine lourde à moteur	"	0·30	0·35	0·43	0·42	0·42	0·42	0·41	0·45
Nyerspamut, amerikai — Coton brut, américain	"	1·45	1·68	2·47	2·40	2·47	2·46	2·44	2·11
Pamutfonál, 2-es számú — Fils de coton, No 2	"	2·30	2·66	3·61	3·47	3·55	3·58	3·56	3·17
Pamutszövet középszálú, fehérített — Tissus de coton blanchis, de fils moyens	m	0·60	0·70	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10
Nyersgyapjú, középfinom szövetgyapjú, szennyben nyírott — Laine brute, laine demi fine pour tissus coup. s. dos	kg	1·47	1·70	2—	2—	2—	1·60	1·60	1·55
Gyapjuszövet, férfi, téli, tiszta gyapjúból — Tissus de laine pure et chaude, d'hiver, pour hommes	m	6—	6·95	11·76	11·56	11·46	11·46	11·26	11·26
Kender, gyári, tilolt — Chanvre de fabrique, teillé	kg	0·80	0·93	1·20	1·12	1·12	1·12	1·04	1—

¹⁾ Helyesbített adatok. — Chiffres rectifiés.

Megnevezés Designation	Mennyiségi egy- ség — Unité de quantité	1913. évi átlagár Prix moyen de 1913		Ár a k e n g ö k b e n Prix en pengős					
		kor.-ban couronn.	pengőben pengős	1 9 3 0					
				I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Len, nyers — <i>Lin brut</i>	kg	1.20	1.39	2.05	2.—	1.96	1.96	1.87	1.85
Marhabőr, nyers, zöldsúlyú, vágóhídi <i>Peaux de boeuf, brutes, d'abattoir</i>	"	1.30	1.51	1.35	1.20	1.25	1.25	1.28	1.25
Borjúbőr, nyers, zöldsúlyú, hosszúlábú, fejes — <i>Peaux brutes, de veau, à longs pieds, avec tête</i>	"	2.05	2.38	2.40	2.45	2.35	2.10	2.10	2.10
Talpbőr — <i>Cuir à semelle</i>	"	5.85	6.78	5.10	5.10	5.—	5.30	5.—	4.90
Felsőbőr, box-calf, fekete — <i>Cuir à empeigne, box-calf, noir</i>	□ láb " pied	1.45	1.68	1.80	1.80	1.75	1.75	1.75	1.75
Újságpapiros, rotációs — <i>Papier à journaux, rotat.</i>	kg	0.25	0.29	0.35	0.35	0.35	0.35	0.35	0.35
Tégla, 25×12×6 cm méretű — <i>Briques de 25×12×6 cm</i>	1000 drb " pièces	31.—	35.91	46.—	46.—	46.—	46.—	46.—	46.—
Mész, darabos, égetett — <i>Chaux, grosse et cuite</i>	q	2.20	2.55	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20	4.20
Portlandcement — <i>Ciment Portland</i>	"	3.20	3.71	5.98	5.98	5.98	5.98	5.98	5.98
Románcement — <i>Ciment romain</i>	"	2.—	2.32	—	—	—	—	—	—
Épületfa, ácsolt, fenyőfából — <i>Bois de sapin, de construction, charpenté</i>	m ³	45.—	52.13	50.—	50.—	48.50	47.—	47.—	47.—
Kénsav, 66° Bé — <i>Acide sulfurique</i>	q	10.—	11.59	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—	14.—
Szuperfoszfát — <i>Superphosphate</i>	kg o/ó	0.50	0.58	0.53	0.53	0.53	0.53	0.53	0.53
Tűzifa — <i>Bois de chauffage</i>	q	2.28	2.64	3.37	3.37	3.35	3.35	3.30	3.30
2. A kiskereskedelem árai.									
<i>2. Prix de détail.</i>									
Marhahús, levesnek való — <i>Viande de boeuf, pour soupe</i>	kg	1.93	2.24	2.30	2.20	2.20	2.20	2.20	2.20
Sertéshús, comb — <i>Viande de porc, cuisse</i>	"	1.98	2.29	2.70	2.90	3.—	2.70	2.50	2.30
Disznósír — <i>Saindoux</i>	"	1.77	2.05	2.06	2.08	2.12	2.10	2.06	1.81
Tej — <i>Lait</i>	liter litre	0.31	0.36	0.38	0.38	0.38	0.38	0.37	0.37
Tojás — <i>Oeufs</i>	drb pièce	0.074	0.086	0.10	0.07	0.08	0.08	0.08	0.08
Liptói túró — <i>Fromageon de Liptó</i>	kg	1.95	2.26	3.30	3.30	3.30	3.30	2.50	2.30
Kenyér, félbarna, gyári — <i>Pain demi-bis, de fabrique</i>	"	0.30	0.35	0.43	0.43	0.43	0.43	0.43	0.43
Búzaliszt 2-es — <i>Farine de froment, No 2</i>	"	0.34	0.39	0.42	0.41	0.41	0.41	0.40	0.41
Burgonya, fehér — <i>Pomme de terre blanche</i>	"	0.08	0.09	0.08	0.07	0.06	0.05	0.05	0.05
Savanyúkáposzta — <i>Choucroute</i>	"	0.27	0.31	0.31	0.31	0.26	0.26	0.26	0.22
Bab, fehér, apró — <i>Haricots blancs, petits</i>	"	0.41	0.48	0.78	0.65	0.65	0.60	0.54	0.51
Cukor, finomított, kristály — <i>Sucre raffiné, crist.</i>	"	0.88	1.02	1.18	1.18	1.17	1.15	1.15	1.15
Férfi ruha, II.-rendű, gyári — <i>Vêtements pour hommes, IIe qual., faits en fabr.</i>	rend compl.	40.—	46.34	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20	51.20
Női ruha, II.-rendű, gyári — <i>Robes pour femmes, IIe qual., faites en fabr.</i>	"	50.—	57.93	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—	64.—
Gyermekruha II.-rendű, gyári — <i>Vêtements pour enfants, IIe qual., faits en fabrique</i>	"	20.—	23.17	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—
Férfiing (munkásing) — <i>Chemises pour hommes (chemises d'ouvrier)</i>	drb pièce	2.90	3.36	4.88	4.88	4.88	4.88	4.88	4.88
Férfi alsónadrág — <i>Caleçons pour hommes</i>	"	3.—	3.48	5.28	5.28	5.28	5.28	5.28	5.28
Női ing — <i>Chemises pour femmes</i>	"	3.10	3.59	4.32	4.32	4.32	4.32	4.32	4.32
Férfi harisnya, rövid — <i>Chaussettes pour hommes</i>	pár paire	0.52	0.60	1.80	1.80	1.80	1.80	1.80	1.80
Női harisnya — <i>Bas pour femmes</i>	"	0.90	1.04	2.70	2.70	2.70	2.40	2.40	2.40
Gyermekharisnya — <i>Bas pour enfants</i>	"	0.50	0.58	1.78	1.78	1.78	1.78	1.78	1.78
Férfi cipő, gépszeges, fekete box — <i>Chaussures pour hommes, clouées à la machine, box noir</i>	"	15.—	17.38	25.—	25.—	25.—	25.—	25.—	23.50
Női cipő, fekete box, magasszárú, fűzős — <i>Bottines pour femmes, box noir, à lacets</i>	"	16.—	18.54	25.—	25.—	25.—	25.—	25.—	23.50
Gyermekcipő 33—35. sz. — <i>Chaussures pour enfants, p. 33—35</i>	"	10.—	11.59	17.—	17.—	17.—	17.—	17.—	16.—
Fűtőszén, porosz — <i>Charbon de chauffage, de Prusse</i>	q	3.80	4.40	7.71	7.51	7.51	7.31	7.31	7.11
Tűzifa, aprított — <i>Bois de chauffage, menu</i>	"	2.96	3.43	5.90	5.70	5.90	5.90	5.60	5.60

rozs ára 30 pengő felett állott (1928 áprilisában 32·95 pengő) és 1928. évi átlagára is meghaladta a 27 pengőt. Ez év végén azonban már 22 pengőig esett s a következő 1929. évben az árzuhanás szinte szakadatlanul folytatódott, eltekintve egyes kisebb jelentőségű ingadozásoktól. Ez év májusában már 17 pengővel jegyzik a budapesti tőzsdén a rozst, az év végén pedig az ár 14 pengő alá kerül. Decemberi 14·83 pengős ára a békebelinek már csak 72%-át éri el és az 1930. év első fele csak további gyors árzuhanást hoz. Június végén a rozst 10·15 pengővel jegyzik és elmondhatjuk, hogy rövid két esztendő alatt a rozs elvesztette értékének kétharmadát.

A búza ára 1929 decembere óta 23·95 pengőről 1930 júniusáig 20·63 pengőre esett, az áresés aránya tehát meg sem közelíti a rozst. Jellemző a rozs mai árhelyzetére, hogy míg azelőtt a rozs és a búza ára közti különbség sokszor igen csekélyre szállott alá, a folyó árzuhanásai után a rozs ára a búzáénak felét sem éri el.

A takarmánygabona viszonylagos ára általában alatta marad a kenyérmagvak árának, illetőleg indexszámának, lényegesen meghaladja azonban a rozst indexét. 1930 júniusában úgy az árpának, mint a zabnak az ára 14 pengő körül állott.

Sajátságosan alakult a búza árához viszonyítva a lisztnek az ára, különösen, ha az árakat egyszersmind az 1913. évi árakhoz viszonyítjuk. Ez utolsó békeévben, mint ismeretes, az egyes lisztfajták közti árkülönbség meglehetősen jelentéktelen volt, a nullás liszt 39, a kettős liszt 38, a hatos liszt pedig 35 fillérbe került pengőértékre átszámítva. A kettős liszt e szerint akkor csak 2·6%-kal, a hatos pedig 10·3%-kal volt olcsóbb a nullás lisztnél. Ma azonban az árkülönbség — különösen a barna lisztfajtákat illetőleg — jelentékenyen megnövekedett. 1930 júniusában a nullás liszt 41 fillérbe, a kettős liszt 37 fillérbe, a hatos liszt pedig 23 fillérbe került. A kettős liszt ára tehát most már 9·8%-kal, a hatos liszt ára pedig 43·9%-kal olcsóbb, mint a nullás liszt. Ennek megfelelően alakulnak azután az egyes lisztfajták indexszámai is. A nullás liszt indexe — dacára a búzaindex alacsonyágának — még ma is 5%-kal a paritás felett áll, a kettős liszt csak 3%-kal süllyedt az 1913. évi színvonal alá, míg a hatos liszt indexe 34%-kal olcsóbbnak mutatja árát az 1913. évinél. Ennek következtében a nullás liszt ára 1930 júniusában kétszeresen ha-

ladta meg a búza árát, míg a hatos liszté alig haladja meg azt.

A kapásnövények közül a burgonya az, mely a magyar nagykereskedelmi index számításához bevont összes áruk közül a legalacsonyabb viszonylagos árat tudja felmutatni. Egy év előtt a burgonya indexe magasságban alig talált társat a legdrágább áruk között sem, indexe 1929 áprilisában 231 volt, tehát közel két és félszeresébe került békebeli árának. Azóta elvesztette értékének nem kevesebb, mint öthöd részét és indexe 1930 április-június hónapokban mindössze 38, tehát 62%-kal alacsonyabb az 1913. évinél. A fehér burgonya ára budapesti paritásban 2·50 pengő volt, míg egy évvel azelőtt 15 pengő. Ez valóban oly árfejlődés, melyre csak az inflációs idők ármozgalmaiban találhatunk példát.

Az állattenyésztés termékeinél általában nem találunk oly példátlanul alacsony árszínvonalat, mint a mezőgazdaság termékeinél, csak a sertésáraknál látni az utolsó hónapokban oly árzuhanást, mely azokéra emlékeztet. Az élő sertés ára (fiatal, nehéz) a múlt év utolsó napján élősúlykilogramm szerint 147 fillér volt s a következő év téli hónapjaiban elég számottevő emelkedés következett be, amennyiben január végén 159, február végén pedig 169 fillérrel jegyezték. Februári ára ekkor 7%-kal a békeparitás felett állott. Márciusban azonban már csökkenés állott be, mely ugyan ekkor csak 162 fillérre szorította le az árat, de a következő hónapokban már zuhanásszerű áreséseket látunk. Áprilisban 144, májusban 129, június végén pedig 112 fillér a sertés ára s ekkor (júniusban) indexe mindössze 71, vagyis 29%-kal áll az 1913. évi paritás alatt. A szarvasmarha ára 1929 decemberében 109 fillér volt s ez az ár júniusig fokozatosan csökkenve 98 fillérre esett. Indexszáma ekkor 83 volt.

A tojás, valamint a tej és tejtermékek ára — az előbbinél a szezonyszerű ingadozásoktól eltekintve — tartotta színvonalát. Ezek ára, illetőleg indexszáma a békeparitás felett volt. A tej ára 132-es indexével legmagasabban áll az összes agrártermékek között.

A gyarmatárak ára a tárgyalt időszakban teljesen változatlan maradt. A cukor ára a folyó év első felében 3 fillérrel csökkent, indexe júniusban 112.

Áttérve a tulajdonképeni ipari anyagokra és termékekre, a szénárak már a tél végén csökkenni kezdtek s a barnaszén indexe 130-ról 122-re, az importált kőszén indexe

pedig 158-ról 146-ra esett. A vasárak — értve a hazai kartellárakat — most sem változtak, erősen lefelé irányuló volt azonban az irányzat a többi fémeknél. Ezek árának alakulása ugyanis a következő volt:

	1929. XII. p e n g ő b e n	1930. VI. p e n g ő b e n	Az áresés % - a
Vörösréz kg.	2·15	1·55	27·9
Ólom „	0·68	0·58	14·7
Ón „	6·50	5·00	24·1
Horgany „	0·81	0·60	25·9

A fémárak esése természetesen a nemzetközi árhelyzet függvénye. Az összes fémek ára ez év első felében az 1913. évi színvonal alá került. Nagy volt aránylag az áresés a textilipari nyersanyagoknál is. A nyerspamut indexe 1929 decemberében 156-on állott s júniusban 126-ra esett. A gyapjú indexszáma pedig az utóbbi időpontban nem volt több 91-nél, holott az év elején még 118-on állott. Esett a kendernek és a lennek az ára is. A textilipari félgyártmányok ára általában követte a nyersanyagok árhullámzásait, míg a szövetek ára inkább tartott volt.

A bőráraknál kisebb arányú árlemorzsolódás következett be. Csaknem az összes bőrfajták ára paritás alatt mozog.

A többi ipari anyagoknál és termékekénél nagyobb arányú ármozgalmak nem igen voltak észlelhetők.

Az ipari anyagok és termékek indexe — figyelmen kívül hagyva a mezőgazdasági ipar termékeit — mint látni, szintén nem vonhatta ki magát az általános árcsökkenő irányzat alól és 1929 vége óta, mikor 132-ön állott, egy félesztendő alatt 124-re csökkent. A csökkenés aránya persze messze elmaradt az agrárindexnél látott zuhanás mögött és ezzel az agrárrollónak nevezett jelenség ismét a kettő közti diszparitás kiéleződését mutatja. Ha az ipari indexet 100-zal egyenlőnek vesszük és ehhez viszonyítjuk az agrárindexet, azt látjuk, hogy az agrárindex 1930 júniusában nem kevesebb, mint 33·9 %-kal állott alacsonyabban az ipari indexnél.

II. A létfenntartási költségek.

Az általános árcsökkenő irányzat közepette a létfenntartási költségek indexszámának irányvonala is lefelé irányult, bár oly arányú áringadozások, mint a nagykereskedelmi indexnél, itt természetesen nem voltak észlelhetők. Ismeretes, hogy a statisztikai hivatal egy négytagú munkáscsaládnak elméletileg meghatározott reprezen-

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.

(1913 = 100.)

Időpont <i>Epoque</i>	Élelmezés <i>Alimentation</i>	Ruházat <i>Vêtement</i>	Fűtés és világítás <i>Chauffage et éclairage</i>	Lakás <i>Logement</i>	Összes heti költség <i>Total des frais hebdomadaires</i>	Összes heti költség a lakásbér nélkül <i>Total des frais hebdomad. sans le loyer</i>
1924 XII. 31	145·0	166·0	123·0	25·0	116·0	149·0
1925 XII. 31	115·0	131·0	125·0	46·0	102·0	119·0
1926 XII. 31	115·0	124·0	134·0	60·0	105·0	119·0
1927 XII. 31	123·2	129·2	128·0	75·0	113·0	124·9
1928 XII. 31	125·5	134·3	129·4	86·3	117·6	127·5
1929 XII. 31	114·5	130·9	138·1	86·3	112·5	120·7
1930 I. 31	114·7	130·9	136·0	86·3	112·4	120·6
„ II. 28	113·1	130·9	133·1	86·3	111·2	119·0
„ III. 31	113·2	130·9	134·6	86·3	111·4	119·3
„ IV. 30	110·0	130·3	133·1	86·3	109·6	116·9
„ V. 31	105·8	130·3	130·8	86·3	107·1	113·6
„ VI. 30	102·4	127·5	129·4	86·3	104·8	110·6

tatív heti szükségletei alapján kétféle létfenntartási indexet számít ki, melyek abban térnek el egymástól, hogy az egyiknél a lakbér költségei is figyelembe vannak véve, míg a másiknál ez figyelmen kívül marad.

A lakbérrel együtt számított létfenntartási index 1929 december végén 112·5 volt, vagyis 12·5 %-kal állott az 1913. évi színvonal felett. Innen kezdve a csökkenés szakadatlan s júniusban az index nem több 104·8-nál, ami 6·8 %-os esésnek felel meg. Mindazonáltal figyelemreméltó, hogy míg ez utóbbi időpontban a nagykereskedelmi index már jelentékeny mértékben paritás alatt állott, a létfenntartási index, dacára a lakbér megkötöttségének, mégsem süllyedt az alá. Még az élelmezési költségek sem alacsonyabbak az 1913. évi színvonalnál, holott láttuk, hogy az agrárcikkek nagykereskedelmi indexe 82-re esett. Mindenesetre azért bizonyos, hogy a létfenntartási index alkotói közül is az élelmezési költségeknél látjuk ez év első felében a legnagyobb csökkenést (11·8%). Általában az összes élelmezési cikkek kiskereskedelmi áránál csökkenés jelentkezett, az árak többsége azonban a békeparitás felett maradt.

Ha a létfenntartási költségek indexének kiszámításánál a lakbért figyelmen kívül hagyjuk, az index természetesen magasabb lesz az előbb ismertett indexnél. A lakbér nélkül számított index 1929 decemberében 120·7 volt és júniusig 110·6-ra esett.

2. Pénzintézeti betétek.

Dépôts en banque.

Résumé. De fin décembre 1929 à fin juin 1930, aux 12 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale, les dépôts d'épargne se sont élevés à 646·3 millions de pengős, soit de 7·4%, de sorte qu'ils représentaient à cette dernière date 64·5% de leur effectif d'avant-guerre.

Les dépôts sur comptes courants y ont baissé pendant la même période de 811·6 à 787·9 millions de pengős, et en juin 1930 ils représentaient 92% de leur effectif de 1930.

★

I. Takarékbetétek.

Az 1929—30. évek kedvezőtlen gazdasági helyzete semmiképen sem lehetett előnyös a hazai tőkeképződés szempontjából sem. A takarékbetétek összegének további növekedése azonban ennek dacára sem szűnt meg, sőt az 1930. év első felében — figyelemmel az adott viszonyokra — eléggé tekintélyes gyarapodás mutatkozott. A budapesti 12 legnagyobb pénzintézetnél — eddig 13 intézet szerepelt kimutatásainkban, miután azonban kettő fuzionált, számuk 12-re csökkent — és a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek álladéka 1929 decemberében 601·6 millió pengő volt s ez az összeg egy félév alatt 646·3 millió pengőre növekedett, ami 7·4%-nak felel meg. Látni tehát, hogy a takarékbetéteknek a szanalási időszak kezdetén megindult növekedése a kedvezőtlen viszonyok dacára ebben a félévben sem szakadt meg s ha arányában el is maradt az előző évek mögött, mégis elég jelentékeny volt. A szanalási időszak kezdő pontjától, az 1924. év közepétől számítva a fővárosi 12 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek álladéka félévenként összefoglalva a következő emelkedést mutatja:

		A takarékbetétek összege millió pengőben	A félelvi szaporulat összege pengőben	Az átlagos havi szaporulat
1924 június	végén	3·7	—	—
december	"	30·6	26·9	4·5
1925 június	"	82·9	52·3	8·7
december	"	143·0	60·1	10·0
1926 június	"	183·4	40·4	6·7
december	"	231·9	48·5	8·1
1927 június	"	308·5	76·6	12·8
december	"	364·8	56·3	9·4
1928 június	"	428·6	63·8	10·6
december	"	495·9	67·3	11·2
1929 június	"	559·6	63·7	10·6
december	"	601·6	42·0	7·0
1930 június	"	646·3	44·7	7·5

A takarékbetétek átlagos havi szaporulata tehát 7·5 millió pengő volt, valamivel még több, mint az 1929. év második felében.

A takarékbetétek gyarapodásának megoszlása az egyes hónapok szerint nagyon eltérő volt. Legkisebb volt a betétek gyarapodása áprilisban (1·5 millió pengő), legnagyobb pedig januárban (12·7 millió pengő). Igen számottevő volt a júniusi növekedés is, mely 12·5 millió pengőt ért el.

Jelentékenyen csökkent — közel négy millió pengővel — a folyó év első felében a külföldi értékben elhelyezett takarékbetétek összege. Ez annál figyelemre méltóbb, mert az előző 1929. évnél egyik jellegzetes sajátága volt a külföldi értékben elhelyezett betétek összegének számottevő növekedése, mely évben a külföldi valutára szóló takarékbetétek a szóbanforgó intézeteknél 35·0 millió pengőről 59·6 millió pengőre emelkedtek, tehát nem sok híján megkétszereződtek.

A postatakarékpénztár betétálladéka az 1930. év első felében 55·5 millió pengőről 62·8 millió pengőre emelkedett.

A folyó év első felében látott szaporulattal együtt a takarékbetétek álladéka elérte az 1913. évi álladéknak 64·5% -át.

II. Folyószámlabetétek.

Míg a takarékbetétek álladékanál a gyarapodás most sem szakadt meg, a folyószámlakon elhelyezett betéteknél már hosszabb idő óta a határozott visszafejlődés tünetei mutatkoznak. A folyószámláknál éreztetik hatásukat leginkább a nyomasztó gazdasági viszonyok és ez csökkentőleg hat az itt elhelyezett betétek álladékára. Pontosán másfél esztendeje, hogy a folyószámlabetétek álladékanak csökkenése megindult és azóta kisebb-nagyobb megszakításokkal állandóan folytatódott. Az utolsó hónap, melyben a folyószámlabetétek összege még nagyarányú emelkedést mutatott, 1929 januárja volt, mikor a folyószámlabetétek összege 35·4 millió pengővel gyarapodott. Ez a nagy emelkedés az oka annak is, hogy félévenként foglalva össze az eredményeket, az 1929. év első fele még csak stagnálóknak és nem csökkenőnek mutatja a folyószámlabetétek álladékát. Innen kezdve azonban a csökkenés állandó. Az 1924. év júniusa óta a folyószámlabetétek változása — félévenként összefoglalva a következő volt (l. a 618. oldalon levő kimutatást).

Ha a folyószámlabetétek 1930 júniusi álladékát összehasonlítjuk az 1929 januári

A betétek alakulása a postatakarékpénztárnál és a 13 legnagyobb budapesti pénzüzetnél.
Formation des dépôts à la Caisse d'épargne postale et aux 13 principaux établissements de crédit budapestois.

Megnevezés Désignation	1913	1924	1928	1929	1		9	3	0	
	XII.	VI.	XII.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
hó végén millió pengőben — à la fin des mois ci-dessus, millions de pengős										
Takarékbetétek álladéka. — Dépôts d'épargne.										
Postatakarékpénztár Caisse d'épargne postale 13 budapesti pénzüzet — 13 établissem. de crédit budapestois	130·4	0·3	40·8	55·5	56·8	61·1	63·3	63·4	61·8	62·8
Pengőértékű betétek össze- sen — Total des dépôts libellés en pengős	871·8	2·8	420·1	486·5	496·8	505·7	509·0	511·8	515·8	526·6
Külföldi értékben elhelye- zett betétek — Dépôts pla- cés en valeur étrangère..	—	0·6	35·0	59·6	60·7	59·4	57·8	56·4	56·2	56·9
Betétek összesen — Total des dépôts	1002·2	3·7	495·9	601·6	614·3	626·2	630·1	631·6	633·8	646·3
<i>Index-számok</i> <i>Indices.</i> (1913. XII. 31 = 100)										
Belföldi értékben elhelye- zett betétek — Dépôts pla- cés en valeur intérieure..	100	0·3	46·0	54·1	55·2	56·5	57·1	57·4	57·6	58·8
Összes betétek — Total des dépôts	100	0·4	49·5	60·0	61·3	62·5	62·9	63·0	63·2	64·5
Folyószámlabetétek álladéka. — Dépôts sur comptes courants.										
Postatakarékp. — Caisse d'épargne postale . 13 budapesti pénzüzet — 13 établissem. de crédit budapestois	132·9	23·5	121·0	92·9	91·3	80·1	77·1	82·0	88·0	84·5
Pengőértékű betétek össze- sen — Total des dépôts libellés en pengős	723·2	40·6	506·4	452·9	441·3	458·5	455·2	439·5	443·9	442·2
Külföldi értékben elhelye- zett betétek — Dépôts pla- cés en valeur étrangère..	—	21·1	265·0	265·8	291·0	277·6	262·4	264·4	259·4	261·2
Betétek összesen — Total des dépôts	856·1	85·2	892·4	811·6	823·6	816·2	794·7	785·9	791·3	787·9
<i>Index-számok</i> <i>Indices</i> (1913 XII. 31 = 100)										
Belföldi értékben elhelye- zett betétek — Dépôts pla- cés en valeur intérieure..	100	7·5	73·3	63·8	62·2	62·9	62·2	60·9	62·1	61·5
Összes betétek — Total des dépôts	100	10·0	104·2	94·8	96·2	95·4	92·8	91·8	92·4	92·0
Betétek összesen. — Total des dépôts.										
Postatakarékp. — Caisse d'épargne postale .. 13 budapesti pénzüzet — 13 établissem. de crédit budapestois	263·3	23·8	161·8	148·4	148·1	141·2	140·4	145·4	149·8	147·3
Pengőértékű betétek össze- sen — Total des dépôts libellés en pengős	1595·0	43·4	926·5	939·4	938·1	964·2	964·2	951·3	959·7	968·8
Külföldi értékben elhelye- zett betétek — Dépôts pla- cés en valeur étrangère..	—	21·7	300·0	325·4	351·7	337·0	320·2	320·8	315·6	318·1
Betétek összesen — Total des dépôts	1858·3	88·9	1388·3	1413·2	1.437·9	1.442·4	1.424·8	1.417·5	1.425·1	1.434·2
<i>Index-számok</i> <i>Indices</i> (1913 XII. 31 = 100)										
Belföldi értékben elhelye- zett betétek — Dépôts pla- cés en valeur intérieure..	100	3·6	58·6	58·5	58·5	59·5	59·4	59·0	59·7	60·1
Összes betétek — Total des dépôts	100	4·8	74·7	76·0	77·4	77·6	76·7	76·3	76·7	77·2

	Folyószámla- betétek összege	A félévi szaporulat vagy csökkenés összege	Átlagos havi szaporulat vagy csökkenés
	m i l l i ó p e n g ő		
1924 június	85·2	—	—
december	237·5	152·3	25·3
1925 június	303·2	65·7	11·0
december	378·2	75·0	12·5
1926 június	414·4	36·2	6·0
december	502·2	87·8	14·6
1927 június	589·0	86·8	14·5
december	682·2	93·2	15·5
1928 június	750·3	68·1	11·4
december	892·4	142·1	23·7
1929 június	893·0	0·6	0·1
december	811·6	— 81·4	— 13·6
1930 június	787·9	— 23·7	— 4·0

álladékkal, mikor 927·8 millió pengővel a maximumát érte el, 139·9 millió pengő összegű csökkenést látunk, ami 15·1%-nak felel meg. A folyószámlabetétek csökkenése különösen az 1929. év második felében volt nagyarányú, ami annál kedvezőtlenebb, mert nálunk rendszerint az év második fele szokott itt nagyobb gyarapodással járni.

A bekövetkezett csökkenésnek a következménye, hogy a folyószámlabetétek összege, mely már 1928 őszén meghaladta a békeparitást s 1929 januárjában kerek 7%-kal állott felette, 1930 júniusában már csak 92%-át érte el 1913. évi álladékanak.

3. A részvények értéke.

Valeur des actions.

Résumé. L'indice des actions cotées à la Bourse de Budapest a continué à diminuer dans la première moitié de 1930. En ne prenant en considération les changements de capital survenus depuis 1913 que jusqu'à la limite des droits de priorité d'achat ayant affecté l'effectif de 1913, on voit qu'il a baissé de 16·8 à 14·7, soit de 12·5%; mais si on tient compte de la totalité des changements de capital, c'est-à-dire, si on ne les considère pas seulement jusqu'à ladite limite, il s'établit à la fin de juin dernier à 24·1 contre 27·2 en janvier 1930.

★

Az értéktőzsde helyzete továbbra is igen kedvezőtlen képet ad. Az 1930. évi első hónapjaiban bizonyos szilárdulás jelentkezett ugyan, ez azonban egy cseppet sem bizonyult tartósnak s az árfolyamok lemorzsolódása ismét folytatódott. Az indexszámok e szerint megležitosten vigasztalannak mutatják a helyze-

tet. A budapesti tőzsdén jegyzett értékpapírok árfolyamalakulását, illetőleg azoknak a békéhez viszonyított értékét illetőleg a statisztikai hivatal kétféle indexszámot számít. Az egyik tőzsdeindex az 1913 óta bekövetkezett tőkeváltozásokat csak az 1913. évi részvényállományt érintő elővételi jogok határáig veszi figyelembe, a másik pedig az összes tőkeváltozásokra figyelemmel van. Az árfolyamok tényleges alakulását az első tükrözi tisztábban vissza, míg a másik a tőzsdén jegyzett vállalatok tényleges tőkeerejét viszonyítja a háború előttihez. E kétféle index alakulása 1929 januártól kezdődőleg a következő volt:

	I.	II.
1929.	(1913 = 100)	
Január	19·4	30·0
Február	19·1	29·6
Március	18·6	28·9
Április	17·3	27·0
Május	17·1	26·9
Június	16·6	26·3
Július	16·9	26·7
Augusztus	17·0	26·9
Szeptember	16·0	25·6
Október	15·6	25·0
November	15·5	25·0
December	15·6	25·0
1930.		
Január	16·8	27·2
Február	16·3	26·6
Március	16·3	26·4
Április	15·8	25·7
Május	15·3	25·1
Június	14·7	24·1

Az első index az, mely az időközi tőkeváltozásokat csak az 1913. évi tőkeállományt érintő elővételi jogok határáig veszi figyelembe és ennek az indexnek az adatai azt mutatják, hogy ha egy részvényes az 1913. évben egy bizonyos tőkét fektetett be, az elővételi jogok teljes kihasználása mellett mit ér az a tőke ma. 1929 januárjában az értékarány még 19·4%-os volt, az index azonban az év végéig már csak 15·6-on állott, vagyis közel 20%-kal esett. A következő év januárja hirtelen a tőzsde javulásával kecsgett s az index egy hónap alatt 16·8-ra emelkedett, de az emelkedést további csökkenés követi, és pedig szakadatlanul, úgyhogy júniusban 14·7 az arányszám. Januártól júniusig az index esése 12·5%-nak felel meg. Egészen 1926-ig kell visszamennünk, hogy ily alacsony arányszámot találjunk.

Az árcsökkenő irányzat kiterjed kevés kivétellel az összes részvénykategóriákra. Az 1930. első félévi adatok szerint ebben

A budapesti tőzsdén jegyzett részvények árfolyamingadozása.
Fluctuation de cours des actions cotées à la Bourse de Budapest.

Részvénycsoport Groupes d'actions	(1913. XII. 31 = 100) ¹⁾								
	1924 VII. 1.	1928 XII.	1929 XII.	1 9 3 0					
				I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
	hó végén — à la fin des mois ci-dessus								
I. Bankok — Banques	7.7	10.0	9.1	9.6	9.4	9.1	9.1	9.0	8.8
II. Takarékpénztárak — Caisses d'épargne	5.3	7.6	8.2	8.4	8.1	8.0	8.0	7.9	7.8
III. Biztosítótársaságok — Compa- gnies d'assurance	7.2	8.0	7.7	8.4	8.4	8.3	8.3	7.8	7.6
IV. Gőzmalmok — Minoteries	18.5	9.6	10.4	9.4	8.8	8.1	8.1	7.8	8.1
V. Bányák és téglagyárak — Mines et briqueteries	23.6	70.7	52.9	58.9	57.0	58.1	53.9	51.1	47.7
VI. Könyvnyomdák — Imprimeries	12.5	30.6	14.5	15.3	15.4	17.2	16.3	14.5	12.7
VII. Vasművek és gépgyárak — Forges et ateliers de construct. mécanique	25.3	33.5	21.8	24.5	23.8	23.8	22.0	19.9	20.0
VIII. Közlekedési vállalatok — En- treprises de communication	3.3	7.0	5.3	6.1	6.2	6.3	6.3	6.5	6.1
IX. Cukorgyárak — Raffineries de sucre	71.6	59.0	44.8	47.9	46.6	47.7	45.5	42.3	40.6
X. Gáz- és villamossági vállalatok — Gaz et électricité	14.9	83.4	85.8	90.0	89.3	89.0	97.7	96.5	95.7
XI. Sörgyárak és szeszipari vállala- latok — Brasseries et distilleries	17.4	102.2	78.2	80.7	78.5	78.4	78.4	74.4	72.8
XII. Szállodák és gyógyfürdők — Hô- tels et établissements balnéaires	14.2	50.9	39.7	39.7	38.7	35.8	35.8	36.6	34.4
XIII. Textilipari vállalatok — Entre- prises d'ind. textile	18.2	34.8	26.2	28.6	23.7	24.8	23.0	22.2	20.0
XIV. Vegyészeti vállalatok — Entre- prises chimiques	32.2	36.7	24.3	28.6	24.9	24.3	22.5	21.4	20.0
XV. Különféle vállalatok — Entre- prises diverses	20.3	48.8	37.4	40.4	39.9	39.2	37.8	38.0	33.5
Az összes részvények — Total ¹⁾ des actions	11.4	19.3	15.6	16.8	16.3	16.3	15.8	15.3	14.7

¹⁾ Az 1913. évi részvényállományt érintő tőkeváltozások számbavételével. — *Compte tenu des changements de capitaux ayant affecté l'effectif d'actions de 1913.*

az időszakban csak a közlekedési vállalatok, valamint a gáz- és villamossági vállalatok részvényei tudtak valamelyes emelkedést felmutatni.

4. Fizetésképtelenségek.

Insolvabilité.

Résumé. Dans la première moitié de 1930, on a enregistré 1.467 insolvabilité avec 77.4 millions de pengős de passifs. Par rapport à la même période de 1929, le nombre des insolvabilités a augmenté de 38.6% et les passifs, de 40%. Le total des actifs a été de 48 millions de pengős, soit 62% des passifs. A Budapest il y a eu 385 insolvabilité (26.2% du nombre total), dont les passifs montaient à 38.5 millions de pengős, représentant presque la moitié (49.7%) de la totalité des passifs.

A fizetésképtelenségek száma az 1930. év első felében a múlt év hasonló időszakához képest jelentékeny emelkedést mutat és hasonlóképpen nagy az emelkedés a passzívákban pengőben kifejezett összegénél is. Ha az előfordult új fizetésképtelenségek évi számát tekintjük, 1927-ben — mikor a legkevesebb volt — 1097 új fizetésképtelenségi esetet jelentettek be, 1928-ban 1.580-at, 1929-ben pedig 2.226-ot. 1930-ban már az első félévben elérte a bejelentések száma az 1.467-et, holott az előző év első felében csak 1.058 új fizetésképtelenségi eset fordult elő. 1929 januárja óta havonként a fizetésképtelenségek száma a következőképpen alakult (l. a 621. oldal felső tábláját).

Különösen az 1929 decemberi és az 1930 januári számok példátlanul magasak. 365 fizetésképtelenség egyetlen hónap alatt valóban élesen dokumentálja a gazdasági helyzetet. Ha az összehasonlítás lehetővé

Az 1930. év első felében előfordult új fizetéseképtelenségek.

Nouvelles insolvabilités, Ire moitié de 1930.

H ó M o i s	Az új fizetés- képtelensé- gek száma Nombre des nouvelles insol- vabilités	A bíróságnál nyitott			Az O. H. E.-nél, illetve P. K.-nál bejelentett		Az összes magán- és kény- szeregyességek — Ensemble des conc. priv. et jud.	
		azon csődök száma, melyeket kényszer- egyességi eljárás nem előzött meg Faillites ouvertes aux trib. et n'ayant pas été précédées de concord. judic.	kényszer- egyességek Conc. judic. ouverts aux tribunaux	száma — nombre	magán- egyességek Concordats privés déclarés à l'O. H. E., respectiv. à la P. K.	kényszer- egyességek Concordats judic.	aktívái actifs	passzívái passifs
1930 I.	365	17	5	43	300	12.645.717	21.323.024	
" II.	224	24	4	23	173	6.518.696	10.651.252	
" III.	259	39	4	32	184	11.149.095	18.383.124	
" IV.	231	20	2	20	189	7.323.056	10.647.343	
" V.	185	19	2	12	152	5.349.304	8.024.616	
" VI.	203	21	2	25	155	4.985.811	8.371.784	
Összesen — Total	1.467	140	19	155	1153	47.971.679	77.401.143	
ebből Budapest: dont Budapest:								
1930 I.	101	4	—	16	81	7.171.479	12.080.605	
" II.	56	5	—	11	40	3.146.704	5.442.674	
" III.	78	11	—	14	53	6.007.429	10.428.143	
" IV.	69	6	—	10	53	2.075.161	3.227.487	
" V.	40	3	—	3	34	2.732.515	4.067.575	
" VI.	41	6	—	7	28	1.877.671	3.285.729	
Összesen — Total	385	35	—	61	289	23.010.959	38.532.213	

tételére csupán az 1929. év első felének adatait vesszük figyelembe, az akkori 1.058 esethez és 55.4 millió pengőt kitevő passzívákhoz viszonyítva az emelkedés 1930-ban az esetek számánál 38.6%-ot, a passzívák összegénél pedig kerek 40%-ot tesz ki, ami azt mutatja, hogy nemcsak hogy az esetek száma növekedett ily nagy arányban, ha-

nem az esetek súlyossága is növekedett, mert a passzívák összege nagyobb arányban növekedett, mint az esetek száma. Az 1929. év első felében átlag 52.000 pengő passziva esett egy-egy fizetéseképtelenségi esetre, míg 1930-ban közel 53.000 pengő.

1930 első felében a passzívákkal szemben 48.0 millió pengő értéket képviselő ak-

Az 1930. év első felében előfordult új fizetéseképtelenségek.

Nouvelles insolvabilités, Ire moitié de 1930.

Foglalkozási főcsoport Groupes de professions	Az új fizetéseképtelenségek száma — Nombre des nou- velles insolvabilités	A bíróságnál nyitott			Az O. H. E.-nél, ill. P. K.-nál bej. Ont été déclarés à l'O. H. E. ou à la P. K.:		Az összes magán- és kény- szeregyességek — Total des concordats privés et judic.	
		azon csődök száma, me- lyeket kényszer- egyességi eljárás nem előzött meg — Faillites ouvertes aux tribunaux et n'a- yant pas été précédées de concord. judic.	kényszer- egyességek Conc. judic. ouverts aux tribunaux	száma — nombre	magán- egyességek concordats privés	kényszer- egyességek concordats judic.	aktívái actifs	passzívái passifs
Bányászat, kohászat — Mines et hauts- fourneaux	—	—	—	—	—	—	—	
Östermelés — Production du sol	26	9	14	—	3	2.926.130	4.249.920	
Ipar — Industrie	87	32	—	—	55	4.266.131	6.405.316	
Kereskedelem — Commerce	1343	94	—	155	1.094	40.579.287	66.500.813	
Pénz, hitel, biztosítás — Monnaie, crédit, assurances	3	3	—	—	—	—	—	
Egyéb — Autres	8	2	5	—	1	200.131	245.094	
Összesen — Total	1.467	140	19	155	1153	47.971.679	77.401.143	
Ebből Budapest — Dont Budapest	385	35	—	61	289	23.010.959	38.532.213	

1929	Fizetés- képtelenségek száma	A passzívák összege (millió pengő)
Január	164	7·4
Február.. . . .	160	7·8
Március	164	8·4
Április	175	10·5
Május	191	11·2
Június	204	10·1
Július	149	13·1
Augusztus	143	9·0
Szeptember	158	6·8
Október.. . . .	204	10·9
November	218	11·1
December	296	21·3
Összesen.. . . .	2.226	127·6
1930		
Január	365	21·3
Február.. . . .	224	10·7
Március	259	18·4
Április	231	10·6
Május	185	8·0
Június	203	8·4
Összesen.. . . .	1.467	77·4

tíva volt kimutatva. Ez az összeg a passzívák összegének 62%-át érte el. Ebből a szempontból is kedvezőtlenebbé vált a helyzet, mert az előző év első felének adatai szerint akkor a passzívák összegének 64·4%-át tették ki az aktívák.

A folyó év első felének összes esetei közül 385 fordult elő a fővárosban, ami az összes fizetési képtelenségi eseteknek csupán 26·2%-a. A passzívák összegéből azonban már 49·7%-a jutott a fővárosra, mert a nagyobb szabású fizetési képtelenségek természetesen a fővárosban fordulnak elő. Egy-egy fizetési képtelenségre Budapesten átlagosan kerekén 100.000 pengő passziva esett, míg az előző évben csak 86.000 pengő.

A csődök száma a tárgyalt időszakban 140 volt, melyek közül a fővárosban fordult elő 35.

A fizetési képtelenségekben most is, mint mindig, leginkább a kereskedelem részeseedik. Az összes esetek közül 1.343 fordult elő a kereskedők körében, ami 91·5%-t tesz ki.

Lebonyolítást nyert a folyó év első felében összesen 1.231 fizetési képtelenség 72·7 millió passzívával és 44·2 millió pengő aktívával.

5. Váltóóvások.

Lettres de change protestées.

Résumé. Nous avons vu plus haut que le nombre des insolvabilités a augmenté.

Az iparban és kereskedelemben az 1930. év első felében előfordult új fizetési képtelenségek.

Nouvelles insolvabilités dans l'industrie et le commerce, 1re moitié de 1930.

Foglalkozási főcsoport; év és hó <i>Groupes de professions, année et mois</i>	Az új fizetés- képtelensé- gek száma <i>Nombre des nouvelles insol- vabilités</i>	A bíróságnál nyitott		Az O. H. E.-nél, illetve P. K.-nál bejelentett		Az összes magán- és kény- szeregyességek <i>Concord. priv. et jud., ensemble</i>	
		azon csődök száma, melyeket kényszer- egyességi eljárás nem előzött meg <i>Faillites ouvertes aux tribunaux et n'ayant pas été précédées de concord. judic.</i>	kényszer- egyességek <i>Conc. judic. ouverts aux tribunaux</i>	magán- egyességek <i>Concordats privés</i>	kényszer- egyességek <i>Concordats judic.</i>	aktívái <i>actifs</i>	passzívái <i>passifs</i>
Ipar: — Industrie:							
1930. I.	16	7	—	—	9	1,299.267	2,361.496
" II.	20	7	—	—	13	619.548	867.945
" III.	19	12	—	—	7	502.121	744.614
" IV.	11	3	—	—	8	844.510	1,032.346
" V.	5	—	—	—	5	295.862	334.464
" VI.	16	3	—	—	13	704.823	1,064.451
Összesen: Total:	87	32	—	—	55	4,266.131	6,405.316
Kereskedelem: Commerce:							
1930. I.	343	9	—	43	291	11,010.405	18,396.395
" II.	196	14	—	23	159	5,459.349	9,195.339
" III.	231	23	—	32	176	9,190.818	15,391.972
" IV.	215	15	—	20	180	5,675.049	8,611.783
" V.	176	17	—	12	147	5,012.242	7,649.813
" VI.	182	16	—	25	141	4,231.424	7,255.511
Összesen: Total:	1.343	94	—	155	1.094	40,579.287	66,500.813

Dans la 1re moitié de 1930, celui des lettres de change protestées présente également un accroissement par rapport à la même période de l'année précédente. Il a été protesté 80.489 lettres de change, soit, en chiffre rond, 12.000 de plus qu'à la même époque de 1929. Le nombre des protêts a particulièrement augmenté à partir de la IIe moitié de 1929.

Les lettres de change protestées représentaient une valeur totale de 50.5 millions de pengős. A Budapest, on en a protesté 29.629 d'une valeur totale de 19.8 millions de pengős.

*

Mint a fizetésektelenségeknél, úgy a váltóóvásoknál is nagy emelkedést látunk. A bemutatott váltók összes száma az 1930. év első felében 80.489 volt, csaknem 12 ezerrel több, mint a múlt év hasonló időszakában, holott az 1929. év első felében is már több mint 15%-kal több váltó került óvatolásra, mint az 1928. év első felében. Meg kell azonban jegyezni, hogy a bemutatott váltók értékösszegénél a növekedés nem volt oly nagyarányú. Az 1929. év januárja óta a váltóóvatolások száma havi részletezés szerint a következő volt:

1929	Óvatolt száma db	váltók értéke millió P
Január	10.312	7.9
Február	9.911	7.6
Március	10.990	7.2
Április	11.788	7.9
Május	12.909	8.5
Június	12.995	9.6
Július	14.686	11.7
Augusztus	15.728	11.3
Szeptember	17.196	12.1
Október	18.667	14.4
November	16.471	11.9
December	16.849	12.1
Összesen :	168.502	122.2
1930		
Január	14.994	10.2
Február	12.466	8.0
Március	13.657	8.1
Április	13.618	8.3
Május	12.975	8.6
Június	12.779	7.3
Összesen ;	80.489	50.5

A váltóóvásoknál jelentkező idényszerű ingadozásoknak megfelelően nálunk a váltóóvások száma az év második felében rendszerint emelkedik. Mégis feltűnő az a ropant arányú növekedés, mely az 1929. év második felében oly példátlanul magasra szöktette a váltóóvások számát. Az év első felében a bemutatott váltók száma összesen 68.905 volt, míg az év második felében 99.597, vagyis kis híján százezer. Az év má-

Az 1930. év első felében lebonyolítást nyert fizetésektelenségek.

Insolvabilités terminées dans la Ire moitié de 1930.

H ó M o i s	A befejezett fizetésektelenségek száma Nombre des insolvabilités terminées	E b b ő l — D o n t			A befejezett összes fizetésektelenségek — Toutes les insolvabilités terminées	
		a bíróság előtt befejezett		az OHE, ill. PK által lebonyolított	aktívái actifs	passzívái passifs
		csődök faillites	kényszer-egyhességek concordats judic.	magán- és kényszer-egyhességek — concordats privés et judic. réglés		
		terminés devant les tribunaux		par l'OHE ou la PK	pengőben — pengős	
s z á m a — n o m b r e						
1930. I. .. .	191	25	2	164	6,312.694	10,992.150
II. .. .	232	36	3	193	11,093.045	17,294.538
III. .. .	253	38	2	213	8,965.055	15,081.994
IV. .. .	173	38	2	133	5,123.699	9,244.622
V. .. .	184	38	2	144	7,915.181	12,613.890
VI. .. .	198	37	1	160	4,795.764	7,497.785
Összesen — Total	1.231	212	12	1,007	44,205.438	72,724.979
Ebből Budapest Dont Budapest						
1930. I. .. .	57	12	—	45	2,213.161	4,040.239
II. .. .	77	15	—	62	6,968.639	10,407.609
III. .. .	76	11	—	65	5,656.212	9,542.129
IV. .. .	48	13	—	35	2,325.046	4,350.321
V. .. .	61	16	—	45	3,496.968	6,390.798
VI. .. .	47	6	—	41	1,752.499	2,633.691
Összesen — Total	366	73	—	293	22,412.525	37,364.787

Óvatolt váltók az 1930. év I-ső felében.

Lettres de change protestées, Ire moitié de 1930.

Hónap <i>Mois</i>	<i>Lettres de change protestées d'une valeur de</i>								Összesen <i>Total</i>	
	—100 P aluli		101—1000 P		1001—2000 P		<i>plus d. 2000 P felüli</i>			
	é r t é k ű ó v a t o l t v á l t ó								db <i>pièces</i>	P <i>(pengős)</i>
	db <i>pièces</i>	P <i>(pengős)</i>	db <i>pièces</i>	P <i>(pengős)</i>	db <i>pièces</i>	P <i>(pengős)</i>	db <i>pièces</i>	P <i>(pengős)</i>	db <i>pièces</i>	P <i>(pengős)</i>
1930. I.	2.618	199.761	10.149	3,527.222	1.283	1,895.111	944	4,631.093	14.994	10,253.187
II.	2.370	182.113	8.391	2,979.814	954	1,436.755	751	3,373.253	12.466	7,971.935
III.	2.680	201.529	9.256	3,048.785	1.003	1,460.681	718	3,391.476	13.657	8,102.471
IV.	2.825	214.504	9.055	2,977.389	1.029	1,455.202	709	3,616.192	13.618	8,263.287
V.	2.666	198.841	8.713	2,822.816	832	1,199.004	764	4,402.932	12.975	8,623.593
VI.	2.701	199.957	8.553	2,823.123	865	1,234.509	660	3,064.240	12.779	7,321.829
Összesen <i>Total</i>	15.860	1.196.705	54.117	18,179.149	5.966	8,681.262	4.546	22,479.186	80.489	50,536.302
<i>Ebből Budapest — Dont à Budapest</i>										
1930. I.	1.140	89.026	3.274	1,274.654	454	675.066	318	1,717.692	5.186	3,756.438
II.	1.039	82.617	2.900	1,071.859	388	581.884	293	1,178.453	4.620	2,914.813
III.	1.261	91.782	3.307	1,126.596	399	579.101	299	1,364.070	5.266	3,161.549
IV.	1.238	91.788	3.077	1,062.794	519	704.787	266	1,543.255	5.100	3,402.624
V.	1.213	91.088	3.023	1,046.489	327	480.506	304	2,315.892	4.867	3,933.975
VI.	1.208	87.534	2.842	987.495	295	406.487	245	1.178.265	4.590	2,659.781
Összesen <i>Total</i>	7.099	533.835	18.423	6,569.887	2.382	3,427.831	1.725	9,297.627	29.629	19,829.180

sodik felében tehát 44·5% -kal több váltó került bemutatásra, mint az év első felében. Az 1928. évben egyetlen oly hónap sem akadt, melyben a váltóóvások száma elérte volna a 11 ezret, 1929-ben azonban már július hó több mint 14 ezer váltóóvást hoz s ez a szám még hozzá gyorsan emelkedik egészen októberig, mikor 18.667 váltó került bemutatásra, 14·4 millió pengő értékben. Decemberre a bemutatott váltóknak úgy a száma, mint értéke erősen megcsökkent ugyan, de még ekkor is közel 17.000 váltóóvás fordult elő 12·1 millió pengő értékben.

Az 1930. év azután az előző év őszének nagy számaihoz képest visszaesést hozott ugyan, a múlt év hasonló időszakához képest azonban — mint láttuk — a váltóóvások száma nagyon is magas maradt. Még júniusban is alig kevesebb, mint 13.000 váltó került óvatolásra, ezek értéke azonban már 7·3 millió pengőre csökkent, ami a kisebb összegű váltók erős előtérbenyomulását mutatja.

Az 1930. év első felében Budapesten 29.629 váltó került óvatolásra, melyek 19·8 millió pengő értéket képviseltek.

Szőnyi Gyula dr.

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

Magyarország 1928. évi külkereskedelmi forgalma.

Le commerce extérieur de la Hongrie en 1928.

Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat 78. kötet. Szerkeszti és kiadja: a Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest 1930. 110*+995 l.

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série, volume 78. Rédigé et publié par l'Office central royal hongrois de statistique. Budapest 1930. 110*+995 pages.

Résumé. Ce fort volume comprend, avec un texte hongrois et français, les données définitives les plus détaillées du mouvement du commerce extérieur de la Hongrie en 1928.

La première partie du volume, due à M. Émile Meszlényi, expose à fond le mouvement du commerce extérieur de la Hongrie, jetant un coup d'oeil rétrospectif sur les années précédentes, et s'occupe en outre du système actuel du recueil lage des données et de l'évaluation des valeurs.

La partie suivante du volume offre, en connexion avec le rapport général, les tableaux principaux. Les résultats principaux du mouvement du commerce extérieur s'y trouvent résumés en remontant en partie jusqu'en 1920, en partie jusqu'en 1924.

La seconde partie, extrêmement étendue, renferme les relevés détaillés. Nous y trouvons les données complètes du mouvement du commerce extérieur suivant les postes du tarif douanier, avec indication des pays de provenance et de destination et des moyens de transport.

La troisième partie contient une nomenclature alphabétique, facilitant extraordinairement l'usage du volume.

★

A Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal szerkesztésében megjelenő Magyar Statisztikai Közlemények 78. kötete most hagyta el a sajtót. A teljes kötet Magyarország külkereskedelmi forgalmának 1928. évi legrészletesebb végleges adatait tartalmazza.

A kötet első része Magyarország 1928. évi külkereskedelmi forgalmát ismerteti visszapillantással a korábbi évekre. Az ismertetés szerzője Meszlényi Emil dr. min. s.-titkár. Ez a rész foglalkozik továbbá a külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés, valamint az értékmegállapítás mai rendszerének ismeretével is.

A kötet ezután közli a főbb táblázatokat. A külkereskedelmi forgalom főeredményei részint az 1920., részint pedig az 1924. évig visszamenőleg foglalnak itt helyet a következő összeállításokban: a külkereskedelmi forgalom alakulása a származási

és rendeltetési országok feltüntetésével; a forgalom megoszlása a nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok elkülönítésével; a forgalom részletezése gazdasági ágak és rendeltetés szerint; a legfontosabb behozatali és kiviteli áruk csoportosítása, a fontosabb származási és rendeltetési országok figyelembevételével; a külkereskedelmi forgalom adatai a brüsszeli nemzetközi árulajstrom csoportosításában; végül a nemesfémek, ércpénzek és más értékek forgalmának kimutatása.

A második rész a részletes kimutatásokat foglalja magában. Itt találjuk a külkereskedelmi forgalom kimerítő adatait a 37 tarifaosztály csoportosításában vámtarifaszámok szerint, a származási és rendeltetési országok, továbbá a szállítási intézmények feltüntetésével. Ezután következnek a nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok, továbbá gazdasági ágak és rendeltetés szerint összeállított teljesen részletes adatok. A második rész végül még a kikészítési, javítási és átviteli forgalom adatait, ezenkívül az előjegyzési raktárak forgalmára vonatkozó kimutatásokat közli.

A harmadik rész a betűsoros tárgymutatót tartalmazza, amely rendkívül megkönnyíti a kötet használatát.

Dr. Theo Surányi-Unger: Recent developments in American Economic Policy.

A Magyar Statisztikai Társaság kiadványai. 6. sz. Budapest 1930. 126 l.

Publications de la Société Hongroise de Statistique, no 6. Budapest 1930. 126 p.

Résumé. Dans cet ouvrage, le professeur Surányi-Unger traite la politique économique actuelle des Etats-Unis. Après avoir examiné en général, au point de vue théorique, les variations des buts publics et des besoins collectifs et fait connaître les modifications récemment apportées aux budgets de l'Etat New-York, de quelques grandes villes et des Etats-Unis, il arrive à cette conclusion que, ces dernières années, la politique impérialiste diminuait aux Etats-Unis et que c'est le développement des besoins intellectuels, économiques et de politique sociale qui s'y est mis au premier plan. Il ressort des budgets examinés par l'auteur que parmi les besoins collectifs, les besoins intellectuels se développaient particulièrement dans les derniers temps aux Etats-Unis, exerçant une influence décisive aussi sur la tendance de la politique économique américaine.

★

Amióta az Amerikai Egyesült Államok világgazdasági pozíciója a háború után olyan hatalmasan megerősödött, a világ közvéleménye egyre fokozottabb figyelemmel kíséri az amerikai társadalomgazdasági élet alakulását. Annál a nagy befolyásánál fogva, melyet az Amerikai Egye-

sült Államok a nemzetközi gazdasági érintkezések mai intenzitása mellett az egész világ gazdasági életére gyakorol, a gazdaságtan elméleti és gyakorlati művelői egyre több figyelemmel tanulmányozzák az újvilág gazdasági és társadalmi berendezését és intézményeit, melyek közül nem egy a régebb kultúrájú országok számára is mintaképül szolgál.

Surányi-Unger professzor, akinek hosszabb amerikai tartózkodása idején alkalma volt az újvilág társadalomgazdasági viszonyaiba mélyebb bepillantást nyerni, fenti című tanulmányához ebből az érdeklődésre joggal számottartó témakörből meríti anyagát. A tanulmányt, mely eredetileg magyar nyelven íródott és jelent meg a Városi Szemle hasábjain, a Magyar Statisztikai Társaság adta ki angol fordításban kiadványsorozatának 6. számaképen.

Szerző a bevezető részben a kollektív szükségletekről, illetve az ezek változása által befolyásolt gazdaságpolitikai irányváltozásokról ad tömören összefogott kitűnő ismertetést. A gazdaságpolitika tartalma, célkitűzései időnkint lényeges módosulásokon mennek keresztül, melyek a közszükségletek rangsorbeli eltolódásaival vannak összefüggésben. A gazdasági élet fejlődésével s a kultúra haladásával a kollektív szükségletek rangsora állandóan változik, a helyes gazdaságpolitikának ezekkel a változásokkal számolnia kell. Az újabb időben a gazdasági liberalizmus háttérbeszorulásával az állami beavatkozás mérve egyre erősebb lesz, mely körülmény a gazdaságpolitika fejlődésére is erősen rányomja bélyegét.

A tanulmány a gazdasági viszonyokban és a gazdaságpolitikában beállott változások vizsgálatának módszerkérdéseivel is behatóan foglalkozik. Szerző két eljárást jelöl meg, melyeket a vizsgálódások során követni lehet. Az első a gazdasági élet autoritatív szabályozásának tanulmányozása, vagyis azoknak a gazdaságpolitikai rendszabályoknak vizsgálata, melyeket hatalmi szóval statuálnak és hajtanak végre. Ez esetben a közszükségletek rangváltozásáról csak nagy általánosságban mozgó megállapításokat eszközölhetünk.

A második módszer a közületek rendelkezésére álló anyagi eszközök felhasználási módjának analízise. Az anyagi eszközök kiadásában a közület gazdasági elgondolása, a tágabb értelemben vett gazdaságpolitikai tevékenységének eredménye élesekben domborodik ki. Ezen az alapon világosan megállapítható, melyek a legfontosabb és melyek a legkevésbé fontos közcélok és kollektív szükségletek. Ennek a módszernek az az előnye is megvan, hogy a gazdaságpolitika anyagi eszközei pénzértékben lévén kifejezve, összehasonlításokra nyílik mód.

Szerző tanulmányában az amerikai gazdasági

viszonyok és a gazdaságpolitika terén mutatkozó fejlődés és változások megállapításánál az utóbbi módszert követi, vagyis vizsgálódásánál a háztartási adatokra támaszkodik. Különös figyelmet szentel New-York város és New-York állam háztartásának, melyek a többi városra és államra nézve is reprezentatívoknak tekinthetők. Az államszövetségi kiadások vizsgálata alapján arra az eredményre jut, hogy az Egyesült Államok a politikai-hatalmi törekvések háttérbeszorulásával a kulturális-, szociálpolitikai s anyagi-gazdasági szükségletek kielégítésére irányuló tevékenység lép mindinkább előtérbe. Különösen a kulturális szükségletek azok, amelyek az összes kollektív szükségletek közül az újabb időkben a legerősebb fejlődést mutatják s melyek a gazdaságpolitika irányát is döntően befolyásolják.

A tanulmány következő fejezetei a kollektív szükségletek újabb fejlődésének ismertetését, majd pedig az amerikai gazdaságpolitika irányváltozásainak és következményeinek mélyenjáró analizisét tartalmazzák.

Tanulmányának eredményei alapján a szerző két igen fontos megállapítást tesz. Az egyik az, hogy az Amerikai Egyesült Államok hatalmi-politikai és anyaggazdasági terjeszkedési törekvései mindinkább a szellemi-kulturális térre tolódnak át. Gazdaságelméleti szempontból pedig a kollektív szükségletek rangsorának aránylag szilárd kereteit s az abban bekövetkező eltolódások megközelítő kiszámíthatóságát tekintve, szerző azt a második fontos következtetést vonja, hogy a gazdaságpolitika tudományos célkitűzéseire ma már lényegesen több pozitív tartalommal lehet válaszolni, mint ahogy az a gazdasági értékkitételek körüli vita jelenlegi állása mellett feltehető volna.

H. S. dr.

Annuaire Statistique International. 1929.

Kiadja a Nemzetek Szövetsége gazdasági és pénzügyi osztálya. Genf, 1930. 262 l.
Publié par la Section économique et financière de la Société des Nations. Genève, 1929. 262 pages.

Egy évvel az 1928. évi kötet megjelenése után, a közelmúltban hagyta el a sajtót a *Nemzetközi Statisztikai Évkönyvnek*, ennek az egyre tartalmasabbá bővülő s széles körökben elterjedt értékes nemzetközi statisztikai forrásműnek legújabb, 1929. évi kötete. Az új közlemény beosztásában és tartalmában szinte teljesen megegyezik az előző kötetekkel, melyekkel a Szemle már egy ízben behatóbban foglalkozott.¹⁾ A táblázatok anyaga ezúttal az 1928. év adataival, sőt egyes táblázatoké 1929. évi adatokkal (ill. az 1929/30. gazdasági évre vonatkozókkal is) bővült, míg a fejezetbeosztás a régi ma-

¹⁾ V. ö.: Néhány újabb nemzetközi statisztikai kiadvány. Magyar Statisztikai Szemle VIII. évf. (1930) 329. és köv. l.

radt: az évkönyben szereplő mértékek és pénzügyiségek átszámítási kulcsait tartalmazó hasznos és kellően kibővített összeállítások után a tanulságos relatív számokkal kiegészített és áttekinthető táblázatokba öntött részletes számanyagot a következő öt fejezet foglalja össze: Terület és népesség. Állatállomány. Termelés és fogyasztás. Kereskedelem, szállítás és felszerelés. Közületi pénzügyek, pénzügyi statisztikák és árak. Az egyes fejezetek régi táblázataihoz az 1929. évi folyamban néhány fontos újabb adatközlés járult, köztük két népmozgalmi táblázat is (a házasságkötésekről és a csecsemőhalálozásokról), ami ennek a kimondottan gazdasági jellegű műnek általános forrás-

munka-értékét emeli. A többi új táblázat túlnyomórésztben a nemzetközi gazdaságstatisztikai konferencián és egyezményben is megnyilvánult törekvések bélyegét viseli magán. Különösen a termelési indexeknek több államra kiterjeszkedő tabella-sorozata s a munkabérindex-táblázat érdemelnek ebből a szempontból külön megemlítést. Ami a gyakorlatilag különösen becses és értékesíthető gazdag számanyagot illeti, ebből itt csupán azt kívánjuk megemlíteni, hogy a világ népességének az előző Évkönyvben 1.948.5 millió főben megállapított száma 1928 végére az új Évkönyv-kötet túlnyomóan számításokon és becsléseken alapuló lélekszámadatai szerint 1.692 millióra emelkedett.

Folyóiratszemle.

Revue.

Agrar-Probleme (2. köt. 1. f., Moszkva-München 1929, ném.). — *Liascsenko P.*: A kapitalista krízisek elmélete a mezőgazdaságban. — *Schaftr J.*: Az agrárkérdés Ausztriában és a szociáldemokrata agrárprogramm. — *Magyar L.*: A királyi (angol) bizottság jelentése a keletindiai mezőgazdaság helyzetéről. — *Kubjak N.*: A mezőgazdaság fejlődésének perspektívái Szovjet-Oroszország ötévi terve alapján. — *Plettner O.*: A japán feudalizmusról szóló tanulmányhoz. — *Anaigl H.*: Az agrárhitel Németországban. — *Rosenfeld M.*: A dán mezőgazdaság jelen helyzete. — (2. f.). — *Dubrowski S.*: A feudalizmus, a rabszolgaság és a kereskedelmi tőke lényegéről. — *Muralow A.*: A mezőgazdaság szociálista rekonstrukciója és az ötévi tervzet. — *Galevius T.*: Az orosz mezőgazdaság szociálgazdasági struktúrájának változásai. — *Scheffler M.*: A mezőgazdasági hitel különböző országokban. — *Timow S.*: Agrárrá vagy iparivá fejlődik Románia? — *Heinrich J.*: Kolumbia és az északamerikai imperializmus. — *Magyar L.*: Agrárkrízis és éhínség Keleten. — *Bosse A. T.*: A négerék az Északamerikai Egyesült Államok mezőgazdaságában.

Allgemeines Statistisches Archiv (20. köt. 2. f., München-Jéna 1930, ném.). — *Burgdörfer F.*: A vándorlások a Németbirodalom határain az utolsó században. — *Rother H.*: A statisztika jelentősége az általános nemzetgazdaságtanban. — *Christodulopulos P.*: A részvényárfolyamok konjunktúraingadozásai. — *Platzer H.*: A nemzetközi halálkeleti nomenklatura negyedik revíziója. — *Busch A.*: A kártyalyukasztógépek alkalmazásának kérdéséhez. — *Schwartz P.*: A mechanikus feldolgozás használhatóságának kérdése a statisztikai felvételeknél. — *Zahn F.*: Az elektromos számológépekkel szerzett tapasztalatok az 1925-i porosz népszámlálásnál. — *Philippsthal H.*: Az izraeliták Németországban.

Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik (63. köt. 3. f., Tübingen 1930, ném.). — *Altschul E.*: A matematika a gazdasági dinamikában. — *Ottolenghi C.*: A gazdasági szemiotika egy előfutárja a 17. században. — *Dolinski N. W.*: A népességszaporodás és a mezőgazdaság intenzitása közötti összefüggés Bulgáriában. — *Borch H.*: A kínai forradalom szociológiája.

Internationale Rundschau der Arbeit (8. évf. 4. f., Genf 1930, ném.). — *Gilson M. B. és Riches E. J.*: Üzemi pótszegély munkanélküliség esetén Nagy-Britanniában. — (5. f.). — *Gilson M. B. és Riches E. J.*: Üzemi pótszegély munkanélküliség esetén Nagy-Britanniában. — A családi bérrendszer fejlődése az utolsó években. — (6. f.). — *Oblath A.*: A munkanélküliség elleni küzdelem Olaszországban. — *Gottschalk M.*: Foglalkoztatottság és munkanélküliség Európa egyes nagy kikötőiben. — Az új francia társadalombiztosítási törvény.

Journal de la Société de Statistique de Paris (71. évf. 6. sz., Páris 1930, fr.). — *Delaporte P.*: Az időmérték és alkalmazása a statisztikában. — *Dugé de Bernonville L.*: A munkáskérdés és életbiztosítás krónikája.

Közgazdasági Szemle (54. évf. 73. köt. 5. sz., Budapest 1930, m.). — *Konkoly Thege Gy.*: Magyarország külkereskedelmi forgalma és a mezőgazdasági kivitel jelentősége. — *Vermes A.*: A pénzérték „jövedelem”-elmélete. — *György E.*: A nemzetközi fizetésképtelenségi statisztika kérdéséhez. — *Rieger L.*: Ausztria fizetési mérlege az 1926-1928. években.

Külügyi Szemle (7. évf. 3. sz., Budapest 1930, m.). — *Seipel I.*: A Népszövetségi Egyeségokmány, mint a világbéke megalapozásának kiindulópontja. — *Korányi F.*: A magyar jóvátétel kérdésének fejlődése az 1929. évi párisi konferen-

ciáig. — *Baumgarten N.*: Nemzetközi bíraskodás a hágai és párisi egyezmények alapján. — *Horváth J.*: Magyar lehetőségek a külpolitikában. — *Szondy V.*: Az államterület büntetőjogi védelmének nemzetközi jogi korlátai. — *Óvári Papp Z.*: A nemzetközi fizetések bankja. — *Czakó I.*: A hivatalos nyelvhasználat a nemzetközi jogban a világháború óta. — Külpolitikai, nemzetközi jogi, népszövetségi stb. szemle. — Beszámoló a Külügyi Társaság munkásságáról.

Le Musée Social (37. évf. 5. sz., Páris 1930, fr.). — *Blondel G.*: A születések krízise Németországban. — *Collet L.*: A gyermekhalandóság elleni küzdelem. — (6. sz.). — *Siegfried A.*: Európai civilizáció és amerikai civilizáció.

Magyar Gazdák Szemléje (35. évf. 5-6. sz., Budapest 1930, m.). — *Snassel F. és Török I.*: A mezőgazdasági termelés irányítása. — *Tunyoji Szücs K.*: Közgazdaság és szélesebbkörű boldogulás. — *Szabó M.*: A porosz központi szövetkezeti pénztár újabb fejlődése. — *Vantsó Gy.*: A kisbérlők sorsa. — *Ihrig K.*: A mezőgazdaság és a belső töképeződés.

Miskolci Jogászélet (6. évf. 1. sz., Miskolc 1930, m.). — *Hacker E.*: A statisztikai képviselési módszerek alkalmazása a bűnügyi aetiológiában. — (2. sz.). — *Schneller K.*: Nagy-Miskolc népessége. — *Nagy I.*: A kisebbségi panaszjog reformja. — (3. sz.). — *Schneller K.*: Nagy-Miskolc népessége. — *Nagy I.*: A kisebbségi panaszjog reformja. — (4. sz.). — *Nagy I.*: A kisebbségi panaszjog reformja. — (5. sz.). — *Nagy I.*: A kisebbségi panaszjog reformja. — (6. sz.). — *Nagy I.*: A kisebbségi panaszjog reformja.

Munkaügyi Szemle (4. évf. 6. sz., Budapest 1930, m.). — A törvényhozások tevékenysége a társadalombiztosítás terén az 1928. évben. — *Valér E.*: Hogyan lehetne az Országos Társadalombiztosító Intézet tagnyilvántartását megkönnyíteni és pontosabbá tenni. — *Nádújfalvy J.*: A biztosítottak betegségi esetei Angliában. — *Szeibert J.*: Statisztika a betegellenőrzés szolgálatában. — Balesetelhárítás. — Szemle. — *Csépai K.*: Az O. T. I. Betegségmegállapító Állomásának működéséről. — *Petres J.*: A por által okozott foglalkozási szembetegségekről. — *Musitz G.*: Új csipesz a szemhéji képletek biztos rögzítéséhez. — Szemle. — (7. sz.). — *Pfeiffer M.*: Magyarország anya- és csecsemővédelmi feladatai. — *Pernecky B.*: A francia társadalombiztosítási kódex módosítása. — *Práger M.*: A budapesti nyomdaipar műhelyviszonyai higiéniai szempontból. — *Kutis J.*: A szavatosság kérdése társadalmi biztosításunkban. — *Pintér Kováts Zs.*: Az elektrokardiografia jelentősége a társadalombiztosító-orvosi gyakorlatban.

Nation und Staat (3. évf. 9. f., Bécs 1930, ném.). — *Lapajne S.*: A szlovén kisebbségek

védelmének jogi alapja Olaszországban. — *Stavenhagen K.*: Nép és anyanyelv.

Népegészségügy (11. évf. 12. sz., Budapest, 1930, m.). — *Johan B.*: Jelentés a m. kir. Országos Közegészségügyi Intézet 1929. évi munkájáról. — Irodalomszemle. — Különfélék. — (13. sz.). — *Genersich A.*: Tüdőbeteg gyermekek kórházi iskoláztatása. — *Petres J.*: Néhány szó a gyengeletésük külön iskoláztatásáról. — *Barabás Z.*: Reflexiók a Szociálpolitikai Évkönyv I. kötetéhez. — *Dvorzsák D.*: A szociálpolitika szerepe az állam életében. — Irodalomszemle. — Különfélék. — (14. sz.). — *Szeibert J.*: Harc a népesedéspolitika körül. — *Felber L.*: A forrástechnika fejlődése különös tekintettel a balneotechnika újabb találmányaira. — *Vajda L.*: A pauperizmus szociálhygiéniai jelentősége.

Revue Internationale contre l'alcoolisme (38. évf. 2. sz., Berlin-Lausanne 1930, ném.-fr.-ang.). — *Bandel R.*: Az alkoholtalalom hatása a halandóságra az Északamerikai Egyesült Államokban. — *Bingham W.*: Alkohol és életbiztosítás. — *Gabriel E.*: A delirium tremens és a krónikus alkoholizmus gyakorlati jelentőségéről.

Revue Internationale du Travail (21. köt. 4. sz., Genf 1930, fr.). — *Johnston G. A. és Spates T. G.*: London közlekedési vállalatának ipari kapcsolatai. — *Gottschalk M.*: A munka és a munkanélküliség a nagy európai kikötőkben. — (5. sz.). — *Johnston G. A. és Spates T. G.*: London közlekedési vállalatának ipari kapcsolatai. — *Oblath A.*: A munkanélküliség elleni küzdelem Olaszországban. — A lépfene mint foglalkozási betegség Németországban 1922-től 1928-ig. — A vándormozgalmak (különböző országokban, főképen 1928- és 1929-ben.). — (6. sz.). — A munka helyzete és a munkabérek Cseh-Szlovákia mezőgazdaságában.

Schmollers Jahrbuch (54. évf. 2. f., München-Lipcse 1930, ném.). — *Amonn A.*: Gazdaság, gazdaságtudomány és „a három nemzetgazdaság”. — *Landmann E.*: Tudás és értékelés. — *Singer K.*: A nemzetgazdaság lényege és állása. — *Salin E.*: A három nemzetgazdaság történelmi megvilágításban. — *Schack H.*: A nemzetgazdaság „a priori”-ja. — *Vleugels W.*: A társadalomtan egy rendszere, mint a társadalomtudományok jövőjének egysége. — *Geiger T.*: Az osztályfogalom és a proletár-osztály elméletéhez. — (3. f.). — *Mitscherlich W.*: A kapitalizmus gazdasági szisztémája.

Statistische Nachrichten (8. évf. 6. sz., Bécs 1930, ném.). — Az élelmiszerszállítmányok a bécsi piacokon 1929-ben. — Az ipari részvénytársaságok üzleti eredményei 1928-ban. — A természetes népmozgalom előzetes adatai 1929-ben.

Társadalomtudomány (10. évf. 4. sz., Budapest 1930, m.). — *Kornis Gy.*: Szabadoktatás

Amerikában. — *Ihrig K.*: A szövetkezeti mozgalom társadalomlélektani kérdései.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (39. évf. 1. mell., Berlin 1930, ném.). — Hajóállomány 1929 január 1-én és hajózási balesetek 1928-ban. — (2. mell.). — A német főiskolák hallgatói az 1929 nyári félévben. — (3. mell.). — A német országok, községek és községi szövetségek pénztári adóbevételei 1926 áprilisától 1929 márciusig. — (1. f.). — A Birodalmi Statisztikai Hivatal munkaterve 1930 kezdetén különös tekintettel az 1929-ben bekövetkezett változásokra. — A német tengeri halászat 1929-ben. — Árstatisztika. — A német takarékpénztárak 1927-ben.

Weltwirtschaftliches Archiv (32. köt. 1. f., Kiel-Jéna 1930, ném.). — *Bente H.*: A külföldi tőkekibocsátás piacgazdasági jelentősége. — *Sulzbach W.*: A „külföld“ gazdasági fogalma. — *Mombert P.*: Egy csökkenő népesség világgazdasági kihatásai. — *Oparin D. I.*: Az arányosan fejlődő gazdaság teoretikus sémája, mint alapja a gazdasági fejlődés menet egy analizésének. — *Staehe H.*: A kínálat és kereslet statisztikája és a „ceteris paribus“ záradék. — *Neisser H.*: A nemzetközi pénzpiac a háború előtt és után. — *Griziotti B.*: Nemzetközi adófelosztás és adóosztályozás. — *Sering M.*: A mezőgazdasági világtermelés fejlődési vonalai. — *Michels R.*: Az olasz népességpolitika új útjai. — *Booth J. F.*: A gabona piacrahozatala a farmeregyesülések által az Egyesült Államokban. — *Held J. H.*: A kereskedelmi szerződések krónikája 1925-1928-ig.

Wirtschaftliche und Sozialstatistische Mitteilungen (3. évf. 6. f., Bern 1930, ném.). — A külföldi automobil Svájcban. — Be- és kivándorlás 1930 első negyedében. — Svájci géperejű jármű statisztikája. — A népmozgalom Svájcban 1930 első negyedében.

Wirtschaftsdienst (15. évf. 25. f., Hamburg 1930, ném.). — *Mautner W.*: Petróleum- és energiagazdaság. — *Waller P.*: A német elektrotechnikai ipar. — (26. f.). — *Brockschmidt K.*: A

német-porosz kereskedelmi kapcsolatok. — (27. f.). — *Ritter K.*: Legújabb fejlődési irányok a tejtermékek világpiacán. — (28. f.). — *Krämer C.*: A német pénzügyi rendszer. — *Singer K.*: Az 1929-i amerikai fizetési mérleg. — *Biehl M.*: A világ motor-exportja.

Wirtschaft und Statistik (10. évf. 9. sz., Berlin 1930, ném.). — A világ rizstermése és fogyasztása. — A világkereskedelem 1929-ben. — A birodalmi vasút 1929-i személyforgalma. — A birodalom adóbevételei az 1929-30. költségvetési évben. — Értékpapírkibocsátások és külföldi kölcsönfelvételek 1929-ben. — Házasságkötések, születések és halálozások a Németbirodalomban 1929-ben. — (11. sz.). — A közadósságok a Németbirodalomban 1928 március 31-én és 1929 december 31-én. — Az építkezések a Németbirodalomban 1929-ben. — Az olajütő- és olajfinomítóipar a Németbirodalomban. — Az 1929-i német fizetési mérleg. — A fontosabb kikötők tengerentúli áru- és hajóforgalma 1929-ben. — Az 1928-i munkabéradó-statisztika előzetes főadatai. — A halálos szerencsétlenségek a Németbirodalomban 1928-ban. — (12. sz.). — A német elektromosáram-gazdálkodás 1929-ben. — Pálinkatermelés és fogyasztás az 1927-28. és 1928-29. üzemi évben. — A kávé-, tea- és kakaóvámok. — A megélhetési költségek a fontosabb országokban 1930 első negyedében. — A német országok, községek és községsszövetségek havi és negyedévi adóbevételei. — Az öngyilkosságok a Németbirodalomban 1928-ban. — (13. sz.). — A német külkereskedelem 1930 első negyedében származási és rendeltetési országok szerint. — A munkakeresők számának ingadozása a Németbirodalomban 1925-től 1930-ig. — A népgondozás a Németbirodalomban.

Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft (89. köt. 1. f., Tübingen 1930, ném.). — *Lewinski J.*: A relativitás elmélete a nemzetgazdaságtanban. — *Neubauer J.*: Cassel érték-elmélete. — *Mühlenfels A.*: A jóvátétel problémája. — *Grossmann L.*: List Frigyes és Magyarország. — *Drahn E.*: Orosz emigráció.

A magyar könyvtermelés statisztikája.

La statistique de la production hongroise des livres.

Résumé. Quoique la littérature bibliographique fût, dès avant la guerre, plus développée en Hongrie que dans la plupart des autres pays, la bibliographie hongroise ne s'étend pas encore sur tous les livres parus et pour cette raison les statistiques y relatives offrent des lacunes. — En 1878, l'Association des libraires et éditeurs hongrois a fondé une revue, la *Corvina*, qui, paraissant d'abord trois fois par mois et ensuite par semaine, offre les données concernant les livres parus, lesquelles sont publiées aussi dans des bibliographies mensuelles ou annuelles. Mais les données ne furent pas toujours dépouillées régulièrement, et la bibliographie hongroise ne s'étend que sur les ouvrages mis en circulation dans les librairies, ce qui suffit au plus à faire des comparaisons avec les autres pays; on devrait donc la compléter en y faisant entrer tous les ouvrages obligatoirement déposés au Muséum National et, en vertu d'une loi de 1929, à l'Office central de statistique. Ce dernier a élaboré récemment les données publiées dans la *Corvina*, dressant des relevés sommaires sur les cinquante dernières années et indiquant en outre en détail les chiffres de 1927, de 1928 et de 1929 (V. les tableaux ci-dessous). Comme les éditeurs n'envoient pas toujours à la *Corvina* les ouvrages publiés par eux, les relevés de cette revue, quoique complétés autant que possible par des renseignements provenant d'autres sources, ne comprennent qu'à peu près 80 ou 90% des ouvrages vendus dans les librairies. L'Office central de statistique, en dépouillant les données de la *Corvina*, laissait de côté les ouvrages de musique, les cartes, les images et les périodiques dont d'ailleurs la *Corvina* ne rend pas compte régulièrement. Les tableaux dressés récemment par cet Office diffèrent donc à cet égard des relevés antérieurs offrant d'ailleurs plutôt des données brutes, que nous faisons également connaître à grands traits. On voit par ces tableaux que, quoique la Hongrie n'ait plus qu'une petite partie de son territoire d'avant-guerre, on y publie bien plus de livres que dans la Hongrie ancienne. Tandis qu'avant la guerre, on y pu-

bliera rarement plus de 2000 livres par an, la production des livres, malgré l'énorme réduction du territoire, a varié ces dernières années entre 3000 et 4000. Les relevés concernant les trois dernières années indiquent aussi, d'après le schéma de M. Lucien March, adopté par l'Institut International de Statistique, la répartition des livres suivant les langues, les traductions, les brochures de moins de 48 pages, les réimpressions et les tirages à part. On y voit que ces dernières années, le nombre des ouvrages de langue étrangère représente 5% et celui des traductions, 10 à 20% (parmi les ouvrages littéraires, dont la proportion est la plus considérable, le nombre des traductions se rapproche quelquefois même de celui des ouvrages originaux). Pendant les trois dernières années, la proportion des ouvrages (brochures) de moins de 48 pages variait entre 28 et 40%; celle des réimpressions, entre 9 et 13%. La proportion des tirages à part représentait 3%, mais la *Corvina* relevait en 1927 un nombre particulièrement grand de tirages à part médicaux, ce qui accrut fort même le nombre global des ouvrages publiés cette année-là. Le tableau relatif à la fluctuation saisonnière de la production des livres (voir page 642) indique le maximum en février et en novembre; les listes de la *Corvina* n'étant publiées que quelque temps après la parution des ouvrages, cela correspond à septembre, mois des grands achats scolaires, et à décembre, mois des livres-étrennes. Par contre, on publie très peu de livres en été. Un autre tableau montre à grands traits comment il conviendrait d'amplifier la statistique hongroise de la production des livres.

★

Szemlénk mult számában a könyvtermelés nemzetközi statisztikájának módszerkérdéseivel foglalkoztunk s a külföldi államok könyvtermelésére vonatkozó adatokat ismertettük. Ezúttal a magyar könyvtermelési statisztika metodikájáról és adatairól lesz szó.

Metodika.

A magyar könyvtermelés statisztikájának módszerproblémái, feladatai behatóbb tárgyalást kívánnak azért is, mert nemzeti könyvtermelésünk szempontjából a nemzetközi könyvtermelési statisztika még meglehetősen szerény célkitűzéseivel nem elégedhetünk meg.

Ma, amikor még akadnak kultúrállamok, amelyek a könyvstatisztikát vagy egyáltalában nem, vagy csak igen kezdetlegesen művelik, a nemzetközi statisztika csak arra törekedhet, hogy a könyvtermelés bizonyos szűkebbkörű adatait az államok minél nagyobb többségétől megkapja.

Az egyes államoknak azonban igyekezniök kell, hogy könyvtermelési statisztikájukat a nemzetközi statisztika által kívánt fokon túlmenően is fejlesszék.

A könyvtermelési statisztika — ha nem is a megjelent könyvek pusztá számának kimutatásával, hanem egy bizonyos magasabb nívón, a könyvtermelés részletesebb analizálásával — a közműveltség fejlődésének fontos fokmérője, de adatai jellemzőek s vizsgálatra érdemesek a történelem, a politikai, a társadalmi küzdelmek, a tömeglélektan, a gazdasági helyzet stb. szempontjából is. Ez a felismerés magyarázza, hogy a statisztika emez ága iránt nálunk is növekedő érdeklődés nyilvánul meg. A Központi Statisztikai Hivatalhoz mind a külföldről, mind a belföldről egyre gyakrabban érkeznek könyvstatisztikai adatok közlésére vonatkozó kérések.

A magyar könyvstatisztika is célszerűen nem magukat a könyveket, hanem a könyvek leírását (ismérveit) tartalmazó könyvjegyzékeket, bibliográfiákat használja fel feldolgozása alapjául.

A háború előtti nemzeti bibliográfiánk annyira fejlett és hézagtalan, aminőre a nagy kultúrnemzeteknél is alig van példa. A magyarországi bibliográfia úttörői *Czittinger* Dávid, *Bod* Péter, *Sándor* István. A régebbi bibliográfiák egy része is természetesen könyvkereskedői és könyvtári célokat szolgált s már a multban sűrűn találkozunk bibliográfiákkal az időszakai sajtó rovataiban is. Több bibliografikus munka készült el ezenkívül csupán kéziratban is.

Az első modern hazai bibliográfia *Szabó* Károly Régi Magyar Könyvtára, amely az 1531—1711 közt megjelent magyarnyelvű könyveket, az 1438—1711 közt megjelent nem magyarnyelvű hazai nyomtatványokat, valamint az 1480—1711 közt magyar szer-

zőktől külföldön megjelent nem magyarnyelvű könyveket sorolja fel. A belőle hiányzó művekről s téves közléseiről *Sztripszky* Hiador adott ki egy pótmunkát. *Szabó* Károly munkáját *Petrik* Géza folytatta Magyarország bibliográfiája 1712—1860 című művével, amely a hazánkra vonatkozóan külföldön megjelent nyomtatványokat is felsorolja, azonban a magyarországi nem magyar nyomtatványokat mellőzi. A mű folytatása *Petrik* Magyar könyvészet 1860—1875 című munkája. A fonalat *Kislingstein* Sándor veszi fel Magyar könyvészet 1876—1885 című művével, míg a további időszak ismét *Petrik* Magyar Könyvészet 1886—1900 című bibliográfiájában került feldolgozásra. *Petrik* 1901—1910-ről szóló bibliográfiája befejezetlen. A hazai nem magyarnyelvű és a Magyarországra vonatkozó külföldi irodalomról *Kertbeny* Károly és *Apponyi* Sándor gróf is adtak ki bibliografikus műveket. *Petrik* megszokott művét részben pótolja a Magyar Könyvkereskedők Egyletének adatgyűjtése, de 1918 óta a Magyar Könyvészetet tartalmazó évkönyvük nem jelenik meg, az 1918—1920. évek bibliográfiai feldolgozása hiányzik.¹⁾ Közben a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának folyóirata, a Magyar Könyvszemle, amely 1876-ban indult meg, 1892-ig szintén rendszeresen közölt könyvészeti adatokat s azóta is sok értékes pótlást adott a magyar bibliográfiához.

Nem sokkal a Magyar Könyvszemle megindulása után, 1878-ban, a Magyar Könyvkereskedők Egylete *Corvina* címen indítja meg könyvészeti folyóiratát, amely az 1919. végén történt fúzió után a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők, Zene-műkiadók és Zeneműkereskedők Országos Egyesületének közlönyeként jelenik meg. A folyóirat 1878 óta megszakítás nélkül közli a könyvészeti adatokat, csupán 1919-ben voltak zavarok szerkesztésében, amidőn az ú. n. tanácsköztársaság a könyvtárüggyel együtt a *Corvina* munkáját is állami feladattá nyilvánította. A háború előtt havonta háromszor, újabban hetenkint megjelenő folyóirat leghasználtabb ösforrása a magyar bibliográfiának s a könyvtermelésről közölt statisztikai adatoknak. Melléklete a Magyar Könyvészet, amely a könyvészeti adatokat havi, illetve évi vagy negyedévi összefoglalásban közölte. A Magyar Könyvészet a regisztrálójá 1920 utáni rendszeres

¹⁾ *Fitz* József: A bibliográfia (Magyary Zoltán: A magyar tudománypolitika alapvetése.)

bibliográfiáknak is, amelyből a háború után az elcsatolt területek magyar könyvtermelése, sajnos, kiesik.

A jelenleg is a Corvina alapján művelt magyarországi bibliográfiának és könyvstatisztikának főbaja, hogy teljessége nincs biztosítva. Nincs szankciója annak, hogy a könyvészeti adatokat nyilvántartó könyvkereskedői és kiadói érdekképviselethez valamennyi az országban megjelent könyv kötelezően beküldessék, vagy legalább a könyvek bibliográfiai adatai hiánytalanul befussanak. Viszont a törvényen alapuló kötelezpéldányszolgáltatás nincs kellően bibliográfiai, illetve könyvstatisztikai célra kihasználva. Bár nem tagadható, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum s újabban az Országos Bibliográfiai Központ és a Magyar Szociográfiai Intézet az említett könyvkereskedői és kiadói szerv mellett intenzív bibliografikus működést fejt ki.

A kötelezpéldányszolgáltatásról már a múlt század elejétől kezdve vannak helytartótanácsi rendeletek, illetve törvényes intézkedések. A legutóbbi időig a példányszolgáltatási kötelezettség az 1897-ik évi LXI. t.-c.-en nyugodott, amely szerint a nyomtató ingyenpéldányt tartozik beszolgáltatni a Magyar Nemzeti Múzeum és a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának. Más rendelkezések szerint kötelezpéldányt kapnak ezenkívül az Országgyűlés s a Központi Statisztikai Hivatal könyvtára s az ügyészségek. Legújabbban a kötelezpéldányszolgáltatást a megalkotott, de még életbe nem lépett 1929. évi XI. t.-c. szabályozza. E törvény szerint a Magyarországon legalább 25 példányban nyomtatott, gépi sokszorosítás útján készült nyomdatermékek közül kötelezpéldány szintén az említett négy könyvtárt illeti, megmaradván az ügyészségek részére történő példányszolgáltatás is, az utóbbiak példányait használat után tudományos célra könyvtárak kapják meg. A beszolgáltatás kiterjed a litográfia, fotográfia és az anasztatikai nyomás útján készült termékekre is. Kiterjed nemcsak az elárusításra, terjesztésre szánt írói művekre, hanem a kéziratképen nyomtatottakra, továbbá a statisztikai kimutatásokra, iskolai értesítőkre, név-, cím- és naptárakra, föld- és térképekre, hangjegyekre, képes ábrázolásokra is. A nyomtatványok egy további csoportja csak a Nemzeti Múzeum és a Statisztikai Hivatal könyvtárának szolgáltatandó be. Ezek: a hivatalok, ipari és kereskedelmi vállalatok, egyesületek és társula-

tok évi jelentései, zárszámadásai, alapszabályai, továbbá a falragaszok, színlapok, műsorok, műsoros meghívók, gyászjelentések, úgyszintén a tudományos célokra készült fakszimilék, tankönyveket helyettesítő könyvomatos tanári előadások, kompendiumok levonatai, a változatlan új kiadások stb. Eddig csupán a Nemzeti Múzeum kapott mindennemű termékből köteles példányt. (A Központi Statisztikai Hivatal pl. nem kapta a tisztán szépirodalmi műveket.) Az új törvény célja a legnagyobb teljességű gyűjtemény két példányban — egyiknek Pesten, másiknak Budán — való őrzésével, hogy szerencsétlenség, tűzvész stb. esetére egy példány fennmaradjon. Van azután a nyomtatványoknak olyan köre is, amelyből nem kell köteles példányt beszolgáltatni: így az értékpapírok, bizonyos hivatali ügykezelési, üzleti nyomtatványok stb. A nyomdák példányszolgáltatása, amelyért a kiadó is felelős, kimutatás kíséretében negyedévenként történik, ami a kívánatos gyors bibliografizálás szempontjából nagy hátrányt jelent.

Talán ez az 1897. évi törvény szerint is negyedévben megállapított beszolgáltatási idő is az egyik oka, hogy a bibliográfia és könyvstatisztika adatainak összeállításánál a kötelezpéldányszolgáltatás ma is csak kisegítő szerepet játszik. A Nemzeti Múzeum rendszeres könyvészete, mint említettük, régen megszakadt. A múzeumi Széchényi-könyvtár hivatalos évi jelentései ma is beszámolnak ugyan a könyvtárba beérkezett kötelezpéldányok számáról, azonban e számokat nem tekinthetjük a magyarországi könyvtermelés le mérésének. Ezek az adatok nem eléggé részletezők s — főként a háború utáni első években — hiányosak is. E hiányok pótlása a Nemzeti Múzeum személyzeti és anyagi körülményei miatt később sem volt lehetséges.

Az évi jelentésekből az derül ki, hogy a Múzeum könyvtára a háború előtt évenként 9—13 ezer kötelezpéldánnyal gyarapodott (az apróbb nyomtatványok nélkül). Az 1928. évben a múzeumi könyvtár nyomtatványosztálya kötelezpéldány útján 11.012 darab könyvvel és 13.312 db apró nyomtatvánnyal gyarapodott.

Mint a továbbiakban látni fogjuk, a Corvina bibliográfiáján alapuló statisztika az utolsó években évente legfeljebb 3—4 ezer könyvet mutat ki.

Ez azonban nem azt jelenti, hogy a magyar könyvstatisztika annyira nem volna

teljes, hogy a megjelent könyvek kisebb felét sem volna képes megfogni.¹⁾

A könyvkereskedők és könyvkiadók adatgyűjtésének főelve ugyanis, hogy elsősorban a könyvárusi forgalom tárgyát képező, tehát a könyv bizonyos szűkebb fogalma alá eső műveket akarja számbavenni.

A Corvina heti számai kiadónkint tagozva kimutatják azokat a műveket, amelyeket a kiadók a folyóirat szerkesztőségének beküldenek, de felölelik ama könyveket is, amelyeket a kiadók nem szolgáltatnak be. A Corvina nyilvántartása elsősorban a Magyar Nemzeti Múzeum kötelempéldányai alapján egészül ki. A helyzet ma az, hogy a Corvina bibliográfiájában felsorolt könyvcímeknek több, mint a fele a Nemzeti Múzeum anyagából való s volt idő, amikor a könyvcímek még nagyobb kontingensét kapta az egylet más forrásból, így a Központi Statisztikai Hivataltól is. A Corvina tehát a könyvárusi forgalomhoz tartozó termékek lehető legszélesebb körét igyekszik kinyomozni.

Természetes azonban, hogy egy ilyen magántevékenységen nyugvó, de kötelező szankciók által nem biztosított bibliografizáló munka egészen teljes nem lehet. S valószínű az is, hogy az idők folyamán teljessége sem volt egészen azonos mértékű. A folyóiratot 1878 óta nagy szakértéssel és körültekintéssel szerkesztik, a bibliográfia összeállítója azonban az idők folyamán változott s változáson mehetett át egyes időszakokban a kiadók beszolgáltatási készsége is. A magánkiadók kiadványainak besűrűtetése, illetve felvétele is hol kevesebb, hol több eréllyel folyhatott.

A Corvina adatai tehát nem tekintendők a magyar könyvtermelés hiánytalan foglalatának, sőt csupán a könyvárusi forgalomba került könyvek teljességét sem ölelik fel. Talán nem tévedünk erősebben, ha azt állítjuk, hogy a Corvinából kimaradt könyvek az egész könyvárusi kategória 10—20%-át tehetik és hogy a hiány a félszázadot meghaladó időszak folyamán egyik évben sem vált olyan naggyá, hogy a könyvtermelés alakulásának görbéjét jelentősen eltorzítaná.

¹⁾ *Kőhalmi Béla*: Nincs nemzeti bibliográfiánk c. dolgozatában írja, hogy az 1903—1912 közötti tíz év alatt a Corvina mintegy 25 ezer könyvet mutat ki, míg ugyanezen idő alatt a Múzeum 115 ezer kötelempéldányról számol be, nem is számítva az apró nyomtatványokat. Eszerint tíz év alatt 90 ezer könyv és füzet, vagyis a termelés 78%-a maradt volna ki a magyar bibliografiából.

Más kérdés, hogy a könyvstatisztika szempontjából megelégedhetünk-e a könyvek csupán ama részének számbavételével, amely a könyvárusi forgalom tárgya, vagyis — ami körülbelül ezzel azonos — pénzért árusítatik. Bizonyos, hogy a könyvárusi forgalomba nem kerülő könyvek számottevő része a megfigyelés számára el sem érhető. Ezért és mert a könyvstatisztika az országok túlnyomó részében nem is terjed túl a könyvárusi forgalomban levő művek kimutatásán, a ma még gyermekkorát élő nemzetközi könyvstatisztika céljára elegendőnek látszik a könyvárusi kategória számbavétele.

Nemzeti könyvtermelésünk szemmel tartása azonban továbbmenő célokat ír elő: a könyvtermelés lehető legkimerítőbb, a statisztikai célokat is figyelembevevő bibliografizálását és a bibliográfiai adatoknak minél részletesebb statisztikai feldolgozását.

Az új kötelempéldánytörvény életbeléptetése kapcsán gondoskodni kellene arról, hogy a most már kéthelyütt is teljességben gyűjtésre kerülő irodalmi termelésünk — ha már a törvény ezt rövidebb időközökben nem teszi lehetővé — legalább negyedévenként a leggyorsabban bibliografizáltassék. (Németországban a könyvészeti adatokat naponta közlik!) A negyedévi adatok alapján természetesen rendszeres évi bibliográfiának is kell készülnie.

A bibliografizáló munka elvégzésére négy szerv jön tekintetbe: az anyagot gyűjtő Magyar Nemzeti Múzeum és a Központi Statisztikai Hivatal, továbbá az ily feladatra is alakult Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ s végül e munkát — bár szűkebb keretben — évtizedek óta lelkiismeretesen végző könyvkereskedői és kiadói egylet. A kellő szakértelem e feladatra bizonyonnyal egyik szervnél sem hiányzik s főképpen az anyagi erő és munkaerő hiányán múltott eddig is, hogy a magyar bibliográfia épülete mindmáig teljesen ki nem épült. Szó lehet arról is, hogy az említett négy szerv, vagy azok némelyike a munkát kooperálva végezze. Az együttműködés haszonnal járna már csak azért is, mert a magyar bibliográfiának a külföldön magyar nyelven megjelent, valamint a külföldön Magyarországra vonatkozóan megjelent irodalom adataival is ki kellene egészülnie, e téren pedig a „több szem többet lát“ megoldás különösen kívánatos.¹⁾

¹⁾ Tudomásunk szerint a könyvkiadók és kereskedők egylete és a Nemzeti Múzeum, illetve en-

A valamely időszak folyamán megjelent könyvek száma.

Nombre des livres parus à une époque déterminée.

T á r g y M a t i è r e s	Könyvárusi forgalomban levők Mis en vente dans les librairies; leur répartition							Könyvárusi forgalmon kívüliek Livres n'ayant pas été mis en vente dans les librairies	Külföldön kiadot- tak — <i>Édités à l'étranger</i>	
	nyelv — par langues	eredeti és fordítások nyelve — suivant la langue des édi- tions originales et des traductions	oldalszám — par pages	kiadás (különlényo- mat) — par édi- tions (ou tirages à part)	megjelenés helye — suivant le lieu de la publication	alak — suivant le format	ár — suivant le prix		magyar nyelven — en hongrois	Magyarországra vonat- kozóan nem magyar nyelven — relatifs à la Hongrie et parus en d'autres langues
s z e r i n t										
Általános és vegyes munka <i>Ouvrages généraux et mixtes</i> Bölcsélet — <i>Philosophie</i> Vallás — <i>Religion</i> stb. — <i>etc.</i>										
Zenemű — <i>Oeuvres musicales</i> (<i>musica practica</i>)										
Térkép, tervrajz, művészi reproduk- ció, metszet stb. <i>Cartes, plans, reproductions d'oeu- vres d'art, gravures, etc.</i>										

A bibliográfiai munkának azonban természetesen nemcsak az új anyag regisztrálására, hanem arra is ki kell terjednie, hogy régebbi könyvészetünk hiányait felkutassa és pótolja.

A további feladatot, a bibliográfia statisztikai feldolgozását, az erre legilletékebb Központi Statisztikai Hivatalra kellene bízni. Hiszen már háború előtt hallatszotak olyan hangok,¹⁾ amelyek könyvészetünk hiányosságainak orvoslását nemcsak a statisztikai feldolgozásnak, hanem magának a bibliográfia összeállításának is a Központi Statisztikai Hivatalra bízásától remélték.

nek kitűnő könyvésze, Gulyás Pál máris egybefogva könyvészetünk teljesebbé tétele érdekében, 1931-től kezdve az eddiginél jóval bővebb keretű bibliográfiával fog jönni.

¹⁾ Sömjén László: Könyvészetünk reformja. (Corvina, 1913. 18. sz.)

Arranézve, hogy a bibliográfia adatai a nemzetközi célokon túl, nemzeti kultúránk szemmelkísérése érdekében minő részletességgel volnának feldolgozandók, egy tervvázlatot mutatunk be.

Feldolgozási tervezetünk a Nemzetközi Statisztikai Intézet Lucien March-féle sémájához simul, de annál részletesebb.

Oldalrovatában a könyvek tárgy szerinti tagolását adja, egészen elkülönítve a tulajdonképeni könyvtermelésbe kevésbé tartozó de rendszerint odasorozott zeneműveket (*musica practica*), a térképeket, képeket stb., valamint — ezeket esetleg az előbbiektől is elkülönítve — a művészi reprodukciókat, metszeteket stb.

A fejezet négy főcsoportban foglalja össze a könyveket. A nemzeti könyvtermelést két főcsoportban mutatja ki, aszerint, hogy a könyvek tárgyai-e a könyvárusi for-

galomnak, vagy nem. Ez a szétválasztás, mint jeleztük, azért is szükséges, mert a nemzetközi statisztika összehasonlítási célokra esetleg csak a könyvárusi forgalom termékeinek adatait kívánja felhasználni. A nemzeti könyvtermeléshez nem tartozó, de nemzeti érdekből figyelemmel kísérendő külföldi irodalom szintén két főcsoportban kerül kimutatásra: az egyikben a külföldön megjelent magyarnyelvű művek, a másikban a Magyarországra vonatkozóan idegen nyelven kiadott munkák szerepelnek.

Mind a négy főcsoport megfelelően részletezendő, bár szó lehet arról is, hogy a három utolsó főcsoportnál bizonyos taglalások a magyar könyvstatisztika későbbi feladatai közé soroztassanak.

A főcsoportokon belüli tagolás (melyet táblázatunk csak a könyvárusi forgalom termékeinél mutat be) a következő.

A nyelv szerinti részletezésnek ki kell mutatnia a műveket nyelv szerint.

Ki kell mutatni az eredeti és fordított műveket, az utóbbiakat annak a nyelvnek taglalásával, amelyről a fordítás történt.

Az oldalszám alapján való osztályozásnál van a helye a könyv és füzet megkülönböztetésének, legjobban talán a 48 oldalas határ alapján. A 4 oldalon aluli nyomtatványok egészen mellőzhetők, de ha már szerepelnek a könyvtermelésben, külön kimutatásuk szükséges. A könyv és füzet szétválasztása a minimum, amit kívánhatunk, de igazán tájékoztató könyvstatisztika csak további terjedelmek kategóriák felállításával képzelhető el.

Kiindulva abból, hogy a könyvek második, harmadik stb. kiadásai már nem új egységek valamely ország szellemi termelésében, szükséges, hogy a további kiadások vagy legalább a nem első kiadású művek együttesen, az új művektől elhatároltassanak. Minthogy azonban valamely mű átdolgozott kiadásánál az átdolgozás olyan mérvű lehet, hogy az új kiadás alatt szinte egészen új munka rejtőzik, s vannak részben vagy teljesen változatlan kiadások is, továbbá a vizsgált időszakon belül kettős (többször) kiadások is előfordulnak, célszerű az e szempontokat figyelembevevő részletezés is. A különlenyomatot rendszerint további kiadású műnek kell tekinteni.

A megjelenés helye szerinti tagolás nálunk elsősorban a budapesti és vidéki könyvtermelés szempontjából szükséges, de a vármegyék és nagyobb városok könyvtermelésének ismerete is fontos.

A további osztályozás a könyv alakjára

(hányadrét) és árára vonatkoznék. Ezek a részletezések, ha a könyvtermelési statisztika szűkebbkörű művelésével megelégszünk, egyelőre el is ejthetők, viszont a statisztikai más szempontok vizsgálatával is bővíthető (megjelenés helye, a könyv kiállítása, kötetszám, példányszám, belső érték stb.)

A jövő feladatainak vázolója után lássuk most annak a statisztikai feldolgozásnak elveit, amelyet könyvtermelésünkről, az eddigi, nem kimerítő bibliográfia alapján végeztünk.

Amióta a könyvkereskedők egyletének bibliografikus kiadványai (Magyar Könyvkereskedők Évkönyve, Magyar Könyvszemle és a Corvina) megjelentek, a könyvstatisztikák úgyszólván kizárólag e forrásból táplálkoznak.

Eleddig a rendszeres statisztikai feldolgozások, különösen a hosszabb időszak könyvtermelését feltűntető statisztikák eléggé szórványosak voltak. Az egyes évek termelésének statisztikai adatairól, hol csak a végösszegekről, hol tárgyszerinti részletezéssel, az említett egylet kiadványai is — bár nem mindig — beszámoltak. Az egylet egy idő óta a berni Droit d'Auteur-t is rendszeresen informálta az évi termelésről, az utolsó információ — az 1928. év adatainak Lucien March rendszeréhez igazodó feldolgozása — már a Központi Statisztikai Hivataltól származik.

Az eddig történt statisztikai feldolgozások legnagyobb részéről meg kell állapítanunk, hogy azok a bibliográfiai adatoknak rendszerint nyers, válogatás nélküli számbavételei. A Központi Statisztikai Hivatal ezúttal a bibliográfia adatainak bizonyos elvek szerinti megrostálásával készült kimutatásokat tesz közzé, és pedig a könyvek számáról a Corvina megindulásáig visszatekintően, az utolsó három évről pedig részletezéssel is.

A feldolgozásnál az ősanyag, a Corvinának adatait vettük alapul, minthogy a könyvkereskedők egyletének évi, illetve havi kiadványaiban az időbeli folyamatosság nincs meg. Ha itt-ott e havi és évi rendszeresebb bibliográfiákból talán könnyebben és nagyobb teljességgel¹⁾ lehetett volna is e

¹⁾ A Könyvkereskedők Évkönyve időnkint jóval teljesebb statisztikát közölt a Corvina könyvcímein alapuló statisztikánknál. Erre jellemző, hogy az évkönyv 1914—1917. évek sorrendjében 2.713, 1.880, 2.383 és 2.733 könyvet mutatott ki, míg a Corvinában ugyanezen években csak 1.909, 1.091, 1.315. illetve 1.412 „tulajdonképeni“ könyv címe szerepel.

feldolgozási munkát végezni, mindvégig megmaradtunk a Corvina füzetekben közölt adatoknál, már csak azért is, hogy 1878-ig visszamenő feldolgozásunk azonos alapon nyugodjék.

Az adatok megítélésénél tudnunk kell mindenekelőtt, hogy a könyvkereskedők egyletének közlönye a magyar anyaország könyvtermelését (Horvát-Szlavonországok nélkül) mutatja ki.

Évi feldolgozásunk az évi termelést bizonyos eltolódással mutatja ki, amennyiben a tíz naponként, később hetenként megjelenő Corvina egyes számaiban közölt könyvcímeket vette számba. Az évi könyvtermelés képét ez lényegesen nem zavarja, minthogy az előző év termeléséből évente átlag ugyanolyan mennyiségű könyv kerül a következő évben kimutatásra, mint amennyi az egyes évek termeléséből a következő évre átvitetett s az áthozott, illetve átvitt kontingens nagysága is évről évre nagyjában egyforma lehetett.

A többkötetes munkákat és a szorosabban összefüggő sorozatokat (pl. lexikon) 1 egységnek vettük. E műveknél a még befejezetlen munkát is egységnek számítottuk, a később megjelent kötetet vagy sorozatdarabot a számlálásnál lehetőleg mellőztük.

A további kiadású műveket és különlenyomatokat az évi eredményekbe beszámítottuk. A további kiadásoknak a könyvkereskedők és kiadók egyletéhez való beküldésénél a kiadók egyébként ötletszerűen jártak el, a beküldés mellözése valószínűleg a változatlan kiadásoknál gyakoribb. Rendszertelenség mutatkozik a különlenyomatok beküldésénél, illetve kimutatásánál is.

A hangjegyes zeneműveket (*musica practica*), minthogy ezek nem tartoznak a tulajdonképeni könyvtermeléshez, s másrészt, mert ezeket a Corvina rendszertelenül is közölte, nem számítottuk a könyvtermeléshez, csupán a zenéről szóló műveket (*musica theoretica*). A tisztító munka kiterjedt a térképekre, képekre stb., valamint az ittott a könyvtermelésbe keveredett folyóiratokra is.

Adatok.

Mielőtt a Corvinán alapuló statisztikai feldolgozások számadatait ismertetnők, az összefüggés kedvéért vessünk előbb egy pillantást a magyar könyvstatisztika régebbi adataira s a magánkutatás néhány újabb eredményére is.

Magyarországon is azt találjuk, hogy

már a könyvnyomtatás feltalálása előtt nagyszámú könyv létezett.

A kézzel írott, másolt könyvek a külföldről jött hittérítők révén már a X. század végén eljutottak hazánkba. Állítólag már Szt. Gellért másolatot könyveket s a későbbi századokban a kolostorokban szorgalmas könyvmásolás folyik. A pannonhalmi bencés apátság 1093 táján 80 kézirattal rendelkezett.¹⁾ Más adat szerint a XI. században a pécsváradi monostornak 33, a bakonybéli apátságnak 88, a pannonhalminak 72 kódexe volt, de csak egy ismert kódexről állíthatjuk, hogy Magyarországon készült. A XIV. század óta magyar szövegű kódexeink is vannak, mintegy félszáz ilyenről tudunk.²⁾ Eleinte a másolást a szerzetesek végzik, később világi másolók is. Összesen mintegy 100 magyarországi könyvmásolóról és miniátorról tudunk. A kéziratkereskedelem azonban Magyarországon nem honosodott meg, bár a külföldi másolók, akik a vásárokat és búcsúkat bejárták, a könyvek árusítása céljából Erdélyben is megfordultak.

A könyvnyomtatás feltalálása után az írott könyv szerepét a nyomtatott könyv veszi át. A Gutenberg nevéhez fűződő találmányt felhasználó országok között Magyarország egyike az elsőnek s Budán, bár rövid életre, már 1472-ben nyomda létesült. 1473-ban e nyomdában 2 latinnyelvű könyvet nyomnak. 1484-től a mohácsi vészig (1526) Budán 13 magyar és külföldi könyvkereskedő működött s vidéki városokban is feltűnik egy-egy könyvárus, könyveik azonban nyomda híján túlnyomóan német és olasz nyomdákából származnak. A könyvtermelést igen előmozdítják a hitújítási mozgalmak. 1710-ben jelenik meg az első ismert magyar könyvkiadói jegyzék, amely a nagyszombati nyomda 390 kiadványát említi. A könyvkiadás még a XVIII. század végén is részben a könyvnyomtatók üzleti vállalkozása, igen sok könyv kiadása maguknak az íróknak és a mecénásoknak kiadása. A könyvárusítást, melyet kezdetben maguk a kiadók végeznek, még a múlt század első évtizedeiben is, vándorkereskedés útján is üzik a vidék nagyobb városaiban székelő könyvkereskedők. A könyvkereskedelem modern fejlődése a múlt század negyvenes éveiben indult meg.

A példányszámra vonatkozó adatok sze-

¹⁾ Gulyás Pál: A könyv és története Magyarországon. (Magyary Zoltán: A magyar tudománypolitika alapvetése.)

²⁾ Fitz József: A kódex története Magyarországon (Magyarország Vereckétől napjainkig, 4. kötet).

rint a nyomtatás feltalálása utáni időkben a komolyabb művekből legfeljebb 200 példányt nyomtak, a bibliából, tankönyvekből, naptárakból és más népies művekből azonban több ezer példányos kiadások is készültek. Az 1834 körül megjelent Komáromi Magyar Kalendáriumot 84 ezer példányban nyomták, ami maximális adat a régebbi időkben. A könyvek terjesztése általában nagy nehézséggel jár (Vörösmarty 1825-ben kiadott Zalán futására csak 88 előfizető jelentkezett.) A háború előtti Magyarországon a művek kelendősége változó, a példányszám általában fokozatosan emelkedik. Jókai regényeit, kelendőségük legjobb idejében 2.000 példányban nyomatták, egy kiadás 8—10 év alatt fogyott el. Az Athenaeum által kiadott millenáris történelem 20.000 példányban készült. Népszerűbb íróink (Herczeg Ferenc, Rákosi Viktor, Mikszáth Kálmán) művei 10 ezer, sőt ennél magasabb példányszámban is elkelték.¹⁾ A példányszám emelkedésének azonban egyszerre végét vet az ország területének megcsónkítása s a szűkebb határokon kívülmaradt fogyasztóközönségnek a magyarországi könyvtermeléstől való elzárása.

Firtinger szerint²⁾ a XVIII. század utolsó három évtizedében évenként 30—40 magyar könyv jelent meg. Adatok vannak arról, hogy a XIX. század három első évtizedében mintegy 4 ezer, 1831—1847 között pedig 7 ezer könyvet nyomtattak. Az 1848—49. évi szabadságharc leverése a lendülni kezdő könyvtermelést visszaveti, de a kiegészítés után gyorsütemű fejlődés indul meg s a nyomdák száma is ugrásszerűen szaporodik.

Nem egészen hiteles, de jellemzésül elfogadható adatnak tekinthető, hogy 1880-tól a háború kitöréséig az 1880 előtt megjelent könyvek száma megháromszorozódott, az időszaki sajtótermékek száma pedig négyeszerre emelkedett.

Egyik magyar bibliografusunk³⁾ szerint a magyar könyvtermelés a XIX. század folyamán a következő volt:

1801—1810. években megjelent	1.373	mű
1811—1820. „ „	1.221	„
1821—1830. „ „	1.686	„
1831—1840. „ „	2.806	„
1841—1850. „ „	4.249	„

¹⁾ Fitz József adatai.

²⁾ Firtinger Károly: Ötven esztendő a magyarországi könyvnyomtatás közelmúltjából.

³⁾ Kiszlingstein Sándor: A könyv (Corvina, 1900. 11. sz.).

1851—1860. években megjelent	5.363	mű
1861—1870. „ „	6.486	„
1871—1880. „ „	10.500	„
1881—1890. „ „	12.995	„
1891—1898. „ „	11.454	„

Ez a statisztika, úgy látszik, csak a magyarnyelvű könyvekre vonatkozik s a könyveknek csak bizonyos szűkebb körét öleli fel.

Egy másik, Gerő Lajos¹⁾ által kiadott igen szakszerű statisztika, amely a múlt század utolsó évtizede tájáról, az 1889—1898-as dekádról közöl nyelv- és tárgyszerint részletezett adatokat, a Magyarországon megjelent önálló műveket már jóval szélesebb körben öleli fel (az időszaki sajtótermékeket azonban nem tartalmazza). E statisztika szerint 1889—1898 között 34.416 mű jelent meg, amelyek közül tisztán magyarnyelvű 28.499 (83%) volt. A művek közül németnyelvű volt 2.830 (8,22%), román nyelven 972, szlovák nyelven 599, latin nyelven 484, francia nyelven 287, horvát nyelven 249, szerb nyelven 244 munka jelent meg. A megmaradó töredék egyéb, vagy vegyesnyelvű volt. A tárgy szerinti csoportosítás szerint a megoszlás a következő:

Vallás és erkölcs	3.039
Nevelés	7.088
Szépirodalom	3.978
Irodalomtörténet	922
Görög és latin klasszikusok	208
Nyelvészet	714
Művészet	1.677
Bölcselet	171
Jog	1.544
Politika, társadalomtudomány stb.	1.814
Történelem	2.132
Földrajz, néprajz	958
Természettudomány	1.153
Mennyiségtan	368
Orvostudomány	1.139
Mező- és erdőgazdaság stb.	1.229
Ipar, kereskedelem és forgalom	1.586
Hadászat	359
Gyűjteményes mű	55
Almanach	2.352
Ifjúsági irodalom	473
Egyéb	1.457
Összesen :	34.416

E statisztika tárgyi és nyelvi kombinációval készült részletezésében kimutatja, hogy a magyarnyelvű művek aránya legmagasabb volt a bölcseleti munkák körében (94,1%), míg a legalacsonyabb a vallás- és erkölcsi műveknél és az almanachoknál (mindkettőnél 71,7%).

¹⁾ Louis Gerő: La littérature hongroise en chiffres.

Már az ismertetett statisztikák is részben a Corvinának, illetve a könyvkereskedők egyletének adatait veszik alapul. Újabban is többször találkozunk e forráson alapuló feldolgozásokkal.¹⁾ Ezek a feldolgozások könyvtermelésünk adatait sok oldalról világítják meg, ha a legtöbb esetben egészen nem is egyeznek s eltérnek a mi, tisztítótűzön átment adatainktól is.

Erdősi Károly az 1913. évi régi magyarországi s az 1921. évi csonkamagyarországi számra körülbelül egyforma könyvtermelést összehasonlító előadásában megállapítja, hogy míg a háború előtt a magánkiadások száma nagy volt, a háború után, pénzügyi szűke miatt, a magánkiadói tevékenység erősen visszaesett. Feltűnő a háború után a szépirodalom, főleg a fordított regények arányának emelkedése. A példányszám csökkenése is jellemzi a háború utáni irodalmat: a szépirodalmi műveknél az átlagos példányszám 5 ezerről 3 ezerre szállott alá. Oktatásügyi kiadványok terén külföldi viszonylatban Magyarországé az első hely (16%-kal). Magyarország különben az 1921. évi könyvtermelés lélekszám szerinti viszonyításában hatodik helyen áll a nemzetek között. Erdősitől származik a kölni Nemzetközi Sajtókiállításán is dokumentált az a számítás, hogy a könyvtermelés az államháztartás kiadási tételeihez viszonyítva 1926-ban az összes államok között Magyarországon mutatta a legkedvezőbb képet.

Drescher Pál fordítási irodalmunk 1920—28. évek alatti adatait vizsgálva kimutatja, hogy a fordítások aránya az említett évek sorában 1923-ban volt a legmagasabb (29%, szemben az eredeti magyar művek 71%-os arányával) s 1927-ben a legalacsonyabb (9%). Csupán a szépirodalomban azonban a fordítások arányszáma 28·6—51·9% közt ingadozik, míg a tudományos és egyéb irodalomban csak 2·1—9·8%-ot tesz. A 9 év folyamán a fordított művek %-os megoszlása ez volt:

németből	25·8
franciából	25·2
angolból	27·1
olaszból	3·9
egyéb nyelvekből	18·0

¹⁾ Erdősi Károly: Magyar könyvtermelés és világgönyvtermelés (előadás a Szent István Akadémián). — Paul Drescher: Die Ungarische Übersetzungsliteratur 1926—1928. (Ungarische Jahrbücher 1929. 9. Band.) — Drescher Pál: A magyar könyvtermelés és a főváros könyvolvasása a háború utáni években (Magyar Szemle 1930. máj-aug. sz.). — Czebe Gyula: A magyar irodalom a könyvpiacon 1928—29-ben (előadás a Magyar Írók Egyesületében).

Érdekes, hogy a legtöbb szépirodalmi művet (28·7%) angolból fordítottak, míg a tudományos és egyéb irodalom körében kiemelkedő a német nyelvből való fordítás (37·4%).

Drescher Pálnak egy másik dolgozata alapján közöljük a következő, a könyvek belső értékét szempontul vevő kimutatást. A szépirodalom termékei közül 1927—1929-ben, tehát a három év alatt együtt volt:

	ifjúsági	inferioris	értékesebb
	irodalmi termék		
a 2.004 eredeti magyar műből..	486	644	874
a 209 németből fordított műből	26	127	56
a 252 franciából fordított műből	9	84	159
a 456 angolból fordított műből	43	189	224
a 200 egyéb nyelvekből fordított műből..	11	59	130

Czebe Gyulának az 1928/29. évi magyar irodalomról tartott előadása szerint az évi magyar könyvtermelés körülbelül megegyezik annyi, mint ahány művet a Corvina jegyzékeibe felvett, úgyhogy a Corvinán alapuló statisztikák csak viszonylagosak. A magyar könyvpiacon kapható mintegy 30 ezer magyar mű 1929-ben mintegy 2 ezer magyar művel gyarapodott. A könyvtermelésnek az utolsó, 1929. évben megfigyelhető jelentős csökkenése gazdasági okokra vezethető vissza. A két év könyvtermelésének tárgyszerinti méltatásánál arra a következtetésre jut, hogy a termelés belső arányossága megmaradt. Nem osztja azt a véleményét, hogy az eredeti idegen könyvek elnyomják a magyart, minthogy évi könyvtermelésünk egyötöde eljut határainkon túlra, viszont csupán saját termelésünk egytizedének megfelelő idegen művet hozunk be.

Láthatjuk tehát, hogy könyvtermelési statisztikánk adatait éppen a legújabb sokoldalúan s olyan szempontokból is kezdik figyelemre méltatni, aminőkről eddig kevés szó esett.

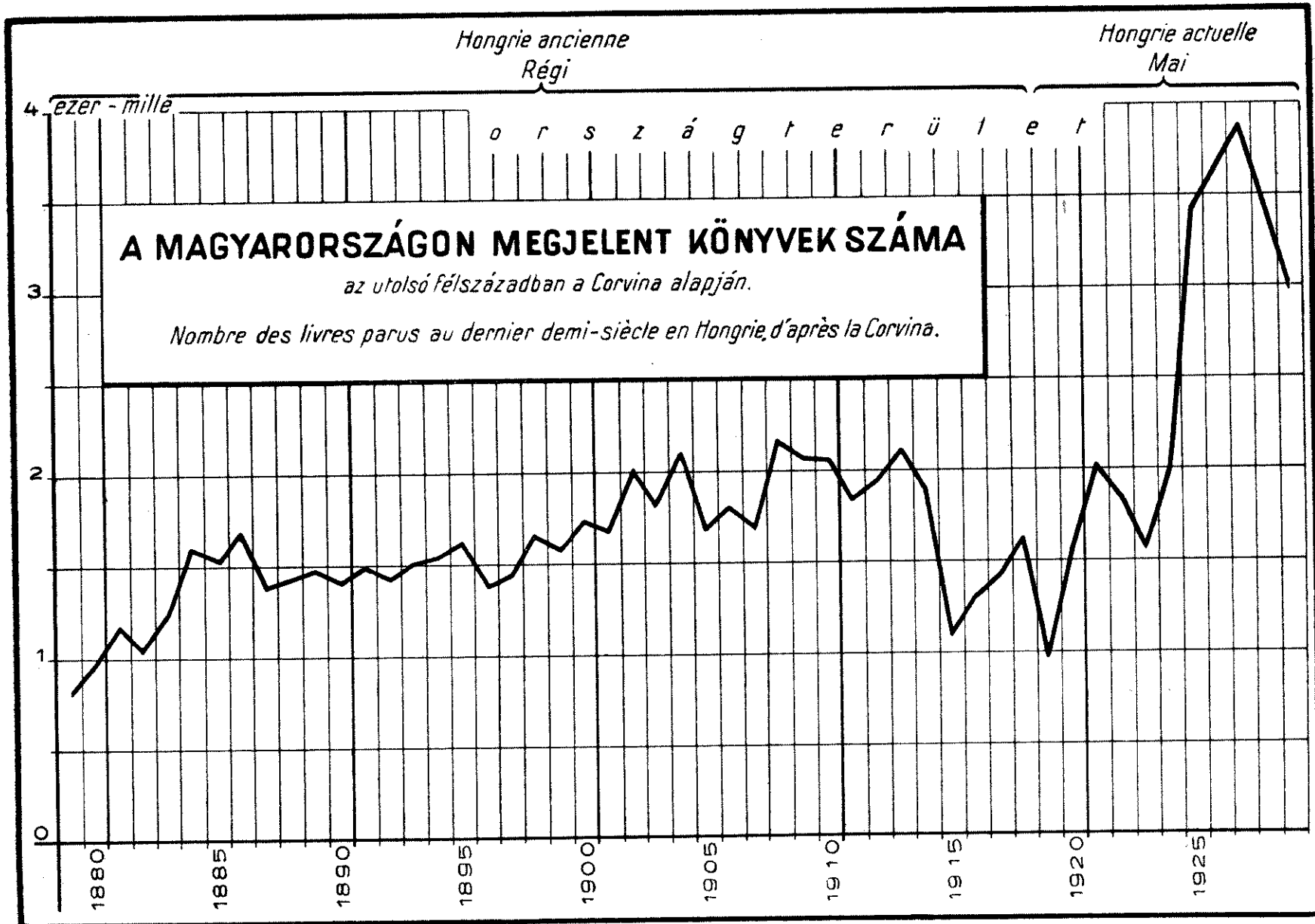
Azt hisszük, hogy a Központi Statisztikai Hivatal itt következő feldolgozásai további lökést adnak a magyar könyvstatisztika behatóbb művelésére.

A könyvek számát a Corvinában évenként közölt könyvcímek alapján 1878 óta bemutató táblázatunk az első, 1878. évről csonka adatot tartalmaz, minthogy a Corvina csak az 1878. évi szeptember 5-én indult meg. Az adatok 1918-ig a régi Magyarország anyaterületének évi könyvtermelését mutatják. Az 1919. év adata a forradalom

A Magyarországon megjelent könyvek száma a Corvina alapján 1878—1929-ben.
Nombre des livres parus de 1878 à 1929 en Hongrie, d'après la Corvina.

Év <i>Année</i>	Könyv összesen <i>Total des livres</i>	Ebből — <i>Dont</i>		A Corvinában nem rendszeresen közölt egyéb nyomtatvány összesen — <i>Total des autres imprimés rela- tés d'une façon non ré- gulière par la Corvina</i>	Ebből — <i>Dont</i>			Mindössze <i>Total général</i>	
		nem külön- lenyomat <i>non tirages à part</i>	különle- nyomat ¹⁾ <i>tirages à part¹⁾</i>		zenemű <i>musiques</i>	térkép, kép stb. <i>cartes, images, etc.</i>	folyóirat <i>revues</i>		
Régi terület — <i>Territoire d'avant-guerre</i>	²⁾ 1878	272	270	2	6	—	6	—	278
	1879	804	794	10	41	40	1	—	845
	1880	976	964	12	80	79	1	—	1.056
	1881	1.166	1.165	1	75	42	15	18	1.241
	1882	1.040	1.030	10	47	39	6	2	1.087
	1883	1.220	1.208	12	34	28	6	—	1.254
	1884	1.608	1.599	9	73	64	7	2	1.681
	1885	1.531	1.520	11	113	105	8	—	1.644
	1886	1.677	1.667	10	95	79	14	2	1.772
	1887	1.385	1.374	11	78	71	7	—	1.463
	1888	1.429	1.418	11	97	73	24	—	1.526
	1889	1.467	1.465	2	103	87	16	—	1.570
	1890	1.420	1.411	9	54	39	15	—	1.474
	1891	1.493	1.489	4	74	62	12	—	1.567
	1892	1.435	1.425	10	105	76	28	1	1.540
	1893	1.501	1.493	8	71	42	28	1	1.572
	1894	1.535	1.532	3	524	504	19	1	2.059
	1895	1.615	1.613	2	558	529	29	—	2.173
	1896	1.394	1.392	2	476	437	39	—	1.870
	1897	1.427	1.426	1	250	222	28	—	1.677
	1898	1.658	1.655	3	386	368	18	—	2.044
	1899	1.576	1.572	4	402	378	24	—	1.978
	1900	1.718	1.713	5	216	198	18	—	1.934
	1901	1.679	1.653	26	404	286	118	—	2.083
	1902	2.005	1.873	132	463	448	15	—	2.468
	1903	1.804	1.762	42	130	83	46	1	1.934
	1904	2.109	2.055	54	322	269	53	—	2.431
	1905	1.672	1.646	26	24	4	20	—	1.696
	1906	1.805	1.782	23	24	1	23	—	1.829
	1907	1.701	1.675	26	7	—	7	—	1.708
1908	2.160	2.128	32	236	215	21	—	2.396	
1909	2.069	2.060	9	3.241	³⁾ 3.218	17	6	5.310	
1910	2.059	2.024	35	488	471	17	—	2.547	
1911	1.831	1.762	69	13	5	8	—	1.844	
1912	1.943	1.896	47	42	3	39	—	1.985	
1913	2.111	2.070	41	35	—	7	28	2.146	
1914	1.909	1.892	17	28	—	16	12	1.937	
1915	1.091	1.091	—	10	—	6	4	1.101	
1916	1.315	1.315	—	12	—	3	9	1.327	
1917	1.412	1.412	—	30	—	—	30	1.442	
1918	1.623	1.623	—	30	—	2	28	1.653	
Mai ter. — <i>Territoire actuel</i>	⁴⁾ 1919	957	955	2	46	—	1	45	1.003
	1920	1.554	1.554	—	455	407	8	40	2.009
	1921	2.012	2.012	—	389	360	2	27	2.401
	1922	1.849	1.849	—	263	246	—	17	2.112
	1923	1.556	1.556	—	144	130	3	11	1.700
	1924	2.000	1.988	12	120	104	13	3	2.120
	1925	3.421	3.068	353	155	111	19	25	3.576
	1926	3.644	3.148	496	112	106	6	—	3.756
	1927	3.879	3.002	877	93	81	4	8	3.972
	1928	3.438	3.337	101	51	—	37	14	3.489
	1929	2.982	2.893	89	5	—	2	3	2.987
1878—1929	90.937	88.276	2.661	11.330	10.110	882	338	102.267	

¹⁾ Másutt is, főleg folyóiratban megjelent mű. — *Ouvrages parus ailleurs, aussi, principalement dans les revues.* — ²⁾ Csonka év, minthogy a Corvina 1. száma 1878 szeptember 5-én jelent meg. — *Seulement à partir du 5 septembre, le 1er No de la Corvina ayant paru le 5 septembre 1878.* — ³⁾ Vissza-
menően 1903—1907 nov. 1 között megjelent zeneművekkel együtt. — *Y compris les musiques parues entre 1903 et le 1er novembre 1907.* — ⁴⁾ Hiányos. — *Chiffre incomplet.*

és az ellenséges megszállások miatt megbízhatatlan. 1920-tól a mai országterület könyvtermelése van kimutatva.¹⁾

Az adatoknak — bár 50 éven keresztül viszonylagos értékük sem mindig egyforma — talán legfontosabb tanulsága, hogy könyvtermelésünk a mostani csonka területen jóval meghaladja a régi Magyarország termelését. Hangsúlyozzuk azonban, hogy a megjelent művek számának e nagy emelkedése — amelynek megítélésénél szellemi életünknek és a könyvkiadói tevékenységnek erős budapesti koncentrációja is figyelembe veendő — nem zárja ki azt, hogy a megjelent könyvek összes példányszáma a nagyobb fogyasztóterületű régi Magyarországon a háború előtti években nagyobb volt, mint a csonka terület újabb évekbeli példányszáma. Sajnos, a példányszám adatai nem foghatók meg. A háború előtti területen a könyvek száma 1908-ban volt a leg-

nagyobb, de ekkor is csak 2.160-at ért el, míg 1927-ben a mostani területen 3.879 könyv jelent meg. Az utolsó évek könyvtermelése még akkor is erősen túlhaladja a békebeli átlagos termelést, ha figyelembe vesszük, hogy újabban a különlenyomatok nagy számmal szerepelnek a Corvinában. Táblázatunk a könyvtermeléstől elkülönítve bemutatja a folyóiratok, a gyakorlati (hangjegyes) zeneművek és képes ábrázolások, valamint a Corvinába becsúszott folyóiratok adatait is. Mindeme, a könyvtermelésből kigyomlált művek adatait inkább csak annak illusztrálására közöljük, hogy ezek beküldése, illetve kimutatása az idők folyamán mennyire rendszertelenül történt.

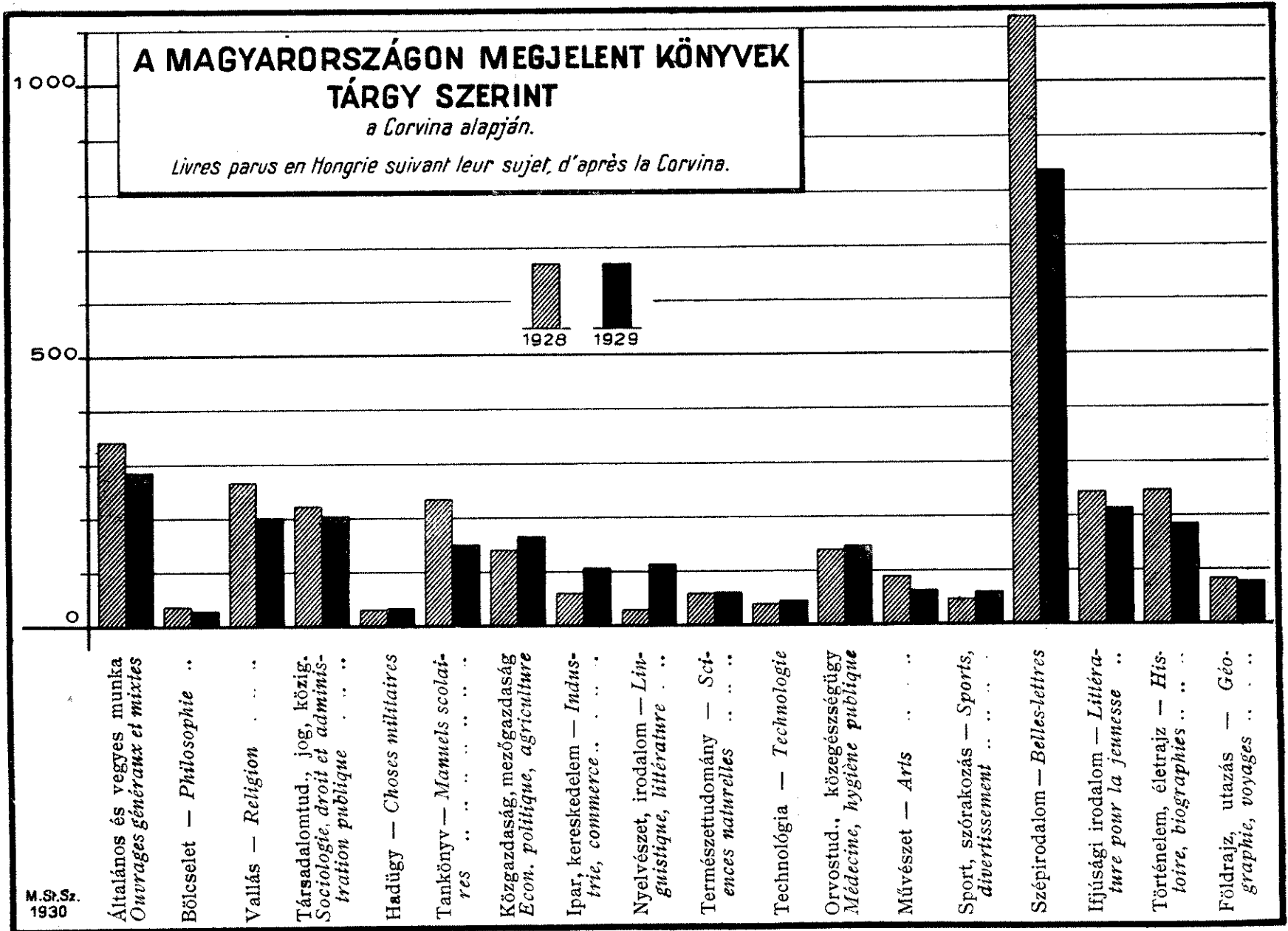
Az utolsó három évről nagyjában a Nemzetközi Statisztikai Intézet előírása szerint készült részletesebb táblázatban az utolsó három év tiszta (zeneművek, képes ábrázolások, folyóiratok nélküli) könyvtermelését taglaljuk tárgy szerint, néhány főszempontból. A táblázat adatainak részletes méltatására nincs helyünk, de különben is azt hisszük, hogy a tanulságok levonása már a feladat könnyebbik része. A táblázathoz csak néhány megjegyzést fűzünk.

¹⁾ Az elcsatolt részek közül Erdélynek fejlett könyvésze van. *Ferenczi Miklós: Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája. 1928. év, pótlásokkal az 1919—1928. évekről (György Lajos: Erdélyi Irodalmi Szemle 1929.) c. összeállítására* szerint a tíz év magyar termelésének összeredménye az újabb pótlások után 3186 darabra emelkedett.

A Magyarországon megjelent könyvek száma tárgy szerint a Corvina alapján 1927—1929-ben.
Nombre, par matières, des livres parus de 1927 à 1929 en Hongrie, d'après la Corvina.

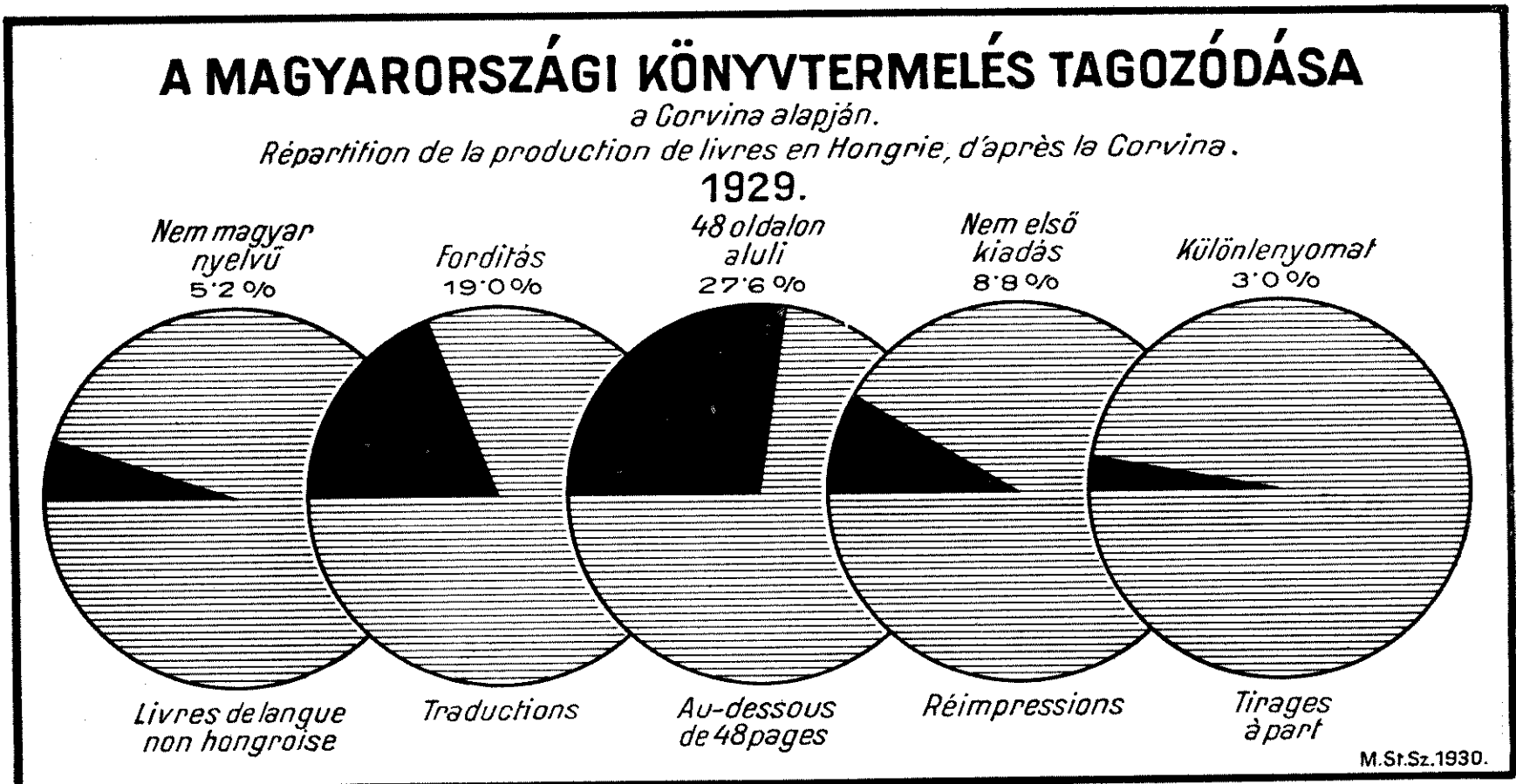
T á r g y M a t i è r e s	Év Année	Összesen Total		E b b ő l — D o n t										
		szám szertint nombre	%	de langue			eredeti — édi- tions originales	más nyelvről fordított traductions	48 oldalon comprenant		első premières éditions	további réimpressions	nem különle- nyomat — non tirages à part	különlenyomat tirages à part ¹⁾
				magyar hongroise	német allemande	egyéb autre			felel plus de	alul moins de				
		nyelvű			48 pages		kiadás							
Általános és vegyes munka <i>Ouvrages généraux et mixtes...</i>	1927	298	7.7	284	9	5	291	7	240	58	284	14	292	6
	1928	342	9.9	324	9	9	339	3	272	70	297	45	332	10
	1929	287	9.6	263	12	12	280	7	226	61	280	7	277	10
Bölcsélet — Philosophie..	1927	45	1.2	44	1	—	39	6	37	8	43	2	42	3
	1928	38	1.1	37	1	—	36	2	23	15	38	—	35	3
	1929	30	1.0	28	2	—	27	3	16	14	28	2	29	1
Vallás — Religion ...	1927	243	6.3	213	12	18	198	45	158	85	217	26	238	5
	1928	267	7.8	233	12	22	227	40	172	95	219	48	257	10
	1929	202	6.8	178	5	19	173	29	126	76	173	29	191	11
Társadalomtudomány, jog, közigazg. - Sociologie, droit, administration publique..	1927	161	4.1	157	1	3	159	2	101	60	149	12	148	13
	1928	222	6.5	213	6	3	219	3	166	56	199	23	210	12
	1929	204	6.8	194	5	5	191	13	135	69	176	28	198	6
Hadügy — Choses militaires	1927	28	0.7	28	—	—	28	—	26	2	28	—	25	3
	1928	32	0.9	31	1	—	32	—	29	3	28	4	32	—
	1929	34	1.1	32	1	1	32	2	31	3	33	1	34	—
Tankönyv — Manuels sco- laires ...	1927	239	6.1	234	3	2	232	7	214	25	162	77	237	2
	1928	236	6.9	228	5	3	232	4	192	44	140	96	236	—
	1929	151	5.1	142	4	5	140	11	131	20	129	22	150	1
Közgazdaság, mezőgazda- ság — Économie politique, agriculture ...	1927	161	4.1	149	9	3	160	1	100	61	150	11	135	26
	1928	140	4.1	130	5	5	137	3	90	50	128	12	129	11
	1929	164	5.5	157	2	5	159	5	92	72	154	10	154	10
Ipar, kereskedelem — In- dustrie, commerce ...	1927	77	2.0	71	2	4	76	1	54	23	72	5	73	4
	1928	61	1.8	53	5	3	61	—	40	21	53	8	56	5
	1929	108	3.6	87	8	13	95	13	57	51	106	2	105	3
Nyelvészet, irodalom — Linguistique, littérature..	1927	133	3.4	117	11	5	126	7	69	64	126	7	113	20
	1928	29	0.8	20	6	3	29	—	15	14	28	1	27	2
	1929	112	3.8	103	2	7	101	11	83	29	105	7	108	4
Természettudomány — Sciences naturelles ...	1927	123	3.2	114	8	1	118	5	44	79	120	3	71	52
	1928	59	1.7	58	1	—	58	1	38	21	56	3	57	2
	1929	60	2.0	56	1	3	53	7	33	27	55	5	56	4
Technologia — Technologie	1927	62	1.6	62	—	—	62	—	42	20	55	7	52	10
	1928	39	1.1	37	2	—	39	—	26	13	32	7	37	2
	1929	44	1.5	44	—	—	44	—	29	15	35	9	44	—
Orvostudomány, közegész- ségügy — Science médicale, hygiène publique ...	1927	795	20.5	793	2	—	788	7	61	734	784	11	97	698
	1928	140	4.1	126	8	6	134	6	82	58	126	14	134	6
	1929	147	4.9	139	4	4	142	5	92	55	133	14	137	10
Művészet — Beaux-Arts..	1927	78	2.0	76	1	1	72	6	43	35	75	3	76	2
	1928	90	2.6	85	3	2	84	6	47	43	88	2	86	4
	1929	63	2.1	62	1	—	57	6	31	32	61	2	59	4
Sport, szórakozás — Sport, divertissement ...	1927	41	1.1	38	1	2	38	3	32	9	38	3	41	—
	1928	48	1.4	48	—	—	48	—	33	15	44	4	45	3
	1929	60	2.0	60	—	—	57	3	43	17	56	4	58	2
Szépirodalom — Belles- lettres ...	1927	791	20.4	785	2	4	548	243	712	79	675	116	789	2
	1928	1.121	32.6	1.113	5	3	692	429	1.024	97	990	131	1.116	5
	1929	839	28.1	831	6	2	423	416	756	83	767	72	838	1
Ifjúsági irodalom — Litté- rature pour la jeunesse..	1927	330	8.5	327	3	—	282	48	215	115	292	38	329	1
	1928	244	7.1	227	17	—	213	31	142	102	207	37	243	1
	1929	214	7.2	210	3	1	193	21	112	102	184	30	214	—
Történelem, életrajz — Histoire, biographie ...	1927	202	5.2	194	4	4	188	14	117	85	194	8	178	24
	1928	247	7.2	229	3	15	235	12	162	85	230	17	226	21
	1929	184	6.2	172	4	8	176	8	117	67	169	15	165	19
Földrajz, utazás — Géo- graphie, voyages ...	1927	72	1.9	60	6	6	62	10	54	18	69	3	66	6
	1928	83	2.4	71	5	7	74	9	54	29	73	10	79	4
	1929	79	2.7	68	5	6	73	6	49	30	77	2	76	3
Összesen — Total	1927	3.879	100	3.746	75	58	3.467	412	2.319	1.560	3.533	346	3.002	877
	1928	3.438	100	3.263	94	81	2.889	549	2.607	831	2.976	462	3.337	101
	1929	2.982	100	2.826	65	91	2.416	566	2.159	823	2.721	261	2.893	89
%	1927	100		96.6	1.9	1.5	89.4	10.6	59.8	40.2	91.1	8.9	77.4	22.6
	1928	100		94.9	2.7	2.4	84.0	16.0	75.8	24.2	86.6	13.4	97.1	2.9
	1929	100		94.8	2.2	3.0	81.0	19.0	72.4	27.6	91.2	8.8	97.0	3.0

1) Másutt is, főleg folyóiratban megjelent mű. — *Ouvrages parus ailleurs aussi, principalement dans les revues.*

A művek tárgyszerinti csoportosításánál, amely többé-kevésbé eltér a hazai könyvstatisztikákban eddig alkalmazott felosztá-

soktól, nagyjában a Dewey-féle decimálrendszert vettük alapul, amely a következő 10 főosztályt ismeri:

**Magyarország könyvtermelésének hetenkinti és havonkinti alakulása a Corvina alapján
1927—1929-ben.¹⁾**

Formation, par semaine et par mois, de 1927 à 1929, de la production des livres en Hongrie, suivant la Corvina.¹⁾

Hét Semaine	1927	1928	1929	Hó Mois	1927		1928		1929	
	megfelelő hetében bibliográfiába vett könyvek száma — Nombre des livres figurant dans la bibliographie des semaines respectives				megfelelő havában bibliográfiába vett könyvek — Livres figurant dans la bibliographie des mois respectifs					
					szám szerint nombre	%	szám szerint nombre	%	szám szerint nombre	%
1.	104	72	.	I.	471	12·1	371	10·8	207	6·9
2.	44	7	49							
3.	108	46	85							
4.	48	106	73	II.	433	11·2	414	12·0	445	14·9
5.	167	140	161							
6.	75	54	65							
7.	180	166	130	III.	381	9·8	289	8·4	164	5·5
8.	105	55	89							
9.	73	139	44							
10.	141	87	12	IV.	303	7·8	234	6·8	167	5·6
11.	65	72	46							
12.	137	103	54							
13.	38	27	8	V.	360	9·3	377	10·9	233	7·8
14.	104	.	8							
15.	36	16	63							
16.	124	65	50	VI.	90	2·3	109	3·2	298	10·0
17.	39	33	46							
18.	78	120	34							
19.	73	139	94	VII.	264	6·8	164	4·8	143	4·8
20.	97	111	98							
21.	75	47	7							
22.	37	80	15	VIII.	145	3·7	205	6·0	403	13·5
23.	15	20	26							
24.	.	64	124							
25.	46	19	36	IX.	274	7·1	172	5·0	104	3·5
26.	29	6	97							
27.	8	27	72							
28.	109	55	21	X.	418	10·8	350	10·2	162	5·4
29.	25	6	17							
30.	.	27	33							
31.	122	49	137	XI.	357	9·2	470	13·7	413	13·9
32.	89	.	120							
33.	.	55	96							
34.	39	57	50	XII.	383	9·9	283	8·2	243	8·2
35.	17	93	31							
36.	.	26	30							
37.	95	56	13	I—XII.	3.879	100	3.438	100	2.982	100
38.	26	7	5							
39.	153	42	25							
40.	49	41	.	I—XII.	3.879	100	3.438	100	2.982	100
41.	172	54	71							
42.	91	40	.							
43.	67	102	91	I—XII.	3.879	100	3.438	100	2.982	100
44.	39	154	104							
45.	45	135	121							
46.	177	17	56	I—XII.	3.879	100	3.438	100	2.982	100
47.	69	155	132							
48.	66	163	73							
49.	45	16	52	I—XII.	3.879	100	3.438	100	2.982	100
50.	169	76	20							
51.	62	67	8							
52.	107	25	90	I—XII.	3.879	100	3.438	100	2.982	100
53.	.	99	.							
1—53.	3.879	3.438	2.982							

¹⁾ A hetenkint megjelenő Corvina egyes számaiban közölt könyvcímek alapján készült e táblázat természetesen a könyvek tényleges megjelenésének idejét némi eltolódással mutatja. — Ce tableau, confectionné d'après les titres de livres publiés par le périodique hebdomadaire Corvina, indique naturellement avec un certain écart, l'époque de la publication des livres.

Általános és vegyes munkák.
Bölcsélet.
Vallás. Egyház.
Társadalmi tudományok.
Nyelvészet.
Természettudományok.
Alkalmazott tudományok.
Szépművészetek.
Irodalom.
Történelem. Földrajz.

Egyes főosztályokat, nehogy csoportosításunk keveset mondjon, alosztályokra kellett bontanunk. Így különösen a társadalomtudományok általános főosztályát, amelybe a tízes rendszer szerint a következő 10 osztály tartozik: szociológia, statisztika, politika, szociálpolitika, jog, közigazgatás, társadalmi tevékenység és jótékonyág, közoktatás, közgazdaságtan, néprajz.

A könyvek száma 1927-ben 3.879, 1928-ban 3.438, 1929-ben pedig 2.982 volt.

Legtekintélyesebb a szépirodalmi művek száma (1928-ban az egész könyvtermelés közel egyharmada).

A könyvtermelés nyelvi részletezésénél a magyar nyelv mellett csupán a németet mutatjuk ki, hiszen könyvtermelésünkben még a németnyelvű könyvek száma is igen

csekély (a három utolsó év alatti ingadozás 1·9—2·7%). A többi nyelveken megjelent könyvek együtt is csak hasonló kis töredéket (1·5—3·0%) tesznek.

A fordított műveket szintén csak együtt mutatjuk ki (10·6—19·0%). Feltűnően nagy a fordított művek száma a szépirodalomban, ahol 1929-ben a megfogyott eredeti művek számát (423) csaknem eléri (416).

A füzeteket külön mutatjuk ki (a 48 oldalon aluli, de bármily csekély oldalterjedelmű művek aránya 24·2—40·2%).

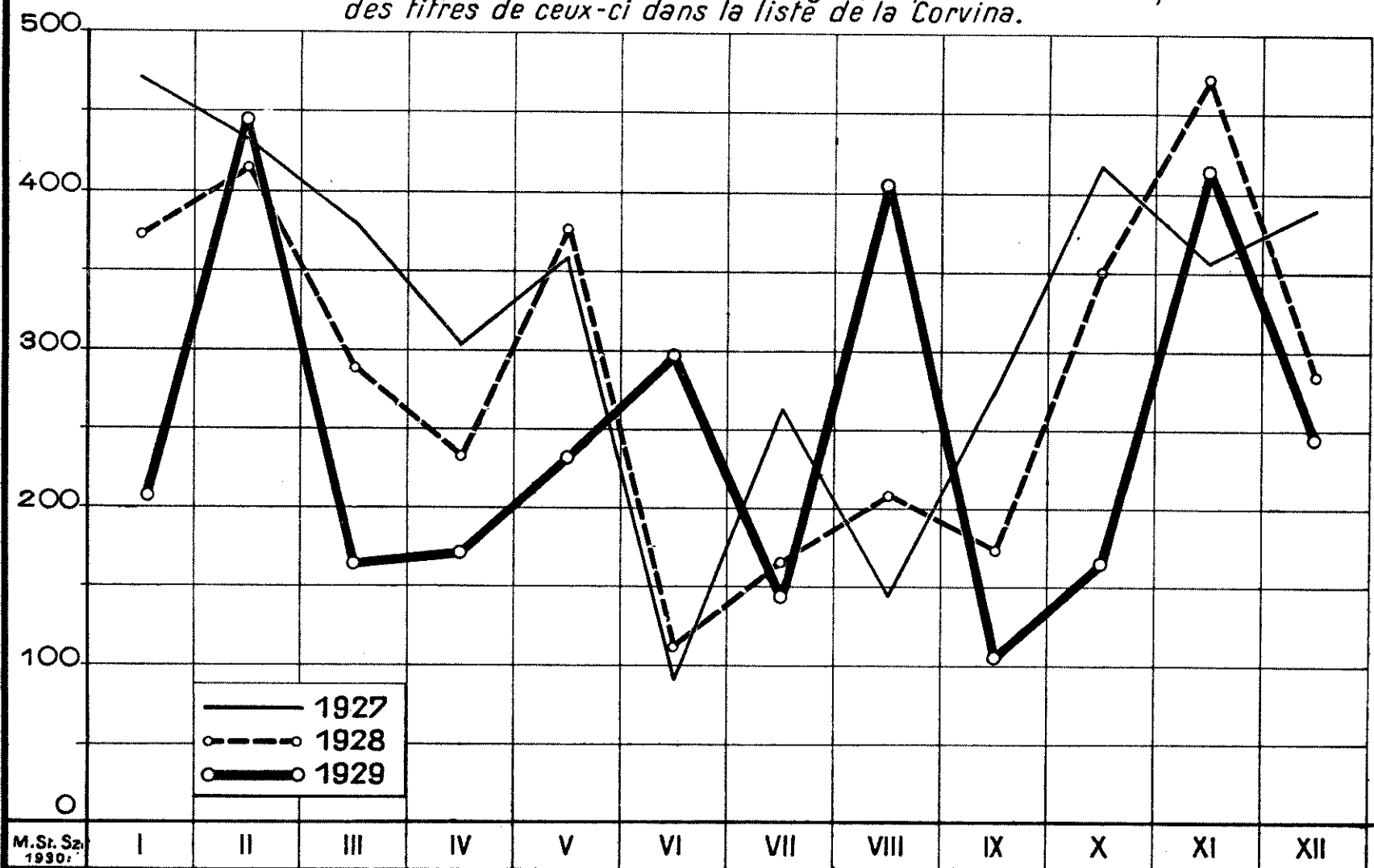
A további kiadású művek (8·8—13·4%) szintén csak együttesen, a kiadások részletezése nélkül szerepelnek. Végül kiemeltük a különlenyomatokat (3·0—22·6%). Itt rá kell mutatnunk arra, hogy az 1927-ben kimutatott 795 orvostudományi, közegészségügyi mű túlnyomó része — 698 — különlenyomat volt. Ez okozza, hogy ebben az évben nemcsak az orvostudományi művek aránya (20·5%, szemben a következő évek 4·1 és 4·9%-os arányával) duzzadt meg, hanem maga az egész 1927. évi könyvtermelés is csupán ezért szárnyalja túl az 1928. év termelését.

Utolsó táblánkban a könyvtermelés he-

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVTERMELES HAVONKINTI ALAKULÁSA

a Corvina könyvjegyzékében történt közlés ideje alapján.

Formation par mois de la production de livres en Hongrie, d'après la date de la publication des titres de ceux-ci dans la liste de la Corvina.

tenkinti és havonkinti alakulásáról adunk képet. Az utóbbi évek idevonatkozó adatai eléggé egybehangzóan igazolják, hogy a könyvtermelés az év folyamán korántsem egyforma ütemű. Vannak az évnek olyan időszakai, amikor a könyvek nagy tömege kerül piacra s viszont vannak időszakok, amikor a termelés stagnál. Tehát a könyvtermelés is szezonális ingadozásoknak van alávetve. Jól szemlélhető ez grafikonunkon is. Tudnunk kell azonban, hogy táblázatunk és grafikonunk adatai nem egészen a könyvek megjelenésének idejét rögzítik meg, hanem azt az időt, amidőn a könyv a Corvinában beiktatásra kerül. A könyv tényleges megjelenése és annak a Corvinához való

beküldése, illetve a könyv megjelenésének közlése között napok, sőt hetek, esetleg hónapok telnek el. Tehát táblázatunk és grafikonunk a termelés alakulását bizonyos eltolódással, késéssel mutatja. Az évi termelés hullámvonalában ezért a karácsonyi bő könyvtermés s az iskolai év elejének tankönyvözöne egy vagy másfél hónappal később jut kifejezésre. A karácsonyi könyvpiac hatása csak januárban, sőt még inkább februárban érezhető, a tankönyvhullám pedig októberben s még jobban novemberben ér el a Corvinához. Állandó tendencia az is, hogy a termelés görbéje nyáron — júniusban s a következő hónapokban — jár a legmélyebb szinten. *Elekes Dezső dr.*

A német statisztikusok 1930. évi stuttgarti ülései.

Les conférences de 1930 des statisticiens allemands à Stuttgart.

Résumé. En 1930, la réunion habituelle des statisticiens allemands a eu lieu à Stuttgart. A la 38e Conférence de la Fédération des Statisticiens Municipaux Allemands, tenue les 19 et 20 mai derniers sous la présidence de M. Meyer (Nuremberg), président réélu, ont pris part environ 70 statisticiens allemands et étrangers, parmi lesquels on voyait non seulement des statisticiens municipaux, mais aussi d'autres statisticiens officiels, universitaires ou privés. L'ordre du jour abondait en questions substantielles. On a discuté les rapports de M. Büchner (Berlin): Sur la statistique du mouvement des touristes; de M. Helbling (Magdebourg): La statistique des accidents de la circulation dans les rues; de MM. Zwick (Essen) et Rübel (Dortmund): La statistique de l'impôt sur le revenu; de M. Mayer (Pforzheim): L'enregistrement statistique des étrangers, La formation des statisticiens municipaux futurs. En dehors de l'ordre du jour, M. Burgdörfer, directeur à l'Office de statistique du Reich, a pris la parole au sujet du recensement prochain de la population; M. Helbling, sur la nomenclature des causes de décès; M. Busch (Francfort), sur l'évaluation et les registres de la population. Les communications instructives ont été suivies d'une discussion vive et intéressante.

La 11e Assemblée générale de la Société Allemande de Statistique fut tenue le lendemain, le 21 mai, sous la présidence de M. Zahn,

président de la Société et de l'Office de statistique de la Bavière; les statisticiens, surtout ceux de l'étranger, y sont venus un peu plus nombreux qu'à la Conférence de la veille. Au programme, figuraient les communications suivantes: Morale et statistique morale, par M. Müller, directeur de la Statistique de Thuringe; Les relations de l'Allemagne avec l'économie mondiale et les tâches de la statistique du commerce extérieur allemand, par Mlle Berliner, conseillère du gouvernement à l'Office de statistique du Reich; La statistique des observations faites par les ménages sur les marchés, par M. Vershofen, professeur; Rapport de la commission chargée d'étudier la coopération des statistiques d'économie politique et des exploitations privées, par M. Morgenroth, directeur du Bureau de statistique de la ville de Munich et par le professeur Isaac.

Les rapports présentés à l'Assemblée générale furent également suivis d'une discussion approfondie, de sorte que les séances, qui durèrent trois jours, avaient suscité à bon droit l'intérêt des étrangers. Parmi ceux-ci, se trouvaient de la part de la Hongrie, MM. Gustave Thirring, président de la Société Hongroise de Statistique et Louis Thirring, rédacteur ministériel à l'Office central hongrois de statistique qui prirent part tant à la Conférence qu'à l'Assemblée générale, et M. Alojse Kovács, sous-secrétaire d'Etat, président de l'Office

central hongrois de statistique, qui assista à l'Assemblée générale.

Aux élections de la Société Allemande de Statistique, l'effectif restreint des membres honoraires fut complété par M. Losch, l'illustre ancien directeur de l'Office de statistique de Wurtemberg qui a pris récemment sa retraite et le nombre des membres s'est élevé à 269 contre 246 l'année précédente, tandis que l'effectif des membres de la Fédération des Statisticiens Municipaux Allemands a été porté à 69.

★

Németország statisztikusainak két egyesületi alapon álló szervezete, a Német Statisztikai Társaság és a Német Városi Statisztikusok Szövetsége évtizedes gyakorlatnak megfelelően évről-évre a birodalom más városában rendezik meg konferenciáját, illetve taggyűlését. Két év előtt Hamburg volt az ülések színhelye s a német statisztikusok akkori tárgyalásairól közölt beszámolóinkban egyúttal a két intézmény nemzetközi és magyar szempontból is figyelmet érdemlő multjáról, valamint szervezetéről is megemlékeztünk; ¹⁾ részletes beszámolót közölt a Szemle az 1929. évi kölni statisztikusgyűlésekről is. ²⁾ 1930-ban Dél-Németország egyik legszebb városa, Stuttgart következett sorra s a két szervezet itt rendezte meg az évi ülését: a Német Városi Statisztikusok Szövetsége 38. konferenciáját 1930 május 19-én és 20-án, a Német Statisztikai Társaság pedig a következő napon, május 21-én 11. taggyűlését.

Németország hivatalos, egyetemi és magánstatisztikusainak folyó évi összejövetelére a külföld — mint minden évben —, ezúttal is tekintélyes számban küldötte el képviselőit. A városi statisztikusok gyűlése alkalmából a Stuttgartban megjelent 70 statisztikus között több svájci, továbbá holland, lett, magyar és osztrák statisztikus tartózkodott Württemberg fővárosában, míg a Német Statisztikai Társaság taggyűlésének valamivel nagyobb számú résztvevői sorában a fentiekén kívül lengyel és cseh statisztikusok is megjelentek. ³⁾ Így mindkét

ülés bizonyos fokig nemzetközi jelleget nyert, amit az is fokozott, hogy a napirendre kitűzött témák, ámbár túlnyomórésztben a német statisztika, elsősorban a német hivatalos statisztika aktuális kérdései, többé-kevésbé külföldön is napirenden vannak s részletes megvitatásuk a nemzetközi statisztikai körök figyelmét feltétlenül megérdemli. Ez a körülmény teszi indokoltá egyébként, hogy a német statisztikai hét munkálatairól a Szemle hasábjain ez alkalommal is beszámoljunk.

★

A Német Városi Statisztikusok Szövetsége 38. konferenciájának tárgyrendjén a következő előadások szerepeltek: Büchner: Idegenforgalmi statisztika; Helbling: Az utcai közlekedési balesetek statisztikája; Zwick és Rübel: Jövedelmi adóstatisztika; Mayer: A nem helybeliek (idegenek) szerepe és kezelése a statisztikában. A tárgyrenden szerepelt még a folyó szövetségi ügyeken kívül a városi statisztikus-utánpótlás kiképzésének kérdéseivel foglalkozó jelentés, a napirenden kívüli előadások sorában pedig Burgdörfer a népszámlálás helyzetéről, Helbling a halálóki nomenklatúráról, Busch a kiszámított népességről és a népességi regiszterekről emlékezett meg.

Ami a városstatisztikus szövetség munkálataival kapcsolatos általános kérdéseket illeti, ismeretes, hogy ez a hosszú multra visszatekintő egyesület, mely Németország városi statisztikai hivatalainak igazgatóit, mint egyéni és a nem önálló egyéb városi statisztikai szerveket (tanácsi ügyosztályok stb.), mint testületi tagokat egyesíti ¹⁾, nemcsak konferenciáin fejt ki említésre méltó tevékenységet a városi statisztika aktuális problémáinak tisztázása, adatainak összehasonlíthatósága érdekében. A szervezet túlnyomóan gyakorlati irányzatú munkásságának jelentős részét az egyes kérdések bizottsági előkészítése, valamint az elnökségnek gyakori összejöveteleken is megnyilvánuló irányító munkája, továbbá az ezidőszerint kétévenként közreadott „Statistisches Jahrbuch deutscher Städte“ című nagyértékű kiadvány alkotja. Ez a mű a Szövetség szerkesztésében, de legújabbban a

¹⁾ V. ö.: A német statisztika és a német statisztikusok ülésezése Hamburgban. M. Stat. Szemle 1928. (VI.) évf. 1228—1255. l. — L. még M. Stat. Szemle 1929. (VII.) évf. 1122. l.

²⁾ L. Thirring Gusztáv dr.: A német statisztikusok 1929. évi kölni tárgyalásai. M. Stat. Szemle 1929. (VII.) évf. 680—693. l.

³⁾ Magyarországról mindkét ülésen résztvevő Thirring Gusztáv dr., a Magyar Statisztikai Társa-

ság elnöke és Thirring Lajos dr. miniszteri fogalmazó, a Német Statisztikai Társaság ülésén pedig Kovács Alajos dr. h. államtitkár, a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal elnöke is.

¹⁾ A taglétszám ezidőszerint 69, ú. m.: 1 tiszteletbeli, 42 rendes (egyéni), 13 testületi és 13 rendkívüli tag.

német városok szövetségének, a „Deutscher Städtetag“-nak kiadásában jelenik meg s ezáltal nemcsak a hivatalos statisztikai köröknek, hanem a városi adminisztrációnak, a városi problémákban érdekelteknek és irántuk érdeklődőknek nélkülözhetetlen forrásmunkájává vált. Egyébként a német városi statisztika jelentőségének mind teljesebb felismerésére mutat az a tény is, hogy a „Deutscher Städtetag“ a közelmúltban nemcsak az Évkönyv kiadásának átvételével, hanem *negyedévi statisztikai közlemény* megindításával¹⁾ is a statisztika művelőinek sorába lépett s utóbbi közleményének széles körben való elterjedését legújabbán azáltal törekszik elérni, hogy *havi füzetekre* átalakított számait nem önálló kiadványként, hanem hivatalos lapjának *mellékleteként* küldi szét nagyszámú tagjainak.²⁾

A német városi statisztikának ebben a mai nehéz gazdasági és pénzügyi viszonyok ellenére is határozottan észlelhető *fejlődési periódusában* gyűlt össze a Németbirodalom városi statisztikusainak egyeteme Stuttgartban. Az ülés céljait Meyer professzor, nürnbergi igazgató, a Szövetségnek egy évvel ezelőtt megválasztott s Stuttgartban a következő hároméves ciklusra újraválasztott elnöke vázolta megnyitóbeszédében. Az a nagy megértés pedig, mely a statisztika irányában az illetékes tényezők részéről Németországban a háború óta fokozott mértékben nyilvánul meg, a legszebben *Lautenschlager* stuttgarti főpolgármester szavaiban jutott kifejezésre, aki városának üdvözlétet tolmácsolta s a közvetlenül az ülés előtt publikált stuttgarti balesetstatisztikára hivatkozva bírálta és értékelte e tudomány szak teljesítményeit. *Trüdinger*, a württembergi statisztikai hivatal helyettes vezetője Württemberg minisztériumainak és hivatalos statisztikai szervének, *Platzer* igazgató a birodalmi statisztikai hivatalnak, *Saenger*, a porosz statisztikai hivatal elnöke, az egyes országok statisztikai hivatalainak, *Neumann* professzor a stuttgarti műegyetemnek s *Meyer*, a „Deutscher Städtetag“ statisztikai osztályának vezetője, a „Städtetag“-nak nevében üdvözölte még a konferenciára egybegyűlteket.

A konferencián sorra vett témákat alábbiakban nem napirendi sorrendjükben, hanem *bizonyos tárgyi és fontossági sorrend-*

ben ismertetjük. Ebből a szempontból talán *Burgdörfer* birodalmi statisztikai hivatali igazgatónak a napirenden eredetileg nem is szereplő referátumát kell első helyre tennünk, mely — a küszöbön álló 1930. évi népszámlálásra való tekintettel — a mi szempontunkból is igen figyelemreméltóan tájékoztatta a városstatisztikus konferenciát *a német népszámlálás állásáról*. A kérdés már az előző konferencián néhány főbb részletében megvitattatott¹⁾ s így *Burgdörfer* az aktuális helyzet ismertetésére fektethette referátumának súlyát. Az 1930-ra esedékes *német népszámlálás* pénzügyi nehézségek miatt *1931-re halasztatott el*, ami előadó szerint mindenesetre aggályos és nem helyeselhető esemény, hiszen ha például az állatszámítások foganatosítására évenként van mód, *a legnagyobb nemzeti kincsnek, a népességnek* rendszeres számbavételére is elő kellene teremteni az eszközöket, mert ez a művelet mindenesetre lényegesen nagyobb horderejű, különösen ma, amikor még a legutolsó években bekövetkezett nagy közigazgatási változások is hozzájárulnak a népszámlálás jelentőségének megnövekedéséhez. A néperő rendszeres és pontos számbavétele *gazdasági, kulturális és más szempontokból* is indokolt. *A népesség számának évről-évre való megállapítása* népszámlálás nélkül pedig ma szinte teljesen lehetetlen, tekintettel arra, hogy a Németbirodalom nagy területein nem a természetes szaporodás, hanem *a vándormozgalmak* szabják meg a népesedés irányzatát s utóbbiak pontos regisztrálása ezidőszereint egyedül a népszámlálások alapján lehetséges. A népességi politika szempontjából *a háztartások és a gyermekek számának* megállapítása céljából új bázisra van szükség s hasonlóképpen nélkülözhetetlen a népszámlálás *a lakáspiac analízise* szempontjából is. A birodalmi hivatal az 1931. évi népszámlálást az 1925. évi nagy felvétel tapasztalatai s az 1930-ra kidolgozott előzetes tervek alapján szándékozza végrehajtani. A felvétel most is *nyári számlálás* lesz, hogy az előző népszámlálással való egybevetés a felvételi terminus eltérősége miatt ne okozzon olyan nehézségeket, mint aminőket az 1910. évi téli és az 1925. évi nyári népszámlálások összehasonlítása előidézett. A népesség nagy fluktuációjára való tekintettel a birodalmi hivatal ezúttal is *a rendes lakónépesség* pontos megállapítására fog törekedni; *a szoká-*

¹⁾ 1928 óta „Statistische Vierteljahrsberichte des deutschen Städtetages“ címen jelentek meg.

²⁾ A „Der Städtetag“ mellékleteként 1930 április óta megjelenő havi közlemények címe „Städte und Statistik“.

¹⁾ V. ö. M. Stat. Szemle 1929. (VII.) évf. 685. és köv. l.

szos demográfiai kérdőpontok egyébként körülbelül a régi terjedelemben az új számlálólapokon is szerepelni fognak. *Burqdörfer* szerint ezúttal két probléma kerül majd a kutatás homlokterébe: a belső vándorlásoké és a családi statisztikáé. Az előbbinek jelentősége a háború óta a természetes népszaporodás alázuhanása folytán rendkívül nagyra nőtt, annak ellenére, hogy háború előtti intenzitásából itt-ott ez a mozgalom is veszített. Ezúttal azonban nem a születési hely lesz az idevágó feldolgozás alapja, hanem az a körülmény, hogy az összeírt egyén mióta lakik lakóhelyén s honnan költözött be oda, miután a vándormozgalom újabb alakulására *Burqdörfer* szerint csak e kérdések alapján lehet helyesen következtetni. A családi statisztikában a kiindulási pont a háztartás lesz s itt szociológiai szempontokon kívül biológiaiak is irányadók kell, hogy legyenek. A birodalmi hivatal ezért az elhalt és a háztartásból kivált, különülő gyermekek számának figyelembevétele útján fog a biológiai értelemben vett egész család rekonstruálására törekedni. Ezt az állapotfelvételt egyébként a népszámlálás után a születési és halálozási lap megfelelő kiegészítése útján a család népmozgalmára vonatkozó statisztikával szándékoznak kiegészíteni. Az 1931. évi népszámlálás természetesen foglalkozási és üzemi statisztikai kérdésekre is ki fog terjeszkedni, de nem oly részletesen, mint 1925-ben, amikor a felvétel túlnyomóan foglalkozási és üzemi számlálás volt s aránylag csak kisebb részben tulajdonképeni népszámlálás. A lakosság foglalkozási összetételének rendszeres kutatását különösen az teszi szükségessé, hogy a kereső népesség jövő fejlődése legelsőrendűbb gazdasági probléma. Az új felvétel lehetőleg pontosabban fogja kutatni a munka- és a lakóhely egymáshoz való viszonyát, különösen az egyes nagyobb gazdasági centrumok körül mutatkozó ingaszerű tisztviselő- és munkásvándorlások (Pendelwanderungen) megállapítása céljából. Amennyiben a munkanélküliség kérdésére is sor kerülhet, a birodalmi hivatal a feldolgozásban különválasztatni fogja a betegség miatti munkanélkülieket a munkahiány okából munka nélkül maradtaktól. A szociális tagozódás pontosabb és finomabb kimutatása céljából az önállókat két csoportba szándékozzák besorozni: a kis és a nagy üzemmél bíró önállókat csoportjába. Az üzemi számlálás alapja ezúttal is a telephely lesz, de a feldolgozás az üzemtechnikai és a gazdasági egységek, valamint a kon-

cernek kimutatására is törekedni fog. Természetesen ezeket a fő elveket a birodalmi statisztikai hivatal még az országos és (adott esetben) a városi statisztikusok bevonásával részletesebben fogja megtárgyalni.

Burqdörfer jó áttekintést nyújtó előadása nagy érdeklődést váltott ki. A probléma súlyát legjobban az jellemzi, hogy a legélénkebb vita éppen ezt a napirenden nem is szereplő ad hoc referátumot követte. *Platzer*, *Dreydorff*, *Wolff* és *Böhmeit* a népszámlálással kapcsolatos esetleges lakásszámlálás kérdéseivel foglalkoztak s hangsúlyozták, hogy egy ilyen számlálásból többé a lakbér adatok sem maradhatnak ki. Aggály merült fel azonban többek részéről a részletesebb foglalkozási, üzemi és lakásszámlálás előrelátható nagy költségei ellen; mégis a vitában az a vélemény alakult ki, hogy az 1931-es felvételnek lehetőleg a tárgyalt összes kérdésekre ki kell terjeszkednie, tekintettel az 1925 óta bekövetkezett jelentékeny változásokra. Ez a nézet jutott ezután kifejezésre *Meyer* elnöknek a vitát befejező hozzászólásában is.

Az a tény, hogy Németország nem 1930-ban, hanem egy évvel később fogantatosítja a következő népszámlálást, nemzetközi szempontból is figyelmet érdemel, bár a német statisztika szempontjából nem túlságosan súlyos jelenség, hiszen a nem régen befejezett 1925. évi nagy felvétel népszámlálási, foglalkozási és üzemstatisztikai tekintetben egyaránt nagyon részletes volt. Az új német összeírás tehát elsősorban az 1925 óta bekövetkezett változások regisztrálására hivatott, míg például az 1930. évi magyar népszámlálás minden szempontból alapvető és hézagpótló jelentőségű, hiszen tulajdonképen ez lesz az első felvétel, mely — a teljesen átmeneti népesedési viszonyok között eszközölt 1920. évi népszámlálás után — végre módot fog adni a mai Magyarország népességi struktúrájának zavaró körülményektől lehetőleg mentes megismerésére. Minthogy pedig az 1930-as összeírás a bizonyos mértékig mégis csak normálisabb gazdasági életet élő megcsönkített ország első ilyen alapvető értékű népességi felvételét fogja alkotni, természetesen fő céljaul nem tűzheti ki olyan részletszempontok erőteljesebb kidomborítását, mint a tervezett német népszámlálás, hanem egyenlően teljesnek és részletesnek kell lennie minden tekintetben. A német városstatisztikus szövetség idevonatkozó tárgyalásai a mi népszámlálásunk szempontjából azonban szintén figyelmet érdemelnek, mert a konferencián

különösen hangsúlyozott problémák: a háztartás, a család és a lakás kérdései mind olyan kérdések, melyekre a magyar felvételek, illetve feldolgozásának is minél alaposabban ki kell terjeszkednie; az új népszámlálás egyik legfontosabb kérdésének látszik továbbá nálunk is a *belső vándormozgalom* adatainak minél tökéletesebb megrögzítése, egyrészt mert ma még van mód a trianoni békekötés okozta kényszer-vándormozgalmak (bár hiányos) megmérése, másrészt, mert a születési hely adatainak alapuló (egyébként kielégítő) *belső vándorlási statisztikánk több szempontból* (foglalkozási és életkor-adatokkal való kombináció, stb.) még *kiepítésre vár s területileg is* — esetleg a közigazgatási keretek felbontásával, ill. gazdaságföldrajzi területek egybefoglalásával — megreformálandó. (Különösen Budapest környékének önálló vándorlási kerületként való szerepeltetése indokolt.) Arra ugyan nem lesz mód, hogy a legutolsó lakóhelyváltoztatás legyen a feldolgozás egyedül irányadó alapkérdése, azonban a Trianon-okozta vándormozgalmak utólagos kimutatása és a *belső vándorlási statisztika kombinatív adatokkal való kiegészítése* a régi alapok megőrzése mellett is a magyar népesedési statisztikának nagy nyereségét jelenthetné.

A Magyar Statisztikai Társaság egyik mult év őszi ülésén a szakkörök bevonásával részletesen megtárgyalt fontos problémát¹⁾ terjesztett a német városi statisztikusok ülése elé *Büchner* berlini statisztikai hivatali igazgató „Az idegenforgalmi statisztika és egységesítésének útjai” című tartalmas referátumában. Előadásának a porosz rendőri bejelentőügy egységesítése kölcsönzött időszerűséget, tekintettel arra, hogy már az 1927. évi nürnbergi városstatisztikus-összejövetel is a bejelentőügy egységesítéséhez fűzte az idegenforgalmi statisztika egységesítésére irányuló törekvéseit. *Büchner* referátumában az egyes német országok és városok mai idegenforgalmi statisztikai rendszerét ismertette részletesen s rámutatott arra, hogy bár elméletileg a kérdés eléggé tisztázott és az idegenforgalomnak a fizetési mérleg szempontjából mért nagy jelentősége is szinte mindenütt köztudomású, *gyakorlatilag még sok tennivaló van* hátra a nemzetközi összehasonlításra is alkalmas *egységes birodalmi idegenforgalmi statisztika* megteremtése érdekében. Az ide-

genforgalmi statisztika feladata *Büchner* szerint egy meghatározott területre átmeneti tartózkodás céljából odautazó idegenek számszerű kimutatása, azzal a céllal, hogy ennek az illető terület gazdasági életére jelentős, illetve csupán szimptomatikus aktív forgalomnak *terjedelme*, valamint *tendenciái* megállapíthatók legyenek. Minthogy pontos idegenforgalmi statisztika tulajdonképpen csak *kisebb területről, főleg községekről és városokról* készülhet s az *országos eredményeket* csak az ilyen *helyi adatok egyszerű összevonása* útján kaphatjuk meg, a kommunális statisztika szerepe ezen a téren rendkívül fontos. Előadó rávilágított arra, hogy a német idegenforgalmi statisztika városról-városra, országról-országra csupán *kevés egyező vonást* mutat fel s a közös vonások a felvételben és a feldolgozásban egyaránt inkább csak formális jellegűek. Ezidőszert az idegenforgalmi statisztikai adatgyűjtések Németországban a *községek* (néhol a szállodák és idegenforgalmi szervezetek) *önkéntes adatszolgáltatásán* alapulnak. *Országokonkint* azonban az *adatgyűjtésbe bevont községek és városok száma s idegenforgalmi jelentősége* rendkívül változó, sőt az adatokat szolgáltató helységek száma időről-időre egy-egy országon belül sem marad változatlan, ami az országos adatok helyes összehasonlítását nagyon megnehezíti. Az „idegenek” fogalma és különösen a magánlakásokban megszálló, továbbá az átutazó, tehát egyáltalában meg sem szálló idegenek beszámítása, vagy kihagyása tekintetében is sok eltérés észlelhető. Minthogy pedig az *anyagforrásul szolgáló rendőri bejelentések rendszere* is más és más az egyes német államokban, erre való utalások nélkül helyes összehasonlításokra nincs mód. Kettős számbavétel elkerülése céljából és az idegenforgalom súlyának pontosabb megmérése érdekében ismerni kellene az *eltöltött éjszakák* számát, miután azonban Németországban csak bejelentési kényszer áll fenn, kijelentési kényszer hiányában ezeket a számokat pontosan megállapítani nehezen lehet. Az *idegenek származásának tudakolása* és részletezése s a külföldiek külön kimutatása is lényeges kérdése az idegenforgalmi statisztikának; utóbbi szempontból nem az állampolgárságot, hanem a *lakóhelyet* kell irányadónak tekinteni; a német statisztikák e tekintetben sem állanak közös alapon. Természetesen a vázlatosan felsorolt kérdések *kombinációja* világít reá csupán mélyebben az idegenforgalom összetételére, valódi jelentőségére, az idegenfor-

¹⁾ V. ö.: M. Stat. Szemle 1929. (VII.) évf. 1131—1146. 1. és 1199—1200. 1.

galomból eredő bevételek összegére stb. *Fürdőhelyeken* a fürdővendégek és az egyszerű turisták különválasztása is fontos s hasonlóképen fontosnak tartja *Büchner* az idegenforgalmi politika érdekében az *idegenforgalmi berendezések* (szobák, ágyak) kimutatását. Ezeket a szempontokat figyelembe véve, az új porosz rendőri bejelentési rendszer statisztikai tekintetben *nem* jelent lényegesebb javulást, inkább csak azért nagy jelentőségű, mert hatásköre Németország legnépesebb részére terjed ki s itt bizonyos kereteken belül a statisztika egységesítését mégis lehetővé teszi. *Büchner* az idegenforgalmi statisztika javítása érdekében szükségesnek látja végül, hogy legalább az adatközléseknél az adatgyűjtések alapja és módja megjelöltessék, az egyes városok és községek adatai ne csupán országos, vagy tartományi összefoglalásban, hanem külön is közöltesse, továbbá, hogy mindaddig, amíg részletesebb adatok közlése is lehetővé válik, az idegenek száma, valamint az eltöltött éjszakáké a belföldi és külföldi idegenek szerinti csoportosításban részleteztessék (a lakóhely adatai alapján). Ezenkívül az eltöltött éjszakáknak bizonyos főcsoportok (1—3, 4—7, 7 és több éjszaka) szerint való részletezése is célszerű, szükséges továbbá, hogy az adatközlések havonta, vagy negyedévenként ismételtessenek meg s ha ez nem lehetséges, legalább a nyári és a téli félév feltétlenül külön részleteztessék. *Büchner* szerint a *felsorolt minimális követelmények* teljesítése is lényeges lépést jelentene a német idegenforgalmi statisztika egységesítése terén.

Természetesen az idegenforgalmi statisztikát tárgyaló referátumot is élénk vita követte, melyben a felszólalók többnyire *saját városaik*, ill. *országaik* adatgyűjtési módszereit magyarázták; így *Thirring* Gusztáv dr. *székesfővárosunk* mintaszerű idegenforgalmi statisztikájára hívta fel a figyelmet. Többen, köztük *Morgenroth* (München) és *Zwick* (Köln) számszerű adatokkal igazolták, hogy a rendőri bejelentések távolról sem teljesek s ellenőrzésükre közvetlenül a szállodáktól nyert adatok rendkívül alkalmasak. *Zwick* szerint a szállodákat, a penziókat és az egyéb idegenforgalmi szállásokat külön kell kimutatni, mert az idegenforgalom jelentősége, különösen ami az idegenek által elköltött összegeket illeti, az egyes típusokban rendkívül eltérő. Az összes hozzászólók megegyeztek azonban abban, hogy az egységesítés szempontjából még sok a teendő, a német idegenforgalmi

statisztika tehát *nem sokkal van előbbre, mint a magyarországi*, mely az ország fővárosában máris magas nívót ért el s országos megszervezése is a közeljövő tervbevett problémája.

Nagy érdeklődés mutatkozott — és pedig nemcsak a német, de a külföldi statisztikusok részéről is — a *jövő statisztikus generáció kiképzésének kérdéseit* tárgyzó jelentés iránt. Sajnos, az a *bizottság*, mely a kérdés előkészítésével volt megbízva, a múlt ülések óta ugyan általános körirattal fordult az egyes városi statisztikai hivatalokhoz, *végleges jelentésével* azonban *még nem készült el*, úgyhogy a konferencia előtt csupán a bizottság egyik tagjának, *Dreydorff*-nak *javaslatai* feküdtek, melyekben Berlin statisztikai hivatalának ez a munkás főtitkárja három irányelvet dolgozott ki a tudományos statisztikus-utánpótlás kiképzésére. Miként a két év előtt Hamburgban tárgyalt jelentés, *Dreydorff irányelvei* is több évi főiskolai tanulást, szemináriumi gyakorlatot és legalább egy évi gyakorlati statisztikai foglalkozást (valamilyen városi, vagy országos statisztikai hivatalban) írnak elő alapkövetelményül. Ezek az irányelvek azonban a konferencián tárgyalás alá sem vétettek, egyrészt a bizottság előadójának akadályoztatása miatt, másrészt a bizottsági javaslat hiányában. *Meyer* elnök ezért csupán egészen röviden foglalta össze a bizottság eddig végzett munkálatait s *újabb megbízást* kért és kapott e munka folytatására. Mindenesetre sajnálatos, hogy ebben az általános érdekű és egyre aktuálisabb kérdésben a német statisztikus-konferencián újabb állásfoglalás nem alakulhatott ki, mert a probléma — nézetünk szerint — *Magyarországon* sincs még megoldva, hiszen — mint már a Szemle hasábjain a német statisztikusok hamburgi ülésének tárgyalásakor¹⁾ megemlítettük — a hivatalos statisztikusok szakképzésének egyetlen hazai biztosítékát, a statisztikai szakvizsgát egymagában nem tekinthetjük kielégítő, inkább csak részleges (bár elég jól bevált) megoldásnak. Alkalmasabb és Magyarországon is utánpótlásra méltó megoldásnak látszik az a mód, amelyet *Olaszországban a padovai*, *Franciaországban pedig a párizsi egyetem*, illetve ez egyetemek *statisztikai intézetei* fogadtak el. Ezek az intézetek ugyanis hallgatóiknak a statisztikán kívül több rokon tudományszakra is kiterjeszkedő ala-

¹⁾ V. ö. M. Stat. Szemle 1928. (VI.) évf. 1242. és köv. l.

pos szakoktatást, s a tanulmányok befejezése után statisztikai diplomát nyújtanak. — A kérdés természetesen általános jellegű s — mint ez a stuttgarti ülésen is hangsúlyoztatott — nemcsak a városi statisztikusokat érdekli, mert a statisztikus-utánpótlás szakképzettségének biztosítása *a hivatalos statisztikának egyetemes érdeke*. A probléma városi statisztikai vonatkozásai tehát csupán az általános szakképzés keretében oldhatók meg helyesen. Erre a helyes megoldásra Németországban is megvannak a törekvések: *Žizek* professzor legújabbán *a frankfurti egyetemen* épít ki szemináriumi munkálatai során olasz és francia minta nyomán statisztikai intézetet.

A városstatisztikai konferencián elhangzott előadások közül *népesedési tárgykörből* fakadt *Mayer* pforzheimi statisztikai hivatali igazgató referátuma, *a népességi statisztikának a rendes lakóhely elve alapján való feldolgozása szükségességéről (a nem helybeli lakosság statisztikai szerepéről és kezeléséről)*. *Mayer* részletes adatok alapján igazolta azt a világszerte mutatózó és ismert jelenséget, hogy — főleg városokban — *a nem helybeli, idegen lakosság képezi a népesedési statisztika legzavaróbb tényezőjét*. Hiszen pl. 49 német nagyvárosban a születéseknek 10·2, a halálozásoknak pedig 12·9 % -a volt nem helybeli, s a születések között Stuttgartban 31 % -ot, a halálozások között pedig Halleban 29·7 % -ot ért el az idegenek aránya; a kisebb és középvárosokban még ennél is súlyosabb az idegenek részesedése, Tübingában pl. a születéseknek 76·8 % -a származik nem helybeli anyától és a halottaknak 66·4 % -a nem odavaló lakos s 50 % -ot meghalad az idegen születések aránya 33 *Mayer* által táblázatba foglalt 15.000—100.000 lakosú német város között négyben, a nem helybeli halottaké pedig hatban. Kórházaknak, szülőintézeteknek, egyetemi intézeteknek és klinikáknak egy-egy városban való elhelyezése tehát *a valóságosnál lényegesen magasabbra* rúgja fel a születéseknek és a halálozásoknak a jelenlévő népesség számához viszonyított arányát, úgyhogy a városokat illetőleg feltétlenül a zavaró tényezőktől megtisztított, helyesebb arányszámokat kell kiszámítani. A Német Városi Statisztikusok Szövetségének konferenciáin több ízben szöbakerült már ez a kérdés, egyes városok pedig már a 80-as évek óta kiemelik az összes halottak közül a nem helybelieket. Újabbán a Német Városok Statisztikai Évkönyve és más forrásmunkák külön közlik a helybeli és az ide-

gen szülöttek és halottak számát s a helybeli népmozgalmi esetekre vonatkozó helyesebb arányszámokat számítanak ki. Az ilyen statisztikáknak is *hiánya* azonban, hogy az egyes városoknak *idegenben elhalt* lakosait és az odavaló anyáknak *idegenben született* gyermekeit számbavenniük még ezideig nem sikerült. *Mayer* Zürich város statisztikai adataival bizonyította be azt, hogy ennek *a kérdésnek a jelentősége* az elmúlt néhány évtized alatt fokozatosan *megnövekedett*: a születések között pl. a múlt század utolsó negyedében még csak 4—6 % volt nem helybeli, míg legújabbán 30 % fölé emelkedett ez az arányszám s az idegen halottaknak 1891—1895. évi 10·2 % -os részesedése is 22·9 % -ra duzzadt 1928-ban; érdekes *Mayernek* az az adata is, hogy 1921—1925-ben 1.038 Zürichben született nem helybeli csecsemővel szemben zürichi lakóhelyű anyától Zürichen kívül csupán 44 gyermek született (az előbbi számhoz viszonyítva 4·2 %), míg a város 480 idegen halottjával szemben 125 zürichi lakos húnyt el Svájc más területein (a zürichi idegen halottakhoz viszonyítva 26 %). Ami pedig a házasságkötéseket illeti, Zürich statisztikája erre vonatkozólag is tartalmaz adatokat és pedig a házasságra lépő férfi lakóhelyadatai alapján; e szerint 367 nem zürichi férfi köt Zürichben házasságot, míg idegenben házasodik 402 zürichi férfi-lakos. Mindezek az adatok bizonyítják, hogy a nem helybeli (idegen) lakosság népmozgalmi eseteinek beszámítása meghamisítja a városok népmozgalmi statisztikáját s téves következtetésekre ad alkalmat; ¹⁾ a nem helybeli népmozgalmi esetek kihasználása ugyan már lényegesen jobb statisztikát eredményez, amely azonban még mindig nem teljesen precíz. *Mayer* ezért a kifogástalanul összehasonlítható népmozgalmi statisztika érdekében *a családi regisztereknek*, lajstromoknak már több államban (sőt Németország egyik államában, éppen Württembergben is) meghonosodott rendszerét javasolja s csak másodsorban az angol módszert, ahol ugyanis az idegen születések és halálesetek lapját az anyakönyvvezetők az illetékes lakóhelyre utalják át s a népmozgalmi statisztika a lakóhely elve alapján nyer feldolgozást. Az utóbbi rendszernek az előbbi felett egy nagy előnye van: egyes német anyakönyvi hivatalokba ugyanis már be van vezetve, tehát könnyeb-

¹⁾ Érdekes, hogy *Mayer* itt *Roeslenek* és *Parasinnak* a Szalay-féle pesterzsébeti gümőkórhalálzási statisztika helyességét vitató cikkeire is hivatkozott.

ben volna meg a lehetőség a rendszernek az egész Németbirodalomra való kiterjesztésére, amit Mayer addig is, amíg a népességi lajstromok, nyilvántartások rendszere lesz meghonosítható, tudományos, valamint gyakorlati szempontból feltétlenül helyesnek és indokoltnak tart.

Busch frankfurti igazgató Mayer előadásához fűzött kiegészítő referátumában éppen a népességi lajstromoknak és a népesség kiszámításának problémáit vette vizsgálat alá. Azok a nagy eltolódások, amelyek német földön a természetes szaporodás és a belső vándormozgalom irányzatában legújabbban mutatkoztak, rendkívül nagy nehézségeket állítanak úgy a népességi lajstromok vezetése, mint a lélekszám évről-évre való szabatos megállapítása elé. Biztos bázisokra van tehát szükség s elsősorban a népszámlálások időpontját kell végre egyöntetűen szabályozni, de Busch Burgdörfer fentebb tárgyalt előterjesztésével ellentétben városi szempontokból a téli népszámlálást a nyárinál alkalmasabbnak tartja, mert a városokra nézve a maximális lélekszám- adatok ismerete a nagyobb jelentőségű. A nem helybeliek népmozgalmi eseteinek különválasztását illetőleg Mayerrel egyetért, bár úgy látja, hogy ennek a kérdésnek a jelentősége városonként eltér. A népesség számának évről-évre való megállapításánál s a népességi lajstromoknál a német városokban a vándormozgalom más és más megítélésben részesül: néhol teljesen figyelmen kívül marad, ami mindenesetre alapjában elhibázott eljárás; máshol a rendőri bejelentések és kijelentések alapján próbálják a népesség vándormozgalmának mértékét megállapítani; ez ugyan az előbbinél jobb eljárás, de mégsem oly kielégítő, mint a harmadik módszer, amely ezenkívül két-két népszámlálás adatai között mutatkozó eltérések (vándorlási különbözete) figyelembevételével a rendőri jelentéseken bizonyos korrektúrát eszközöl; erre a kiigazításra valóban nagy szükség van, mert például Frankfurtban a kijelentések és a tényleges elvándorlások között 63%-os különbség is mutatkozott. Kisegítő eszközként Busch szerint a Weigel által Hamburgban¹⁾ melegen propagált adóügyi népességi felvétel (Personenstandaufnahme) is hasznos szolgálatokat tehet a lélekszám évről-évre történő szabatos megállapításánál.

A két előadást követő eszmecsere során

Simon porosz statisztikus arra utalt, hogy a nem helybeliek külön kezelése nem minden esetben helyes, hiszen ha például egy város kórházában járvány üt ki, az ott elhalt nem helybelieket aligha szabad rendes lakóhelyük népmozgalmának terhére írni; hasonló az eset pl. az utcai baleseteknél is. A népesség struktúrájában városonként amúgy is olyan alapvető eltérések mutatkoznak, hogy a Mayer referátuma értelmében kiigazított és így a zavaró tényezőktől mentesített számokat sem lehet egymással további megfontolások nélkül egybevetni. Ezzel szemben Roesle, ismert német demográfus már a Német Városok Statisztikai Évkönyvében is alkalmazott módszert (a nem helybeli születések és halálozások különválasztását) is jelentős eredménynek tartja s a részletkérdések közül még arra emlékeztet, hogy kisebb városok nagy elmebeteg- és fogház-intézeteit tulajdonképpen speciális elbírálásban kellene részesíteni, lakóikat mintegy az illető város különleges lakónépesség-csoportjának tekinteni. Burgdörfer sem a népességi lajstromok, sem a kiszámított népesség szempontjából nem tartja aggályosnak a népszámlálások nyári időpontját, hanem a rendes lakónépesség pontos kimutatását tekinti döntő tényezőnek.

Kétségtelen, hogy a Mayer és Busch által tárgyalt problémák nemzetközi szempontból is fontosak. Ami a rendes lakónépesség adatát illeti, ennek kimutatása, mint mást, úgy Magyarországon is, elsősorban a városokban, főleg Budapesten fontos; Budapestről pedig régebbi népszámlálások, valamint az 1925. évi fővárosi népszámlálás pontosan kimutatta a rendes lakónépesség adatait. Viszont országszerte fontos a népességi statisztikának a lakóhely figyelembevételével való kiépítése. Budapest székesfőváros hosszú idő óta szétválasztja kimutatásaiban a helybeli és a nem helybeli halálozások számát, néhány év óta ezenkívül az összes városokról és a 10.000-nél népesebb községekről is rendelkezésre állanak a Központi Statisztikai Hivatal Statisztikai Havi Közleményeiben a kórházakban elhunyt nem helybeli lakosok és a talált idegen hullák adatai. S hogy csupán ezeknek a számoknak különválasztása is mennyire tisztább képet nyújt a városok és a vidék halálozási viszonyairól, erre már a Szemlében is rámutathattunk;¹⁾ ugyancsak a Szem-

¹⁾ V. ö. M. Stat. Szemle 1928. (VI.) évf. 1244. és köv. l.

¹⁾ V. ö.: M. Stat. Szemle 1928. (VI.) évf. 871. és köv. l.

leben megjelent egyik cikk¹⁾ világította meg a nem helybeli anyaktól származó születések szerepét a magyar fővárosban. Ezeknek a megközelítően pontos adatoknak birtokában megállapítható, hogy a magyar népmozgalmi statisztika egyik legfontosabb feladata ezidőszerint e statisztikai ágnak a Stuttgartban megbeszélte szempontok alapján való továbbfejlesztése, kifinomítása.

Szóba került még a stuttgarti konferencián a demográfia köréből a *halálteki nomenklátúra* kérdése; ezt a kérdést a *forgalmi baleseteket* tárgyaló rövid referátumához kapcsolódóan ad hoc előterjesztés alakjában *Helbling* magdeburgi igazgató vetette fel. A nemzetközi halálteki nomenklátúra németországi bevezetéséről és nehézségeiről a hozzászólások során azután *Piatzer* birodalmi statisztikai hivatali igazgató számolt be, felvázolva a legutolsó párizsi nemzetközi konferencián elfogadott nomenklátúra alapelveit. A forgalmi balesetstatisztika kifejlesztésére vonatkozó kérdésekre a birodalmi statisztikai hivatal részéről *Berliner* kisasszony adta meg a kért felvilágosításokat.

A gazdasági kérdések közül tulajdonképpen csak *egy probléma* foglalkoztatta hosszabban a stuttgarti konferenciát. *Zwick* esseni igazgató a *jövedelmi statisztikáról* adott elő, *Rübel* dortmundi igazgató pedig correferátumában a *jövedelmi adóstatisztika* kérdéseivel foglalkozott. *Zwick* előadása az előző évi kölni konferencián elhangzott referátumhoz²⁾ csatlakozott s főleg a legújabb idevágó munkálatok, elsősorban a birodalmi statisztikai hivatal 1926-ra vonatkozó kiadványa, valamint az éppen folyamatban lévő jövedelmi adóstatisztika előkészítéséről és felvételéről nyilvánosságra került adatok alapján ismertette behatóan a témájául választott problémát. Minthogy az általános elméleti kérdésekkel ez az előadás nem foglalkozott s *túlnyomólag csupán a legújabb német felvételt érintő gyakorlati kívánalmakat terjesztett elő*, magyar szempontból alaposabb ismertetésére nincs szükség. Elég, ha megemlítjük, hogy *Zwick* referátuma elsősorban a jövedelmi adóstatisztika alapját alkotó adóügyi nyilvántartásokat (adólapokat, utalólapokat), az anyag teljessége és tökéletesbítése érdeké-

ben teendő intézkedéseket, továbbá egyes speciális kérdéseket ismertette. Javaslatai is inkább csak részletkérdésekre vonatkoztak. Ugyancsak az *anyaggyűjtés, valamint a feldolgozás problémáinak* megbeszélése volt a tárgya *Rübel* társelőadó referátumának, aki azonban a továbbiakban a *technikai feldolgozáson* kívül a *tudományos feldolgozásnak* és az eredmények gyakorlati felhasználásának általános kérdéseit is felsorakoztatta. Azt pedig, hogy a birodalmi statisztikának ezt a fontos adatgyűjteményét két referátum is részletekbe menő formában tárta a konferencia elé, *Rübel* azzal támasztotta alá, hogy a felvétel tulajdonképpen 23 millió adóköteles egyénre terjeszkedik ki s végrehajtása a pénzügyi hivatalok hosszas előmunkálatait, a munkaadók gondos kioktatását teszi szükségessé, tanulságainak minél tökéletesebb értékesítése tehát csupán gazdaságossági tekintetben is közérdek. A két előadásban előterjesztett óhajokra a birodalmi statisztikai hivatal részéről *Heine* segédreferens tett észrevételeket.

★

A városi statisztikusok kétnapos konferenciáját követő napon zajlott le a **Német Statisztikai Társaság 11. taggyűlése**. Az érdeklődés — különösen a külföld részéről — az ülés tárgyainak iránt még nagyobb volt, mint az előző két napon, ami természetes is, hiszen a Német Statisztikai Társaság nemcsak a Németbirodalom hivatalos, tudományos és magánstatisztikusait egyesíti, hanem számos külföldi statisztikust is tagjai közé számíthat. Érthető tehát, hogy a városstatisztikus konferencián is megjelent külföldi vendégek tábora a Társaság ülésén lengyel és cseh statisztikusokkal bővült, az összes résztvevők létszáma pedig a nyolcvanöt is meghaladta.

A taggyűlés tárgyszaván társasági ügyeken kívül a *következő referátumok* szerepeltek: *Müller*: Erkölc és erkölcsstatisztika; *Berliner*: Németország egybeszövődése a világgazdasággal és a német külkereskedelmi statisztika feladatai; *Vershofen*: A magángazdasági piaci megfigyelések statisztikája; *Morgenroth* és *Isaac*: A közigazdasági és a magángazdasági statisztika együttműködésének tanulmányozására kiküldött bizottság jelentése. A négy téma megvitatása az ülések egy napra korlátozott munkaidejét teljesen lefoglalta.

¹⁾ L. *Pfeiffer* Miklós dr.: Adatok a székesfőváros és környéke népmozgalmához. M. Stat. Szemle 1927. (V.) évf. 831—844. l.

²⁾ V. ö.: M. Stat. Szemle 1929. (VII.) évf. 688. l.

Mielőtt a négy előadás részletesebb ismertetésére térnénk át, a Német Statisztikai Társaság *munkamódozásait* illetőleg megemlíteni kívánjuk, hogy ez az aránylag fiatal, csupán 1911-ben alakult egyesülés munkásságának zömét az *évi közgyűlésekre* összpontosítja, miután a birodalom nagy kiterjedése, a kulturális és az egyesületi életben is vezető szerepre hivatott centrumainak egymástól távoli fekvése olyan értelemben vett élénkebb egyesületi élet kialakulására, mint aminőt p. o. a Magyar Statisztikai Társaságnál látunk, nem alkalmas. (A társulat orgánumai, az „Allgemeines Statistisches Archiv“ és a „Deutsches Statistisches Zentralblatt“ is csupán jóval lazább kapcsolatban állanak a Társasággal, mint aminőben pl. a Magyar Statisztikai Társaság áll Journaljával.) *Intenzívebbé* csupán azáltal válik a német statisztikusok tudományos testületének tevékenysége, hogy tagjai az egyes fontosabb témákat alapos *bizottsági előmunkálatok* során készítik elő a közgyűlésre s a taggyűlések *határozatait* a Társaság elnöksége az illetékes tényezők tudomására hozva a gyakorlati statisztikai életet érintő *megállapodások végrehajtását* a birodalom kormányzatánál és hivatalos statisztikai szervénél is szorgalmazza. A Társaság *taglétszáma* egyébként bizonyos mértékig korlátozott, amennyiben tagjai csupán azok lehetnek, akik akár hivatalos állásukban, akár más minőségben, a tudományos és a gyakorlati élet terén, statisztikai munkásságot fejtenek, illetve fejtettek ki. A Társaság tekintélyének gyarapodását, törekvéseinek szélesebb körben való értékelését jelenti azonban az a tény, hogy alapszabályainak korlátozó rendelkezése mellett is, a tagok száma egy év alatt 246-ról 269-re emelkedett, főleg a magánstatisztikusok nagyobb számú belépése folytán. A stuttgarti ülés határozata értelmében a Társaság *tiszteletbeli tagjainak* száma is emelkedett, a magyar és nemzetközi körökben egyformán nagyrabecsült német statisztikusnak, *Loschnak*, Württemberg statisztikai hivatala nemrégiben nyugalmába vonult jeles igazgatójának tiszteletbeli taggá választása folytán.

Azt a *szerepet*, melyet Németország statisztikai életében a Német Statisztikai Társaság egyre eredményesebben betölt, *Zahn* elnök, Bajorország statisztikai hivatalának elnöke és a müncheni egyetem tanára vázolta tartalmas megnyitójában. A Társaság *célja*, — úgymond — a hivatalos, egye-

temi és magánstatisztikusoknak egy tudományos szervezetbe való tömörítése. Az együttműködés eredménye azután nemcsak tudományos téren nyilvánul meg, hanem a hivatalos statisztika és a különféle szövetkezetek, hivatási egyesületek, gazdasági intézmények munkaterületein is. A Társaság elsősorban *tudományos szempontokból* boncolja a hivatalos statisztika felvételi, feldolgozási és értékesítési módszereit, valamint a magán- és az egyesületi statisztika aktuális problémáit. Mindezek a kérdések ma, a *racionalizálás korszakában* az állami és a magánéletben egyformán fontosak. A Német Statisztikai Társaság ezúttal első ízben látogatott el a svábföldre, Württembergbe, — míg a német városi statisztikusokat Stuttgart városa már egy ízben, 1906-ban vendégül látta, — ahonnan a statisztikának olyan nagynevű művelői származtak, mint a múlt században *Rümelin* és ma *Losch*. — Ugyancsak a württembergi statisztika múltjának emlékeit elevenítette fel az elnöki megnyitó után *Trüdinger* kormányfőtanácsos, aki Württemberg miniszteriumainak és statisztikai hivatalának üdvözlét hozta. Majd *Fuchs* professzor a tübingi egyetem és a Württembergi Közgazdasági Társaság nevében köszöntötte a közgyűlést.

A taggyűlésen elhangzott négy referátum közül *legáltalánosabb érdeklődéssel* az *eiméleti jellegű* első előadás találkozott, *Müller* thüringiai statisztikai hivatali igazgató „*Erkölc és erkölcsstatisztika*“ című értékes referátuma. A statisztikai tudománynak régóta előszeretettel művelt, mégis sokat kritizált és támadott ága éppen a *morálstatisztika*. Nagynevű művelői: a morálstatisztika atyjának mondott *Guerry*, továbbá *von Oettingen*, *Schnapper-Arndt*, *Földes* és mások után a német statisztika alig öt éve elhunyt nagymestere, *von Mayr* „*Statistik und Gesellschaftslehre*“ című klasszikus művének nagyterjedelmű harmadik kötetét¹⁾ szentelte a morálstatisztika problémáinak s e tudományágnak *legalaposabb rendszerét* alkotta meg. Az a körülmény azonban, hogy az erkölcsstatisztika *szimptomákon* épül fel, s az erkölcsi élet tényei statisztikailag nehezen foghatók meg és még nagyobb nehézségekbe ütközik a morálstatisztika mezején az okok kikuta-

¹⁾ v. *Mayr*: Statistik und Gesellschaftslehre. III. Band. Moralstatistik mit Einschluss der Kriminalstatistik. (Sozialstatistik. I. Teil). Tübingen, 1917. VIII+1042 l.

tása, az erkölcsstatisztikát a statisztikának legnehezebben művelhető ágává tették, mely ellen éppen legújabbban intézett erős, bár sokban nem meggyőző erejű támadást a német-olasz Michels „Sittlichkeit in Ziffern? Kritik der Moralstatistik“ című művében.¹⁾ Különösen ez az újabb állásfoglalás tette indokolttá a morálstatisztika problémáinak a Német Statisztikai Társaság ülésén való napirendre tűzését. Müller maga előadásában az erkölcsstatisztikával szemben szintén kissé szkeptikus álláspontra helyezkedett. Megemlékezve a morálstatisztika fontosabb irodalmi termékeiről s az erkölcsstatisztika lényegének, feladatainak és tárgykörének különféle meghatározásairól, arra mutatott rá, hogy már az erkölcs fogalmának szabatos megállapítása sem könnyű, különösen, mert állásfoglalásunkat egyéni világnézet irányítja: az erkölcs és az erkölcsös egyaránt mást jelent egyházi, történeti és természettudományi nézőszögből. Ezenkívül népességről-népességre, időről-időre, sőt néprétegről-néprétegre is más általános megítélésben részesül az erkölcsös és az erkölcsi rendbe ütköző cselekmény, ami talán a legnagyobb akadály a összehasonlító morálstatisztikának. Müller szerint tehát az erkölcs fogalma objektív, szilárd alapokon és egyszersmindenkorra érvényes erővel nem határozható meg, éppen mert teljesen a világnézet dolga, hogy mit tekintsünk erkölcsös és erkölcsellenes cselekedetnek. Ennélfogva nincs morálstatisztika sem Mayr értelmezésében, aki az erkölcsi élet állapotai és jelenségei statisztikájának tekintette azt. Sőt Müller a morálstatisztikát abban az értelemben sem ismeri el, amely szerint ez bizonyos cselekedetek (öngyilkosságok, házasságkötések stb.) indítórúgóinak statisztikája lenne. Minthogy továbbá az erkölcs belső erő, amely az egész emberi életre rányomja bélyegét, a népességi, gazdasági, társadalmi stb. statisztika mellett külön erkölcsstatisztika nem alakítható ki, csupán csak a statisztika minden ágából nyert kutatási eredmények morálstatisztikai szempontból való vizsgálatának van helye. Ez az első szerény pozitívum a Müller eszmefuttatását egybefoglaló alapelvekben. A morálstatisztikának, mint tudománynak tehát csak az lehet a feladata, hogy a természeti, gazdasági, szociális és kulturális életnek csupán azokat a tényeit és összefüg-

géseit tisztázza, melyek a morálstatisztikai nézőszögből való vizsgálódások számára hozzáférhetők. Ezeknek a tényeknek és összefüggéseknek morális értékelése azonban már nem a tudomány, hanem az egyéni világnézet feladata. A sok negatívum eredményeképpen Müller ugyan a morálstatisztikáról elismeri, hogy az a tudomány tárgya, a morált magát azonban a hit és nem a tudomány tárgyának tekinti.

Az előadó fejtegetéseit éppen meglehetősen szkeptikus és elutasító állásfoglalása miatt élénk eszmecsere követte. Krose páter egyházi statisztikus, aki a Müller által említett három világnézeti szempont mellett negyediknek a filozófiát is elismeri, a morálstatisztikával szemben nem annyira peszsimisztikus, mint az előadó, hiszen olyan erkölcsi fogalmakat is ismer, amelyeket a természet az emberbe mintegy beleoltott. A morálstatisztikával ugyan az erkölcsi életet pontosan figyelemmel kíséreni nem lehet, csupán egyes külső megnyilvánulásait, azonban Mayrnak igazat adva, úgy véli, hogy a külső jelekből is lehet kielégítő következtetéseket vonni az erkölcsi életre, persze maga az erkölcsiség csak az összes pozitív és negatív szempontok gondos és óvatos egybevetése útján mérhető meg objektíve. Winkler osztrák statisztikus-professzor sem osztja Müller tagadó állásfoglalását s főleg az erkölcsstatisztika szimpomatikus jellegének aláhúzására törekedett hozzászólásában. A morálstatisztikát éppen különleges jellegére való tekintettel a statisztika külön ágának, igaz, hogy nehezen s csak nagy óvatossággal művelhető területének tekinti. Nézete szerint, ha figyelemmel vagyunk arra, hogy szimptomákból kell a következtetéseket levonni és ha nem tévesztjük szem elől azt sem, hogy az erkölcs fogalma nem mindenütt és nem minden tekintetben abszolút s egyenlő értékű, nem lehet akadály annak, hogy az erkölcsstatisztikát továbbra is Mayr szellemében műveljük. Flaskämper magántanár viszont Müller álláspontjához áll közelebb s nemcsak a morálstatisztikai kutatást, hanem egy-egy tény morális elbírálását (pl. egy öngyilkosságét) is nehezen megoldható feladatnak tartja. Müllerrel egyetértve, az erkölcsstatisztikát külön statisztikai ágnak nem ismeri el. Zahn azt a körülményt, hogy az erkölcsi élet statisztikájának határai vitásak, nem tekinti a kutatás akadályának, sőt éppen ezért feltétlenül szükségesnek tartja az erkölcssta-

¹⁾ Michels: Sittlichkeit in Ziffern? Kritik der Moralstatistik. München und Leipzig 1928. VIII+229 l.

tisztikának a társadalmi élet struktúra- és konjunktúra-megfigyelésével kapcsolatos beható művelését. Egy újabb felszólaló, *Sieger*, *Zahnnal* egyetértve, ellentmondást is lát Müller tételeiben. Hogy a morálstatisztika szimptóma-statisztika, ezt már *Quetelet* is tudta s ezért ő és *Mayr* is az értékítéletektől tartózkodtak és többnyire megelégedtek a ténymegállapítások leszögezésével. Ezekre a felszólalásokra adott válaszában *Müller* megállapította, hogy referátumának vezérelveit a legtöbben félreértették; az erkölcsstatisztika létjogosultságát ő maga nem tagadta, referátumában azonban arra törekedett, hogy vitás területeinek határvonalait határozottan és pontosan vonja meg.

Az ülés következő előadója *Berliner* kissasszony volt, tudtunkkal a német statisztikai ülések első nő-előadója. *Berliner* kissasszony, aki a birodalmi statisztikai hivatal tisztviselője, *Németországnak és a német közgazdaságnak a világgazdasággal való egybeszőződését s a német külkereskedelmi forgalmi statisztika ezzel kapcsolatos feladatait* foglalta össze részletesen kidolgozott előadásában. A referátum kiindulási pontját az a tétel képezte, hogy Németország a lakosság életstandardjának a jelenlegi színvonalon való megtartása céljából *behozatalra van ráutalva*. Hiszen az *élelmészési cikkek* németországi fogyasztásának $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{5}$ része külföldről származik, sőt a német *iparnak* külföldi *nyersanyagszükségletei* is jelentékenyek; olyannyira, hogy az ipar foglalkoztatottságának a birodalom ipari nyersanyagbehozatala az egyik legjobb fokmérője. A behozatalnak ebből a két fő ágból származó mennyisége a hazai termelés fokozásával sem helyettesíthető teljesen. Arra kell tehát törekedni, hogy ezt a nélkülözhetetlen behozatalt a *német kivitel* *fizesse meg*. S ez annál inkább fontos, mert a fizetési mérleg kiegyenlítésében a háború előtt fontos szerepet játszó egyéb tételek (külföldre nyújtott kölcsönök kamatbevételei stb.) ma régi szerepüket nem bírják betölteni. A *kivitel jelentősége a német ipar szempontjából* szintén rendkívül nagy, miután az egész német ipari termelésnek mintegy 20%-a külföldre kerül ki. A békeszerződés Németországnak éppen azokat a területeit szakította el, amelyekről a birodalom gabonatöbblete külföldre exportáltatott, úgyhogy ma a német kivitel túlnyomórésze ipari és pedig készáru-, illetve gyártmánykivitel. Ez a *gyártmányexport* ugyan a háború vége óta mennyiségileg csaknem

a világháború előtti színvonalra emelkedett, *világkereskedelmi aránya* (1928-ban 16,4%) azonban még mindig *nem érte el* a háború előtti (1913-ban 21,3%). Előadó a nemzetközi tőkeforgalom megváltozott irányában látja e jelenség okát, valamint abban, hogy az Amerikai Egyesült Államok és más tengerentúli országok világkereskedelmi jelentőségének megnövekedése folytán egész Európa szerepe lényegesen kisebb, mint a béke éveiben. A német *kiviteli politikának* legfontosabb feladata, hogy a világkereskedelem mai alakulásához alkalmazkodjék, ebből a szempontból pedig elsősorban az az irányadó, hogy a *német gyártmánykivitel háromnegyed része európai államokba* (köztük *Magyarországba*) irányul. Ezeket az országokat a német piac számára biztosítani kell. A világpiacon annyira kiélestedt a helyzet, hogy a *minél tökéletesebb külkereskedelmi statisztika* nélkülözhetetlen nemcsak a külkereskedelemben közvetlenül érdekelt gazdasági körök tájékoztatása céljából, hanem azért is, mert az áruforgalmi statisztika a kereskedelmi politikának, a reparációs- és kölcsön-politikának, a konjunktúramegfigyelésnek nélkülözhetetlen segédeszköze, s adatai a fizetési mérleg összeállításánál is súlyosan esnek latba. Az előadás ezután még néhány *részletesebb adatot* közölt a német külkereskedelmi forgalomról és kitért az adatgyűjtés *módszereire* s fokozatos megjavításának problémáira.

Hogy a *világgazdasági kérdések* Németország tudományos köreit és közéletét manapság mennyire foglalkoztatják, erre *Zahn* mutatott rá a vitát bevezető hozzászólásában. A felszólalók többsége egyébként túlnyomórésztben *speciális* követelményeket említett fel, melyek véleményük szerint a német külkereskedelmi statisztika kifinomításához nagyban hozzájárulhatnának. *Vershofen* professzor a fizetési mérleg problémájára terelte a szót, míg *Busch* az országon átmenő forgalom fontosságára és kérdéseire figyelmeztetett, a birodalmi gazdasági miniszter képviselőjében megjelent *Soltau* miniszteri tanácsos pedig a miniszter meleg és megértő üdvözlétének tolmácsolása után a külforgalmi statisztikának és a külkereskedelmi politikának egy közös problémáját sorolta fel. A hozzászólók többsége egyúttal elismeréssel emlékezett meg a birodalmi statisztikai hivatalnak az áruforgalmi statisztika megjavítása érdekében tett eredményes kísérleteiről.

A gazdaságkutatás aktuális kérdései közül választott témát referátuma számára *Vershojen* professzor. A *magángazdasági piaci megfigyelések statisztikája*, melyet előadása részleteiben is áttekintett, ma még kiépítésre vár. A vállalatok és üzemek nemcsak *belső* statisztikai kutatásra, az üzemi statisztikára, hanem *külső* kutatásra, a piaci statisztikára is rá vannak utalva. A piaci megfigyelések statisztikáját mindazoknak a számszerűleg megfogható adatoknak felvételére, begyűjtésére, feldolgozására és ábrázolására kell kiterjeszteni, amelyekből egy termék piaci helyzete a *multba* visszamenőleg megállapítható. Ezek a statisztikai adatok egyúttal *prognózis* alapjául is szolgálhatnak. Természetes azonban, hogy a piac jövő alakulására csak nagy óvatossággal lehet következtetni, miután az előrelátható események csak hasonló körülmények között következhetnek be. A piaci megfigyelésekre szolgáló statisztikát a vállalatok az üzemi statisztika mellett sem nélkülözhetik s éppen ezért indokolt ennek a különben nem új statisztikai területnek mélyebbre hatoló kiművelése. A referátum irányelvei ezenkívül többnyire *gyakorlati* tapasztalatokon alapuló közismert megállapításokat szegtek le. Hasonlóképen túlnyomórészt gyakorlati tapasztalataik alapján szóltak a kérdéshez a vitában résztvevő német statisztikusok is.

A *közgazdasági és magángazdasági statisztika együttműködésének tanulmányozására kiküldött bizottság jelentését Morgenroth és Isaac* professzorok szerkesztették és terjesztették a taggyűlés elé. Minthogy ez a kérdés a Német Statisztikai Társaság közgyűlésein évek óta már több ízben szerepelt s különböző szempontokból a legalaposabb megvitatásban részesült, legutóbb a múltévi kölni közgyűlésen¹⁾ éppen a bizottság két előadója részéről, a jelentést bemutató *Morgenroth* müncheni statisztikai hivatali igazgató és műegyetemi tanár megelégedett azzal, hogy az előző évi tárgyalások és a bizottsági előmunkálatok során le-szűrődött javaslatokat írásban terjessze elő s maga csupán általánosságban tájékoztassa (elismerésreméltó rövidséggel) a közgyűlésen jelenvoltakat. Miután a közgazdasági és az üzemgazdasági statisztika tudományos összefüggései s a statisztikára ebben a kérdésben nehezedő *teoretikus feladatok* álta-

lánosságban még Kölnben véglegesen tisztáztattak, a bizottsági jelentés ezúttal egyes *konkrét feladatokat* jelölt meg, amelyek által a kitűzött célokat elérni lehet. Ebben a kérdésben a *tudomány feladata* — és pedig a tudományos kutatás terén — megfelelő tudományos publikációk elősegítése, a kérdés egyes részleteinek egyéni, bizottsági vagy szemináriumi munka útján való kidolgozása, figyelemmel nemcsak a közgazdasági és üzemgazdasági statisztika együttműködésének általános elméleti problémáira, hanem egyes gazdasági ágakat érdeklő és speciális jelentőségű kérdésekre is. Ezenkívül elsősorban a vállalatok figyelmét kell felhívni az üzemstatisztika eredményeire, statisztikáik megjavítására és egyesítésére, másodsorban speciális intézetek munkásságát kell minden módon elősegíteni. Fontos tudományos feladatok vannak itt a *főiskolai oktatásügyre* is s e feladatokat a bizottság javaslatai szintén egyenként felsorolták. A *gyakorlati statisztika és a praktikus élet feladatai* közül első helyen a *hivatalos statisztikát* terhelő feladatok említendők; itt a statisztikának a társadalmi és a gazdasági élet szükségleteihez való minél teljesebb hozzásimítása a legfontosabb követelmény. A jelentés javasolja, hogy a hivatalos statisztika minél szorosabb kapcsolatot létesítsen a különféle szervezetekkel, szövetségekkel, korporációkkal és nagy vállalatokkal s arra is törekedjék, hogy a vállalatok üzemi statisztikája alapján egyes ipari ágak és gazdasági csoportok mélyreható statisztikája összeállítható legyen. Még szorosabb kapcsolat létesítendő a *konjunktúrakutatás* és az üzemgazdasági statisztika szempontjából figyelembe jövő intézmények között. A *gazdasági és szociális egyesületek és szövetségek s más korporációk feladata* pedig egyrészt a hivatalos statisztika eredményeinek fokozottabb figyelembevételére, másrészt statisztikáiknak a hivatalos statisztika rendszerébe való beillesztése, továbbá elősegítése annak, hogy az egyes gazdasági ágakról készülő felvételek minél teljesebben terjesztethessenek ki a vállalatokra és üzemekre. Az *egyres vállalatokra* pedig az a feladat háramlik, hogy célszerű és az üzemi keretekbe beilleszthető statisztikai feljegyzéseket vezessenek be, a statisztikai munka előfeltételeit megteremtsék és pedig oly módon, hogy adatközléseik a hivatalos statisztika által különleges műveletek nélkül is össze-

¹⁾ V. ö.: M. Stat. Szemle 1929. (VII.) évf. 691. és köv. l.

foglalhatók legyenek. E feladatok elvégzése a vállalatokra nézve haszonnal jár, mert őket abba a helyzetbe hozza, hogy a hivatalos statisztika és a konjunktúramegfigyelés eredményeit gyakorlatilag is értékesíthetik. Ezeket az irányelveket *Isaac* professzor még néhány részletkérdés hosszadalmas megbeszélésével törekedett kiegészíteni, a közgyűlés azonban a detailproblémák tárgyalásába nem ment bele s a *Morgenroth* által előterjesztett javaslatokat tárgyalási alapul elfogadva a két év előtt kiküldött bizottságot a *további előkészítő munkával* megbízta.

★

Ezek a felvázolt problémák foglalkoztatták a háromnapos ülések résztvevőit. Megemlékezni kell azonban még arról is, hogy a nemzetközi kongresszusokon dívó és bevált szokásnak megfelelően a német statisztikusok is *több nyomtatványt* hoztak el és osztottak szét Stuttgartban a jelenlévők között. E dolgozatok és füzetek közül elsősorban megemlítendő a vendégekről nagy figyelemmel gondoskodó *Kessner* igazgató vezetése alatt álló stuttgarti statisztikai hivatal „*Stuttgarter Wirtschaftsberichte*“ című közleményének április-május havi száma, mely tanulságos kartogramm kíséretében részletes statisztikát közölt Stuttgart 1929. évi utcai közlekedési baleseteiről. Boroszló város statisztikai hivatalának von *Auer* igazgató szerkesztésében megjelent „*Monatsberichte des statistischen Amtes der Stadt Breslau*“ c. kiadványának 1930 márciusi száma is figyelemre tarthat számot, mert bevezető cikke a statisztikai hivatal gépek útján eszközölt néhány feldolgozásának tanulságaira vet világot.¹⁾ A nürnbergi kereskedelem- és társadalomtudományi főiskola gazdaságmegfigyelő intézete által szerkesztett „*Der Markt der Fertigware*“ című kiadvány 1929 október havi füzete pedig *Vershofen* referátumának kiegészítésére szolgált s e célból került szétosztásra. Végül a statisztikai irodalom nagy nyereségét jelenti az „*Archiv für den Fremdenverkehr*“ c. 1930 áprilisában megindított és Stuttgartban megismert folyóirat, melynek első számában gazdag statisztikai anyagközléseken kívül *Zahn* és *Büchner* avatott

tollából jelent meg egy-egy idegenforgalmi tárgyú értékes statisztikai dolgozat.

A három ülésnap túlnyomórészt igénybevevő *intenzív tárgyalások* mellett *tanulságos kirándulásokra* is jutott idő. Stuttgart, ez az erdős domb- és hegykoszorú köze bégyazott nagyváros szép fekvésén kívül abból a szempontból is felkeltette a statisztikus-vendégek érdeklődését, amennyiben a háború óta legerőteljesebben, legegészségesebben fejlődő városa Németországnak, s nemcsak mint Württemberg fővárosa, hanem a délnémet ipar, kereskedelem és forgalom egyik legfontosabb empóriumaként is nagy jövő elé néz. A városnak és külvárosainak hatalmas ipari telepei közül egy mintaszerűen berendezett cipőgyár megtekintése üzemtechnikai tekintetben volt tanulságos, Stuttgart modern, sőt hipermodern házsorai mellett pedig az Óváros műemlékei s a fejedelmi paloták a város multjára emlékeztettek, így a város tulajdonát alkotó pompás Villa Berg, ahol Stuttgart városa látta vendégül a statisztikai hét látogatóit. Itt fényes estély keretében hangsúlyozta ismételten a statisztika iránti megértését *Lautenschlager* főpolgármester, míg *Meyer* és *Zahn* elnökök, továbbá *Breisky* osztrák és *Mangold* svájci statisztikusok nemesak a vendégszeretetért mondtak meleg szavakkal köszönetet, hanem a statisztika művelésének, különösen pedig a kongresszusi együttműködésnek fontosságára is rámutattak.

Tulajdonképpen két német statisztikai testület ülése folyt le Stuttgartban, az ülések azonban ezúttal is szinte a *nemzetközi konferenciák* sorába emelkedtek. A tárgyrend Stuttgartban ugyan nem volt annyira túltömött, mint néhány korábbi ülésen, a nemzetközi statisztikus-társaság színe előtt lefolyt tárgyalások azonban nemcsak német, hanem nemzetközi szempontból is hozzájárultak a statisztika problémáinak tisztázásához. Ezenkívül a baráti és személyi kapcsolatok kimélyítése, az egyes problémáknak előszóval s a konferencia keretein kívül való megbeszélése is olyan eredmény, amelynek jelentőségét egy más alkalomból a svájci *Rappard* professzor is elismerte, aki pedig¹⁾ meglehetősen elítélőleg nyilatkozott akkoriban a résztvevők türelmét nem egyszer túl-

¹⁾ v. *Auer* hasonló tárgyú előző évi kölni előadását illetőleg v. ö. M. Stat. Szemle 1929. (VII.) évf. 687. és köv. l.

¹⁾ V. ö.: *Rappard*: Zum internationalen Abkommen über Wirtschaftsstatistik vom 14. Dezember 1928. Weltwirtschaftliches Archiv 30. Band (1929. II.) 98. és köv. l.

ságosan igénybevevő konferenciázásokról. *Magyar szempontból* végül a német statisztikusok összejöveteleinek jelentőségét az adja meg, hogy túlnyomórészt Középeurópa statisztikusait gyűjtik a tárgyalóasztal mellé

s így a magyar tudományt legfőképen érdeklő középeurópai statisztikai problémák megbeszélésére nyújtanak módot.

Thirring Lajos dr.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. — *Office central royal hongrois de statistique.*

Cím- és jellegadóományozás. — *Promotion.* Magyarország Főméltóságú Kormányzója Budapesten 1930. évi június hó 28-án kelt magas elhatározásával a m. kir. miniszterelnök előterjesztésére *Farkasfalvi* Sándor dr. miniszteri osztálytanácsosi címmel felruházott miniszteri titkárnak és *Dobrovits*

Sándor dr. miniszteri osztálytanácsosi címmel felruházott miniszteri titkárnak, a Magyar Statisztikai Szemle szerkesztőjének a miniszteri osztálytanácsosi jelleget, *Várszeghy* János dr. és *Elekes* Dezső dr. miniszteri fogalmazóknak pedig a miniszteri segédtitkári címet és jelleget adományozta.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzügyi betétek. — A részvények értéke. — Fizetéseketelenségek. — Váltóóvások. Gazdasági jelzőtábla. Rajzok a gazdasági jelzőtáblához. *Mouvement de la population.* — *Chômage.* — *Effectif des véhicules à moteur.* — *Formation des prix.* — *Dépôts en banque.* — *Indice des actions.* — *Insolvabilité.* — *Lettres de change protestées.* *Tableau économique.* *Graphiques au tableau économique.*

Mouvement de la population. En juin 1930, on a célébré 5.665 mariages, soit 8.0 pour 1000 habitants contre 7.1‰ en juin 1929. On a enregistré 16.978 nés-vivants, soit 728 de plus qu'au mois de juin de l'année précédente; la proportion des naissances vivantes a été de 23.9 pour 1000 habitants contre 23.0‰ en juin 1929. Il y a eu 10.673 décès, soit 392 de moins qu'en juin 1929; la proportion des décès a été de 15 pour 1000 habitants, contre 15.7‰ au même mois de 1929. Ainsi donc la proportion de l'accroissement s'est élevée de 7.3 à 8.9‰. Parmi les morts, on comptait 2.875 enfants de moins d'un an; il y a donc eu sur 100 nés-vivants 16.9 décès au-dessous d'un an; c'est un accroissement de 0.7% par rapport à l'année précédente.

La tuberculose a causé 1475 décès, soit 247 de moins qu'au même mois de l'année précédente. La mortalité par tuberculose a été de 2.08 pour 1000 habitants, contre 2.44 en juin 1929.

Chômage. En juin 1930, les Syndicats socialistes chrétiens et social-démocrates ont inscrit 19.789 chômeurs, soit 34.5% de plus qu'au même mois de l'année précédente et 4.5% de moins qu'en mai 1930. Parmi les chômeurs, il y avait 17.024 hommes (86%, soit 4.9% de moins qu'en mai) et 2.765 femmes (2.1% de moins qu'en mai). Les chômeurs de Budapest représentaient 53.8%

des sans-travail de Hongrie; le nombre de ceux-là a diminué de 4% par rapport au mois précédent; le nombre des chômeurs de province a également fléchi, présentant une diminution de 5.1%. Le chômage a augmenté dans l'industrie du cuir (8.9%); dans celle de l'habillement (3.7%); dans l'alimentation (3.2%) et dans l'industrie du fer (2.3%). Il a le plus diminué dans le bâtiment (14.2%), parmi les employés d'hôtel et de restaurant (11.4%) et chez les travailleurs intellectuels (9.9%).

D'après les Offices publics de placement, dont les relevés comprennent aussi les bureaux privés gratuits de placement, il y a eu 13.454 offres de travail, 40.359 demandes et 10.436 placements. Sur 100 offres, on comptait 300 demandes (328 à Budapest et 229 en province). On a placé 25.9% des chômeurs ayant demandé du travail (23.3% à Budapest et 35.2% en province).

L'effectif des véhicules à moteur s'est élevé en juin 1930 à 30.345, s'accroissant de 351 unités (1.2%) par rapport au mois précédent. C'est le nombre des motocyclettes qui s'accrut le plus, dépassant de 1.9% le chiffre correspondant du mois précédent. Comparativement à celui-ci le nombre des automobiles de tourisme et des autres autos pour personnes a augmenté de 0.7%; celui des autobus et des camions, de 1.2%.

ságosan igénybevevő konferenciázásokról. *Magyar szempontból* végül a német statisztikusok összejöveteleinek jelentőségét az adja meg, hogy túlnyomórészt Középeurópa statisztikusait gyűjtik a tárgyalóasztal mellé

s így a magyar tudományt legfőképen érdeklő középeurópai statisztikai problémák megbeszélésére nyújtanak módot.

Thirring Lajos dr.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. — *Office central royal hongrois de statistique.*

Cím- és jellegadóományozás. — *Promotion.* Magyarország Főméltóságú Kormányzója Budapesten 1930. évi június hó 28-án kelt magas elhatározásával a m. kir. miniszterelnök előterjesztésére *Farkasfalvi* Sándor dr. miniszteri osztálytanácsosi címmel felruházott miniszteri titkárnak és *Dobrovits*

Sándor dr. miniszteri osztálytanácsosi címmel felruházott miniszteri titkárnak, a Magyar Statisztikai Szemle szerkesztőjének a miniszteri osztálytanácsosi jelleget, *Várszeghy* János dr. és *Elekes* Dezső dr. miniszteri fogalmazóknak pedig a miniszteri segédtitkári címet és jelleget adományozta.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzügyi betétek. — A részvények értéke. — Fizetéseketelenségek. — Váltóóvások. Gazdasági jelzőtábla. Rajzok a gazdasági jelzőtáblához. *Mouvement de la population.* — *Chômage.* — *Effectif des véhicules à moteur.* — *Formation des prix.* — *Dépôts en banque.* — *Indice des actions.* — *Insolvabilité.* — *Lettres de change protestées.* *Tableau économique.* *Graphiques au tableau économique.*

Mouvement de la population. En juin 1930, on a célébré 5.665 mariages, soit 8.0 pour 1000 habitants contre 7.1‰ en juin 1929. On a enregistré 16.978 nés-vivants, soit 728 de plus qu'au mois de juin de l'année précédente; la proportion des naissances vivantes a été de 23.9 pour 1000 habitants contre 23.0‰ en juin 1929. Il y a eu 10.673 décès, soit 392 de moins qu'en juin 1929; la proportion des décès a été de 15 pour 1000 habitants, contre 15.7‰ au même mois de 1929. Ainsi donc la proportion de l'accroissement s'est élevée de 7.3 à 8.9‰. Parmi les morts, on comptait 2.875 enfants de moins d'un an; il y a donc eu sur 100 nés-vivants 16.9 décès au-dessous d'un an; c'est un accroissement de 0.7% par rapport à l'année précédente.

La tuberculose a causé 1475 décès, soit 247 de moins qu'au même mois de l'année précédente. La mortalité par tuberculose a été de 2.08 pour 1000 habitants, contre 2.44 en juin 1929.

Chômage. En juin 1930, les Syndicats socialistes chrétiens et social-démocrates ont inscrit 19.789 chômeurs, soit 34.5% de plus qu'au même mois de l'année précédente et 4.5% de moins qu'en mai 1930. Parmi les chômeurs, il y avait 17.024 hommes (86%, soit 4.9% de moins qu'en mai) et 2.765 femmes (2.1% de moins qu'en mai). Les chômeurs de Budapest représentaient 53.8%

des sans-travail de Hongrie; le nombre de ceux-là a diminué de 4% par rapport au mois précédent; le nombre des chômeurs de province a également fléchi, présentant une diminution de 5.1%. Le chômage a augmenté dans l'industrie du cuir (8.9%); dans celle de l'habillement (3.7%); dans l'alimentation (3.2%) et dans l'industrie du fer (2.3%). Il a le plus diminué dans le bâtiment (14.2%), parmi les employés d'hôtel et de restaurant (11.4%) et chez les travailleurs intellectuels (9.9%).

D'après les Offices publics de placement, dont les relevés comprennent aussi les bureaux privés gratuits de placement, il y a eu 13.454 offres de travail, 40.359 demandes et 10.436 placements. Sur 100 offres, on comptait 300 demandes (328 à Budapest et 229 en province). On a placé 25.9% des chômeurs ayant demandé du travail (23.3% à Budapest et 35.2% en province).

L'effectif des véhicules à moteur s'est élevé en juin 1930 à 30.345, s'accroissant de 351 unités (1.2%) par rapport au mois précédent. C'est le nombre des motocyclettes qui s'accrut le plus, dépassant de 1.9% le chiffre correspondant du mois précédent. Comparativement à celui-ci le nombre des automobiles de tourisme et des autres autos pour personnes a augmenté de 0.7%; celui des autobus et des camions, de 1.2%.

A Budapesi, l'effectif des véhicules à moteur s'est élevé à 15.751, présentant une augmentation de 152 unités (1%) sur le mois précédent.

Formation des prix. A la fin de juin 1930, l'indice des prix de gros était à 94, présentant une diminution de 2 points sur le mois précédent. Les indices des produits de l'agriculture et de l'élevage ont continué à s'effriter; ceux des produits industriels ont également baissé. A la fin du mois, en raison de la grande baisse des produits agricoles, l'indice moyen des prix de gros était inférieur de 6% à celui de 1913.

L'indice du coût de la vie — y compris le loyer — a diminué de 107·1 en mai à 104·8, et sans le loyer, de 113·6 à 110·6

Dépôts en banque. Aux 12 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale, les dépôts d'épargne se sont élevés en juin de 633·8 millions de pengős à 646·4 millions. Les dépôts sur comptes courants y ont baissé de 791·3 millions de p. à 787·9 millions. A la fin du mois, les dépôts d'épargne représentaient 64·5% de leur effectif de 1913, et les dépôts sur comptes courants, 92·0%.

Aux monts de piété (centre et succursales) de la Caisse d'épargne postale, les prêts sur gages ont représenté en juin 5·1 millions de pengős et les dégagements (y compris le produit des enchères) 4·4 millions, de sorte que l'effectif des prêts s'élevait à la fin du mois à 29·1 millions de pengős.

L'indice des actions cotées a baissé en juin dernier de 15·3 à 14·7. Il y a eu de baisses notables sur les actions de mines, de briqueteries, d'imprimeries, de fabriques de sucre et de quelques autres entreprises; les actions des minoteries, des forges et des établissements de construction mécanique ont légèrement augmenté.

Insolvabilités. En juin dernier on a enregistré 203 nouvelles insolvabilités, soit 18 de plus qu'en mai. Le total des actifs — en chiffre rond 4,986.000 pengős — était inférieur de 364.000 pengős au chiffre correspondant du mois précédent. Les passifs montaient à 8,372.000 pengős contre 8,025.000 au mois précédent. On a terminé 198 insolvabilités, soit 14 de plus qu'en mai dernier; les actifs (4.796.000 pengős) en étaient inférieurs de 3,119.000 pengős au chiffre correspondant de mai; les passifs (7,498.000 pengős) accusaient également une diminution essentielle (5,116.000 p.) par rapport à mai.

Des nouvelles insolvabilités,, 41 (20·1% du nombre total) ont eu lieu à Budapest, avec 1,878.000 pengős d'actifs et 3,236.000 p. de passifs. On y a terminé 47 insolvabilités (23·7%), avec 1,752.000 p. d'actifs et 2,634.000 p. de passifs.

Les lettres de change protestées en juin 1930 présentent tant pour leur nombre (12.779) que pour leur valeur (7,322.000 pengős) une diminution.

A Budapest, on en a protesté 4.590 (35·9% du nombre total) d'une valeur totale de 2,660.000 pengős.

★

Népmozgalom. Magyarországon 1930 június havában 5.665 házasságot kötöttek. Az ezer lélekre számított arány e hónapban 8·0, a múlt év június havának 7·1-es arányával szemben. **Élveszületett** 16.978 csecsemő, 728-cal több, mint 1929 június havában. Ezer lélekre az elveszületési arány ez év júniusában 23·9, az előző év ugyanezen hónapjában 23·0. **Elhaltak** a tárgyalt hónapban 10.673-an, 392-vel kevesebben, mint 1929 júniusban, az arány 1000 lélekre ez év júniusában 15·0, előző év júniusában 15·7. A **szaporodási** ezrelék ennél fogva 7·3-ról 8·9-re emelkedett. Az elhaltak közül egyéven aluli elhalt volt 2.875, száz elveszülöttre tehát 16·9 csecsemőhalálozás esett, ami az előző évvel szemben 0·7%-os többletet jelent.

Gümőkórban elhalt 1475 lélek, 247-tel kevesebb, mint az előző év júniusában. Az 1000 lélekre eső arány júniusban 2·08, 1929 júniusában 2·44.

Munkanélküliség. Magyarországon 1930 június havában a keresztényszociálista és szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma 19.789 volt, 34·5%-kal több mint az előző év ugyanezen hónapjában és 4·5%-kal kevesebb mint 1930 május havában. A férfi munkanélküliek száma 17.024 (86%) az előző hónappal szemben 4·9%-kal csökkent, a nőmunkanél-

A hatósági munkaközvetítők forgalma.

Mouvement des Offices et Bureaux de placement.

Megnevezés Designation	A hatósági Mouvement des Offices		Az ingyenes magán Bureaux privés gra- tuits		Az összes Mouvement total	
	munkaközvetítők forgalma — de pla- cement, 1930					
	V.	VI.	V.	VI.	V.	VI.
Munkahelyek — Offres d'emploi ..	6.227	6.269	8.080	7.185	14.307	13.454
Munkakeresők — Demandes d'em- ploi	16.417	14.709	21.925	25.650	38.342	40.359
100 munkahelyre esett munkakereső — Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi	263	235	271	357	268	300
Munkaközvetítés — Placements ..	4.366	4.426	6.921	6.010	11.287	10.436
100 munkahelyre esett közvetítés — Proportion des placements pour 100 offres d'emploi	70·1	70·6	85·7	83·6	78·9	77·3

küliek száma 2.765, ugyancsak esett 2·1%-kal. Az összes munkanélküliek közül 53·8% budapesti lakos, számuk az előző hónappal szemben 4%-kal, a vidéki munkanélkülieké 5·1%-kal esett. Foglalkozási megoszlás szerint *emelkedett* a munkanélküliség a bőriparban (8·9%), a ruházati iparban (3·7%), az élelmezési iparban (3·2%) és a vasiparban (2·3%). Legerősebben *csökkent* a munkanélküliség az építőiparban (14·2%), a szállodai és éttermi alkalmazottaknál (11·4%) és a szellemi munkásoknál (9·9%).

A *hatósági munkaközvetítők* adatai szerint a hatósági és ingyenes mangánmunkaközvetítők 13.454 munkahelyet, 40.359 munkakeresőt és 10.436 munkaközvetítést tartottak nyilván. Száz munkahelyre 300 munkakereső esett (Budapesten 328, vidéken 229). Munkához jutott a munkakeresők 25·9%-a (Budapesten 23·3%, vidéken 35·2%).

Gépjárműállomány. Magyarországon a géperejű járművek száma 1930 június havában 30.345 volt, 351 darabbal (1·2%) több, mint május havában. Legnagyobb arányban növekedett a motorkerékpárok száma, 1·9%-kal haladta túl az előző hó állományát. A személykocsik száma 0·7%-kal, az autóbuszok és teherkocsik száma 1·2%-kal emelkedett a múlt hónap óta.

A magyarországi összes gépjárműállományból Budapesthez tartozott 15.751, száma az előző hónap óta 152 darabbal (1%) szaporodott.

Gépjárműállomány a hónap végén.

Effectif des véhicules à moteur en Hongrie, à la fin du mois.

Megnevezés <i>Désignation</i>	1930		Ebből Dont à Buda- pest
	V.	VI.	
Személykocsik — <i>Aut. de tourisme et autres aut. pour personnes</i>	11.639	11.725	6.082
Béautók — <i>Aut. de louage</i>	1.844	1.844	1.374
Autóbuszok — <i>Autobus</i> ..	681	689	313
Teherkocsik — <i>Autocamions</i>	4.434	4.489	2.332
Egyéb gépkocsik — <i>Autres automob.</i>	703	704	500
Gépkocsik összesen — <i>Automobiles au total</i>	19.301	19.451	10.601
Motorkerékpárok — <i>Motocyclottes</i>	10.693	10.894	5.150
Géperejű járművek össz. <i>Automob. et motocycl. au total</i>	29.994	30.345	15.751

Áralakulás. A nagykereskedelmi árképzés indexszáma a hó végén 94 volt, vagyis az előző hónaphoz képest két ponttal esett. A mezőgazdaság és állattenyésztés termékeinek indexszámai e hó folyamán is tovább lemorzsolódtak és ezúttal hasonló

visszaesés volt tapasztalható az ipari termékek indexszámainál is. Az átlagos nagykereskedelmi index június végén az agrártermékek árdifferenciája miatt 6% -kal áll az 1913. évi paritás alatt.

A nagykereskedelmi árképzés indexszámai.

Indices des prix de gros en Hongrie.

(1913 = 100)

Megnevezés <i>Désignation</i>	1929			1930					
	X.	XI.	XII.	II.	III.	IV.	V.	VI.	
	hó végén — fin du mois								
Mezőgazdaság és állattenyésztés — <i>Agriculture et élevage</i>	108	97	97	93	88	83	84	82	
Gyarmatárúk — <i>Dépenses coloniales</i>	138	138	138	138	138	138	138	138	
Malomipar és cukoripar — <i>Minoterie et industrie du sucre</i>	101	104	103	101	101	98	98	97	
Egyéb ipar — <i>Autres industries</i>	132	132	132	130	129	126	126	124	
Átlag — <i>Moyenne</i>	111	107	107	104	100	96	96	94	

A *létfenntartási költségek indexszáma* lakbérrel együtt számítva 107·1-ről 104·8-ra csökkent. A lakbér figyelmen kívül hagyásával számítva az index június végén 110·6 volt, az előző havi 113·6-tal szemben.

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.

(1913 = 100.)

Megnevezés <i>Désignation</i>	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930		
	XII.						IV.	V.	VI.
	hó végén — fin du mois								
Élelmezés — <i>Alimentation</i>	145	115	115	123·2	125·5	114·5	110·0	105·8	102·4
Ruházat — <i>Habillement</i>	166	131	124	129·2	134·3	130·9	130·3	130·3	127·5
Fűtés és világítás — <i>Chauffage, éclair.</i>	123	125	134	128·0	129·4	138·1	133·1	130·8	129·4
Lakás — <i>Logement</i>	25	46	60	75·0	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
Összes hetiköltség — <i>Frais hebdomadaires totaux</i> ..	118	102	105	113·0	117·6	112·5	109·6	107·1	104·8
Összes hetiköltség a lakásbér nélkül — <i>Frais hebdomadaires totaux, sans le loyer</i> ..	149	119	119	124·9	127·5	120·7	116·9	113·6	110·6

Pénzintézeti betétek. A postatakarékpénztárnál és a budapesti 12 legnagyobb pénzintézetnél elhelyezett *takarékbetétek* álladéka 633·8 millió P-ről 646·4 millió P-re emelkedett, a *folyószámlabetétek* összege pedig ugyanezeknél az intézeteknél 791·3 millió P-ről 787·9 millió P-re csökkent. A hó végén a taka-

réketétek 64·5%-át, a folyószámlabetétek pedig 92·0%-át érték el 1913. évi álladéuknak.

A postatakarékpénztár központja és közvetítői június hó folyamán 5·1 millió P zálogkölcstől folyósítottak, a kiváltások összege pedig 4·4 millió P volt. A zálogkölcstől álladéka ezzel június hó végén 29·1 millió P-re emelkedett.

A betétek alakulása.¹⁾

Formation des dépôts.¹⁾

Betétek Dépôts	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930		
	XII.						IV.	V.	VI.
	1,000.000 P — pengős								
Takarékbetétek — Dépôts d'épargne	30·6	143·0	231·9	364·8	495·9	601·6	631·6	633·8	646·4
Folyószámlabetétek — Dépôts en comptes courants	237·5	378·2	502·3	682·2	892·4	811·6	785·9	791·3	787·9

¹⁾ A budapesti 13 (ill. 12) legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál. — Aux 13 (resp. 12) principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.

A részvények értéke. A tőzsdei index június hó folyamán 15·3-ról 14·7-re esett. Nagyobb arányú árfolyamcsökkenés állt elő a bányák és téglagyárak, a könyvnyomdák, cukorgyárak és az egyéb vállalatok csoportjánál, míg a gőzmalmok, továbbá a vasművek és gépgyárak részvényei némi árfolyamnyereségre tettek szert.

Részvényindex.

Indice d'actions.

(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930			
	XII.						III.	IV.	V.	VI.
Részvényes-index — Indice d'actionnaires	13·3	10·2	15·6	20·8	19·3	15·6	16·3	15·8	15·3	14·7
Vállalat-index — Indices d'entreprises	18·0	14·0	22·4	30·5	29·8	25·0	26·4	25·7	25·1	24·1

Fizetésektelenségek. Magyarországon 1930 június havában 203 új fizetésektelenséget jelentettek be, 18-cal többet, mint május havában. Az aktívák összege 4.986 ezer pengő, 364 ezer pengővel kevesebb mint az előző hónapban. A passzívák összege 8.372 pengő a múlt havi 8.025 ezerrel szemben. A befejezett fizetésektelenségek száma 198, 14-gyel több mint május havában volt. Az aktívák összege 4.796 ezer pengő 3.119 ezer pengővel kevesebb, mint az előző hónapban, a passzívák összege 7.498 ezer pengő, ugyancsak lé-

nyegesen — 5.116 ezer pengővel — kevesebb mint május havában volt.

Az összes magyarországi új fizetésektelenségek közül 41-et (20·1%) Budapesten jelentettek be, 1.878 ezer pengő aktívával és 3.286 ezer pengő passzívával. A befejezett fizetésektelenségek száma Budapesten 47 (23·7%) 1.752 ezer pengő aktívával és 2.634 ezer pengő passzívával.

Fizetésektelenségek.

Insolvabilités.

Év, hó Année, mois	Az új fizetésektelenségek Nouv. insolvab.			A bef. fizetésektelenségek — Insolv. termin.		
	száma nombre	aktívák actifs	passzívák passifs	száma nombre	aktívák actifs	passzívák passifs
		összege P-ben en pengős			összege P-ben en pengős	
1929. V.	191	7.464.991	11.153.244	134	3.488.198	5.907.034
VI.	204	6.501.087	10.135.807	163	6.283.165	10.238.735
VII.	149	8.905.114	13.121.860	153	5.701.821	9.310.441
VIII.	143	5.575.703	8.979.582	136	3.723.082	6.801.311
IX.	158	4.337.436	6.805.531	105	7.336.588	11.072.894
X.	204	6.718.902	10.948.078	129	4.826.697	8.754.999
XI.	218	6.717.991	11.073.545	146	3.495.565	6.622.199
XII.	296	13.197.277	21.290.721	177	4.234.567	7.733.200
1930. I.	365	12.645.717	21.323.024	191	6.312.694	10.992.150
II.	224	6.518.696	10.651.252	232	11.093.045	17.294.538
III.	259	11.149.095	18.383.124	253	8.965.055	15.081.994
IV.	231	7.323.056	10.647.343	173	5.123.699	9.244.622
V.	185	5.349.304	8.024.616	184	7.915.181	12.613.890
VI.	203	4.985.811	8.371.784	198	4.795.764	7.497.785

Váltóóvások. Magyarországon a bemutatott váltók úgy darabszámot mint értéket tekintve csökkentek. A júniusban bemutatott váltók darabszáma 12.779, értéke 7.322 ezer pengő volt.

Az összes Magyarországon bemutatásra került váltók közül 4.590 darab (35·9%) Budapesten került bemutatásra, 2.660 ezer pengő értékkel.

Óvatolt váltók.

Lettres de change protestées.

Év, hó — Année, mois	Száma Nombre	Értéke P Valeur, pengős
1929. V.	12.909	8.542.890
VI.	12.995	9.588.691
VII.	14.686	11.673.348
VIII.	15.728	11.328.279
IX.	17.196	12.108.815
X.	18.667	14.485.840
XI.	16.471	11.926.269
XII.	16.849	12.067.442
1930. I.	14.994	10.253.187
II.	12.466	7.971.935
III.	13.657	8.102.471
IV.	13.618	8.263.287
V.	12.975	8.623.593
VI.	12.779	7.321.829

Gazdasági jelzőtábla.

Tableau économique.

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1929. év havi átlaga Moyen. mens. d 1929	1 9 2 9						1 9 3 0						
			VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
1. Népmozgalom — Mouvem. de la population.															
Házasságkötés — Mariages	szám nombre	6.414	5.031	3.236	4.357	5.216	7.909	12.708	5.276	5.834	8.837	5.681	4.566	7.707	5.665
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	8·9	7·1	4·4	6·0	7·4	10·8	18·0	7·2	7·9	13·2	7·7	6·4	10·5	8·0
Élvesztült — Nés-vivants	"	17.410	16.250	18.284	19.882	19.505	17.594	14.318	14.060	16.048	16.160	19.629	19·095	18.860	16.978
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	24·2	23·0	25·0	27·2	27·6	24·1	20·3	19·2	21·8	24·2	26·7	26·9	25·6	23·9
Halálozás — Décès	"	12.588	11.065	11.445	12.153	12.082	12.107	10.525	10.926	11.272	10.067	11.849	11.777	11.617	10.673
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	17·5	15·7	15·6	16·6	17·1	16·6	14·9	14·9	15·3	15·1	16·1	16·6	15·8	15·0
Egy éven aluli elhalt — Décés au-dessous d'un an	"	3.168	2.629	3.137	4.266	3.960	3.186	2.384	2.278	2.369	2.097	2.632	2.811	2.724	2.875
100 elvesztültre — Pour 100 nés-vivants	"	18·2	16·2	17·2	21·5	20·3	18·1	16·6	16·2	14·8	13·0	13·4	14·7	14·4	16·9
Gümőkórban elhalt — Décés par tuberculose	"	1.521	1.722	1.466	1.282	1.106	1.108	1.028	1.153	1.402	1.412	1.846	1.917	1.819	1.475
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	2·1	2·44	2·00	1·75	1·57	1·52	1·46	1·58	1·94	2·12	2·51	2·70	2·47	2·08
Természetes szaporodás — Accroissement naturel	"	4.822	5.185	6.839	7.729	7.423	5.487	3.793	3.134	4.776	6.093	7.780	7.318	7.243	6.305
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	6·7	7·3	9·4	10·6	10·5	7·5	5·4	4·3	6·5	9·1	10·6	10·3	9·8	8·9
Kivándorolt — Emigrés	"	753	1.294	800	589	869	663	690	517	540	515	1.170	537	678	560
Visszavándorolt — Emigrés revenus dans le pays	"	52	65	50	78	49	52	69	113	37	50	63	70	66	74
2. Munkapiac. — Marché du travail.															
<i>Hatósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement¹⁾</i>															
Munkahelyek — Offres d'emploi	"	6.143	8.213	8.157	8.238	9.196	7.718	4.926	5.274	11.432	9.613	10.713	13.406	14.307	13.454
Munkakeresők — Demandes d'emploi	"	10.132	14.801	15.035	14.507	15.818	16.786	16.376	17.041	47.850	47.323	43.333	43.342	38.342	40.359
100 munkahelyre esett munka- kereső — Proportion des de- mandes d'emploi pour 100 offres d'emploi	"	165	180	184	176	172	217	332	323	419	492	404	323	268	300
Munkaközvetítés — Placements	"	4.775	5.447	5.251	5.300	5.927	5.348	3.619	4.113	10.032	8.194	8.912	10.454	11.287	10.436
100 munkahelyre esett közve- títés — Proportion des place- ments pour 100 offres d'emploi	"	77·7	66·3	64·4	64·3	64·4	69·3	73·5	77·9	87·8	85·2	83·2	78·0	78·9	77·3
<i>Munkanélküliek — Chômeurs²⁾</i>															
Keresztényszocialista szakszer- vezetek — Syndicats soci- alistes chrétiens	"	852	787	801	833	783	967	1.033	1.107	1.161	1.120	983	906	857	829
Szociáldemokrata szakszerve- zetek — Syndicats social- démocrates	"	15.322	13.921	13.964	14.007	13.922	14.215	15.910	19.181	21.533	21.309	21.016	20.139	19.875	18.960
<i>Munkabérek — Salaires³⁾</i>															
Bádogos — Ferblantiers	órabér P salaire à l'heure, p.	0·81	0·80	0·75	0·81	0·77	0·80	0·80	0·79	0·77	0·66	0·55	0·68	0·68	0·84
Asztalos — Menuisiers	"	0·66	0·64	0·64	0·66	0·64	0·62	0·60	0·64	0·67	0·62	0·75	0·66	0·61	0·66
Szabó — Tailleurs	"	0·55	0·59	0·50	0·56	0·56	0·54	0·55	0·54	0·51	0·58	0·54	0·59	0·55	0·52
Kőműves — Maçons	"	0·85	0·83	0·80	0·83	0·82	0·85	0·83	0·75	—	0·86	—	0·78	0·83	0·76
Napszámos — Journaliers	"	0·50	0·49	0·44	0·52	0·46	0·54	0·51	0·45	0·46	0·43	0·44	0·49	0·49	0·46
Gyári munkásnő — Ouvrières de fabr.	"	0·32	0·28	0·25	0·34	0·25	0·25	0·27	0·27	0·25	0·26	0·27	0·26	0·26	0·26
Napszámosnő — Journalières	"	0·43	0·38	0·37	0·43	0·49	0·46	0·38	0·39	0·40	0·36	0·39	0·40	—	0·42
<i>Társadalmi biztosítás — As- surances sociales.</i>															
Kötelezőleg biztosított tagok száma — Nombre des mem- bres assurés obligatoirement	havi átl. moy. mens. 1000	.	1077·3	1067·0	1052·9	1070·3	1071·6	1064·2	1019·8	.	.	.	.	.	.

¹⁾ 1930 I.-től kezdve az ingyenes magánközvetítésekkel együtt. — A partir de janvier 1930, y compris les placements privés gratuits. — ²⁾ A hó végén. — A la fin du mois. — ³⁾ A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak budapesti adatok. — Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données pour Budapest.

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1929. év havi átlaga Moyen. mens. de 1929	1 9 2 9						1930						
			VI	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
3. Termelés — Production															
Kőszén — Houille ¹⁾	1000 q	688	652	725	663	677	559	730	657	696	765	691	672	690	668
Barnaszén — Lignite ¹⁾	1000 hl	5.870	4.788	5.208	5.157	5.915	7.017	6.619	6.667	6.724	5.445	4.688	4.516	4.355	4.140
Szesz — Alcool	1000 hl	31·5	6·2	4·1	8·7	34·7	66·0	87·3	78·6	59·7	43·2	38·1	29·7	14·3	·
Cukor — Sucre	1000 q	183·4	0·0	5·8	2·4	136·3	11·2	858·0	641·5	17·9	0·0	0·0	0·1	0·0	0·0
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et communic.															
Behozatal — Importations	1,000,000 P	88·6	91·0	85·6	86·9	89·6	89·8	82·3	84·6	67·5	61·3	69·2	74·0	73·4	63·5
Kivitel — Exportations	„	86·7	70·4	82·2	87·3	111·3	118·2	122·9	120·6	79·9	60·7	78·9	73·0	85·3	76·3
Gépjárműállomány — Véhicules à moteur	szám nombre	5)29.417	27.352	28.104	28.678	29.010	29.360	29.514	29.417	29.363	29.406	29.511	29.684	29.994	30.345
Rádióengedélyesek — Abonnés au Radio	1000	5) 266·6	237·8	240·4	242·8	245·6	250·5	257·5	266·6	276·8	284·9	289·9	292·4	292·9	293·3
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾															
A pengő zürichi árfolyama — Cours du pengő à Zurich	100 P = s.fr.-fr.s. 100 s.fr. fr.s.=P	90·52	90·68	90·68	90·68	90·47	90·28	90·22	90·20	90·54	90·60	90·23	90·20	90·325	90·285
Részvényindex — Indice d'actions	1913 = 100	17·1	16·6	16·9	17·0	16·0	15·6	15·5	15·6	16·8	16·3	16·3	15·8	15·3	14·7
Nagyker. index — Indice des prix de gros ³⁾	„	120·9	122	119	114	109	111	107	107	106	104	100	96	96	94
Megélhetési index — Indice du coût de la vie	„	117·4	119·7	118·7	116·9	113·2	112·5	112·1	112·5	112·4	111·2	111·4	109·6	107·1	104·8
Postatakarékpénztári betétek — Dépôts à la Caisse d'épargne post.	1,000 000 P	152·0	137·4	157·8	137·7	140·4	162·1	144·8	148·4	148·1	141·2	140·4	145·5	149·8	147·3
13 legnagyobb pénzügyintézet betétáll. — Dépôts des 13 établis. de crédit les plus importants	„	1292·2	1.315·1	1.305·7	1.321·1	1.301·4	1.285·2	1.278·8	1.264·9	1.289·8	1301·2	1.284·5	1.272·0	1.275·3	1.286·9
Az új fizetéseképtelenségek — Nouvelles insolvabilités	szám nombre	186	204	149	143	158	204	218	296	365	224	259	231	185	203
Óvatolt váltók értéke — Valeur des lettres de change protestées	1000 P	10.186	9.589	11.673	11.328	12.109	14.486	11.926	12.067	10.253	7.972	8.102	8.263	8.624	7.322
Állami bevételek bruttó eredménye — Recettes de l'Etat, résultat brut ⁴⁾	1,000,000 P	76·10	70·6	56·7	89·1	75·1	71·4	92·0	84·5	71·6	79	61·6	67·8	91·1	·
Állami kiadások bruttó előirányzata — Dépenses brutes prévues par l'Etat	„	81·8	84·2	72·6	95·4	79·0	77·9	92·0	84·6	76·8	83·9	72·5	68·0	80·2	70·8
Magyar Nemzeti Bank Banque Nationale de Hongrie															
Érckészlet — Encaisse métall. (devizák és valuták) — devises et monnaies	„	220·5	203·6	208·6	210·6	213·5	208·8	212·2	209·8	190·9	198·4	180·8	183·1	191·3	205·8
Leszámitolt váltók és előlegek — Traités escomptés et avances	„	340·1	381·5	326·3	293·4	315·5	345·0	321·8	329·5	293·5	226·9	224·7	248·2	219·6	233·9
Jegyforgalom — BILLETS de banque en circ.	„	478·0	463·0	490·6	479·8	478·0	525·5	472·7	500·6	476·2	441·4	431·2	463·7	440·9	449·4
Kamatláb — Taux en banque	%	7·6	8	8	8	8	7½	7½	7½	7	6½	6	6	5½	5·5

¹⁾ Bruttó termelés. — Production brute. ²⁾ Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'Etat. ³⁾ 1929 jan.1-től új sorozat. — A partir du 1er janv. 1929, nouvelle série. ⁴⁾ A sójövédéknek és a külügyi tárcának közvetlenül kiadásokra felhasznált bevételei nélkül. — A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrangères, employées directement par eux. ⁵⁾ 1929. XII.

Rajzok a gazdasági jelzötáblához. — Graphiques au tableau économique.

